

Západo česká univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**POH EBIÛT VE VRATISLAVSKÉM PALÁCI
V KONTEXTU RANĚ STŘEDOVĚKÝCH
FUNERÁLNÍCH AKTIVIT MALOSTRANSKÉHO
SUBURBIA**

Bc. Roman Brejcha

Plzeň 2012

Západo česká univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Archeologie

Diplomová práce

**POHŘEBNÍ VE VRATISLAVSKÉM PALÁCI
V KONTEXTU RANĚ STŘEDOVĚKÝCH
FUNERÁLNÍCH AKTIVIT MALOSTRANSKÉHO
SUBURBIA**

Bc. Roman Brejcha

Vedoucí práce:

PhDr. Kateřina Tomková

Archeologický ústav AV ČR Praha

Plzeň 2012

Prohlazuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené
prameny a literatury.

Plzeň, duben 2012

õ õ õ õ õ õ õ õ õ

Obsah

1 ÚVOD	1
2 VRATISLAVSKÝ PALÁC NA MALÉ STRANĚ, UL. TRPIŮT 366/III 3	
2.1 Poloha lokality.....	3
2.2 Přírodní poměry	3
2.3 Historie lokality	4
2.4 Archeologický výzkum v roce 1993	5
2.4.1 Okolnosti a podmínky výzkumu . I. a II. etapa	5
2.4.2 Metoda výzkumu . II. etapa	6
3 POSTEXKAVANÍ A ANALÝZA ARCHEOLOGICKÝCH DAT	9
3.1 Deskriptivní systém, databáze a GIS	9
3.1.1 Databáze a její struktura	10
3.1.2 Geografický informační systém	10
3.2 Stratigrafie	11
3.2.1 Metodický úvod.....	11
3.2.2 Variabilita postupů ke stratigrafii pohřebních komponent ..	13
3.2.3 Použitá metoda.....	18
3.2.4 Úprava a revize stratigrafických pozorování	20
4 VYHODNOCENÍ DAT	37
4.1 Stratigrafická sekvence.....	37
4.2 Pohřební ritus a úprava hrobových jam	40
4.3 Pohlaví a věk zemřelých.....	43
4.4 Orientace hrobů	44

4.5 Hmotná kultura poh ebiýt	46
4.5.1 Esovité záuznice	46
4.5.2 No0e a bronzové kování pochvy	52
4.5.3 Ostatní artefakty	55
4.6 Ran st edov ké sídliýtní situace	57
4.6.1 Výrobní komponenta	57
4.7 Vyhodnocení keramiky výech ran st edov kých komponent	60
4.7.1 Kvantifikace keramického souboru	62
4.7.2 Tvarové spektrum nádob	64
4.7.3 Okraje nádob	65
4.7.4 Výzdoba	71
5 POH BÍVÁNÍ V MALOSTRANSKÉM SUBURBIU	75
5.1 Poh ebiýt bez z ejmé vazby na sakrální stavbu	76
5.2 Poh ebiýt u doloýených románských kostel	78
5.3 Poh ebiýt u p edpokládáných románských kostel	82
5.4 Nepietní poh by d tí v sídliýtních situacích	85
5.5 Nejistá ran st edov ká poh ebiýt a ojedin lé nálezy s p edpokládaným hrobovým p vodem	87
6 CHARAKTERISTIKA A VÝVOJ MALOSTRANSKÝCH POH EBNÍCH AREÁL	89
6.1 10. století	89
6.1.1 Poh ební ritus	90
6.1.2 Hmotná kultura	93
6.2 11. Ě 12. století	95
6.2.1 Poh ební ritus	95
6.2.2 Hmotná kultura	100

7 ZÁV R.....	100
8 KATALOG.....	101
8.1 Katalog hrob a poh b	104
8.2 Katalog ostatních ran st edov kých objekt	144
9 SUMMARY	145
10 PRAMENY A LITERATURA.....	146
10.1 Prameny	146
10.2 Literatura.....	147
11 P ÍLOHY.....	157

1 ÚVOD

V posledních t iceti letech se v rámci území historického jádra hlavního m sta Prahy nebyvalým zp sobem rozrostla pramenná základna evidující velký počet nových archeologických komponent. P edevzím se jednalo o vypjaté období po átku 90. let¹, kdy naze archeologie procházela systémovými zm nami, nebo byl zaznamenán nebyvalý nár st stavebních akcí, který vy0adoval odpovídající nasazení ze strany archeologie. Za toto nedlouhé období bylo shromá0d no velké mno0ství kvantitativn a p edevzím kvalitativn nových archeologických dat, které vedly k zásadním posun m v poznání v rámci nejzn jších specializací archeologické v dy. Centrum hlavního m sta je dynamickým organizmem a tudí0 i výzkumná strategie v jeho rámci se musela flexibiln p izp sobit limitovaným podmínkám a mo0nostem v deckého poznání. Výzkum neohro0ených lokalit v Praze neprobíhá a vezkeré nové poznání p inázejí zkuzenosti z výzkum záchranných a jak konstatovala J. iháková: *sõ v Praze probíhá prost ednictvím záchranných výzkum systematický výzkum jejího historického jádra jako jediné lokality.* (iháková 2004, 19). Lokality, její0 jednotlivé komponenty díky t mto ssystematicky . záchranným%výzkum m postupn vystupují z temnoty v k .

Významný nár st pozitivních akcí je zaznamenáván také v oblasti ran st edov ké funerální archeologie. Jak název této práce napovídá, hlavním cílem práce bude snaha o postihnutí základních tendencí ve vývoji poh bívání a topografii funerálních aktivit v oblasti ran st edov kého suburbia situovaného v Malostranské kotlin . Výze p edstavený úvod o roli záchranné archeologie v rámci historického jádra Prahy jsem nezvolil náhodou, nebo jsou to práv výsledky záchranných výzkum , které v poslední dob p inesly do tohoto specifického oboru archeologie velmi zásadní poznatky. Byla objevena celá ada nových poh ebních komponent (jejich podrobný soupis v rámci Malé Strany je náplní kapitoly 5 této práce), ovzem p irozen k jejich omezenému ploznému rozsahu, který má nej ast ji

---

¹ Stru ný p ehled výzkum vyvolaných stavební aktivitou v historickém jádru Prahy v pr b hu zmi ovaného období shrnuje J. iháková (2004, 19, tabulka 1).

charakter bodových i liniových akcí, se tím v0dy jednalo o jednotky, maximáln n kolik málo desítek hrob . Jako naprosto unikátní se tak v tomto kontextu jeví objev dosud neznámého rozsáhlého poh ebizt v horní ásti zahrady Vratislavského paláce na Malé Stran p. 366/III, který byl u in n pracovníky archeologického odd lení tehdejšího Pra0ského ústavu památkové pé e v kv tnu roku 1993. Jedná se jednozna n o dosud nejrozsáhlejší známé ran st edov ké poh ebizt v oblasti malostranského suburbia. Výsledky výzkumu v0ak dosud nebyly zpracovány do podoby nálezové zprávy a publikované zmínky mají ist informativní stru ný charakter (*Zav el 1995; Zav el 1997, Zav el . Mlíkovský 2001*).

V rámci univerzitní p ednázky o ran st edov ké Praze jsem byl osloven Dr. Podliskou z NPÚ s nabídkou chopit se zpracování tohoto výjime ného poh ebizt v rámci své diplomové práce. Souhlasil jsem, i kdy0 jsem tehdy zdaleka netuzil, jak náro ný úkol p ed sebe stavím. V noval jsem tomuto tématu velké mno0ství asu a energie, a i kdy0 se domnívám, 0e postihnoutí v0ech významných aspekt nejen tohoto poh ebizt , ale p edevzím zasazení jeho významu do zirzího kontextu, je práce dlouhodob jzího charakteru, pokusil jsem se svou práci dovést do formy, kterou tímto p edkládám.

P edkládaná práce si klade za cíl nejen zp ístupnit nálezový fond a dokumentaci z výzkumu ran st edov kého poh ebizt ve Vratislavském paláci, ale ve druhé ásti diplomové práce se pokusím postihnout té0 základní tendence ve vývoji ran st edov kých funerálních aktivit na území Malostranské kotliny a pokusím se tak zasadit toto poh ebizt do zirzího kontextu hmotných projev posledních v cí lov ka takovým zp sobem, jak mi to dovolí dostupné prameny a p ístupy sou asné archeologie.

2 VRATISLAVSKÝ PALÁC NA MALÉ STRANĚ, UL. TRPILŮVA 366/III

2.1 Poloha lokality

Zkoumaná část pohledně leží na území hlavního města Prahy, v městské části Praha 1 – Malá Strana, v jihozápadní části Malostranské kotliny, na úpatí vrchu Petřín v tzv. dolní zahradě Vratislavského paláce v ulici Trpilůva 13, p. 366/III, pp. 414, v němž v současnosti sídlí velvyslanectví Irska. Pohledně však prokazatelně pokračuje západním směrem na sousední parcelu p. 365, kde se nachází zahrada velvyslanectví USA. Na mapě archeologických dokumentů je plocha výzkumu vynesena pod označením sonda 1690a a v databázi je lokalizace určena následujícími koordinátami (y, x) v systému S-JTSK: 744202:42905, 744192:42909, 744195:42918, 744176:42926, 744184:42940, 744208:42930 (Hrdlička 2005, 259). K přesnější lokalizaci a rozsahu jednotlivých sond viz níže.

2.2 Přírodní poměry

Z hlediska geomorfologického tvoří toto území součást celku Pražské plošiny, konkrétně východní části okrsku Hostivické tabule. Jádro dnešní Malé Strany se nachází v protáhlé, mírně asymetrické kotlině otevřené k Vltavě, probíhající paralelně směrem V. Z. Toto území se někdy nazývá strahovská erozivní brázda či strahovská amfiteatrální deprese. Na modulaci terénu měla největší vliv erozní akumulativníinnost Vltavy a postupné zazemování jejího zaniklého vedlejšího holocenního koryta, probíhající po celý středověk, které mělo zásadní vliv na postup osídlení a formu využití sídelního mikroregionu. Dalšími významnými reliéfními faktory v této kotlině byly erozivní a sesuvné procesy na svazích kotliny a jejich akumulace v nížních částech údolí a především pak dnes již zaniklá vodoteč, označovaná jako Malostranský potok, se svými přítoky (Zavrel 2001, 9; Šiháková a Havrda 2008, 187–188).

Popisované pohledně se rozkládalo právě v prostoru mezi severním svahem Petřína, jehož sklon byl v západní části zkoumané plochy na vzdálenost 16 m cca 2,5 m a k severovýchodu na stejnou vzdálenost cca 2,4 m (Zavrel 1993, 3) a následně korytem Malostranského potoka. Ten pramenil pod Strahovským klášteřem a tekla po okraji historického jádra, kde byl archeologicky ověřen v prostoru Vlážské a Betislavovy ulice a později v místě protilehlého Hartigovského paláce p. 259, který

je vzdálen jen několik desítek metrů od zahrady Vratislavského paláce a kde bylo doloženo za len ní této vodoteče do systému raně středověkého i pozdějšího gotického opevnění. Tento prostor v údolí Malostranského potoka byl v raném středověku od centrální opevněné části malostranské předloka ní aglomerace oddělen výrazným skalním hrbem (*iháková . Havrda 2008, 188*).

Skalní podklad je v oblasti Malostranské kotliny tvořen souvrstvím sedimentů uložených v ordovickém moři, vyvinutých ve třech pruzích. Vlastní místo výzkumu leží v jižním pruhu sedimentů označovaných jako zahradanské souvrství, jenž je vyvinuto ve facii prachovců s proměnlivým obsahem karbonátů a tvoří poměrně strmý svah, sklánějící se k jihu. Tyto metamorfované prachovce se projevovaly ve formě zederných, hustě slídnatých jílovitých břidlic, na povrchu silně navrátilých, s povlaky jílu a hydroxidů železa na puklinách a odlučných plochách, do nichž byla zapuštěna v tvzina hrobových jam. Povrch skalního podkladu se nacházel 25 cm (v jižní části zkoumané plochy) až 170 cm (v severní části) pod současným povrchem.. Zjišťovatelné partie mají převážně okrovou barvu a obsahovaly poměrně hojné zbytky fosilizované mořské fauny – brachopoidy, trilobity i jiné druhy. V rámci archeologického výzkumu byl proto pracovníky Národního muzea proveden i odběr paleontologického materiálu (*Zavel 1993, 3; Zavel 2001, 11*).

2.3 Historie lokality

Písemné prameny o prostoru pozdějšího p. 366 dlouho do raného novověku mlčí a tak pro období předloka ní aglomerace a poátkem steského zřízení vypovídají pouze fragmentární archeologické prameny. Jak bylo zmíněno výše, tato lokalita se nacházela již v raně středověké a pozdějšího gotického opevnění. Jen pár desítek metrů severním směrem od pohřebiště, v linii ulic Tržitz a Vlazská, pravděpodobně probíhala raně středověká komunikace z přístupu jižní malostranskou předloka ní aglomeraci od západu. Při výzkumu v protilehlém Hartigovském paláci p. 259 byl odkryt objekt, u něhož se pro dobu oběhu keramiky s límcovitým okrajem jako jedna z možných funkcí předpokládá strategická v podobě věže stojící u mostu přes zdejší malou bažinu (*iháková . Havrda 2008, 217*).

Později, zhruba kolem poloviny 10. století, byla plocha, na níž bylo později založeno pohřebiště podrobně popsáno v této práci, využívána jako železářský okrsek menšího rozsahu, z něhož byly při výzkumu nekropole odkryty také 3 objekty

s vypáleným dnem . ohnizt i pícky, vyplněné struskou a několika kousky železných rud (Zavrel 1995, 232; Havrda . Podliska . Zavrel 2001, 12).

Po zániku pohřebiště pozorujeme na tomto místě v archeologické evidenci sporadické stopy vrcholně středověkých aktivit a poté až nálezy související s historií známou z písemných pramenů .

Nejstarší známí předchůdci dnešního paláce p. 366 byly dva domy podléhající postrannímu právu kostela Panny Marie před Týnem. Starší zmínka pochází o západním z nich, který v roce 1584 patřil cukráři Janu Žicovi a potom Kryštofu Kraemerovi, sekretáři české komory, který jej po r. 1602 přestavěl a zvětšil. Východní dům postoupil roku 1591 Václav Svatoz Havlu Grafferovi, známému malíři. Ten dům přestavěl, ale už roku 1599 jej vyměnil s Matyázem Wackerem z Wackenfelsu za jeho dům na Hradčanech. Oba dva domy však těžce utrpěly během třicetileté války a potom kolikrát výměnou majitelů byly roku 1671 prodány Kryštofovi Frantisku Vratislavovi z Mitrovic již s nově architektonicky upravenou zahradou (pod níž se nalézá ono pohřebiště). V tomto období nechal Vratislav vybudovat horní zahradu na terase s mohutným schodištěm, opornými zdmi a salou terrou. Ve 20. letech 18. století do ní byly přistavěny 2 gloriety, nika a druhé schodiště . Rozsáhlý dvoupatrový devítiosý palác vznikl spojením obou domů v období 1675 až 1726, pozdní barokizace paláce pak proběhla v letech 1773 . 1775 a dále potom v letech 1790 . 1795. Poslední velká přestavba se uskutečnila v letech 1824 . 1834, oprava přelíků až v roce 1928 a v držením Vratislav se udržel tento palác do roku 1948. Generální rekonstrukce paláce byla dokončena v roce 1993. Klasicistní fasáda skrývá stopy renesančních psaní kovových sgrafit (*Ledvinka, V. . Mráz, B. . Vláš, V. 1995*).

2.4 Archeologický výzkum v roce 1993

2.4.1 Okolnosti a podmínky výzkumu ě I. a II. etapa

V rámci celkové rekonstrukce Vratislavského paláce, p. 336/III probíhal v lednu a únoru ve spodní části barokní zahrady pod vedením RNDr. J. Zavrela předstihový archeologický výzkum tehdejšího PPÚP v souvislosti s výstavbou podzemních garáží. V rámci této první etapy výzkumné akce s označením 2/93 (evidenční PÚPP, dnes NPÚ Praha) bylo ve těchto rýhách (označených jako sondy II,

III a IV) zdokumentováno celkem 70,5 m vertikálních profilů, při něm bylo identifikováno 130 vrstev, z čehož 48 z nich bylo vzorkováno. Z raně středověkých objektů, datovaných na 2. polovinu 12. století, byly zachyceny 3 v reliktech a 1 intaktní. Uprostřed posledního jmenovaného objektu, o délce zhruba 3 m, bylo ve skále vyhloubeno ohniště, jehož výplň obsahovala částně vypálené opukové kameny, valouny minety, uhlíky a homogenní soubor keramiky s archaicky zděnými a vzhledu vytaženými okraji, s minimálním podílem residuálního písku keramiky s kalichovitou profilací okrajů (*Zavěl 1993*).

Po provedení výze popsaného výzkumu se již s další ústí archeologů na stavbu nepočítalo. Ovšem o 3 m síce později, dne 29. 4. 1993, byl autor výzkumu vyrozuměn policií R o nález lidských kosterních pozůstatků na této lokalitě, které byly narušeny neohlázenými zemními pracemi v horní části zahrady, především rekonstrukcí barokní kazny, pokládkami inženýrských sítí a terénními úpravami zahrady. Došlo tedy v souladu s památkovým zákonem k provedení nového, tentokrátě záchranného výzkumu, který proběhl ve dvou fázích. První fáze se rozdělovala po dohodě s investorem ještě před podpisem smlouvy bezprostředně po oznámení od policie mezi 3. a 12. květnem 1993. Následovala fáze druhá, ve dnech 17. 5. – 3. 7. 1993. Tento plošný odkryv byl označen jako II. etapa výzkumu 2/93 (evidence PÚPP, dnes NPÚ Praha) a stejně jako při první etapě byl vedením pověřen RNDr. J. Zavěl. Nejvýznamnější archeologickou komponentou odkrytou při této druhé etapě bylo do dnešní doby nejrozsáhlejší raně středověké pohřebiště v malostranské kotlině (*Zavěl 1993*), jehož detailní zpracování je hlavním předmětem mé diplomové práce.

2.4.2 Metoda výzkumu – II. etapa

Metoda odkryvu, lokalizace i dokumentace jednotlivých objektů v první fázi výzkumu se poněkud lišila od fáze druhé. V první fázi se výzkum soustředil na stavbu již známou porušené pípadně bezprostředně ohrožené partie horní části zahrady jižní a západní od rekonstruované kazny. V krátkém časovém úseku 9 dnů bylo prozkoumáno asi 23 hrobů a dle dostupné archivní dokumentace ani jeden z nich nebyl zachycen fotograficky a u hrobu .12 neexistuje ani dokumentace kresebná. V druhé etapě již bylo přistoupeno k standardnímu plošnému výzkumu. Nicméně se zřetelnými omezeními plynoucími z jeho záchranného charakteru.

v těchto částech zahrady, kde byly plánovány zemní práce ohrožující archeologické situace.

- Lokalizace a zaměření archeologických kontextů a nálezů

Na zkoumané ploze byla geodeticky vytvořena čtvercová síť o rozměrech jednoho čtverce 2 x 2 m. Pomocí této sítě byly lokalizovány archeologické kontexty v prostoru. Výzkopis byl stanovován pomocí nivelačního přístroje. U většiny objektů byla naměřena nejnižší hodnota (zpravidla dno objektu), ovšem nejvyšší hodnota (zpravidla horní hrana) byla naměřena pouze u 17 z nich, což činí jen 13,6 % všech oíslovaných objektů.

Artefakty a ekofakty byly lokalizovány pouze uvedením jejich povrchu ze zahloubeného objektu jako celku, případně z celého objemu kulturní vrstvy, což je v současné době považováno za nejhrubší a ne zcela nedostačující způsob (*Macháček 2001*, 12). V rámci jednotlivých objektů nebylo využito možnosti stanovení alespoň arbitrárních, mechanicky determinovaných stratigrafických jednotek, které přinázejí dobrou představu o dislokaci nejrozličnějších kvalit studovaných entit v rámci nálezových celků² a umožní tak postihnout významné tendence spojené s formativními procesy (cf. *Ernée 2008*, 97 - 111). Dokonce ani výjimečné nekeramické nálezy jako záuznice, nože, bronzové nákončí pochvy, kamenný kadlub (viz kap. 4.2) nebyly lokalizovány přesněji než úsekem objektu a většina z nich (s výjimkou záuznic z hrobu 20) nebyla kresebně zdokumentována in-situ. Přesnost lokalizace a dokumentace nálezů vzhledem ke zkoumanému kontextu se tak ukazuje jako hlavní determinant reálných možností jejich postexcavací analýzy.

- Kresebná dokumentace

Kresebná horizontální dokumentace byla prováděna po vypreparování hrobů v měřítku 1:20. Plány, nebo alespoň profily jednotlivých hrobových jam nebyly

---

² V pojetí E. Neustupného (2007, 109 - 110) chápeme entity jako strukturující prostorové prvky, jako dílčí složky celku. Jako příklad uvedeme keramické nádoby či jednotlivé stěpy. Kvality jsou pak šlechtěnými vlastnostmi těchto entit, například počet, váha či hustota určitého typu stěpy v rámci nálezového celku, kterým může být celý objekt, případně pouze některá vybraná část jako vrstva jeho výplně, a její přirozená či uměle/mechanicky stanovená (cf. *Macháček 2001*, 12, 17 a 18).

dokumentovány systematicky. Pí né profily n kterých hrobových jam se poda ilo zachytit na n kterých vertikálních ezech terénem (celkem 18 ez), které byly realizovány na vybraných místech (viz obr.?), podélný profil hrobové jámy nebyl zdokumentován ani v jednom p ípad . S touto skute ností souvisí problematika hloubek hrobových jam, kterou bylo mo0né zjistit pouze u n kolika málo vybraných hrob , jen0 byly protnuty výze zmín nými ezy terénem, p ípadn u 11 dalzích, u nich0 byla provedena i nivelace horní hrany jámy, co0 znemo0nilo uskute n ní analýz kalkulujících s hloubkami hrobových jam jako s jedním ze základních deskriptor . Jak ji0 bylo zmín no výze, hrobová výbava, p ípadn dalzí artefakty vyskytující se v hrobech, nebyla a0 na jednu výjimku (hrob . 20) kresebn dokumentována.

- Fotografická dokumentace

Fotografická dokumentace v n kterých p ípadech substituovala dokumentaci kresebnou, a to p edevzím co se tý e pozice artefakt v hrob . Nalezené artefakty byly zdokumentovány in-situ alespo fotograficky, i kdy0 ani toto bohu0el neplatí ve vzech p ípadech. Ovzem, co se tý e metodiky provád né fotodokumentace, musím konstatovat, 0e kvalitativn nebyla dosta ující. Žádná z fotografií neobsahuje ani základní identifika ní údaje, jako je plocha, sektor, datum po ízení, ale p edevzím nikde (!) není uvedeno íslo objektu/hrobu; chybí i severka. Jedinou v cí, která byla p ilo0ena k v tzin hrob p ed vyfocením, byl rozlo0ený skládací metr, slou0ící jako m ítko. Identifikace fotografií s konkrétními hroby byla tak doslova detektivní prací, je0 mi zabrala mnoho asu. U prvních 23 hrob , odkrytých v první fázi výzkumu, chybí fotodokumentace zcela.

- Práce s osteologickým materiálem

Na druhou stranu velká pé e byla v nována vyzvedávání kosterních poz statk , která byla od po átku provád na pracovníky antropologického odd lení Národního muzea. Tento druh ekofaktních nález byl zpracován velice podrobn a byl v úplnosti publikován ji0 necelé 3 roky od ukon ení výzkumu (*Dobisíková . Velemínský . Ku0elka 1996*).

3 POSTEXKAVANÍ A ANALÝZA ARCHEOLOGICKÝCH DAT

3.1 Deskriptivní systém, databáze a GIS

Bez ohledu na záchraněný výzkum v horní části zahrady Vratislavského paláce bylo terénní analýzou byl získán rozsáhlý soubor archeologických, antropologických a geodetických dat, které jsou součástí archivní dokumentace uložené v depozitáři a v archivu a archeologického oddělení NPÚ územního odborného pracoviště v Praze. Představují na jedné straně vlastní archeologické prameny v podobě movitých artefaktů a ekofaktů a na straně druhé informace postihující jejich formální a prostorové aspekty ve vztahu k původnímu uložení v rámci stratifikace, z jejíhož kontextu byly terénní analýzou (odkryvem) izolovány. Tyto informace jsou obsaženy v kresebných plánech a řezech stratigrafickými jednotkami, fotografické dokumentaci, seznamu nálezů, slovním a číselným popisem. Soubor těchto informací získaných v terénu se nazývá primární dokumentací (cf. Kuna a kol. 2007, 97; Neustupný 2007, 92). Součástí archivu tohoto výzkumu jsou i listopisy terénní dokumentace, seznamy a rejstříky, které lze nazvat dokumentací sekundární (cf. Kuna a kol. 2007, 97; Neustupný 2007, 92). Tyto informace jako celek vypovídají o formování stratifikace sledované lokality. V rámci archivní složky se však dokumentace fyzicky nachází na různých nosičích, kterými jsou negativy i vytištěné fotografie, ale i digitální média a naztíží i vytištěné izolované dokumenty. Výraz naztíží je na místě především z toho důvodu, že ona digitální média představují staré disky velkého formátu (floppy disky o velikosti 5,25", tj. 133,3 mm), které jsou dnes již naprosto nekompatibilní s používanou výpočetní technikou. Jaké dokumenty se tedy nacházely na výše zmíněných disketách tak pro mě zůstalo nerozluztelným tajemstvím.

Prvním úkolem, s kterým bylo nutno se vypořádat představovala volba způsobu organizace dat, potažmo celého pracovního systému, umožňující nejen snadnou orientaci v datech, ale zároveň takového systému, který by umožnil jejich vzájemnou integritu a představoval tak zároveň nástroj nedestruktivní analýzy archeologických kontextů a byl tudíž plnohodnotným deskriptivním systémem. Tyto požadavky zcela naplňuje deskripce formou relační databáze, která zároveň představuje finální součást archeologické analýzy, tj. rozboru archeologického kontextu, neboli jeho rozebrání na jednotlivé smysluplné součásti. Jedině na základě

deskriptivního systému lze pak pokračovat k syntéze struktur obsažených v těchto vstupních datech (Neustupný 2007, 104).

3.1.1 Databáze a její struktura

Deskriptivní systém jsem realizoval v prostředí softwaru MS Access. Databáze se skládá ze sedmi tabulek, vzájemně propojených prostřednictvím relací. Elementy deskriptivního systému, tedy *objekty*, *deskriptory* a *zobrazení*, neboli jejich vzájemný vztah vyjádřený nějakou hodnotou, byly vyvinuty na základě teoretických modelů (cf. Neustupný 2007, 104 – 109) konstituovaných dlouhodobým badáním nad ranostedovými kostrovými pohřebišti. Tabulky jsou vymezeny tematicky a postihují v maximální možné míře, je-li relevantní pro účely postextkavační analýzy, všechny dostupné informace o jednotlivých entitách. Zastoupeny jsou deskriptory nominální (nejčastěji alfanumerické symboly – nejčastěji forma), kardinální (např. počet kamenů, počet jedinců), ordinální (např. azimut) i dichotomické (presence i absence nějakého jevu). Přehled všech deskriptorů, jejich příslušnost k jednotlivým tabulkám a vzájemné relace mezi tabulkami znázorňuje obr. 34.

3.1.2 Geografický informační systém

V rámci této práce byl vytvořen komplexní geografický informační systém (dále jen GIS). Jedná se o propojený soubor dat, integrovaných s prostorovou informací, rozložených na jednotlivé vektorové a rastrové vrstvy. Je základním nástrojem pro prostorovou analýzu, jež spočívá v tom, že prostorová informace se rozloží do vrstev, z nichž každá zobrazuje prostorové rozdělení jedné proměnné. (Neustupný 2007, 121). Software GIS umožňuje každou mapovou vrstvu zobrazit v počítači v libovolném výezu, odečítat z obrazovky přesné geografické informace a atributy kteréhokoli bodu, linie i polygonu v mapě. Jednotlivé vrstvy je možné libovolně kombinovat a lze s nimi pracovat v libovolném měřítku (Kuna a kol. 2004, 427). Základní konkrétní měřítko vytvořeného GIS se pohybuje od vrstev zahrnujících několik stovek km² (např. vrstva ranostedovských pohřebišť na území hl. m. sta Prahy, z níž jsou v mapových výstupech této práce zobrazeny pouze pohřební komponenty na území Malé Strany), přes vrstvu zobrazující sakrální stavby v malostranském suburbiu, až po vrstvu objektů z výzkumu ve Vratislavském paláci. Hlavní předností takto

vytvořeného GIS je kromě pasivní vizualizace shromážděných prostorových dat, propojení jednotlivých entit s databází, již jedním kliknutím například na vybraný hrob lze zjistit všechny informace, které jsou o něm v databázi zaznamenány. To v praxi znamená, že informace například o jednom konkrétním stěpu nebo záuznici z vybraného hrobu lze v prostředí GIS získat během několika málo sekund. Interakce mezi databází a GIS je dynamická, takže geografická data v GIS se flexibilně mění v závislosti s upravováním a doplňováním dat v databázi.

Z výše uvedených faktů je tedy více než evidentní, že GIS jsou jedinečným a vysoce efektivním nástrojem, který lze využít k prostorovým analýzám nejrůznějšího charakteru. Konkrétní aplikace ukázaly možnosti a přínosy GIS v měřítku od mikropostorových analýz artefaktů v rámci jednoho objektu (cf. *Kvčina - Konělová 2011*) po studium rozsáhlých krajinných transektů (cf. *Kuna a kol. 2004*, Obr. XXXV, na str. 430 - 432 obecně k využití GIS v archeologii). Hlavním argumentem pro nepřehlédnutí a nevyužívání GIS bývá vysoká cena softwaru. To ovšem platí pouze u komerčních produktů, ke kterým dnes již existuje celá řada alternativních tzv. *open source* programů. GIS archeologického výzkumu ve Vratislavském paláci jsem vytvořil v softwaru Quantum GIS (QGIS), což je uživatelsky přívětivý *open source* geografický informační systém patřící mezi otevřené desktopové prohlížeče a editory GIS. Tento software je zveřejněn pod licencí GNU GPL (General Public Licence), což znamená licence pro svobodný software. QGIS lze spustit na systémech Windows, Linux, Unix a Mac OSX a lze jej zdarma získat ze stránek provozovatele (<http://www.qgis.org/>).

3.2 Stratigrafie

Jakmile byla dokončena fáze organizace dat, data byla podrobena detailní deskripci a logicky strukturována v databázi, bylo již možné zhodnotit rozsah a míru úplnosti informací o jednotlivých entitách identifikovaných a vymezených terénní analýzou, neboli destruktivním odkryvem v terénu.

3.2.1 Metodický úvod

Za nejdůležitější informaci nezbytnou pro stratigrafickou analýzu archeologických dat získaných výzkumem je považována stratigrafická sekvence lokality. Bez její existence a ověření integrity se v obecně nedoporučuje

pokračovat v dalších post-exkavacíchinnostech. Navzdory primární důležitosti této informace je třeba zmínit skutečnost, že je jedním z nejpomíjených a nekomplexně evidovaných aspektů archivní dokumentace terénních výzkumů (Clark 1993, 283).

Stratigrafickou sekvencí se rozumí sled ukládání vrstev a vytváření vertikálních i horizontálních stykových ploch (tzv. *feature interfaces*) v minulosti na archeologicky zkoumané lokalitě například časovou osou (Harris 1989, 34, 159), nebo zjednodušený sled navazujících stratigrafických jednotek (Procházka a Vařeka 2005, 3). Tvoří se interpretací stratifikace lokality (tj. zvrstvení zeminy vzniklé především lidskou aktivitou, depozicemi a výkopovýmiinnostmi; Harris 1989, 155) podle zákonů archeologické stratigrafie definovaných E. Harrisem (Harris 1989, 29 - 39). Je všeobecně akceptováno, že tzv. Harrisova matice, nebo též Harrisův vývojový diagram (Procházka a Vařeka 2005, 3) či matice naleziště (Frolík 1991, 51) je prostědkem, který poskytuje archeologii jedinou možnost grafického vyjádření stratigrafické sekvence v rámci analýzy a vhodného strukturování interpretace studované stratigrafie (Clark 1993, 285).

Základní podmínkou pro korektní sestavení stratigrafické sekvence je, aby proces exkavace probíhal stratigrafickou metodou, tj. odebíráním stratigrafických jednotek v jejich přirozených tvarech a objemu a v opačném sledu než byly vytvořeny (Harris 1989, 15). Jestliže je tento předpoklad naplněn a terénní dokumentace podchycuje zásadní informace v dostatečném množství a kvalitě, je možné pokusit se o vytvoření stratigrafické sekvence i u výzkumů, jejichž metodologie ještě nebyla standardizována a nepoužívala s možností využití Harrisova vývojového diagramu. Tyto lokality jsou v literatuře označovány jako naleziště bez Principů (*sites without Principles*) nebo též naleziště před maticí (*pre-matrix sites*), čímž jsou kladeny do opozice též v tuzemském výzkumu, jejichž metodologie byla a je praktikována podle principů archeologické stratigrafie, poprvé popsáné v knize E. Harrise (1979) a pro jejich zpracování již byla vytvořena speciální metodika (Clark 1993). To, že konkrétně i v českých zemích takových lokalit není zanedbatelné množství, dokládá fakt, že standardizované klasifikace

deskriptivní systémy tzv. formuláové archeologie jejich podstatou je zápis terénních pozorování do formulá za použití heslá s jednotnou terminologií a následné zaznamenání stratigrafických vztah do Harrisova diagramu (Frolík 1991, 50), se u nás začaly prosazovat teprve od konce 80. a začátku 90. let 20. století, a to téměř výhradně pouze v výzkumech středověkých lokalit (Procházka a Vařeka 2005, 3). Nutno však dodat, že dodnes nejsou zdaleka všemi archeologickými pracovišti akceptovány.

3.2.2 Variabilita přístupu ke stratigrafii pohřebních komponent

Stratigrafie pohřebních areálů bývá obvykle v názvě archeologii prezentována tradičními způsoby, které ovšem nedokážou vyčerpat analytický potenciál získaných dat. Studium stratifikace obvykle probíhá na úrovni smíšených skupin (k tomuto termínu viz výše) stratigrafických jednotek vyjádřených klasifikací. Interpretacími termíny jako je *pohřeb* nebo *hrob*, vztahů bez explicitního vymezení jejich náplně a vzájemné významové diferenciací.³ Vzájemné stratigrafické vztahy bývají vyjádřeny pouze slovní dikcí typu *shrob X poružil hrob Y*, *shrob Y byl poružen hrobem X*, *shrob Z leží nad hrobem X*, *shrob X leží pod hrobem Z*, která bývá zpravidla doprovázena plánem celkové situace v malém měřítku a samostatnými plány, případně fotografiemi v měřítku vztahem (1:20 nebo 1:10), z nichž ne u všech lze spolehlivě rozpoznat vztah všech zdokumentovaných stratigrafických jednotek. Nejcitelnějším nedostatkem pak bývá naprostá absence stratigrafické sekvence zkoumané lokality.

Pohřební komponenty, obzvláště pak omezeného prostorového rozsahu a dlouhodobě intenzivně využívané, se odí mezi nejkomplicovanější terénní situace a pro pochopení jejich složité stratifikace je zapotřebí odpovídající strategie výzkumu s propracovanou metodologií všech jeho fází. Ve fázi postexcavace je esenciálním základem pro další analýzy určitá jasná představa o stratigrafické sekvenci lokality, vytvořená na základě plánu a ez

---

³ Ilustrativním produktem užívání takové empirické terminologie bez explicitně vyjádřených konotací, může být například tvrzení, že: *šNa pohřebi-ti je možno rozlišit skupiny pohřbů, ať už s hroby nad sebou nebo těsně sousedících* (Frolíková-Kaliszová 2000, 220).

(neboli záznam horizontální a vertikální stratifikace) a vyjádřená ve srozumitelné grafické podobě.

Tuto skutečnost si uvědomovali již i archeologové před obecným rozšířením Harrisovy matice. Tak například H. Rysiewski v roce 1975 vytvořil vývojový diagram zachycující fyzické a prostorové relace hrobů na pohřebišti u Collegia Gostomiana v Sandomierzy (Obr. 1:1). Je ovšem zřejmé, že výpočetní hodnota diagramů usilujících o zachycení všech fyzických vztahů je omezená na lokality s menším počtem stratigrafických jednotek, nebo při jejich velkém počtu se takové stálí diagramy stávají značně nepřehlednými (Kobylíski 1993, 63–65). Tento problém byl odstraněn E. Harrisem zavedením tzv. pravidla stratigrafické následnosti, na základě kterého se do vývojového diagramu nezaznamenávají všechny vztahy mezi jednotkami, ale pouze ty, s nimiž má konkrétní stratigrafická jednotka fyzický kontakt; ostatní superpoziční vztahy jsou považovány za redundantní⁴ (Harris 1989, 34), což činí z Harrisovy matice nástroj významný z pohledu ujmou relativního chronologického vývoje lokality (Herzog 1993, 203).

Stratigrafická metoda E. Harrise, zahrnující zobrazení stratigrafické sekvence pomocí jím vyvinutého diagramu, začala být pro svou přehlednost a univerzálnost široce využívána i při výzkumech pohřebních komponent. Specifický a rozmanitý charakter pohřebišť se však zrcadlí ve značné rozmanitosti přístupů k jejich dokumentaci. Podstatnou otázkou nadále zůstává dilema, zda považovat hrob za jednu stratigrafickou jednotku, nebo jednotlivé elementy (výkop, lidské pozůstatky, zásyp, případně konstrukce) dokumentovat individuálně, jak to v obecném schématu akcentuje E. Harris (Harris 1989, 59–64, 66, Fig. 24). Česká archeologická literatura doposud postrádá podrobnou metodickou stanovující se dokumentaci a evidenci tohoto typu pramene. V jednom z posledních zásadních textů syntetizujících současné metody archeologického výzkumu se na toto téma

---

⁴ Redundantní je takový vztah, který nevnáší do systému relativní chronologie nové informace, je tedy nadbytečný. Jako příklad lze uvést situaci, kdy vrstva 1 je mladší než vrstva 2 a vrstva 2 je mladší než vrstva 3. Vrstva 1 je tedy zároveň mladší než vrstva 3, což je vztah redundantní a není jej potřeba zakreslovat do diagramu (Herzog 1993, 203).

do itáme pouze, že hrob sň zahrnuje n kolik stratigrafických jednotek (hrobová jáma je výkopem, výpl hrobu je tvořena vrstvami, hrobová komora je konstrukcí), avšak vzhledem k charakteru komplexu je v tzinou ú elné jej popisovat jako celek.%(Kuna a kol. 2007, 96). V Manuálu terénního výzkumu od kryvem je uvedeno, že hrob tvo í samostatnou skupinu stratigrafických jednotek p edstavujících jejich svazek, s vý tem tých0 jednotek uvedených v poslední mnou citované práci, ovšem té0 bez dalzích dopl ůjících informací i praktických p íklad (Procházka . Va eka 2005). Po konkrétních aplikacích je tudí0 t eba poohlédnout se v zahrani ní literatu e.

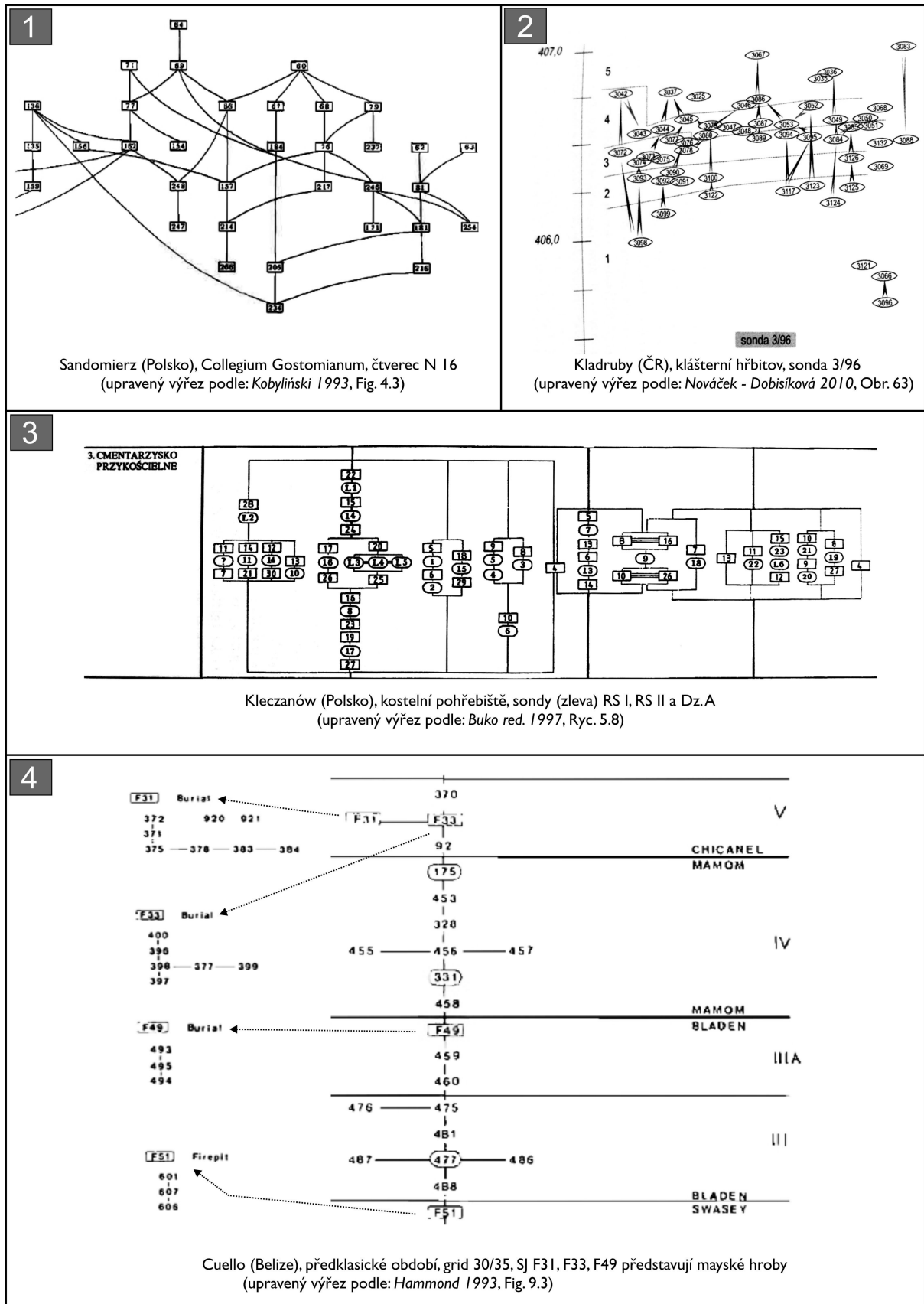
Inspirativním p íkladem m že být systém použitý na p elomu 80. a 90. let minulého století p í výzkumu kostelního poh ebizt w Kleczanów u Sandomierze pod vedením A. Buka (*Buko red. 1997*). Jednalo se o etá0ový h bitov, na n m0 se poh bívalo v období od raného st edov ku do pozdního novov ku. V p ípadech, kdy bylo možné identifikovat obrysy hrobových jam a jejich zásypy, byl hrob rozd len na základní SJ, tj. výkop, poh eb a zásyp. Nálezy poté obdr0ely íslo zásypu. Nebylo-li možné vizuáln identifikovat hrobovou jámu a zásyp hrobu, byla stanovena zásada, že nálezy z bezprost edního okolí poh bu . mezi kostmi po celé jeho zí ce a délce . nále0í do áste n definovatelného zásypu hrobu a podobn jako v p edezlém p ípad má i takto arbitrárn stanovená výpl vlastní íslo. Artefakty a ekofakty (lidské kosti), které nebylo možné identifikovat s konkrétními poh by, resp. hroby, nebyly samostatn vyd leny a byly traktovány jako nálezy z tzv. h bitovní vrstvy (*warstwa cmentarzyskowa*), je0 m la opticky homogenní strukturu a v ní0 byla situována v tзина poh b . Ve výsledném vývojovém diagramu byly SJ zaznamenávány standardním zp sobem ve stratigrafické následnosti bez grafického seskupování do vyzzích celk (skupin i svazk SJ). Poh by, tj. vlastní skelety, byly v sekvenci ozna eny oválným symbolem, ostatní SJ, jako výkopy a výpln , klasickým plným obdélníkem (*Buko red. 1997, 78, Ryc. 5.8, 104*).

Jisté inovativní prvky lze nalézt ve stati britských archeolog nazvané *Death by computer* (*Luke . Steadman . Dawson 1996*). Práce popisuje mimo jiné výhody p echodu od evidence jednotlivých element hrobu pod jedním

Íslem do strategie založené na individuálním záznamu pro každou jednotlivou stratigrafickou jednotku tvořící součást hrobu. Každé takové stratigrafické jednotce je přiřazeno individuální číslo, avšak prostřednictvím relační databáze jsou vedeny též pod společným číslem objektu, jež je totožné s číslem výkopu, oznaující jejich příslušnost ke konkrétnímu hrobu. Analýza stratigrafické sekvence lokality pak probíhá na úrovni tzv. podskupin (*sub-groups*) stratigrafických jednotek, sdružujících SJ provázané stratigraficky i procesuálně, a tudíž reprezentujících jedinečnou událost nebo aktivitu. Hroby jsou v tomto pojetí totožné s podskupinami. Vyšší úroveň potom představují skupiny (*groups*), které mohou být tvořeny podskupinami nebo jinými stratigrafickými jednotkami, případně kombinací obou. Sestavují se později na základě prostorové organizace, charakteristických společných znaků souboru artefaktů nebo [nezávislého chronometrického] datování. Skupiny tak reprezentují jednotlivé hroby a s nimi související objekty (například hrob s kruhovým olabem kolem), nebo například budovy a jiné složené konstrukce (Luke . Steadman . Dawson 1996, 14 - 20).

Strukturálně v podstatě totožný princip používá N. Hammond. Hroby a ostatní objekty dělí na jednotlivé SJ. SJ tvořící konkrétní objekt jsou poté seskupeny pod jiným nadřazeným číslem. Takto pojatý objekt shrnuje pod následující definici: *A Feature was defined as 'a collocation of contexts forming an apparently coherent and meaningful analytical unit'; a simple example would be the contexts forming the grave cut, human remains, grave goods, fill, and capping of a burial.* Přímě dodává, *Each short-term Feature formed a kind of stratigraphic capsule within the larger sequence of the excavation* (Hammond 1993, 143). Pro zjednodušení vývojového diagramu poté používá nadřazená čísla, označující tyto stratigrafické kapsle neboli objekty, přímě vnitřní sekvence SJ v rámci objektu je zobrazena po levé straně mimo hlavní diagram ve formě tzv. mini maticí (*mini-matrices*) (Hammond 1993, 143, 144, Fig. 9.3).

Výběrový pohled na některých metodách stratigrafického zpracování pohřebních komponent podává obr. 1.

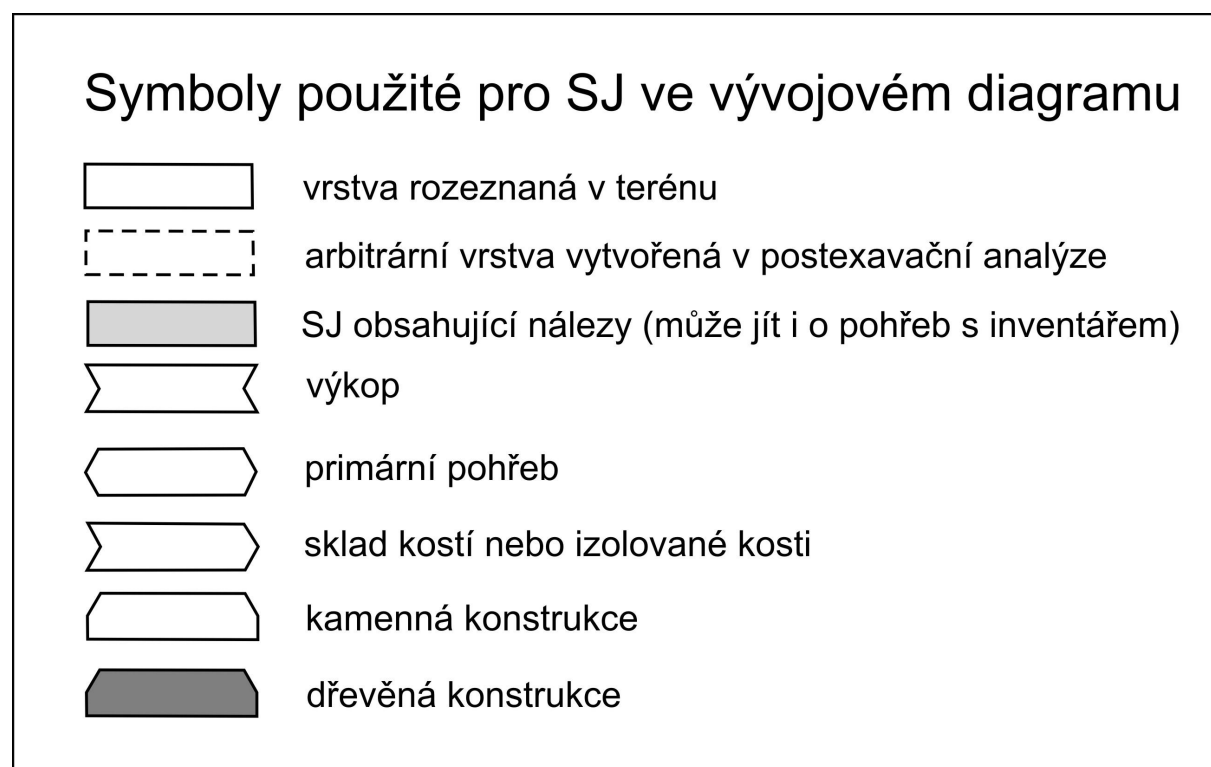
Obr. 1. Příklady zobrazení stratigrafických vztahů hrobů/pohřbů prostřednictvím vývojových diagramů.

3.2.3 Použitá metoda

Nejnižší rozeznatelná entita, která vstoupila do procesu kompilace stratigrafické sekvence byla 1 stratigrafická jednotka. Pro tyto účely byly všechny objekty a hroby (tedy svazky SJ) dodatečně rozděleny na jednotlivé SJ, z kterých se ten který objekt skládal, nebo u starších výzkumů bylo v praxi předložit jedno číslo celému objektu. Pro korektní zaznamenání stratifikace lokality se v takových případech toto rozdělení jednoznačně doporučuje. Každá taková nově vzniklá SJ obdrží jediné číslo, které se má pro snazší orientaci jasně odlišovat od převodního systému číslování (Clark 1993, 280). Systém rozdělení hrobů jako svazků SJ na jednotlivé SJ jsem provedl po vzoru britských archeologů z londýnského muzea (Luke . Steadman . Dawson 1993). Nově rozdělené SJ mají formát s lomítkem. Číslo před lomítkem označuje převodní označení objektu a čísla za lomítkem konkrétní SJ na něm byl objekt rozdělen. V rámci takového systému je nejjednodušší hrob reprezentován třemi SJ: výkop hrobové jámy, pohřeb (skelet) a zásyp hrobu (např. 122/1, 122/2 a 122/3). O co je hrob komplexnější, o to v něm potom SJ je reprezentován (Luke . Steadman . Dawson 1993, 16). V případě studovaného pohřebiště tak byly v rámci nich kterých hrobů zaznamenány SJ reprezentující vnitřní konstrukci hrobu, konkrétně kamenné obložení i dřevěné konstrukce. Velmi častá byla přítomnost sekundárních kostí v neanatomické poloze v rámci hrobové jámy. Takové kosti, jestliže byly rozpoznány, obdržely při výzkumu vlastní číslo hrobu. Je však zřejmé, že se nejedná o svazky SJ reprezentujících hrob ve stratigrafickém pojetí; tato skutečnost byla při jejich evidenci reflektována a byly označeny jako SJ pohřeb se specifikací „sklad kostí“ nebo „s izolovanými kosti“. Pokud bylo v rámci jednoho takového skladu kostí během laboratorní analýzy konstatováno, že se jedná o vícero jedinců, byl tento sklad kostí ještě dodatečně rozdělen s tím, že stratigrafický vztah mezi takovými SJ byl vyjádřen jako totožný (=). Pro snazší orientaci ve vývojovém diagramu byly pro jednotlivé druhy SJ použity specifické symboly. Jejich význam podává obrázek 2. SJ reprezentující integrální svazek, tj. sdružující takové SJ provázané stratigraficky i procesuálně, a tudíž reprezentující jedinou událost nebo aktivitu, byly posléze seskupeny do vyznačených celků ve smyslu „sub-groups“ v pojetí M. Luka, S. Steadmana a M. Dawsona (Luke . Steadman . Dawson 1996, 18), potažmo ve smyslu „features“ pojatých jako „stratigraphic capsule“ v pojetí N. Hammonda (Hammond 1993, 143). Nešlo tedy o pouhé rozdělení objektů, především hrobů,

na diskretní SJ a jejich optovné mechanické seskupení pod p vodním íslem, ale takto nov vzniklé objekty tvo ily sstratigrafický obal%pro vyzzí logické celky. Tímto zp sobem byly nap íklad sklady kostí, které p vodn obdr0ely samostatné íslo jako shrob%oale nalézaly se v rámci zásypu jiného skute ného hrobu, v len ny do vnit ní sekvence p ísluzného nad azeného hrobu. V kombinaci s výze uvedenými specifickými symboly pro jednotlivé SJ tak lze pouhým pohledem na vývojový diagram identifikovat míru komplexnosti daného hrobu nebo poznat, 0e se jedná o poh eb v anatomické poloze, ale bez rozeznané hrobové jámy, sklad kostí i izolované kosti v rámci n jakého hrobu, nebo dislokované mimo jakýkoliv hrob. V n kterých p ípadech registrujeme absenci hrobové jámy, respektive nemo0nost její vizuální prostorové determinace díky velmi podobné struktu e a barv jejího zásypu a vrstvy, do které byla zahloubena, ale poh eb nebo alespo jeho ást v anatomické poloze je doprovázen kamenným oblo0ením, které alespo áste n vymezuje takovýto poh eb v í okolním SJ. Svazky SJ takového charakteru jsou ve stratigrafickém diagramu té0 seskupeny pod ozna ením sHROB_(+ íslo hrobu)%o

Obr. 2. Vysv tlivky k symbol m specifikujícím druh SJ ve vývojovém diagramu.

3.2.4 Úspěšnost a revize stratigrafických pozorování

V následující kapitole prezentuji některá svá zásadní zjištění stratigrafická pozorování, která podrobněji rozvádím zjištění stratigrafické situace, případně upozorujím na nesouhlas i nekompatibilitu jednotlivých forem dokumentace. Na některé sporné případy mám poněkud jiný názor než je prezentován v dokumentech primární i sekundární dokumentace. Protože však pochopitelně mohou být zatím mým subjektivním přístupem, nechť jsem s nimi zatím formou katalogu, který má být co nejobjektivnějším konstatováním zdokumentovaných faktů. V rámci katalogu se na místech, které podrobněji rozvádím v této kapitole, vyskytuje symbol S^* . Můj komentář k té které konkrétní situaci lze pak nalézt právě v této kapitole pod označením čísla hrobu, kterého se diskutovaný jev týká.

Hrob .3

V poznámkách autora výzkumu ani na horizontálním plánu není uvedena presence hrobové jámy. Fotografie tohoto hrobu neexistuje. Nicméně z ezu .12 je jasně patrné výrazné zahlobnutí stěny výkopu pro hrobovou jámu náležející hrobu .3 (pro potřeby stratigrafické analýzy označena jako SJ 3/1). Dále byly v hrobě nalezeny 2 esovité záuznice, jejich poloha in-situ však nebyla zdokumentována ani kresebně ani fotograficky ani slovním popisem.

Hroby .6A, 6B, 6C

Velice problematičtější je otázka existence i neexistence hrobové jámy (pop. jam) u těchto pohřbů. V dochované archivní dokumentaci se lze setkat s fakty svídkujícími jak pro existenci hrobových jam u všech pohřbů, tak pouze u jednoho, tak také u žádného. Autor výzkumu hrobovou jámu, případně jámy, v popisu hrobů ani v jiných poznámkách výslovně neuvádí. Existuje však jedna výjimka. U vrstvy .136 v popisu vrstev stojí, že se jedná o *zásyp hrobových jam VI a, b, c, d, narezav le hn dé úlomky z tralých b idlic*. Tuto vrstvu .136 nalézáme pouze na profilu .10, ten ovšem neprotíná ani jeden z diskutovaných pohřbů (nejblíže je od prahu ezu .10 situován poslední stavbou nezničený obratel pohřbu 6C a to 50 cm). Stranou nyní nechám skutečnost, že a koliv je uvedena jako zásyp hrobů, neobsahuje dle soupisu

nález ani jeden artefakt i ekofakt, přestože sáky s označením hrob 6% (bez rozlišení p ísluznosti ke konkrétnímu hrobu/poh bu) obsahují 21 artefakt (pro tyto nálezy byla vytvořena arbitrární SJ 6/2, nebo vrstva 136 se dle dokumentace nalézá i v prostoru vzdálen jím vlastním poh b m). Na ezu . 13 jeden metr od jeho severního konce p í styku s ezem 17, je zakreslena hrobová jáma zahloubená do podloží. Styk ez . 13 a 17 je situován zhruba uprostřed východního konce poh bu 6C (SJ 6C/1) a zdá se tak, že tato jáma, dokumentovaná na ezu 13 pat í tomuto poh bu. Ovezem i tuto zdánlivou jistotu zpochyb ují výzkopisné údaje. Dno jámy zachycené na ezu 13 leží p esně v úrovni 211,00 m.n.m. a jediný bod (. 19) znivelovaný v oblasti poh b 6A, 6B, 6C (poh eb 6D slou en antropology s poh bem 6B) má hodnotu 211, 32 m.n.m., přestože udává výšku dna. Bod byl nam en v oblasti pánve. Vysv tlením tohoto rozdílu by teoreticky mohla být možnost, že dno hrobové jámy poh bu 6C by se svaovalo v Z-V směru, ovšem 30 cm není rozdíl nepatrný, když navíc dno ezu . 17 ve styku s ezem 13 je na úrovni 210, 80 m.n.m., což je o dalších 20 cm mén . Krom toho, že výzkové úrovn den obou ez , respektive svrchní úrovn podloží na nich zachycené, vzájemn nesedí, znamenalo by to zvýšení celkového rozdílu mezi dnem hrobové jámy poh bu 6C v oblasti pánve a dnem jámy p í jejím východním konci na 50 cm. Na ezu . 17 navíc není patrný jakýkoliv náznak hrobové jámy, ovšem v těchto místech se podloží svauje východním směrem, tak je teoreticky možné, že východní konec jámy nebyl již zahlouben do podloží, ale do nadložních vrstev bez možnosti optického odlížení, a proto není na ezu patrný. Pro existenci hrobové jámy by mohla sv d it i fotografie . 148, která i přesto, že je černobílá a zachycuje poh eb 6C již áste n vyzvednutý (zachycena pouze kostra bérce a kosti nohy), lze vlevo od distální ásti levé dolní kon etiny v délce asi 60 cm pozorovat schodovité podélné zahloubení, které by mohlo být ástí hrobové jámy. Na druhou stranu se však m že také jednat o um lý útvar vzniklý p í preparaci kostry. V primární kresebné dokumentaci je znázorn n peruzovanou árou, do istopisu však již p ekreslen nebyl. Prostorové rozmíst ní skladu kostí 6B odpovídá svým charakterem nap . skladu kostí, ozna ených jako hrob 10 (SJ 10/1 a 10/2)

nahrnutých podél stěny hrobu 8, a přibližně dojmem, které kopíruje jižní stěnu hrobu 6C.

S v domnělém výše uvedených problematických skutečnostech se domnívám, že existuje více důkazů pro přítomnost hrobové jámy, nežli pro její absenci, a tudíž si dovoluji ji zanesť do stratigrafického diagramu pod označením SJ 6C/1.

Hrob . 8

Na plánu hrobu . 8 je bezprostředně vedle levého humeru jedince 8/1 zřetelně zakreslený artefakt, který lze dle formálních charakteristik ztotožnit s hřebem. Jednalo-li se skutečně o hřeb (fotografie, na které by bylo možno tuto domněnku ověřit neexistuje), pak by se z hlediska materiálu, jednalo nejpravděpodobněji o ocel. Bohužel, hřeb není na plánu nijak popisně označen a z hrobu . 8 nevidujeme v soupisu nálezu žádný kovový artefakt. Zřejmě došlo k jeho ztrátě, která dříve nebyla zaevidována.

Hrob . 11

Podle autora výzkumu se mohou tyto izolované kosti nacházet v hrobové jámě hrobu 8 (SJ 8/1). Na základě dokumentace se však nachází nad horním pravým okrajem jámy 8/1 nikoli uvnitř, a tudíž musí být stratigraficky mladší než jedinec 8/2 a sklad kostí 10/1 a 10/2. Fotografie ani nivelace nejsou pro tyto kosterní pozůstatky k dispozici, stratigrafický vztah tak byl vyjádřen pouze na základě kresebné dokumentace.

Hrob . 20

Okolo mramřatými ionty zeleně zbarvené dětské lebky pohřbu 20/2 bylo nalezeno 8 esovitých záuznic. Fotografie tohoto hrobu neexistují a kresebná dokumentace postihuje sedm z nich, avšak již nelze ztotožnit s příslušnými exempláři na plánu s jednotlivými z hrobu vyzvednutými záuznicemi (na plánu nejsou číslovány).

Hrob . 24

Poznámka ke kresebné rekonstrukci odcizených kostí: Autor kresby chtěl zřejmě zobrazit pravou kost holenní a na ni nasedající kosti nohy. Usuzují tak z uspořádání kostí nártních, kdy nejsilnější metatarsus I je umístěn vlevo. Tibia je zobrazena nepřirozeným způsobem vychýlená doprava od své osy, což by teoreticky bylo možné akceptovat v případě zpatně zhojené fraktury. Neakceptovatelný je však samotný tvar tibie, především pak jejího distálního konce a stranová plocha na pozici prvního kostníku (malleolus medialis), který je navíc velmi předimenzován a na obrázku nasedá přímo bez přítomnosti kosti hlezenní - na kost krychlovou, která je zakreslena jako kost lokvitá, čímž dochází opět ke stranovému přehození, tentokrát těchto dvou kostí. Je zde úplně vypuštěna kost patní, kosti zánártní neodpovídají anatomickému pořádku (navíc kost klínovitá s metatarsem I jsou spojeny v jednu kost) a chybí obě ady lank prstů (i když ty mohly podlehnout dekompozici).

Hrob . 25

Výška dna tohoto hrobu (bod . 40) byla naměřena na úrovni 212,15 m.n.m. Tento by se ovšem podle skutečného měření musel nalézat 35 cm nad korunou barokní zdi (obj. 32), jež ho poruzuje, nebo nivelace její svrchní úroveň je v těchto místech (14 cm od bodu . 40) na úrovni 211,80 m.n.m. (bod . 62), což je v přímém rozporu se stratigrafickým pozorováním. Že se jedná o chybu měření potvrzuje i druhý bod (. 61), naměřený tentokrát 24 cm od klíční kosti jedince 25/1, jehož hodnota je 211,92 m.n.m. Také všechny ostatní body (. 59, 60, 63, 64) dokumentující absolutní výšku koruny této barokní zdi se pohybují v rozmezí 211,80 . 211,90 m.n.m.

Hrob . 26

Ob tyto sekundárně umístěné části lebek mají uvedenou nivelaci shodnou na úrovni 211,81 m.n.m. V seznamu nivelací nadmořských výšek ji lze nalézt jako bod . 41 s označením „?“. Otazník je zde skutečně na místě, nebo tato nivelace je o 1 cm vyšší nežli nejníže a prostorově nejbližší bod

koruny barokní zdi (obj. 32, bod . 62 ve výzce 211,80 m.n.m.), v jejím0 t lese se tyto zázdné lebe ní fragmenty (26/1 a 26/2) nacházely.

Antropologická data neposkytují dostatek informací pro jejich bezpečné ztoto0nění s konkrétními postkraniaálními skelety. Nicmén skute nost, že v bezprost edním okolí se nacházejí poh by 3 jedinc , kterým byly v barokním období následkem výkop pro ze . 32 odstran ny práv kraniaální partie skeletu (25/1, 27/2 a áste n i 3/2) dovoluje vyslovit domn nku, že ásti lebek 26/1 a 26/2 by mohly pat it práv n kterým z t chto poh b . Nap íklad klenba lební, ozna ená jako 26/1, která má ostrý okraj o nice, slab vyvinuté nadonícové oblouky, st edn vyvinuté elní hrboly a pat í proto pravd podobn 0en ve v kovém období adultus (20 . 40 let) má velmi blízko k postkraniaálnímu skeletu ozna enému jako SJ 27/2, který byl antropologicky ur en jako 0ena ve v ku 30 - 40 let.

Vkládání lidských kostí do hmoty zdiva staveb máme zatím archeologicky dolo0eno pouze u sakrální architektury, kde je takovéto jednání považováno za projev úcty k lidským ostatk m (echura 2009, 13), nicmén domnívám se, že i tento p ípad ze zdiva nekostelní stavby na zaniklém h bitov ve Vratislavském paláci mohl být profánní analogickou p ipomínkou Memento mori a kultu mrtvých, který práv v období baroka za0íval jeden ze svých vrchol .

Pod íslem tohoto shrobu%je evidována také jedna esovitá záuznice. Jeliko0 v zak neexistuje kresebná dokumentace, na které by byly tyto lebe ní fragmenty zachyceny (zachycena je v plánu íslem pouze poloha), ani dokumentace fotografická nebo slovní popis, nelze o vztahu záuznice a kosterních poz statk íci nic bli0zího.

Hrob . 35

V popisu hrob , poznámkách autora výzkumu, ani v kresebné dokumentaci horizontálních plán nebyl zachycen 0ádný d ev ný prvek nále0ející tomuto hrobu. Nicmén JV konec ezu . 10 zachycuje slabou tmavou vrstvi ku v rámci vrstvy 137, z její0 charakteristiky v Popisu vrstev se

dozvídáme, že představuje zásyp hrobové jámy, při bázi hnedě zetlelé prkno, 1 x opukový kámen z obložení hrobu. Není sice uvedeno o zásyp jakého hrobu se jedná, nicméně z ezu 10 lze odhadnout, že jde o hrob 35. Průběh ezu 10 je sice v celkovém plánu zaznačen mimo hrob 35 o 10 . 20 cm, ale v bezprostředním okolí se žádný jiný hrob nenachází a ostatní fakta z tohoto ezu vcelku odpovídají jiným druhům dokumentace.

Hrob . 40

Velký opukový kámen, který podle autora výzkumu spočíval na hrudi zeměleho, nebyl kresebně dokumentován a není zachycen ani na jedné ze 7 fotografií tohoto hrobu. Jeho přítomnosti v hrobě lze nasvědčovat patrně stlačením a deformací obojí strany s přilehlými kostmi, jež byla pravděpodobně způsobena vahou popsaného kamene. Ten zřejmě přesahoval napříč kostru, nebo po obou stranách horní části těla jsou na fotografiích pozorovatelné malé konkávní oláčky, v kterých mohl být tento rozměrný kámen usazen.

Hrob 51

U těchto kostí nebyla provedena nivelace, není zcela jisté v jaké úrovni se nacházely. Absence nivelace i fotodokumentace podstatně snižuje možnost jejich prostorové lokalizace. V povodňové terénní dokumentaci jsou umístěny asi 130 cm východně od nejvýchodnější dislokované krátké kosti skladu kostí označených jako hrob 45. V podobné pozici je nalezneme i v povodňové zprávě (Zavřel 1993, plán 4, 6 a 8; tvrzení, že se kosti nalézají pod hrobem 62 tedy není opodstatněné). Ovšem v povodňovém celkovém plánu jsou vyneseny asi 1 m severně od odlišného zobrazení v povodňové dokumentaci i v povodňové zprávě. V celkovém plánu jsem se přiklonil k variantě vynesené v povodňové dokumentaci a v povodňové zprávě. Stratigraficky se tedy nalézají v horní části hrobu 50.

Hrob 57

Autor výzkumu při použití možné porušení hrobu 59 . ten později antropology ztotožnil s 58 . které potvrzuje fotodokumentace. Opět na základě fotodokumentace (foto 246 a 247) je konstatována další superpozice,

tentokrát s pohbem 78/1. Ten autor výzkumu mylně hodnotil jako sruku hrobu 57‰ ovzem ji0 na základě uspořádání, proporcí a celkové délky drobných kostí patrných z plánu i fotografií, je evidentní, že se jedná o kosti nohy (kosti nártní, zánártní a 1 dochovaná ada lánk prst) odlišného jedince (78/1), což následně potvrdil i antropologický rozbor. Uložení pohbu 78/1 pak porušilo pravostrannou část kostry 57/2, jeho d sledkem m0e být absence levé horní končetiny pohbu 57/2, resp. jakékoliv její části.

Hrob 58=59

Převodně byla část lebeční klenby a elisti (na plánu rozeznatelné jedno rameno mandibuly, které však v antropologickém soupisu nefiguruje) označena jako hrob 58±(označuji jako SJ 58/1) a údajné stehenní kosti (ve skutečnosti však bércové partie dolních končetin a kosti nohou) jako hrob 59± (označuji jako SJ 59/2). Antropologický rozbor později všechny uvedené kosterní pozstatky přiřadil jedné osobě.

Hrob 62

Podle autora výzkumu se tato část dolní končetiny nachází nad zlomkem 51‰. Takovému tvrzení ovšem neodpovídá žádný z plánů. Jak na originální terénní dokumentaci, v překresleném celkovém plánu, tak v edbové zprávě autora (*Závěs 1993*, plán 4, 6 a 8, hrob LI) je tento torzovitý pohéb umístěn asi 25 cm jižně od západního konce jižního výboku objektu 48 a izolované kosti z pohbu 51/1 leží na jiném místě (jejich lokalizace je však také nicméně dosti problematická, viz hrob 51).

Hrob 63

Na základě přev. terénní dokumentace zjistíme, že dublovanému popisu, došlo již v terénu. Tato chyba byla opisována i při postextkavní fázi, takže se s dvěma rznými pohby, označenými číslem 63 m0eme setkat jak v celkovém plánu, tak v edbové zprávě (*Závěs 1993*, plán 4, 6 a 8, hroby LXIII). Při antropologickém hodnocení pak byly všechny takto označené kosti sloučeny a popsány jako jeden hrob . 63. Autor výzkumu popisuje pouze jeden z nich, a to jako sšluk kostí nohy ze dvou jedinců z výplně hrobu 83.

Předpokládám, že mám na mysli kosti dolních končetin obecně, nikoli konkrétně kosti nohy (ossa pedis), nebo v tomto souboru se nevyskytuje ani jedna z drobných kostí nohy, ale zato jsou zde zastoupeny 4 femury a 2 tibie, z nichž na základě kresebné i fotodokumentace v zásypu hrobu 83, u samé východní stěny hrobové jámy leží 2 dlouhé kosti, s největší pravděpodobností právě kosti stehenní. Druhý soubor kosterních pozůstatků označených také jako hrob 63± je nepravidelný primární sklad kostí, nejméně ze 3 jedinců, při jeho západním okraji leží 2 opukové kameny (SJ 63a/4). Leží v blízkosti (asi 20 cm severně) od izolovaných kostí, označených jako hrob 64± od kterých je dle lí tenký (asi 2 - 3 cm široký) pás ztrouchnivělého dřeva, který však náleží nejspíše k hrobu 77, jehož dno se nachází o 6 cm níže a také obsahuje stopy po dřevě; zachycený pás dřeva tvoří zřejmě svrchní partii na stojato uloženého prkna, tvořící část dřevěného obložení stěny hrobu 77 (viz hrob 77). Přestože se kosti po vyzvednutí pomíchaly a není možné spolehlivě determinovat z jakého hrobu pocházejí, je nutné ve stratigrafickém diagramu tyto pohřby rozdelit. Proto použiji konvenční rozdělení na 63a (sklad kostí vedle hrobu±64) a 63b (sklad kostí v hrobu 83) s tím, že nelze rozeznat příslušnost jednotlivých jedinců ke konkrétním hrobům.

Hrob 65

Je obtížné rozhodnout, zda byl na tomto pohřbeném jedinci proveden intencionální postmortální zásah za účelem fyzické imobilizace zemřelého, který byl vyvolán strachem z nemrtvých, tzv. revenant (srov. *Krumphanzlová 1961; Schmidt 2002*), anebo zda se jednalo o náhodných pohřbených v etnicky tohoto celkem obvyklou náhodnou manipulaci s kosterními pozůstatky z praktických důvodů za účelem vytvoření místa pro nový pohřbený (například pro hrob 77 ležící severně pod sousedním shlukem 63a cca o 6 cm níže).

Hrob 69

Autor výzkumu tento nález popisuje jako nenakreslená křídla a pár kostí vedle hrobu 61 (výplň ?) Antropologové je určíli jako stěnní část dolní křídla a dvě stoličky a vzhledem k blízkosti s hrobem 61 není podle nich vyloučeno, že: *spoz statky z týchto dvoch hrobů patrí témuž jedinci.* (Dobisíková, M. .

Velemínský, P. . Kuželka, V. nevro eno, 35). Tuto domněnku však spolehlivě vyvrací kresebná, ale především pak fotodokumentace hrobu 61, na níž je jasné patrné, že jedinec 61/2 má dolní část kompletní. Jde tedy o pásmo s hrobu 61 v jeho zásypu (SJ 61/4).

Hrob 70

Na základě antropologického určení je možné, že kosterní pozstatky 54/1 a 70/1 pocházejí z tohoto jedince, nebo se nacházejí nad sebou jako pásmo ve výplni 61/4, oba jsou částmi lebky (klenby a báze), pocházejí z dospělých jedinců a mají totožnou krevní skupinu.

Hrob 72

K tomuto skladu kostí neexistuje žádná dokumentace a ani lokalizace autora výzkumu jako výplň hrobové jámy bez uvedení čísla hrobu jejich polohu neobjasňuje. Na základě antropologického popisu lze však předpokládat, že nalezené diafýzy oboustranných kostí holenních a několik dalších zlomků dlouhých kostí dolních končetin, které vykazují téměř shodné znaky (lízí se pouze v odhadu krevní skupiny) jako sklad kostí 71/1 (antropologové navíc uvažují o tomto jedinci), s velkou pravděpodobností pocházejí stejně jako SJ 71/1 ze zásypu hrobu 61.

Hrob 77

Autor výzkumu uvádí hrobovou jámu. Její část je zakreslena za hlavou pohřbeného jedince, hranu této partie jámy vymezuje tento opukový kámen (77/3), pokračuje dále jižním směrem, kde se stáčí k východu, o vzem až po 60 cm od zbytku lebky, a poté po 130 cm zpět severní končetinu hrany sondy B, kde se by se dotýkala dolních partií kostí bérce (ty však v hrobě chybí) právě dolní končetiny. Při pohledu na tuto stratigrafickou situaci však vyvstávají pochybnosti o příslušnosti celé této jižní části hrobové jámy k pohřbu 77/2, jak je označena na plánech (Zavěel 1993, plán 4, 6 a 8, hrob LXVII). Jáma je totiž na východní straně kratší než kostra a 60 . 70 cm prázdný prostor již od kostry vyvolává domněnku o příslušnosti této části jámy k jinému pohřbu. Bohužel, z celého hrobu 77 je znám pouze jeden nivelační bod mezi

stehennými kostmi poh bu 77/2 (209,99 m.n.m.), ili neznáme výzkové pom ry v tomto prázdém prostory ani jeho horní hrany. Bez povzímnutí toti0 jist není skute nost, 0e v obrysech této hrobové jámy je umíst ěn neanatomický shluk kostí 65/1 (210,18 m.n.m.) s kameny 65/2, z nich0 ten, co le0í áste n za a áste n na lebce poh bu 65/1 p esn koreluje s východní hranou jámy 77/1. Prostorov do této jámy spadají jezť izolované kosti 64/1 a 64/2 (210,11 m.n.m.). Navíc tato prázdňá partie jámy 77/1 je od poh bu 77/2 výrazn odd ěna asi 4 cm silnými poz statky d ev ného prkna, jeho0 svrchní hrana byla zdokumentována o 6 . 12 cm výze ne0 kóta nam ěná mezi stehennými kostmi poh bu 77/2 a zbytky spodní hrany jsou patrné (na plánu i na fotografii) asi 16 cm od distálního konce pravé klí ní kosti tého0 jedince v úrovni dna jeho hrobové jámy. Domnívám se proto, 0e zbytky této d ev né konstrukce tvo í sou ást hrobu 77 a nikoli izolovaných kostí z °hrob ±63 nebo 64, jak je uvedeno v p vodním ístopisu celkového plánu a uvádím ji jako SJ 77/4

Hrob 78

Tuto ást dolní kon etiny autor výzkumu myln hodnotil jako sruku hrobu LVII%o Antropologický posudek uvádí pouze nález t la pravé kosti holenní, ovzem z plánu a p edevzím z fotografií je patrné, 0e spolu s touto tibí byla odkryta i fibula a kosti nohy (kosti nártní, zánártní a 1 dochovaná ada lánk prst).

Hrob 80

Diafýza pravé pa0ní kosti z dalzího jedince, nalezená v oblasti p edloktí jedince 80/1 je podle vzeho ona kost autorem výzkumu myln ozna ěná jako sroha nad hrobem LXXX, vedle objekt LXIII, LXIV, LXV%o ozna ěná p i výzkumu jako °hrob 67± která nebyla kresebn dokumentována, ovzem je patrná na fotografiích. Antropologové ji uvádí jako p ím s hrobu 80 a domnívají se, 0e se jedná o fragment jedince p vodn le0ícího pod poh bem 80/1, stejn jako ást dolního konce femuru, který by m l pocházet z tého0 jedince (*Dobisíková . Velemínský . Ku0elka nevo eno*, 34). Ob tyto p ím si uvádím v jako SJ 80/2.

Hrob 81

Antropologická interní zpráva neuvádí výčet nalezených kostí, jmenovitě se zmiňuje pouze o stehenních kostech, o kterých byla určena výška postavy (*Dobisíková . Velemínský . Kufelka nevrhno*, 36). Toto konstatování však neodpovídá zdokumentované terénní situaci, neboť jak na plánu tak na fotografiích je jasné patrné, že v hrobě se našly z obou dolních končetin v anatomické poloze pouze kosti nohy (*ossa pedis*), kosti bérce, žezky a pouze distální část levého femuru (část diafýzy a epifýza). Zbytek kostry byl odstraněn výkopem hrobové jámy 77/1 (reps. její jihovýchodní částí, jejíž příslušnost k hrobu 77 navíc vyvolává pochybnosti . viz hrob 77).

Na plánech v příloze zprávy je hrob mylně označen jako 80 (LXXX), respektive jsou zde označeny dva hroby jako 80, z nichž tento leží mezi hroby 89 (LXXXIX) a 65 (LXV) (*Zavěl 1993*, plán 4, 6 a 8, hroby LXXX).

Hrob 83

Antropologická zpráva uvádí, že levá ruka spočívala pod pánví, ovšem z plánu i fotografií je patrné, že pánev byla odstraněna kompletně výkopem pro klovou jámu 83/4 a z levé horní končetiny se zachovaly pouze dvě kosti zápěstí. Absence této končetiny není způsobena ani tak výkopem klové jámy 83/4 (která při výzkumu neobdržela vlastní číslo, tudíž ani případné nálezy z ní nejsou rozlišitelné), jako především objektem 86, který porušil SZ část hrobu.

Hrob 88

In situ není kadlub zachycen ani na plánu hrobu, ani na jedné ze dvou fotografií. Protože se ale jedná o výjimečný nález, dozvídáme bližší informace o jeho uložení. Údaje se *spodně nacházel u hlavy, kvůli uložení nastojato předpokládáme druhotné uložení* (*Zavěl 1993*, 7). Nicméně již na první pohled je patrné, že v hrobě se žádná hlava nenachází, dochované fragmenty kostí neobsahují ani žádný zlomek z lebeční klenby a jsou antropologicky určeny jako 2 zlomky kosti pánevní, 1 zlomek kosti pažní a 1 zlomek kosti vteční.

Hrob 89

Dokumentace uvádí, že hrob ležel pod hrobem 81, ovšem z fotografií 275 a 277 je dobře patrné, že byl v superpozici i s hrobem 90, jeho lebka spočívala nad pravou nohou pohřbu 89/2 a opticky nerozlizený výkop hrobu 90 podle vzeho odstranil kosti této pravé nohy. V povodní kresebné dokumentaci je lebka 90/1 vzdálena 20 cm od distálního konce pravostranné tibie pohřbu 89/2, ovšem fotografie potvrzuje jasnou superpozici, na základě čehož byla v dokumentaci publikované v této práci upravena pozice pohřbu 90/1.

Hrob 90

Dolní část skeletu byla postmortálním zásahem uvedena mimo anatomickou polohu, resp. kosti dolních končetin byly natlačeny k sobě severním směrem. Tato dislokace kostí byla s velkou pravděpodobností způsobena při budování sousedního hrobu 91, jehož kamenné obložení jejíž zetelně v této pohřbu 90/1 vymezuje a prostorově zasahuje do jeho předpokládané anatomické pozice.

Hrob 94

Kromě pozice této lebky 94/1 těsně za nerozlizenou západní stěnou hr. jámy 83/1 (neznámo v jaké výšce díky absenci nivelace) neexistuje pro vzájemné porušení s hrobem 83 opora ve stratigrafickém pozorování.

Hrob 95

Antropologický posudek uvádí jezt holenní kost, na které nártní kosti a další blíže nepopsané kosti postkraniálního skeletu. Autor výzkumu naopak uvádí, že kromě zlomků lebky se zbytek skeletu nalézal pod profilem, tj. za hranicí sondy B. Této situaci odpovídá i dokumentace; zřejmě tedy došlo ke kontaminaci osteologického souboru kostmi postkraniálního skeletu z jiných situací.

Hrob . 96

U tohoto hrobu není uváděn žádný nález ani na plánu ani v popisu, ovšem především na fotografii . 280, což je detail lebky tohoto pohřbu (SJ 96/2), jsou jasně identifikovatelné 3 záuznice ze silnějšího drátu (1 . 3) na levé straně lebky (2 v oblasti kosti spánkové a 1 pod bradavkovým výběžkem). Ze seznamu nálezů vyplývá, že 3 záuznice obsahoval pouze 1 hrob . údaj .

94. Jedná se o stříbrně plátovanou záuznicu o rozměrech v rozmezí 19,5 . 21 mm a síle drátu 4 . 5 mm. Vzhledem ke skutečnosti, že hrob 94 je izolovaná lebka a existuje u ní detailní fotografie na které nejsou žádné záuznice patrné, lze s jistotou tvrdit, že došlo k chybnému popisu sádku a uvedené 3 záuznice náleží tomuto hrobu, resp. pohřbu 96/2.

Hroby 99, 103 a 104

Autor výzkumu se domnívá, že lebka byla porušena základy barokní kazny. V takovém případě by ale velmi pravděpodobně musela být porušena i horní část postkranialního skeletu i s lebkou pohřbu 98/2, která je intaktní. Z nálezové situace vyplývá, že lebka byla pravděpodobně umístěna vlevo od velkého opukového kamene, v prázdném prostoru nad levým ramenem kostry a velmi pravděpodobně byla odstraněna spolu s levou částí postkranialního skeletu u příslušného hrobové jámy 98/1. Na základě antropologické analýzy lze uvažovat o tom, že lebka nacházející se v JV rohu hrobové jámy 98/1, mezi opukovým kamenem a kostmi nohy jedince 98/1, označená jako hrob 103 je pravděpodobně lebkou pohřbu 99/3 (obojí je v kové kategorii infans II okolo 12 let). Antropologický posudek nicméně v rozporu s dokumentací i popisem autora výzkumu v tomto hrobu nález lebky uvádí a naopak ji neuvádí u hrobu 104 (*Dobšíková, M. . Velemínský, P. . Kuželka, V. nevro eno, 43, 45*), kde ji uvádí autor výzkumu a dokumentace. V postexkavaci fázi tedy s největší pravděpodobností došlo ke sloučení lebky náležející pohřbu 104/1 a levé části postkranialního skeletu pohřbu 99/2. Rozpoznání této záležitosti je závažné také z toho hlediska, že lebka 104/1, uváděná antropology jako součást pohřbu 99, nese zelené zbarvení spánkových kostí, což vypovídá o přítomnosti bronzových ozdob hlavy, které jsou skutečně v nálezovém fondu pod číslem hrobu 99 přítomny. Bohužel, na fotografiích nejsou identifikovatelné (nebyl totiž vyfocen detail této lebky), na plánu hrobu/ nebyly zaznamenány a o jejich poloze neexistuje ani žádný písemný záznam. Své domněnky, že min. 8 (+ 1 materiálně i technologickým zpracováním odlišná) nalezených záuznic patří prakticky jistě k pohřbu 104/1, vzhledem k pomíchání kosterních pozůstatků obou pohřbů je ponechávám jako součást pohřbu tohoto, nikoliv však jako inventáři hlavního pohřbu (SJ 99/2), ale jako

artefakty náležející jedinci 2 (SJ 99/3), pod kterým se skrývá lebka a oebra poh bu 104/1.

Hroby 100 a 119 a 118

A koli autor výzkumu o vztahu t chto dvou hrob 0ádné informace neuvádí, z kresebné dokumentace vyplývá, 0e po p eruzení rýhou hrob dále pokračuje východním sm rem pod ozna ením 0hrob 119±. Odpovídá tomu jak terénní situace, v etn orientace zem elého a zí ky hrobové jámy, tak shoda v antropologickém ur ení obou ástí skeletu. Bohu0el chybí jakékoliv výzkové pom ry 0hrobu± 119, ale i p esto je možné tyto dva hroby ozna it jako stratigraficky toto0né. Podobným zp sobem byl p etnut hrob 115 rýhou . 113 a zde ob ásti poruženého hrobu dostaly stejné íslo.

V JV náro0í hrobové jámy 119/1 je situován sklad kostí ozna ený jako 0hrob 118%0. Domnívám se, 0e autor kresebné dokumentace nesprávn interpretoval nálezovou situaci, kdy0 obrys (resp. horní hranu) hrobové jámy 119/1 zakreslil (a to plnou arou) tak, 0e kámen v tomto rohu je podle jeho kresby v tzinou objemu mimo hrobovou jámu a s ním i v tzina kostí ze skladu kostí 118/1. P itom fotografie . 307, která nejlépe zachycuje tuto situaci, vypovídá spíše o tom, 0e tento kámen spolu s kamenem v SV rohu jámy 119/1 tvo í vymezení východního konce hrobu 119 a sklad kostí 118/1 je sou ástí t. . nedobrané výpln hrobu 119 (tedy SJ 119/4). Navíc hrob 100, co0 je západní ást hrobu 119, resp. hrobová jáma 100/1 je v oblasti lebky ziroká 70 cm, zatímco hrobová jáma 119/1 v inkriminované oblasti kostí nohou dosahuje podle kresebné dokumentace zí ky pouhých 40 cm (jedná se o vn jí rozm ry horních hran) a navíc se vychyluje SV sm rem od své osy. P ipustíme-li, 0e hrobová jáma 119/1 byla ve skute nosti o 30 cm zirájí0ním sm rem a 0e zemina jí0n od pravé tibie poh bu 100/2 je nedobranou výplní hrobu 119 (SJ 119/4), pak by se tvar hrobu srovnal podle osy a kámen a p edevzím kosti (SJ 118/1) by tak tvo ily sou ást hrobu 119.

Hrob 106

Nejasnosti při kompilaci finálního plánu dorysu tohoto hrobu zajisté způsobila skutečnost, že nejprve byla zdokumentována pouze pravá stehenní kost pohru 106/1, která jako jediná byla v moment kresby plánu dorysu . 27 (plán 52) z tohoto skeletu zaizolována (ovšem na fotografiích . 278 a 279 je zaizolována i část kosti pánevní nasedající na krček této kosti stehenní . ta byla však kresebnou dokumentací ignorována). Zaizolovány byly též dva opukové kameny ve vzdálenosti 40, resp. 50 cm od distální epifyzy tohoto femuru, které v moment kresby této jedné kosti zejména jezť nebylo možné přiřadit ke konkrétnímu hrobu. Zejméno později byly kresebně zdokumentovány na plánu dorysu . 12, plánu 35 a také na fotografiích . 299, 300, 301 chybějící části zachovaných dolních končetin pohru 106/1 (časovou posloupnost vzniku obou plánů však nelze zpětně doložit, neboť na plánech nejsou uvedena data jejich pořízení, to samé platí o fotografiích). Při ekreslování do listopisu byly obě části této pohru spojeny v jeden, ovšem výše zmíněné kameny byly vyneseny na listopis jiné úrovně, tudíž na první pohled nebylo možné zaobserovat fyzický vztah pohru 106/1 a kamenů. Na obr. 33 byly na sebe obě úrovně naloženy a z takto vzniklého plánu lze tyto kameny (nebo přinejmenším jeden z nich položený) považovat za ohraničení, resp. vymezení východní hrany hrobu 106. Jestliže je správná i má domněnka o dokumentátorem zdeformovaném tvaru obj. 101 (viz obr. 33) a jeho povodní rozsah by odpovídal skutečnému rozsahu tmavé uhlíkaté výplně patrné na fotografii . 360 (viz obr. 33), potom lze přijmout za prokázané, že obj. 101 (ohnětlivě) byl v superpozici nejen s hroby 98 a 100, ale také s hrobem 106.

Hrob 107

Kóta dna na úrovni 210,56 m.n.m. neodpovídá realitě, neboť z fotografií . 300 a 301, na kterých jsou tyto kosti zachyceny spolu s pohrem 106/1, je patrné, že 107/1 leží přímo pod základy kazny a ovidně v nepatrné výšce nad úrovní pohru 106/1, tudíž se rozhodně nemohou nacházet 58 cm nad 106/1 (jeho dno se nacházelo ve výšce 209,98 m.n.m.), o čemž by svědily naměřené výšky.

Hrob 108

Domnívám se, že kontinuální propojení Z st ny této jámy se Z a ásti S st ny hrobové jámy 100/1 plnou árou vyplynulo z nepochopení nálezové situace autorem kresebné dokumentace. Hrobová jáma 100/1 je totožná s hrobovou jámou 119/1, které od sebe byly odd leny obj. 84 (tzv. 1. rýhou na odvod vody), a nikoliv s jámou 108/1.

Hrob 120

Skute nost, že tento hrob je poružen nejenom obj. 84, ale také obj. 113 je jasn patrná z fotografií (p edevzím . 310), kde v místech odlomené distální epifýzy pravého femuru je na jižní st n hrobové jámy 120/1 patrna superpozice hrobu s obj. 113, jeho0 výpl je znateln sv tlejší. Objekt 113 porušil hrob v celé jeho hloubce; tato skute nost však nebyla respektována terénním dokumentátorem, který tuto ást jámy zobrazil plnou árou a tuto superpozici tak nerefletoval.

Hrob 121

Bez antropologického posudku a fotografií je t ůké se k t mto dvou dlouhým kostem blíže vyjad ovat, Nicmén za p edpokladu, že kresebná dokumentace odpovídá skute nosti, kosti by nebyly výrazn ji poružené a epifýzy by chybyly protože jezt nebyly p irostlé a tudí0 snáze podlehly rozkladu a délka by odpovídala délce diafýz v okamžiku smrti, mohlo by se jednat o kosti bérce malého dítěte.

Hrob 123

Zachovalá ást levé dolní kon etiny byla obložena dle kresebné dokumentace 3 v tžími a 3 malými kameny. Ovšem z fotografií . 320 a 321 je jasn patrné, že ony 3 malé kameny pod východn ji položeným ze dvou opukových kamen na severní stran poh bu jsou ve skute nosti jedním velkým, maximáln dv ma st edn velkými nat sno uloženými í ními valouny.

Hrob 124

Autor výzkumu uvádí s otazníkem poružení rýhou 113. To je sice přímo nedoložitelné, nebo západní polovina hrobu, kterou by mohl poruzovat obj. 113 zůstala neobjevená pod blokem neodkopené zeminy; ovšem vzhledem ke skutečnosti, že vedlejší hrob 114 leží téměř ve stejné úrovni, resp. o 4 cm níže, a dno rýhy 113 je 28 cm nad dnem hrobu 114, je téměř vyloučeno, že by tento hrob 124 byl rýhou 113 poružen. Superpozici s objektem . 130 (rýha na odvod vody) autor výzkumu neuvádí, ale je zaznamenána na plánové krešbné dokumentaci i v mapě . Jde o st. na obj. 130 se svažuje směrem k V hraně hrobové jámy 124/1; neporužuje ji, hrob leží pod ní (stejně jako sousední hrob 114, jehož dno je jen o 4 cm níže než dno hrobu 124).

Ruce (ossa manus dx. et sin.) na plánu sice chybí, jejich absence ovšem nebyla způsobena p. iroženou dekompozicí, nýbrž způsobena odkryv. Na fotografii 324 lze vidět kosti rukou (především metakarpy a články prstů) – nejprve nasypané nejspíše kopáním na vnitřní plochu lopaty kýlní kosti (fossa iliaca), tvořící součást pánve.

Hrob 125

Superpozici s objektem . 130 (rýha na odvod vody) autor výzkumu neuvádí, ovšem na plánové krešbné dokumentaci i v mapě V st. na obj. 130 končí u J hrany hrobové jámy 125/1. Nejbližší nivelační bod ze dna obj. 130 je o 47 cm výše než dno hrobu 125. Směrem od tohoto hrobu již obj. 130 v podloží nepokračuje, z čehož lze usuzovat, že její pokračování se ztratilo kdesi ve vrstvě 163 buď nad tímto hrobem nebo spíše ještě dále severním směrem.

Hrob 127

Lebka měla dle autora výzkumu i krešbné dokumentace spočívat v části n. pod JZ hranou opukového kamene. Ovšem na fotografii . 319 je zachycen plochý opukový kámen in situ v poloze nastojato asi 5 cm za lebkou bez jakéhokoliv fyzického kontaktu s lebkou.

4 VYHODNOCENÍ DAT

4.1 Stratigrafická sekvence

Stratigrafická sekvence mohla být rekonstruována jen pro sektor A, nebo pouze pro něj bylo k dispozici alespoň minimální množství informací umožňující její sestavení. V rámci sektoru B totiž nebyl v terénu vyhotoven ani jeden řez a bez představy o vertikální stratifikaci se absolutně nedoporučuje pokoušet se o dodatečnou rekonstrukci stratigrafické sekvence (cf. Clark 1993, 281).

Konstituování interpretačních fází ve výchozím stádiu plyne ze stratigrafické sekvence reprezentované vývojovým diagramem lokality. Prvním krokem je identifikování nejdelšího vlákna (*longest strand*) nebo též primární cesty (*primary route*) například diagramem. Jedná se o nejdelší sekvenci jednotlivých SJ bez ohledu na jejich typ, charakter a interpretaci (Clark 1993, 288). Primární cesta diagramem sektoru A je označena červenou linií. Její zářez vychází z podlaží, protíná několik hrobů a přes barokní úpravy se dostává až k recentním vrstvám, je tvořena v době výzkumu srovnatelný povrch. Její průběh postihuje 4 z 5 základních vývojových fází, reprezentujících tzv. *strand use* zkoumané plochy. Vyleněním jedné samostatné fáze tak vzniklo následující schéma, představující stratigrafický vývoj výseku horní části zahrady Vratislavského paláce, zachycené v sektoru A.

1) Fáze 0. Tato fáze představuje geologický podklad tvořený například ordovickými břidlicemi, místy do okruhu odbarvenými zvláště trávacími procesy (podrobněji viz kap. 2.2 o přírodních poměrech).

2) Fáze 1. Představuje nejstarší horizont osídlení reprezentovaný 3 objekty sloužící jako pyrotechnologická zařízení pravděpodobně výrobního charakteru v rámci železářského odvětví. Jde o svazky SJ označené jako objekty 33, 37 a 101. Všechny tyto objekty byly fyzicky narušeny výkopy pro

hroby, představující další fázi. K nim byla přidána ještě vrstva . 155⁵, nasedající bezprostředně na podloží (zachycená na zezu . 13), která byla popsána jako *scihlov červen propálená hlína*.

3) Fáze 2. Označuje ranší stadiové pohřbítky, které je nejvýraznější fázi v zachyceném stratigrafickém vývoji. V rámci sektoru A reprezentuje 231 z celkových 286 stratigrafických jednotek, tj. 80,8 %. O dlouhodobém využívání plochy k funerálním účelům svědčí nkolikanásobné superpozice hrobů a pohřbů. Nejvýraznější je superpozice pohřbu 105/1, který je v superpozici s hrobem 104, ten pak s hrobem 99, který je posléze naruzen hrobem 98. Dalším příkladem je hrob 18, na který bez porušení nasedá hrob 8, v jehož hrobové jámě se nalézají kromě primárního pohřbu 8/2 sekundární přemístěné fragmenty pohřbů 10/1, 10/2 a 13/1 a nad hrobovou jámou (SJ 8/1) ještě spoívají fragmenty dalších jedinců 11/1 a 12/1. Na základě stratigrafických vztahů jsou součástí této fáze ještě obj. 49 a 108, které dle autora výzkumu představují prázdné hrobové jámy. Součástí této fáze jsou i spodní partie mocných šbitovních vrstev . 154, 160, 161 a 170. V nejtenších partiích výše ve svahu dosahují pouze několik decimetrů a o mocnost dosahující více než 1, 5 m ve spodních severních částech zkoumaného prostoru. Tyto vrstvy se vyznačují vysokou homogeností co se týče barvy i struktury, v jejich spodních partiích se vyskytuje vřtina pohřbů, u nichž nebylo možné rozlišit hranice výplně jejich hrobových jam. Svrchní části zmíněných vrstev už zpravidla lidské ostatky neobsahují a vyznačují se přítomností novověké glazované keramiky, svědící už o zcela jiném využití plochy, váoící se k následující fázi. Na základě krešbně zdokumentovaných zřtvoívají tyto vrstvy jak zásypy hrobů, tak ale i výplně novověkých objektů, nebylo možné tyto části stratigraficky oddělit, a proto jsou v rámci stratigrafického diagramu diskutované vrstvy součástí zobrazeny jako součást následující fáze . 3.

---

⁵ Jako švrstva 155b byla kromě této SJ zachycené na zezu . 13, ještě jedna SJ pod stejným označením na zezu . 19 mezi vrstvami 161 a 168. Ve vývojovém diagramu je však pod označením 155 zobrazena pouze vrstva z zezu . 13.

4) Fáze . 3. P edposlední fáze, která zanechala v lokální stratifikaci výrazné stopy se jí váže k pln historickému období. Nejstarší písemná zmínka o této lokalit pochází z roku 1584 (viz kap. 2.3 o historickém vývoji). Do této fáze náležejí p edevším objekty vodohospodá ského charakteru, kterými je obj. . 112, interpretovaný jako cisterna s ní p ímo souvisí obj. . 84 p edstavující rýhu na odvod vody z této cisterny. Dalzí dv rýhy na odvod i jímání srá0kové vody, nikoli jí0 z cisterny, ale odn kud výze ze svahu p edstavují obj. 84 a 130. Specifickým za ízením spojeným s vodou je pak kazna, dodnes stojící ve st edu horní ásti zahrady (byla ozna ena jako obj. X1, nebo p í výzkumu neobdr0ela tato konstrukce vlastní íslo). V barokním období vznikla i konstrukce z opukových kamen , do její0 hmoty byly zazd ny lebky 22/1 a 22/2 z . v tomto období . naruzených hrob . Mladší ne0 poh ebizt jsou i obj. 48 a 76, p edstavující z ejm destrukce nespecifikovaných konstrukcí z opukových kamen . Dále rozsáhlý objekt . 86 s nálezem glazované dla0dice v sektoru B, poruzující hrob 83 a z ejm k n mu se vztahující k lová jáma ozna ená dodate n jako 83/4 (p í výzkumu z stala neo íslovaná) (cf. *Zav el 1993*, 8 . 9).

5) Fáze . 4. Reprezentují jí vrstvy . 131, 132, 152, 153, 156, 165 a 166, které p edstavují jí0 zcela recentní i subrecentní úpravy povrchu (nap . kamenné zt tování). U v tziny z nich je konstatováno rozje0d ní stavební technikou a vyzna ují se také kontaminací úlomky stavebních materiál (cihly, malta atd.)

Stratigrafická sekvence sektoru A byla zpracována ve voln dostupném softwaru Stratify 1.5 (<http://www.stratify.org/>) a zobrazena prost ednictvím tzv. Harrisova vývojového diagramu. Charakter lokality a zp sob dokumentace zp sobil, 0e výsledná sekvence má typický multilineární charakter (*Harris 1989*, 33), co0 v praxi znamená, 0e se rozvíjí sm rem do zí ky a proto0e diagram zahrnuje 286 stratifrafických jednotek, výsledný formát je, co se tý e zí ky, velmi nadstandardní. Z tohoto dvodu jsem musel vývojový diagram rozd lit na 4 ásti, aby bylo mo0né jej prezentovat v této diplomové práci na formátu A4. Jednotlivé ásti jsou odd leny fialovou erchovanou arou a z ka0dé strany ozna eny písmeny (A . A, B . B, C . C), aby bylo snazzí sledovat p í listování správný sm r té které linie.

4.2 Pohřební ritus a úprava hrobových jam

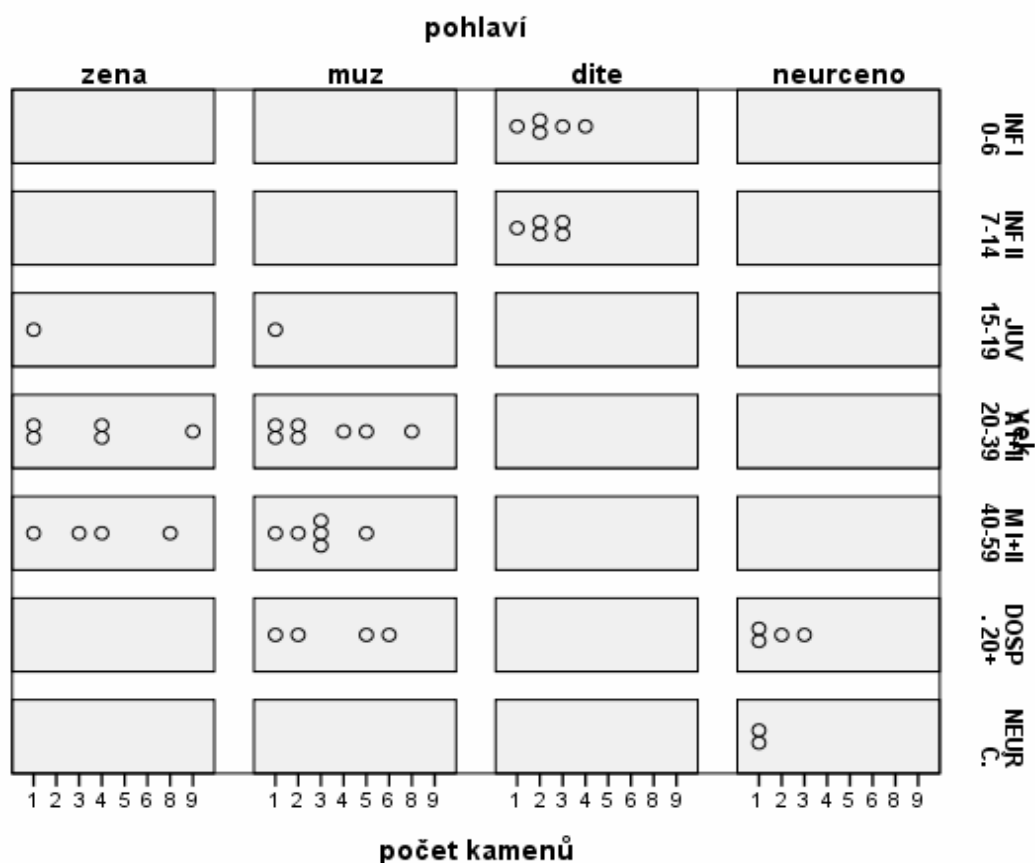
Jak uvádí autor výzkumu, během dvou měsíců byla zdokumentována plocha necelých 190 m², na níž se vyskytlo 125 archeologických objektů, z nichž 109 obsahovalo lidské pozůstatky. Bylo zachyceno přes 70 kostrových pohřbů, 49 hrobových jam a 31 částí lidských skeletů v sekundární poloze (Zavrel 2001, 116). Je třeba dodat, že v souladu s metodikou terénního výzkumu byly jako archeologické objekty, potažmo hroby, označovány i izolované stratigrafické jednotky (SJ). V dosti případech se stratigraficky nejedná *sensu stricto* o hroby (svazky stratigrafických jednotek), nýbrž pouze o pohřby (vlastní skelet bez dalších rozlišených SJ), případně jejich části i pouze izolované kosti v neanatomické sekundární poloze. Nicméně za účelem respektování původní terminologie autora výzkumu i antropologa (Zavrel 1993; Dobisíková, M. a Velemínský, P. a Kuželka, V. 1996) bylo především za účelem jednotného vzhledu katalogu ponecháno původní označení hrobů pro tyto SJ. Tyto hroby jsou snadno rozeznatelné, nebo zahrnují pouze SJ pohřbů (specifikovanou buď jako pohřbů primární, tj. v anatomické poloze, sekundární nebo izolované kosti). V případech, kdy se jednalo o primární pohřbů, ten zpravidla ležel v anatomické poloze ventrální (na zádech) s rukama podél těla (ve 24 případech), v klíně (ve 4 případech) anebo ve dvou případech s jednou rukou podél těla a druhou v klíně (3 případy).

Pro snazší orientaci v rámci jednotlivých typů pohřbů jsem rozlišil všechny hroby na diskrétní SJ. Došel jsem k celkovému počtu 315 stratigrafických jednotek. Kvantifikace základních typů SJ vypadá následovně: Bylo zaznamenáno 62 SJ typu výkop, 64 typu vrstva, 48 typu konstrukce a 140 typu pohřbů. Tyto základní typy SJ jednotek byly dále specifikovány interpretačními kritérii.

V rámci výkopů jsem rozlišoval mezi výkopem pro hrobovou jámu, která byla na základě mnohdy provedené analýzy v 53 případech a ostatními typy výkopů (jako například jáma objektu 4, který obsahoval sekundární umístěné lidské ostatky nebo klová jáma označená jako 83/4, která protнула pohřbů 83/2 v místě hrudníku), takových typů bylo v rámci pohřbů zaznamenáno celkem 5. Podskupiny SJ vrstva představovaly zásypy hrobových jam. Ty byly v původní dokumentaci zaznamenány tři (vrstva 135, 136 a 137), z čehož vrstvy 135 a 136 byly označeny jako zásypy

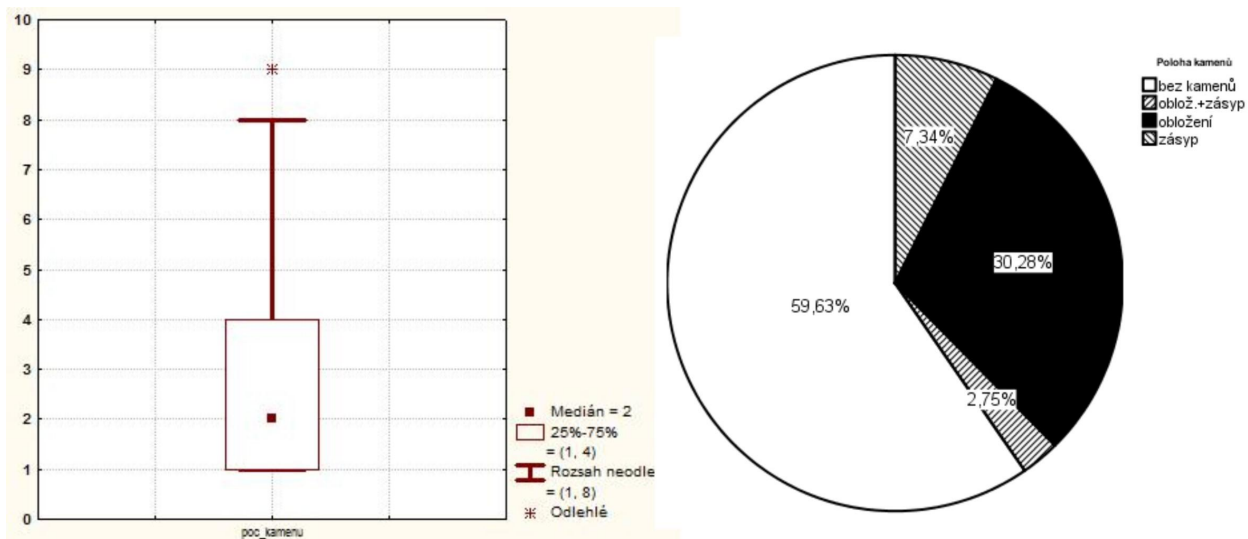
celkem 6 hřobovch jam. Napklad vrstva 135 popsána jako zásyp hřobovch jam XV, XVII, XXI, narezav le hnd úlomky z vrstev podla kresebn dokumentace u hřobu 15 nebyla hřobov jáma rozlizen a u hřob 17 a 21 pouze áste n. Hřob 15 a 17 od sebe dl 5 m. Navíc nelze ze stratigrafického hlediska ztoto0nit zásypy 3 různých hřob podslem jedné vrstvy, kdy0 zsypn ka0dho z těchto 3 hřob bylo samostatnou a jedine nou událostí. Proto byla vrstva 135 roz len na na 3 vrstvy: 135/15, 135/17 a 135/21, chpan jako samostatn zásypy hřob a v diagramu jsou vyzna eny jako SJ z kterých pochází nálezy-pmsi. Nálezy z jednotlivých hřob nebyly tud0 zaznamenávány podsly vrstev jejich vpln, nbr0 podsly objektů. Pro potřeby stratigrafického diagramu jsem vytvo il arbitrrn SJ, představující zásyp, a to u těch hřob, které obsahovaly nálezy, ppad u nich byla identifikována hřobov jáma. Arbitrrn SJ představující zásyp hřobu jsou v diagramu ozna eny peruzovanm obdelnkem. Vrstvy zaznamenan během výzkumu pak obdelnkem plnm. Jestli0e je obdelnk vybarven zelen, znamená to, 0e psluzn SJ obsahovala nálezy. Jako zásyp hřobu bylo nsledn vygeneralizovno 53 SJ. V rámci pohřbů jsem odlizoval tzv. primární pohřby, tedy ty u nich0 byla zji0tna anatomické poloha nebo se z torzovitho zachování pohřbu dala odest. Dále tzv. sklady kostí, kter se dále dělí na primární sklady kostí, tedy takov, které vznikly v době fungování pohebizt a jsou produktem manipulace se starzmi ostatky při hlouben hřobov jámy pro nov pohřeb, a sekundrn sklady kostí. Primární sklady kostí měly nejstji podobu kostí seskupench podel jedn nebo více stn hřobov jámy (41, 45, 53, 71 nebo 97). Jako sekundrn sklady kostí ozna uj takov skupiny kostí, je0 prokazateln vznikly během u0vn plochy v pozdjzch obdobích. Jako pklad lze uvéstí dvlebk (ozna en jako hřob 26), zazd n ve hmotě zdiva objektu. 32, vzniklého v barokním období. Vkládání lidských kostí do hmoty zdiva staveb máme zatím archeologicky dolo0eno pouze u sakrální architektury, kde je takovto jednání pova0ovno za projev úcty k lidskm ostatkům (echura 2009, 13), nicméně domnívám se, 0e i tento ppad ze zdiva nekosteln stavby na zaniklm hbitov ve Vratislavském paláci mohl být profánní analogickou ppomnkou Memento mori a kultu mrtvých, kter právě v období baroka za0val jeden ze svých vrchol. V rámci stratigrafických jednotek konstrukce byly vydlovny tzv. oblo0en stn hřob, tvo en tm výhradně opukovými plochými

kameny. Pouze ve dvou případech bylo zaznamenáno použití dřevěných valounů. Kamenné obložení celkem ve 44 případech, z nichž v sedmi případech byly kameny v takové pozici, značí se do hrobu dostaly neintencionálními postupy a byly označeny jako kamenný zával. Ve těchto případech se jednalo o kombinaci obložení a zasypu (přehled podává tab. 2). Dříve bylo v úpravách hrobových jam použito pouze ve 4 případech. Pohyby v hrobech 35 a 43 spočívaly na dřevěné podložce a stěny hrobů 77 a 120 byly obloženy dřevěnými prkny. První dva případy tudíž představovaly mobilní a druhé dva pak stacionární dřevěnou konstrukci. Pouze hrob 43 obsahoval spolu s dřevěnými prvky i 1 železný hřeb, nelze tedy vyloučit, že ono prkno pod kostrou nebylo součástí nějaké komplexnější konstrukce. Ostatní hřeby a železné spojovací prvky se vyskytly v 5 případech, ovšem jak bylo konstatováno, bez stop dřevěných prvků. Celkový přehled podává tabulka 2.

Graf 1. Bodový graf vztah mezi počtem kamenů v hrobových jamách, pohlavím a věkem.

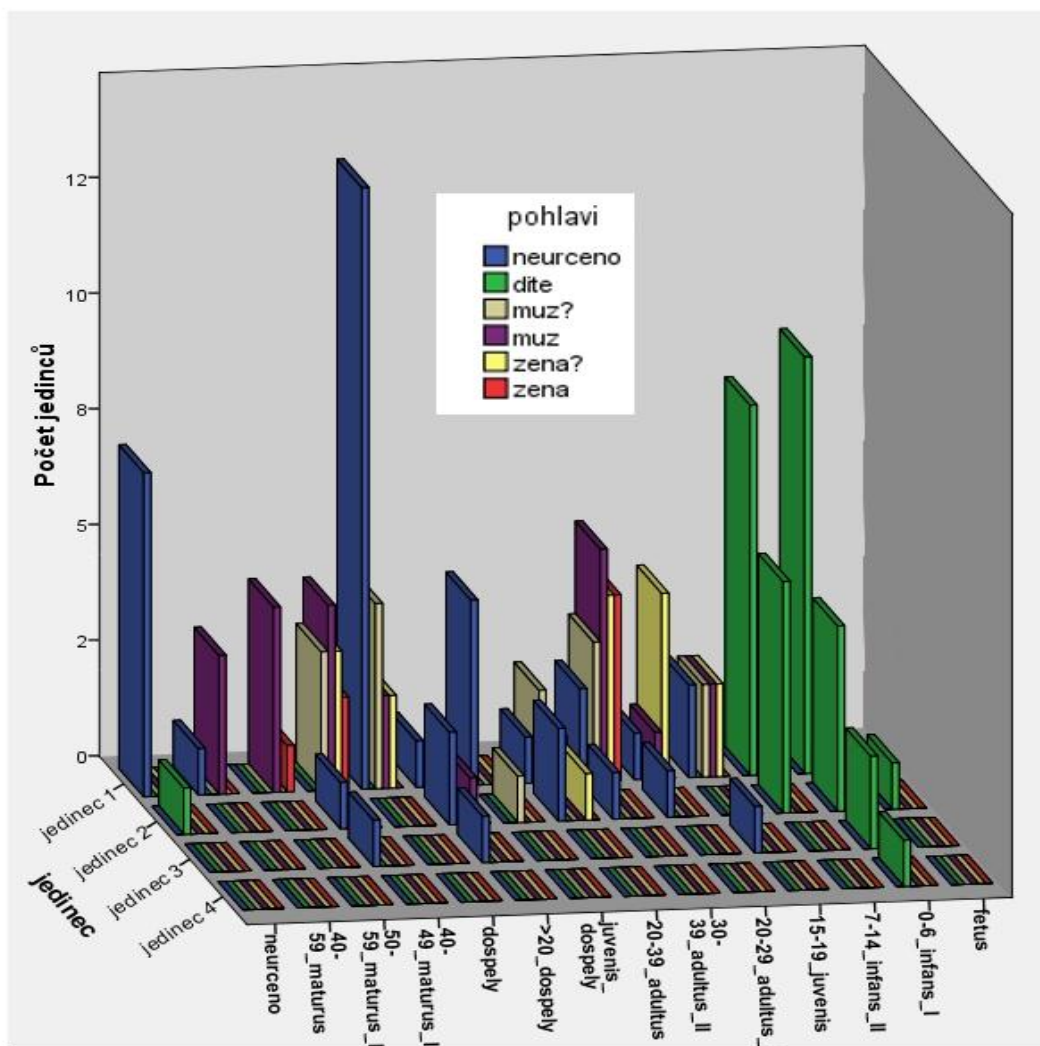

Graf 2. Levá strana: Krabicový graf představuje rozptyl hodnot vyjadřujících počet kamenů v hrobech, včetně nejvyššího rozptylu a odlehlé hodnoty, kterou je počet 9 ks. Medián = 2 ks/hrob. Pravá strana: Výše uvedený graf představující dislokaci kamenů v rámci hrobů.

4.3 Pohlaví a věk zemřelých

Pohlaví, věk a ostatní demografické charakteristiky byly velmi podrobně publikovány pracovníky Národního muzea v Praze - M. Dobisíkovou, P. Velemínským a V. Kuželkou (*Dobisíková . Velemínský . Kuželka 1996*, kteří zajistili odborné vyšetření kosterních nálezů v průběhu terénního výzkumu. V této práci tudíž není potřeba se jimi hlouběji zabývat. Základní pohled mezi věkovými skupinami a pohlavím zachycuje Graf 3.

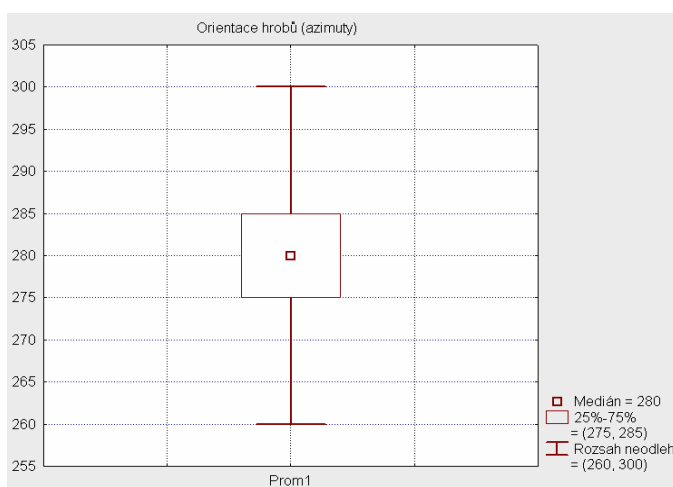

Graf 3. Vztah mezi pohlavím a v kem zem elých. V jednom hrob byly antropologicky rozeznány poz statky a0 ty jedinc (v0dy vzk pouze jeden v anatomické poloze).

4.4 Orientace hrob

Z celkového po tu 110 hrob , poh b a objekt s lidskými kosterními poz statky, v etn dvou prázdných velmi pravd podobn hrobových jam (obj. 49 a 108), tedy stratigrafických jednotek a jejich svazk týkajících se poh ebních aktivit, jich bylo ve stavu, který dovoloval zjistit jejich orientaci 64, tj. 58,2 %. Azimuty z t chto stratigrafických jednotek jsem nam il z celkového plánu a údaj o orientaci (severku) následn p enesl do tabulek k plán m jednotlivých hrob , poh b a ostatních objekt , nebo orientace k severu nebyla v pr b hu výzkumu v rámci kresebné dokumentace ani fotodokumentace jednotlivých hrob zaznamenávána (orientována byla celková sí). Jak ukazuje graf. . 1 všechny hodnotitelné poh by byly orientovány v rozmezí azimut 260° a0 300°, co0 odpovídá orientaci Z . V (260°

a0 280°; zde 42 p ípad , tj. 65,6 %), p ípadn SZZ . JVV (285° - 300°; zde 22 p ípad , tj. 34,4 %). Medián, tedy st ední hodnota je 280°, co0 je pouze 10° odchylka od ideální západní orientace (270°) a v t zina poh b se dr0í v úzkém rozmezí kolem tohoto mediánu (275° a0 285°). Navíc nebyla zaznamenána ani jedna extrémní hodnota, tedy 0ádná výrazn jí odchylka v orientaci. S v domím, 0e pouze 58,2 % p ípad mohlo být podrobena této analýze, lze konstatovat, 0e na prozkoumaném vzorku poh ebizt ve Vratislavském paláci byla relativn striktn s nepatrnými odchylkami dodr0ována západovýchodní orientace. Ta byla obvyklá, s mírnými odchylkami spíše nesouvisejícími s dobou poh bu, po celé hradiztní období (*Krumphanzlová 1966, 326*). Spíše ne0 postavením slunce na obzoru b hem roku (*Hrubý 1955, 74*), mohly být odchylky zp sobeny rozdílnou konfigurací terénu a drobné odchylky severním i jižním sm rem nebyly jist pro poz stalé nep ípuštěné (*Hanuliak 2004, 112*). Pro porovnání lze uvést, 0e nap . ve skupin 1a na poh ebiztí v Praze . Motole se rozptyl azimut pohyboval od 200° do 310° a celkov pak p eva0ovala orientace JZ . SV a0 JZZ . SVV (*Frolíková-Kaliszová 2000, 214*), hroby západní skupiny poh ebizt Strahov byly orientovány Z-V i JZ-SV s jednou výjimkou (SZ-JV), na poh ebiztí v Jelení-Lumbeho zahrad nalezneme dokonce ve t ech p ípadech opa nou orientaci V-Z a více odchylek bylo pozorováno p i výzkumu na Loretánském nám stí (*Tomková 2005a, 179*). 3 poh by z poh ebizt na Bud i . Na Týnci odchyloující se od západního azimutu (hlavou k JV a 2x k SV) byly navíc ulo0eny v nestandardní poloze na boku i na b ize s pokr enými nohama (*tefan . Krutina 2009, 173*). Lze tedy konstatovat, 0e na tomto poh ebiztí byla relativn striktn dodr0ována obvyklá orientace hlavou k západu.

Graf. 4. Orientace hrobů podle azimutů .

4.5 Hmotná kultura poh ebizt

Zkoumané poh ebizt se vyzna uje velmi nízkým po tem artefakt zám rn p idávaných do hrob , co0 odpovídá obvyklému trendu úbytku milodar na mladohradiztních poh ebiztích na sklonku 11. a 12. století. Celkový p ehled hrob s inventá em podává tabulka . 1.

INVENTÁŘ / RITUS	Č.																	
	HROBU	3	6	8	20	26	42	43	44	50	51	63	80	87	88	96	99	125
	POHLAVÍ	Ž?	?	M	D	Ž	?(M)	M?	Ž?	?	?	M?	Ž?	M	?(Ž)	M	D	D
es. záušnice	M1-3					1	1		2			1	1					
	S	2			6											3	9	6
	VT				1													
	DF				1													
Nůž							1							1				
bronz. nákončí pochvy							1											
bronz. špendlík													1?					
kamenný kadlub															1			
Fe spojovací prvky	hřebík		1	1				1		1	1							
	kování										1							
neidentif. Fe předměty			2															
kamenné obložení		A					A	A								A	A	A
dřevěná konstrukce								A										
poloha rukou		P	N	P	N	N	N	P	N	P	N	N	P	N	N	P	K	N

Tab. 1. P ehled hrob s inventá em.

Vysv tlivky k polohám rukou: P = podél t la, K = v klín , N = nezjist no.

4.5.1 Esovité záušnice

Jediným druhem zperku a zároveň nejpo etn ji zastoupeným typem artefaktu v hrobovém inventá i poh ebizt jsou esovité záušnice, tedy ozdoby hlavy z oblého drátu s jednoduchou drobn jzí nebo mohutn jzí esovitou kli kou. Záušnice se ziroce roztepaným, Olábkovaným nebo oboustranným esem, p ípadn jedním koncem provrtaným a druhým esovitým, tordované i kordované záušnice ani jiné jejich formy (*Krumphanzlová 1974, 51*) v tomto souboru zastoupeny nejsou.

V p edb Oné zpráv se uvádí, 0e na tomto poh ebizti bylo nalezeno celkem 34 esovitých záušnic, z nich0 33 se nacházelo kolem lebek v 11 hrobech a minimáln 1 v druhotném ulo0ení (*Zavel 1993, 6*). Z uvedených údaj lze bez výtek souhlasit

pouze s celkovým pohledem na kus, ostatní informace je třeba podrobit značné revizi a proto je třeba se podívat blíže na jejich nálezové okolnosti. Celkový pohled nalezených záuznic se základními údaji o místě nálezu a metrickými charakteristikami podává viz graf 5.

Snahu o zprávnou revizi značnou obtížovala skutečnost, že v průběhu kresebné dokumentace jednotlivých hrobů v terénu nebyla prakticky vůbec zakreslována pozice nalezených movitých artefaktů (výjimku tvoří záuznice u hrobu 20 a železný hřeb z hrobu 8, který ale není obsažen v nálezovém fondu) a na fotografiích neexistují-li vůbec pro daný hrob žádné chybí jakákoliv identifikační informace.

Na závětek je třeba uvést na pravou míru chybné určení provedu 3 stříbrem plátovaných záuznic (obr. 32:96/1 . 3), u nichž je uváděno, že pochází z hrobu 94 (Zavěl 1993, 6). Hrob 94 je izolovaná lebka zřejmě v sekundární poloze, u které existuje detailní fotografie (. 267), na níž nejsou žádné kovové ozdoby hlavy patrné (přirozeně ani na kresebné dokumentaci). Naproti tomu na fotografii . 280, zachycující detail lebky pohřbu 96/2, lze jasně identifikovat 2 záuznice ze silnějšího drátu v oblasti levé kosti spánkové a 1 pod bradavkovým výběhem této kosti. Vzhledem ke skutečnosti, že v nálezovém fondu vystupuje pouze 1 hrob, jenž obsahuje 3 kusy záuznic ze silnějšího drátu, lze s jistotou tvrdit, že v popisu šlo o došlo k záměně čísla hrobu 96 za 94 (v původní označení XCVI za XCIV).

Další záměna se týká hrobu . 99, který je uveden jako místo nálezu 8 pozlacených bronzových a 1 stříbrem plátované záuznice (obr. 32:99/1 . 9), která je podrobně popsána v katalogu u tohoto hrobu (. 99). Na tomto místě bych jen ve stručnosti podotkl, že u pohřbu 99/1 absentuje v kresebné dokumentaci, na fotografiích i v popisu autora výzkumu lebka, která byla odstraněna buďto při hloubení sousední hrobové jámy 98/1 anebo později při stavbě barokní kazny (obj. X1). V rozporu s touto skutečností antropologický posudek u pohřbu 99 lebku i se zeleným zbarvením spánkových kostí uvádí a naopak ji neuvádí u sousedního pohřbu 104 (Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Kulešková, V. . 43, 45), kde ji potvrzuje veškerá dostupná dokumentace i zápisky autora výzkumu. V postextkavní fázi tedy s největší pravděpodobností došlo ke sloučení lebky náležející pohřbu 104/1 a levé části postkranialního skeletu pohřbu 99/1. Vzhledem k pomíchání kostí z těchto dvou pohřbů, ponechávám v seznamu nálezů tyto záuznice u hrobu . 99 nikoliv však jako inventář hlavního pohřbu (SJ 99/1), ale jako artefakty náležející jedinci 2 (SJ 99/2), pod kterým se s největší

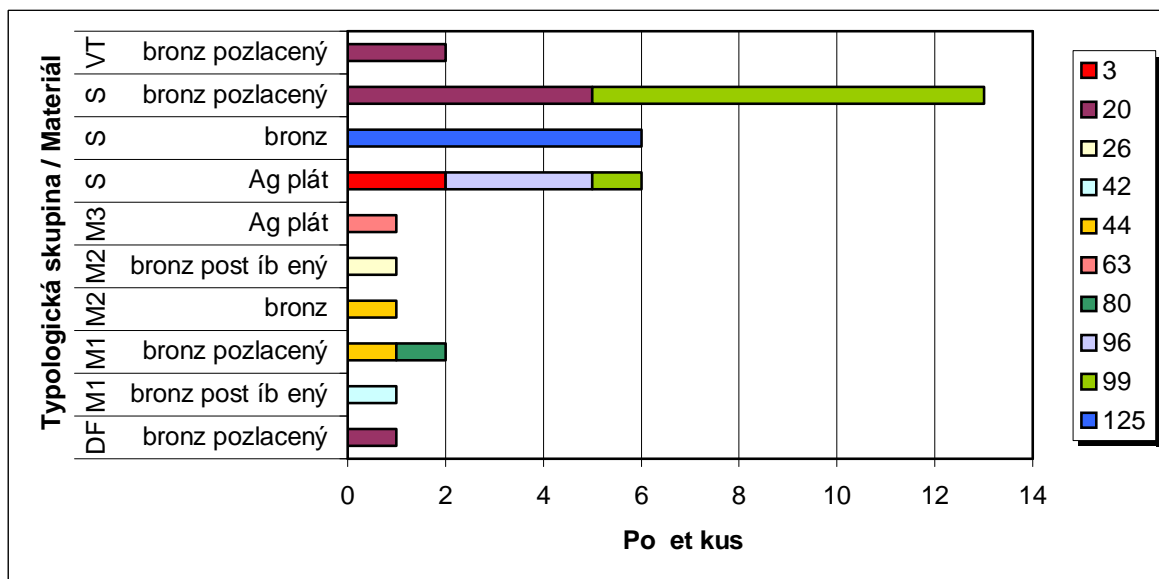
pravd podobností skrývá lebka a oebra poh bu 104/1. Navíc, odlišné technologické provedení i rozdílnosti materiálu plátované záuznice (obr. 32:99/1) a 8 zlacených záuznic (obr. 32:99/2 . 9) napovídá, že nepocházejí z jednoho hrobového celku a je tedy dost dobře možné, že záuznice obsahovaly oba diskutované d tské hroby . 99 a 104.

Silné pochybnosti vyvstávají i u p vodu záuznice, údajn pocházející z hrobu 26 (obr.32:26/1). Jako ěhrob 26±jsou toti0 ozna eny 2 izolované lebky v sekundární poloze, je0 byly v barokním období vyjmuté ze zem a zadrž né do hmoty tehdy vzniklé zdi (obj. 32). U tohoto nález u bohu0el neexistuje 0ádná dokumentace (p ibli0né místo jejich ulo0ení viz obr.14:26).

V sekundární poloze se nejspíše nalézala i st íbrem plátovaná záuznice, u ní0 je uveden hrob 63 jako místo nález u (obr.32:63/1a+1b). O jisté postdepozici ní transformaci u ní z ejm vypovídá skute nost, že st íbrný plát se dochoval pouze z jedné strany. Bohu0el i u tohoto artefaktu není jasné místo nález u. Jako ěhrob 63± byly toti0 b hem výzkumu ozna eny 2 shluky kostí v sekundárních pozicích na r zných místech v sond B a p i antropologickém hodnocení byly posléze všechny tyto kosti, pocházející nejmén ze 4 jedinc , slou eny do jednoho souboru (blí0e viz hrob 63 v katalogu).

V souvislosti s konstatováním autora výzkumu, že všechny záuznice (krom té, co le0ela nad hrobem 42 . obr.32:42/1) se našly kolem lebek (Zav el 1993, 6), nelze nemít jisté pochybnosti i v p ípad 2 masivních st íbrem plátovaných záuznic z hrobu . 3 (obr.:32:1 a 2). Lebka poh bu 3/1 byla toti0 zni ena stavbou barokní zdi (obj. 32) a dochovaly se z ní pouze zlomky dolní a horní elisti. Kresebná dokumentace polohu záuznic nepostihuje a fotografie hrobu není k dispozici.

Stoprocentn jistý p vod tak máme zaru en jen u záuznic pocházejících z hrob 20 (obr.32:20/1-8), 44 (obr.32:44/1,2), 80 (obr.32:80/1) a 125 (obr.32:99/1-6), z nich0 záuznice z hrobu 20 jsou zachyceny na plánu (obr.32:20) a zbylé, tedy alespo ást z nich, pak na fotografiích u jednotlivých hrob (fota . 190, 252 a 280).

Graf 5: Záuznice. Vztah materiálu a typologické skupiny . barevná čísla hrobu .

Po vyjasnění obtíží s lokalizací jednotlivých záuznic, lze nyní přistoupit k jejich analýze.

Jak konstatovala K. Tomková (2005a, 206), základem typologického členění esovitých záuznic je jejich velikost, další znaky jsou pouze doplňkové, proto je třeba jejich měření provádět důkladně. Je třeba zohledňovat skutečnost, že tyto zperky procházejí různými transformacemi. Autorka uvádí primární (vzniklou při vlastním nožení zperku) a sekundární (po vyzdvižení ze země) formu deformace.⁶ Po nejrozšířenějších transformacích zůstane málokterá záuznice v pravidelném neporušeném tvaru kružnice, a proto shodně s autorkou uvádím při popisu nejvíce a nejméně hodnotu průměru (Tomková 2005a, 206), nejsou-li obě hodnoty totožné. Tyto hodnoty jsou měřeny bez esovité křivky, jejíž šířku spolu se silou drátu uvádím zvlášť. Tento způsob dnes představuje standardní praxi měření záuznic, při komparaci se staršími soubory je však třeba brát v potaz skutečnost, že v některých

⁶ Tyto dvě formy deformace jsou de facto predepozici a tzv. archeologickou transformací sensu stricto. Je ovšem třeba doplnit, že velmi zásadní roli při degradaci artefaktu sehrává transformace postdepozici, která nastává už od okamžiku prozřelých zánikovou transformací. což v tomto případě představuje uložení zperku do hrobu a ukončení tak jeho existence v živém lidském světě. a projevuje se například soběním plynů kyselin a následnou lidskou manipulací (Neustupný 2007, 51 . 64) se zemí, která je v případě etálových pohřbů dosti intenzivní.

dívějších pracích je uváděn průměr v etnometrové šířce a jako druhá část zlomku průměr kolmý na tuto míru (Sláma 1977, 15; Kovář 1991, 82).

Analýzované záuznice jsem následně rozdělil do skupin podle schématu vypracovaného K. Tomkovou na základě materiálu z Pražského hradu a jeho předpolí (Tomková 2005a, 266 - 272).

Nejpoužívanější jsou ve studovaném souboru zastoupeny záuznice náležející ke skupině S. Jedná se o záuznice o min. průměru 20 - 29 mm, max. průměru 20 - 29/31 mm, síla drátu se pohybuje od 1,5 do 3 mm, u plátovaných až do 4 - 4,5 mm, výjimkou do 5 mm. Jak uvádí tab.3 tyto charakteristiky splňuje 25 z celkového počtu 34 ks, tedy 73,5 %. Jeden případ (obr. 32:99:7) spadá s průměrem 19/20,5 mm do podskupiny M3/S, tvoří však integrální součást sady 8 s ostatními záuznicemi skupiny S. Jak ukazuje graf 1 z hlediska materiálu je tato skupina dosti heterogenní, jsou v ní zastoupeny jak výrobky pouze bronzové (6 ks), bronzové se zláčeným povrchem (14 ks), tak také záuznice stříbrem plátované (6 ks).

Ze skupiny velkých záuznic, se v souboru vyskytly 2 ks (obr.32:20:2 a 6), spadající do kategorie VT, což jsou záuznice o min. průměru 30 - 39 mm, max. průměru 30 - 41 mm, u nichž síla drátu kolísá od 1,5 do 4 mm a zároveň se pohybuje od 2 do 5,5 mm. Tyto záuznice se řadí po bok zesti (skupiny S) technologickým provedením i materiálův těchto bronzových zláčených kusů tvořících sadu nalezenou v daném hrobu . 20, z nichž jedna (obr.32:20:6) s průměrem 28/34 tvoří podskupinu S/VT.

V menším počtu jsou zastoupené i záuznice malých průměrů. Ze skupiny M1 (min. Ø do 15 mm, max. Ø do 15 mm, síla drátu nejvýše do 2 mm, zároveň od 1,5 do 3,5 mm) jsou to 2 drobné bronzové pozláčené (hroby 44 a 80) a jeden snad postříbený exemplář (nad hrobem 42), ze skupiny M2 (min. Ø do 15 mm, max. Ø 15 - 20 mm, síla drátu od 1 do 3 mm, zároveň od 2,5 do 5 mm) 1 bronzová (hrob 44) a 1 zřejmě postříbená záuznice (hrob±26 . . obr.32:26:1) a konečně ze skupiny M3 (min. Ø 15 - 19mm, max. Ø 15 - 20/21 mm, síla drátu od 1 do 3,5 mm, zároveň od 2,5 do 5 mm) 1 stříbrem plátovaná záuznice s nejspíše vodem od shluků kostí . 63. Jeden deformovaný exemplář, zařazený do skupiny DF, pak pochází ze sady 8 pozláčených záuznic náležející skupině S z hrobu . 20.

Co se týče materiálového určení jednotlivých záuznic, je třeba zdůraznit, že druhy kovů a jejich kombinace z nichž jsou zperky vyrobené, byly stanoveny pouze

na základ vizuálního makroskopického hodnocení a je třeba k uvedeným výsledkům s v domím této skutečnosti postupovat. Pro detailní poznání materiálů, jejich slitin a podílu jednotlivých prvků v nich obsažených, stejně tak pro porovnání technologie konkrétních zperků by bylo zapotřebí aplikovat některou z používaných metod mikroanalýzy jako například rentgenovou-fluorescenční analýzu, případně neutronovou aktivní analýzu (Frána . Tomková 2005). Týká se to především povrchové úpravy jako je zlacení i stříbení. Nelze například spolehlivě rozhodnout, zda-li drobné záuznice z obr.32:42/1 a 80/1 byly potaženy tenkou stříbrnou, resp. zlatou fólií nebo jen postříbeny, resp. pozlaceny. Zlatavé ostrůvky vystupují také na exemplářích na obr.32:44/2, na sadě záuznic z hrobu 99 (obr.32:99/2-9) a méně výrazně i na sadě záuznic stědních a 1 velkého průměru z hrobu 20 (obr.32:20/1-8). Je totiž dost dobře možné, že při případné mikroanalýze vyjde najevo, že některé z těchto zlatavých ostrůvků se ukáží být ve skutečnosti povodním povrchem záuznic například z slitiny mědi a zinku, jak to bylo prokázáno u údajně zlacené záuznice LN-p . . 13005/4 z Loretánského náměstí (Tomková 2005a, 274). Zajímavé by bylo i zhodnocení materiálu, ze kterých byla zhotovena jádra masivních stříbrem plátovaných záuznic. Zdá se totiž, že u exemplářů z obr.32:3/1,2 a 94/3 má jádro výrazně sbronzový vzhled než u exemplářů 63/1a a 99/1, u nichž se jádra projevují sytě tmavozelenou barvou, která by napovídala jejich zhotovení z téměř stejné mědi, jak bylo analyticky prokázáno u stříbrem plátovaných záuznic z pohřbů kolem Pražského hradu, konkrétně vnitřního opevnění, z II. nádvoří kolem kostela Panny Marie a Loretánského náměstí (Frána . Tomková 2005, 326, tab. 8).

Ke vztahu dislokace záuznic a pohlavní diferenciaci jejich majitelů, nabízí soubor z Vratislavského paláce zajímavé impulsy k zamyšlení. Ženské pohlaví bylo určeno jako vysoce pravděpodobné ve 3 případech, z nichž ve dvou se vyskytly záuznice v podobě dvou kusů (hrob 3 a 44) a v jednom byl nalezen exemplář jeden (hrob 80). Všechny tyto zperky vykazují menší i větší deformaci přesto, že po celou dobu ležely v uzavřených hrobových celcích u hlav svých majitelů. Patřily dospělým ženám ve věkovém rozmezí 25 až 50 let. Lze tedy předpokládat, že své majitelky zdobily po dlouhá léta, ba desetiletí, jestliže nepřipustíme předávání rodinných zperků z matky na dceru a tak dále. Na druhé straně, záuznice pocházející z dřevěných hrobů jsou na první pohled nápadně svou uniformitou a to jak po materiálové stránce, tak technologickým zpracováním a alespoň soubory z hrobů 99 a 125 nevykazují téměř žádné známky opotřebení. Pozkození záuznic . 5, 7 a 8 z hrobu 20 je přirozené, vzhledem k velmi slabému drátu (1 až 1,5 mm) a bylo

zp sobené z ejm pouze následkem postdepozici ních transforma ních proces . Tato jejich uniformita, 0ádná nebo nízká míra deformace a po etnost sad t chto zperk v d tských hrobech (6 . 8 kus ; 9. záuznice z hrobu 99 podle vzeho nepat í do této sady) navozuje domn nku, 0e byly vyrobeny jednorázov pro konkrétního jedince. Tím bylo v t chto p ípadech velmi malé dít (4 a0 7 let); záuznice jsou st edních a v t zích rozm r a p edstava, 0e by takto malé d ti b 0n nosily po etné sady záuznic kolem hlavy se jeví vzhledem k tendenci malých d tí cokoli drobn jího dostupného strkat do úst, dokonce nebezpe ná. Sada záuznic mohla být vyrobena pro n jakou konkrétní událost v 0ivot dít te, nevyjímaje tu poslední. V takovém p ípad by záuznice v d tských hrobech netvo ily sou ást osobních zperk , ale mohly by p edstavovat ur itý druh symbolu, p ípadn amuletu. Takový ú el evokuje nap íklad 10 etízkov propojených záuznic v hrob asi dvouletého dít te z poh ebizt na Strahov , ulo0ených nikoli v oblasti hlavy, ale levé ruky (Tomková 2005a, 274 . 275).

Jaký význam pak m ly 3 st íbrem plátované záuznice v hrob . 96, v n m0 byl poh ben dosp lý mu0 (50 . 60 let), z stává otev enou otázkou. Otázkou je ovzem i to, jakého procenta pravd podobnosti dosahuje antropologický odhad v p ípad tohoto skeletu.

4.5.2 Nože a bronzové kování pochvy

astý výskyt no0 v hrobech zaznamenáváme v echách p edevzím v 9. a 10. století, b hem 11. století se frekvence jejich výskytu sni0uje a tém mizí na p elomu 11. a 12. století (Krumphanzlová 1974, 70). Tato obecná tendence byla rozborem potvrzena i na poh ebiztích na Pra0ském hrad a jeho p edpolích, p i em0 na poh ebiztích horizontu 11. a 12. století na rozsáhlém poh ebizti na Loretánském nám stí a vn jí0ního opevn ní (s nejmén 23 hroby) se z celkem 4 nález jednalo pouze v jednom p ípad o n 0 kompletní . malý o celkové délce 8,9 cm a v ostatních p ípadech o no0e neúplné i jejich fragmenty, p i em0 2 z nich pochází navíc ze zásypu hrob (Tomková 2005a, 250 . 252).

P i výzkumu poh ebizt ve Vratislavském paláci byly nalezeny 2 0elezné no0e v situacích s poh ebním kontextem, co0 iní z celkového po tu 106 hrob , poh b i jejich ástí a objekt s lidskými ostatky pouhých 1,9 % p ípad .

V prvním případě se jednalo o část epele se zpicí o dochované délce 7,2 cm, šířka epele 1,2 cm a síla h betu 0,6 cm (obr. 30:12). Tento artefakt byl objeven mezi ostatními nálezy a chybí u něj informace o nálezových okolnostech, na základě je uvedeno pouze, že pochází z hrobu 87. V kresebné dokumentaci není zanesen, na fotografiích není zachycen, a proto že z hrobu 87 byla odkryta jen jeho jihozápadní část obsahující lebku a část horního postkraniálního skeletu a nože se v dřívě v tzi nálezají u boku, proto že byly nejast ji zavazeny na pásu (*Krumphanzlová 1974, 70*), je velmi pravděpodobné, že tento neúplný exemplář pochází ze zásypu hrobu 87.

Jedním z mála artefaktů u kterých známe s naprostou jistotou jejich přesnou polohu je druhý železný nůž s neúplným bronzovým nákoním pochvy, pocházející z hrobu 42 a tvořící osobní předměty, s kterými byl pohřben jedinec 42/1 v hrobové jámě obložené 3 opukovými kameny. Jednalo se pravděpodobně o muže ve věkové kategorii maturus I (40 - 50 let), pohřbeného ve standardní anatomické poloze na zádech, s lebkou v poloze na týlu. Nezanedbatelná část skeletu podlehlá přirozené dekompozici, což znemožnilo určit polohu rukou. Přes kresebné dokumentaci hrobu nebyly artefakty zakresleny, ale existuje fotografie (obr. 193) na základě které lze upřesnit lokalizaci nože, autorem výzkumu uváděnou do oblasti břišní dutiny pod pánev mezi nezachovalé proximální epifyzy obou stehenních kostí. Nůž ležel ve vodorovné poloze mírně skloně zpicí směrem dolů (k východu). Z fotografie je patrné, že in situ se artefakt nalézal vcelku a nepoškozený. Přes měření na NPÚ jsem však u bohužel měl k dispozici pouze sáček s 11 drobnými fragmenty. Výsledná podoba, kterou prezentuji na (obr. 31:2) je tudíž výsledkem pokusu o hypotetickou rekonstrukci vzhledu, poskládáním fragmentů na podklad dostupné fotografie, a tudíž i uváděné rozměry se mírně liší od přirozené skutečné situace.

Rekonstruovaná celková délka nože je 179 mm, délka epele 139 mm, průměrná šířka epele 17 mm, síla h betu dosahuje 6 mm a u ostří pak 2 mm. Trnovitý ap je od epele jednostranně odsazen shora, což je jedním z případem (*Krumphanzlová 1974, 70*), h bet byl přirovný (soud na základě fotografie, vlkovitá prohnutí na obrázku jsou způsobena fragmentarizací předmětu v depozitáři). Přes podrobnější zkoumání byly na některých částech epele identifikovány otisky textilu a to pravděpodobně na obou stranách (za předpokladu, že byly fragmenty poskládány správně). Na základě oboustranného otisku textilie nemuselo jít pouze o zbytky odvušeného nebo rubáze, ale mohlo se jednat například o plátňovou pochvu (*Krumphanzlová 1974, 72*) nebo jen o ochranné ovinutí nože (*Tomková 2005a, 252*).

N 0 toti0 nebyl zasunut do p vodn snad ko0ené pochvy s bronzovým nákon ím, její0 zbytky se našly ve vertikální poloze na vnit ní stran proximální ásti stehenní kosti asi 15 cm od horizontáln ulo0eného no0e. N 0 byl tedy vysunut z pochvy a ulo0en v oblasti pasu, mohl být té0 zastr en za opaskem z n jakého organického materiálu (nelze vylou it, 0e n které otisky na no0i pochází práv od textilního opasku).

Co se bronzového nebo m d ného kování tý e (nebyla provedena mikroanalýza kovu), údajn m lo být sou ástí fragmentu ko0ené pochvy (Zav el 1993, 7). Ta mezi nálezy z tohoto výzkumu nefiguruje, ale na fotografii . 193 je pod tímto plízkem patrná jakási tmav zbarvená hmota. Rozm ry tohoto artefaktu (obr. 5) jsou 26 x 10/14,5 mm, síla plechu 1 mm, v etn nýt a druhého plízku pak 7 mm. P edm t je slo0en ze dvou plízk , svrchního a fragmentu spodního (10 x 5 mm), spojených nýtem s polokulovitou hlavicí. Dalzí dva toto0né nýty jsou probity pouze svrchním plízkem (obr. 31:42:1).

.obj.	Typ obj.	Kámen	D evo	material	p edm t	délka (mm)	zí ka (mm)	síla (mm)	obr. .
6	hrob	není	není	Fe	ohnutý h eb/skoba	81	8	4	30:10
6	hrob	není	není	Fe	neidentifikovatelný (2 ks)				
8	hrob	není	není	Fe?	h eb (jen na plánu)	?	?	?	
43	hrob	oblo0ení	prkno pod kostrou	Fe	h eb	65	9	5	30:5
50	hrob	v zásypu	není	Fe	h eb s plochou hlavicí	74	6	4	30:6
51	hrob	není	není	Fe	ty inka ohnutá	119	6	5	30:11
51	hrob	není	není	Fe	h eb - horní ást s hlavicí	53	8	7	30:9
86	opuková dla0ba	dla0ba	není	Fe	h eb - horní ást s hlavicí	58	8	6	
86	opuková dla0ba	dla0ba	není	Fe	h eb - t lo	30	8	6	
86	opuková dla0ba	dla0ba	není	Fe	h eb	57	10	6	
86	opuková dla0ba	dla0ba	není	Fe	h eb	51	8	6	
48	opuková zídka na hlínu	ze	není	Fe	h eb - horní ást s hlavicí	41	8	4	
48	opuková zídka na hlínu	ze	není	Fe	h eb-spodní ást se zpící	28	7	5	30:8
32	ze barokní	ze	není	Fe	kování	83	9	2	

Tab. 2. Konstrukce hrob ve vztahu k 0elezným artefakt m (h eb m a kováním).

V českých nálezích jsou nejčastěji pochvy dřevěné, někdy snad i obarvené, ovšem kovové prvky jsou na pochvách velmi vzácné. Známe například bronzovou pozlacenou ozdobu ústí z Lahovic, bronzové petličky z Kouřimi (*Krumphanzlová 1974, 72*) nebo železné kování zdobené měděnými pásky z hrobu pohřební v Jelení-Lumbeho zahradě i údajně zlacené kovové potahy dřevěných pochev z III. nádvoří Pražského hradu (*Tomková 2005a, 252*).

Naproti tomu v sousedním piastovském Polsku, kde se obecně zvyk ukládání osobních předmětů, ale i zbraní a milodarů v etnicky keramických nádob s potravinami a nápoji do hrobů udržuje podstatně déle a je běžnou praxí jezt v polovině 12. století (*Mi kiewicz 2002, 136–137; Zoll-Adamikowa 1997, 77*), je kování pochev nejrozšířenějším nálezem na pohřebních datovaných od 11. do pol. 14. stol., a to na celém území Polska (*Weinkauff 2006, 100–101*). Například na pohřebišti v Kačdusie, datovaném do 2. pol. 11. – 1. pol. 13. stol., bylo nalezeno celkem 22 bronzových kování kovových pochev, a to jak v hrobech mužů, tak žen p i levém i pravém boku zemřelých, pomíneme-li si však málo exemplářů nalezených mimo hrobové jámy. Nejvíce početných exemplářů zesilující konec kovové pochvy, tedy nákonice. Bylo klasifikováno 5 základních typů (*Weinkauff 2006, 95–101*). Na základě tohoto členění by bylo možno klasifikovat exemplář z Vratislavského paláce (obr. 32:42:1) jako typ III (*Weinkauff 2006, 96, ryc. 64*).

4.5.3 Ostatní artefakty

4.5.3.1 Kamenná odlévací forma

Výjimečným artefaktem nejen v rámci tohoto pohřebišť, ale i v kontextu ostatních raně středověkých nekrolí je kamenná odlévací forma (obr. 31:88:1).

Lze jen litovat, že neznáme podrobné informace o okolnostech nálezů. Ze seznamu artefaktů i určení autora výzkumu vyplývá, že byl nalezen v hrobě 88. Údaje se přitom nacházejí u hlavy, kvůli uložení nastojato předpokládáme druhotné uložení (Zavěl 1993, 7). Při bližším pohledu na dokumentaci hrobu 88 však zjistíme, že se jedná o západní část hrobové jámy o šířce 60 cm, která byla odkryta pouze v délce 25 cm (viz obr. 4) a již na první pohled je patrné, že v hrobě se žádná shlava nenachází, dochované fragmenty kostí neobsahují ani žádný zlomek z lebky klenby a jsou antropologicky určeny jako 2 zlomky kosti pánevní, 1 zlomek

kosti paoní a 1 zlomek kosti v etenní (*Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Ku0elka, V. nevro eno, 38*). Kosti le0ely v neanatomické poloze. Kadlub není zachycen in situ na 0ádné form terénní dokumentace. Byl tedy vyjmut s nejv tží pravd podobností ze zásypu a lze tedy souhlasit s autorem výzkumu, 0e se zde nalézal nikoli jako inventá zem elého, nýbr0 jako p ím s v sekundární poloze.

Samotná licí forma byla z hrobu vyjmuta ve dvou fragmentech, které byly p i laboratorním zpracování slepeny. Byla vyrobena z blí0e zatím neur eného materiálu. Jedná se o formu oboustrannou o rozm rech 53/63 x 52/75 mm o síle 12/14 mm se ty mi vy ezanými krou0ky (po dvou na ka0dé stran , uprost ed jednoho je naskrz provrtán otvor) o pr m rech 19, 20, 21, a 25,5 mm s p ívodními kanálky na roztavený kov. Na hrubzí stran je navíc vyryt krou0ek o pr m ru 19,3 mm se zoomorfním motivem, vedle n j je do povrchu navrtána m lká jamka. Podobnou, o n co menzí, pak nalezneme i na druhé stran formy. Tyto jamky mo0ná slou0ily pro kolí ky na uchycení druhé ásti formy. Zajímavý je rytý schematický motiv lidského obli eje, který je poruzen menzím z krou0k na hladzí stran formy. Na té0e stran , tentokrát nad v tším z krou0k , je vyryt zvláztní motiv, p ipomínající neobvyklou formu k í0e s rozv tvenými rameny a dalzími arami.

Kadluby s krou0ky nejz zn jzích forem a velikostí tvo í nej ast jzí nalézanou formu t chto artefakt , ovzem mezi nálezy z nazeho území neexistuje 0ádný, jen0 by obsahoval analogické zoomorfní a antropomorfní motivy jako tento exemplá (srov. *Klanica 1974*). Prostorov nejbli0zí nález kamenné odlévací formy pochází ze záchranného výzkumu z let 1992 . 93 z prostoru severního k ídla Pra0ského hradu, kde byly nalezeny 2 odlévací formy z opuky v sídliztní vrstv , kde spolu se zlomky misek se stopami skelných povlak a drobnými, nejspíze voskovými zt pinkami dokládají specifickou emeslnou innost spojenou s kovoliteckou a snad i sklá skou výrobou. Jedná se o drobné formy na odlévání krou0k , z nich0 na jedné jsou také vyryty nepravidelné liniové ornamenty (*Bohá ová . Herichová 2008, 274, obr. 12:C, 282*).

4.6 Ranostředověké sídlíštní situace

4.6.1 Výrobní komponenta

O tom, že svažitý areál zahrady Vratislavského paláce nebyl v raném středověku plochou vyhrazenou od počátku svatým mrtvých, ale že pohřebiště pokrývalo starší sídlíštní situace, jak to evidujeme například na Loretánském náměstí, na II nádvoří Pražského hradu východně a jihovýchodně od kostela Panny Marie i na pohřebišti vněšního opevnění (Tomková - Frolík 2005, 10), svědčí nejen velké množství residuální sídlíštní keramiky, často nesoucí stopy o azení po kuchyškém užívaní, nalezené v zásypech hrobových jam i v jednotlivých vrstvách hbitovního horizontu (viz kap. 4.5.2), ale především objev 3 ranostředověkých objektů prokazatelně starších než počátků zdejších pohřebních aktivit. Jejich formální charakteristiky doprovázené specifickými nálezy svědčí o tom, že se jednalo o výrobní objekty spjaté s pyrotechnologickými aktivitami. Konkrétně jde o objekty 33, 37 a 101. Jejich popis, stratigrafické vztahy a nálezy z výplně jsou podrobně popsány v katalogu na konci práce, kap. 8.2. Jejich přítomnost byla již konstatována v odborné literatuře, třeba však uvést, že za použití různé terminologie, která navozuje různou funkční interpretaci, přestože všechny termíny jsou spjaté s pyrotechnologickými aktivitami.

Nejdetailnější charakteristika diskutovaných výrobních objektů je uvedena v závěrečné zprávě o výzkumu v jižní části zahrady Vratislavského paláce, kde autor výzkumu píše, že se jedná o: *soválný objekt s došervena vypálenými stěnamí a dnem (pec?) XXXIII, áste n porušený hrobem XXVIII, dále ohniště s drobnými uhlíky CI, porušené hroby XCVIII a C a objekt se struskou a uhlíky XXXVII áste n porušený hrobem XXXVIII.* (Zavel 1993). Ve volně dostupné literatuře se uvádí, že byly prozkoumány *ohniště a píčky* (Zavel 1995, 232), což bylo později zredukováno na *části ohniště i píček* (Zavel 1997). Souhrnně, jako železášské pece z 10. století je označuje autor výzkumu v souborné publikaci o vrchu Petín (Zavel . Mlíkovský 2001, 115).⁷ Použití deminutiva . *píčky* v soupisu archeologických dokladů ranostředověkých železášských aktivit na území historické Prahy (Havřda . Podliska . Zavel 2001, 103) evokuje objekty drobných rozměrů, naproti tomu konstatování, že:

---

⁷ V tomto článku je však namísto objektu 101 chybně uveden objekt 121, římskými číslicemi CXXI (Zavel . Mlíkovský 2001, 115), kterýmto číslem však byly ve skutečnosti v exkavaci fázi označeny dvě izolované dlouhé kosti, ležící 6 cm jižně od hrany hrobu 109 (viz kap. 8.1, obj. 101).

se jednalo o rozlehlou plochu se skupinou několika výškových míst v exponované poloze na svahu Petřín (Havrda . Podliska . Závěr 2001, 107 . 108) navozuje představu rozsáhlého železného okrsku. Je tedy na místě souhlasit s autory, že používání výrazně variabilní a nejednotné terminologie je závažným faktem ovlivňujícím celkovou interpretaci závěrečných výsledků (Havrda . Podliska . Závěr 2001, 103).

Primární dokumentace nejlépe postihuje formální charakteristiky objektu . 33. Jeho maximální délka je 184 cm (v . porušené S . části), šířka 84 cm a hloubka 26 cm⁸, má obdélný tvar S . J . J orientace se zaoblenými nárožními, dno a stěny výrazně propálené do oranžova. Podobné jámové objekty s výrazným vypálením stěn mohou být v nich kterých případech interpretovány jako pozůstatky místní hutnických pecí nebo také objektů pražících jam pro zuzlečnické rudy (Havrda . Podliska . Závěr 2001, 108). Ovězeme vzhledem k rozměrům, absenci nalezených kousků železných rud, v těžko mnohoství strusky (zde dokonce ani jeden kus), případně tzv. struskovité krusty, která je považována za spolehlivého ukazatele tavících redukčních pecí (Pleiner 1958, 237), se přikláním ke stejné interpretaci možnosti, nastíněné autory syntézy o výrobě a zpracování železa v pražské oblasti - a sice, že se jedná o tzv. vyhřívací výškové na úpravu železných polotovár (Havrda . Podliska . Závěr 2001, 108). Tyto objekty jsou též označovány pojmy vyhřívací pece, vyhřívací jámy nebo prostě vyhřívačky. Za využití dřevěného uhlí sloužily pro vyhřívání železných lup . polotovár , které byly posléze vykováním zbaveny všech zbytků strusky, které zůstaly v pórovitých partiích železa (Pleiner 1958, 265, 278). Formální podoba objektu . 33 je velmi typická a lze pro ni nalézt nemálo analogií. Jedná se o tzv. vanovitou výškovou , vyskytující se již od doby římské. R. Pleiner tyto výškové také nazývá stádlovité i výškové typu Jeniz v Újezdě (Pleiner 1958, 265, 278) podle objektu . I z eponymní lokality hradištního období Jeniz v Újezdě u Bíliny a jako další analogie uvádí objekty z Kouřimi, Libice a Jindřichova Hradce (Pleiner 1958, 236 . 237). Z mladších, ovšem topograficky podstatně bližších nalezených výškových tohoto typu je možno zmínit například lokality: Praha 1 . Malá Strana, Maltézské náměstí p. 471/III, datování

---

⁸ Za předpokladu, že hodnoty znivelovaných bodů . 66. a 67 patří skutečně tomuto objektu, jak je zaznamenáno na povodňovém plánu a nikoliv objektu . 37, jak je uvedeno v soupisu nivelací nadmořských výšek, není součástí dokumentace tohoto výzkumu v archivu Archeologického oddělení NPÚ v Praze.

12. . 1. pol. 13. století (*Podliska 2000; Havrda . Podliska . Záv el 2001, 103*), Praha 1 . Malá Strana, Hellichova pp . 363, 352/2 datování 13. století (*Havrda . Podliska . Záv el 2001, 104; Záv el . íhánková 2007*), Praha 1 . Staré M sto, Konviktská p. 1005/l., datování 11.. 12. století (*Havrda . Wallisová 1998; Havrda . Podliska . Záv el 2001, 104*), nebo Praha 1 . Staré M sto, Husova p. 159/l, datování 12. století (*Omelka 2000; Havrda . Podliska . Záv el 2001, 104*).

Zbylé dva objekty, . 37 a 101, nesoucí stopy po vyu0ívání ohn , jsou vřak na základ primární dokumentace podstatn slo0it jzí co do funk ní interpretace, ne0 objekt 33. Je p irozené, 0e observace objekt v terénu, kdy je mo0né v novat pozornost jednotlivým detail m, je nenahraditelná a sebepe liv jzí dokumentace ji nedoká0e zcela substituovat, ovzem prameny, s kterými jsem m l mo0nost pracovat, m nutí ke kriti t jzímu p ístupu ne0 je prosté ztoto0n ní se s interpretací t chto objekt , p edlo0enou autorem výzkumu v nov jzích publikacích. Není jisté, jaká funkce je p isuzována t mto objekt m p i pou0ití interpreta ních výraz *0elezá ské pece* (*Záv el . Mlíkovský 2001, 115*), p ípadn *0elezá ské pícky* (*Havrda . Podliska . Záv el 2001, 103*) i *výhn* (*Havrda . Podliska . Záv el 2001, 108*). P edn je pot eba zd raznit, 0e v 0ádné form terénní dokumentace, v etn slovního popisu, nebyly u t chto objekt zachyceny propálené st ny i dno ani struskovitá křusta. Fotograficky je zachycen pouze objekt . 101 a to ernobíle, p ed vybráním, navíc p ed d kladným za izt ním povrhu, který dle mého názoru negativn zdeformoval i jeho p dorys, zachycený dokumentátorem (viz obr. 33:101) a pravd podobn i celkovou horizontální stratigrafickou situaci ve vztahu k okolním hrob m a vzájemným superpozicím. Ani u jednoho z objekt (platí i pro obj. 33) nebyla provedena dokumentace jak p í ného, tak ani podélného ezu a slovní popis charakteru výplní je velmi zevrubný, nivelace horních hran byla provedena pouze u objektu . 33 (v seznamu nivelací vřak zapsána pod íslem jiného objektu . viz pozn. . 1), ili pouze u n j známe hloubku. Co se tý e výplní objekt , panuje zde citelný rozpor mezi konstatováním, 0e objekty m ly být *svypln né struskou a n kolika kousky 0elezných rud* (*Havrda . Podliska . Záv el 2001, 103*), popisem v záv re né zpráv , kde se udává, 0e objekt 37 obsahuje ve výplni strusku a uhlíky a objekt 101 pouze drobné uhlíky (*Záv el 1993, 8*) a skute nou situací v nálezovém fondu. Na základ seznamu sá k s nálezy výpln objekt 33 a 101 neobsahovaly ani jeden kus strusky. Objekt 37 obsahoval 4 malé hrudky strusky. Ovzem ani tato skute nost spolehliv neur uje interpretaci objektu jako *0elezá ské pece* i *výhn* , a to obzvlázt v kontextu prostorové distribuce *0elezá ské strusky*, která byla nalezena jako

residuální písmo s v dalších 16 objektech a 3 dokumentovaných vrstvách, někdy i ve vztáhlém stejné poloze. Konkrétně 8 ks v obj. 47 (hrob); 5 ks v obj. 110 (hrob) a 117 (hrob); 4 ks v obj. 87 (hrob) a 116 (hrob); 3 ks v obj. 35 (hrob) a 126 (hrob); 2 ks v obj. 6 (hrob), 40 (hrob), 41 (hrob), 50 (hrob) a ve vrstvě 163; 1 ks v obj. 63 (hrob), 48 (opuková zídka), 76 (destrukce opukových kamen), 84 (rýha na odvod vody), 86 (jáma) a ve vrstvách 142+144 a 154. Nicméně váha nálezové situace je vřady nejzákladnější a základní forma archivní dokumentace nemůže vyvolat stratigrafická pozorování v terénu nad konkrétní nálezovou situací. Výše uvedená pozorování jsou pouze a jen konstatováním stavu terénní archivní dokumentace a v základním případě si nekladou za cíl mít celkovou interpretaci představenou autorem výzkumu ve výše citovaných publikacích. V souvislosti s těmito výrobními objekty je třeba se zmínit o tzv. technické keramice, která s nimi má s velkou pravděpodobností společného jmenovatele (viz. 4.5.2)

4.7 Vyhodnocení keramiky výše uvedených raně středověkých komponent

Keramické fragmenty patří tradičně kvantitativně nejfrekventovanějšímu typu movitého archeologického pramene získávaného terénními archeologickými objevy. Nejinak tomu je v rámci nálezového souboru z výzkumu v horní části zahrady Vratislavského paláce, kde keramické zlomky zaujímají jednoznačné prvenství mezi artefakty⁹ vyzvednutými z lokální stratifikace, utvářené v těchto místech více než tisíc let. Keramický soubor, uložený v depozitáři NPÚ, čítá necelých tisíc kusů (přesně 998 kusů majících evidenční číslo).

V rámci revidence nálezového fondu jsem fotograficky zdokumentoval každý zlomek a přidil mu jediné číslo. Toto číslo je zároveň číslem fotografie, na němž je daný artefakt zachycen. Sestává se z pěti čísel oddělených pomlčkami (např. 2-93-123-1-7). První tři čísla odpovídají inventárnímu číslu¹⁰, sestávajícímu z čísla výzkumu¹¹ a čísla sádky (tj. z výše

---

⁹ Kvantitativně větší množství nežli keramických zlomků bylo vyzvednuto pouze kostí z lidských skeletů, ty jsou však v obecně považovány za ekofakty (např. *Neustupný 2007*, 39).

¹⁰ Během primární evidence movitých artefaktů byl pracovníky NPÚ zvolen pro inventarizaci keramiky tzv. hromadný způsob popisování nálezů. Jedná se o zásadně méně náročné a v praxi zejména nepoužívaný postup,

uvedeného příkladu součástí 2-93-123). Poslední dvě čísla upesují identifikaci konkrétního nálezu, přičemž první z nich je číslem objektu, z něhož nálezu pochází, a poslední číslo vymezuje jeden konkrétní artefakt v rámci toho kterého objektu. Vztah nálezu byla fotograficky dokumentována individuálně, v případě okrajových zlomků v etnoprofilu, které z nich však vzhledem k jejich povaze (malé rozměry, nízká technologická, morfologická i chronologická informace) byly fotografovány hromadně, ovšem i v těchto případech bylo každému nálezu na fotografii dodatečně přiděleno v grafickém editoru jediné číslo, proto lze konstatovat, že skutečně každý jednotlivý i sebemenší zlomek je možné dohledat a díky vysoké kvalitě fotografií (rozlišení 10 mega pixel) je možné takto snadněji studovat i některé detaily, postižitelné touto formou dokumentace.

Jelikož cílem této práce nebylo zpracování všech archeologických pramenů, získaných výzkumem, ale pouze těch, které se týkají zachyceného ranostředověkého pohřebiště, v etnoprofilu předcházejících pokládkám pohřebních aktivit, stranou dalšího analytického rozboru tak zůstaly keramické artefakty pocházející ze situací stratigraficky mladších. Do databáze keramických nálezů tedy bylo celkem zaznamenáno 443 jedinců, což činí 44,4 % veškerých zaevidovaných zlomků. Kromě inventarizačních a evidenčních údajů, jako je číslo bedny, číslo sádky, inventurní číslo a číslo fotografie konkrétního zlomku, byly vyplněny hodnoty deskriptorů postihujících základní makroskopicky postižitelné vlastnosti keramiky. Jednalo se především o popis morfologických a technologických kvalit, jako je tvar a část nádoby, základní určení keramické hmoty, způsob úpravy povrchu v etnoprofilu výzdobných prvků a jejich klasifikace. Zvláštní pozornost byla věnována profilaci okrajových zlomků, neboť ty spolu s vazbou na specifickou hmotu představují v pražské sekvenci středověké keramiky chronologicky nejcitlivější prvek (*Ihřáková 1984, 257; Hrdlička 1993, 97; Bartoňková 1998, 373*).

---

přičemž všechny fragmenty z jednoho nálezu celkově v daném případě z jednoho objektu dostanou přiděleno stejné inventurní číslo (cf. *Macháček 2001, 12*).

¹¹ Tento výzkum byl označen v interní evidenci PÚPP Praha (dnešní NPÚ) číslem 2/93 (*Zavěštil 1997, 209*). Toto číslo bylo pro potřeby pozdějšího zpracování modifikováno na 2-93, neboť v té době software neuměl ujet používat lomítko v názvu souboru.

Sledován byl i výskyt stop, svědčících o manipulaci s keramickými nádobami jako kuchyňským zbožím (ořezání či tzv. porézky).

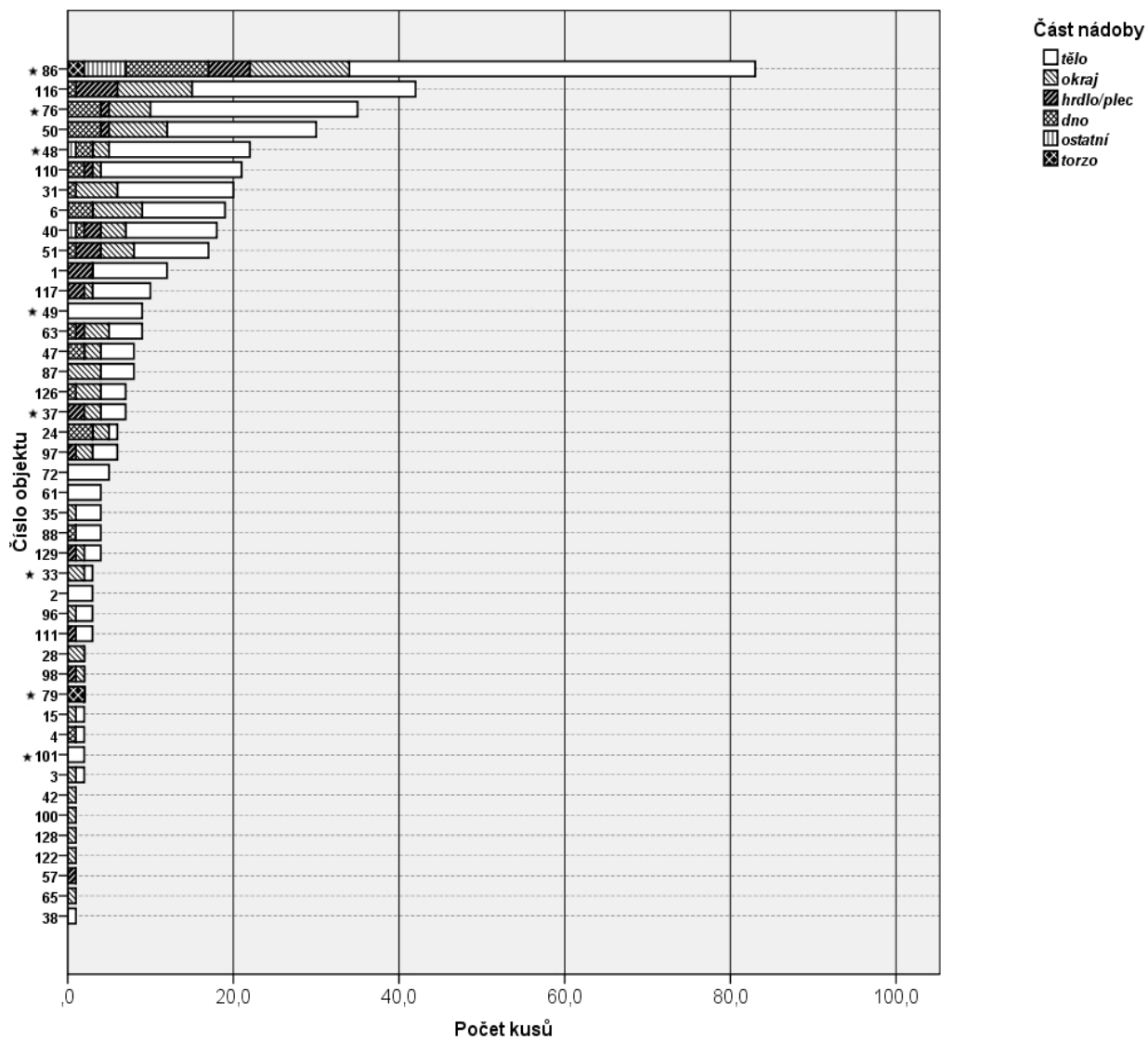
4.7.1 Kvantifikace keramického souboru

Jak vyplývá z dokumentace a z konstatování autora výzkumu, tak: *sžádná hrobová jáma neobsahovala celou keramickou nádobu, uloženu záměrně do hrobu z rituálních příčin.* (Zavěl 1993, 6). V nálezovém souboru jsou zastoupeny výhradně více či méně fragmentarizované části keramických nádob, z nichž torza, kterými označuji fragmenty sestávající ze tří a více morfologických částí nádoby, byla zastoupena pouze v sedmi případech. Dvě z nich byly součástí jednoho miniaturního hrnce s jednoduchým okrajem (typ A1) o výšce necelých 6 cm. Ostatní spadají do kategorie misek.

Z celkových 443 keramických fragmentů, které vstoupily do analýzy, jich dle mého zjištění 280 bylo nalezeno v 35 hrobech, respektive v oblastech bezprostředně pohřbených; zbylých 163 fragmentů pak pochází z ostatních 8 objektů (viz Graf 6). Autor výzkumu uvádí, že keramika se nalézala v 32 hrobech (Zavěl 1993, 6). Z jeho formulace však nevyplývá, zda do této sumy započítal pouze keramiku ze zásypu hrobů, tedy těch pohřbených u nichž byla identifikována hrobová jáma, která z etelně oddělovala výplň výkopu hrobové jámy, anebo i takovou keramiku, která byla sesbírána z bezprostředního okolí pohřbených a sekundárně umístěných kostí. Z dokumentace nicméně vyplývá, že i samostatně pohřbené bez identifikované hrobové jámy, sklady kostí i izolované kosti, které obdržely číslo, byly označeny jako hrobové a tudíž se domnívám, že do celkového počtu byly započteny fragmenty pocházející i od těchto stratigrafických jednotek. Kdyby totiž byly započteny pouze zlomky z těchto svazků stratigrafických jednotek, které splňují definici hrobu, mají tedy identifikovanou hrobovou jámu nebo alespoň její část, byl by dle mého pozorování počet hrobů s keramickými nálezy pouze 26.

Co se týče zastoupení morfologických částí nádob, vypadá situace v analyzovaném souboru následovně. Okraje jsou zastoupeny 88 ks (19,9 %), fragmenty se zachovalou profilací mezi plečem a hrdla jsou reprezentovány 31 ks (7 %), procentuálně nejvyšší zastoupení mají

neuritelné zlomky těl s 275 ks (62,1 %), dna potom 37 ks (8,4 %) a torza, což jsou fragmenty představující alespoň 3 morfologické části nádoby byla zastoupena pouze v 5 případech (1,1). Celkem tedy 443 ks.

Graf 6. Počet keramických fragmentů v rámci jednotlivých objektů ve vztahu k morfologickým částem nádob. Objekty označené * představují jiné objekty než hroby.

4.7.2 Tvarové spektrum nádob

❖ Hrnce

V rámci fragmentů, jež bylo možné identifikovat s konkrétními tvary nádob, jednoznačně popisují jedinci ztotožnitelní s hrnci. Výzka mohla být stanovena pouze u torza miniaturního hrnce u něhož je znám celý profil, a to na 6 cm. U ostatních hrncovitých nádob nebylo možné s ohledem na vysokou fragmentárnost výzku určit. O velikosti nádob tak do jisté míry vypovídá několik okrajových zlomků, které se zachovaly v takovém stavu, že bylo možné pomocí zablony rekonstruovat jejich průměr. Ten se pohyboval v rozmezí od 13 do 25 cm (do toho není zahrnut výše zmíněný miniaturní hrnek o průměru 4,5 cm), nejčastěji pak mezi 15 a 20 cm.

❖ Misky 5,6% 25KS

Mezi fragmenty odpovídající morfologickou charakteristikou tvarovému spektru misek kvantitativně popisovalo (72%) hrubě náviní cihlově červené barvy, z vnitřní strany opatřené vodorovnými rýhami, z vnější strany neupravené a často nesoucí otisky prstů. Díky značné zícenosti (ve spodních partiích až 3 cm) v porovnání s nízkou velikostí těchto nádob (do 10 cm) nepodlehly silnostinné misky fragmentarizaci v takové míře jako ostatní typy nádob a není tedy náhodou, že právě dva jedinci tohoto typu představují nejlépe zachovaná torza.

První stratifikovaný soubor morfologicky téměř totožných misek byl získán ze struskovité vrstvy poblíž železářských výhní v rámci archeologického výzkumu vyvolaného rekonstrukcí Betlémské kaple na Starém Městě pražském pod vedením R. Pleinera. Tento soubor, stejně jako misky z Vratislavského paláce, byl doprovázen převážně keramikou s kalichovitými okraji (Pleiner 1958, 245–250, Tab. XXII:1). Provedený chemický rozbor zbytků pízkvarů na vnitřních stěnách těchto misek, označených R. Pleinerem jako kelímkovité nádoby, prokázal přítomnost železa se stopami manganu. R. Pleier považoval jejich souvislost s hutnickým zařízením za možnou a vyslovil domněnku o cementačním úelu tohoto náviní

(Pleiner 1958, 249). Tyto misky, dnes již tradičně označované jako technické (Havrdová . Podliska . Zavel 2001, 97), byly později vícekrát nalezeny v kontextu dílenských okrsků na lokalitách s doloženým zpracováním železné rudy jak na Starém Městě (např. Huml 1980), tak na Malé Straně (např. Huml 1989), kde dokonce při výzkumu na dvoře p. 325/II poblíž kostela sv. Jana Křtitele na Újezdě posloužila přítomnost těchto misek spolu s kovářskou struskou a bronzovými slitky autorovi výzkumu jako nepřímý důkaz výrobní funkce zde nalezených objektů (Huml 1989, 120). Kromě dvou výše zmíněných torz těchto technických misek je v keramickém souboru zastoupeno ještě dalších 17 fragmentů (včetně 5 okrajových zlomků typu miska 3) těchto specifických nádob plus jeden ojedinělý keramický artefakt ložkovitého tvaru s výlevkou o rozměrech 6 x 3 cm vyrobený ze stejného těsta. Na základě výše uvedených analogií považuji za pravděpodobné, že tyto technické misky souvisely s etnými nálezy strusky a výrobními objekty č. 33, 37 a 101, odkrytými zde v horní části zahrady Vratislavského paláce, přestože ani jeden ze zlomků nebyl nalezen přímo v jejich zásypu (jsou zaevidovány jako nálezy z hrobu 51 . což jsou sekundární předměty umístěné v zásypu hrobu 50 . a objekty 76 a 86).

Kvantitativně druhým typem v pořadí jsou tenkostěnné misky s esovitou profilací a ven vyloženým okrajem, jejichž fragmenty se v analyzovaném souboru vyskytují pouze kusy, z toho dvě torza u nichž známe celý profil. Ve dvou případech byla vnitřní stěna okraje, resp. hrdla zdobena jednoduchou rytou vlnovkou. Tento typ misek je častým nálezem v oblasti Petřína a vyskytuje se ještě v druhé polovině 13. století (Šiháková 2001, 104).

Poslední typ misek je zastoupen dvěma drobnými fragmenty okraje nejspíše náležejícími ke kónicky rozvětleným tvarům, z nichž ten vztří (zhruba 4 x 4 cm) nese stopy bílého přetahu na tmavě zedé keramické hmotě.

4.7.3 Okraje nádob

Morfologická zkála okraje zastoupená v nálezovém souboru z Vratislavského paláce odpovídá standardním v dílenských doprovodným typům okrajových profilací nádob 10. . 13. století z prostředí Malé Strany, respektive

pra0ské oblasti (cf. nap . *iháková 1984; Hrdli ka 1993; Bohá ová . iháková 1994; Bartozková 1998; iháková . Dobrý 1999; iháková 2001; iháková 2002*) a v obecném schématu odpovídá i základní zkále okraj m nádob zirzí oblasti ran st edov kých st edních ech (cf. nap . *Bartozková 1999; Tomková 2001, 82 . 97; Bohá ová 2003; ¥tefan . Krutina 2009, 135 . 145*).

Okraje keramiky sledovaného horizontu, tj. do ukon ení poh ebních aktivit na lokalit , byly rozd leny do 10 základních typ a 37 díl ích variant. Z toho hrncovitým nádobám, které budou diskutovány podrobn ji, nále0í typ 7 o 31 variantách (p ehledn viz Tab.3). Typy okraj ostatních typ nádob jsou zmín ny v rámci charakteristiky p ísluzných morfologických tvar .

A) Okraje jednoduché (16 ks)

Zastoupeny jsou okraje s vnit ní zaoblenou linií, a to jak oblé (A3), krátká i mírn protáhlá varianta, tak zikmo (A2) i kolmo (A4) se íznuté nebo s mírn zaoblenou hranou (A1). Kolmo se íznutý okraj je zastoupen jedním exemplá em s pro0labením vnit ní linie. Zbylé dva typy se vyzna ují více (A6) i mén (A5) esovit prohnutou vnit ní linií, jejich0 hrana m 0e být zikmo se íznuta anebo vyta0ena v zazpi at lý nosík (tvarosloví a terminologie viz *Tomková 2001, 111 . 117*).

B) Nízká okrují (5 ks)

Jsou zastoupeny v málo profilovaných konkávních formách, které na rozdíl od nízkých profilovaných okru0í adí I. Bohá ová jezt mezi podskupiny okraj jednoduchých (*Bohá ová 2003, 411*). Tyto ni0zí varianty okru0í asto doprovázejí soubory kalichovitých okraj (*Bartozková 1998, 374*).

C) Vzp ímené okraje (1 ks)

Tvo í zvláztní skupinu jednoduchých okraj , které jsou morfologicky i výzdobou v rámci st edo eské ran st edov ké keramické produkce naprosto cizím elementem a jsou pokládány, mimo jiné na základ petrografického rozboru, za doklad kontakt s prost edím severn od ech s proveniencí z ejm v Polsku. N kolik málo zlomk pochází nap . ze staroboleslavského

hradizt (*Bohá ová 2003*, 411, 429 . 430). Ojedin lý fragment ze souboru z Vratislavského paláce sice neobsahuje výzdobné prvky, ovšem jeho vysoce kompaktní hladká keramická hmota světle zedé barvy bez tzv. sendvičového efektu s vysokým podílem slídy je v kombinaci s tímto typem okraje v rámci analyzovaného souboru zjevem naprosto výjimečným. Polská archeologická terminologie používá pro tento typ okraje název *scylindryczna szyjka*. Analogický okraj jako exemplář z Vratislavského paláce má například hrnec z ranostředověkého hradizt Santok v severozápadním Polsku, u něhož se výzdoba hrdla ebenovou vlnicí objevuje až na pleci v podhrdlí a tato část hrdla, kterou zastupuje název exemplář, je také nezdobená (*Zamelska-Monczak 2006*, 620, Rycina 4:8).

D) Kalichovité okraje (34 ks)

Tento typ okraje je jednoznačně nejvýznamnější pro analyzovaný keramický soubor a postihuje všechny zásadní varianty charakterizující složitý vnitřní vývoj tohoto typu. Tzv. archaické formy představuje především typ s límcovitým odsazením (D1) a nízké varianty kalichovitého okraje, především pak exempláře s výrazně zbytnělým podhrdlím (D2), které to dle J. Ihákové ukazuje na pozdní fázi přisvojování nového technologického postupu, jenž spočíval ve tvarování nádob ve formě *ihákové 2001*, 99 . 100; *iháková 2002*, 750). Klasické kalichovité okraje vyznačující se krkem a více či méně zbytnělým podhrdlím (*iháková 2002*, 749, Obr. 1:a) s různě utvářeným vrcholem okraje (D3 . D12) mají nejvýraznější zastoupení. V souboru evidují i tzv. parakalichovitý okraj (D13) vyznačující se absencí krku avšak stále se zesíleným podhrdlím (*iháková 2002*, 750) a okraje kalichovitě prohnuté (D14 . D16) s absencí krku i zesíleného podhrdlí (*iháková 2002*, 750) a nakonec také v podobě jiných derivátů kalichovitého okraje (D17).

Okraje kalichovité profilace představují v povodní středověké přemyslovské doméně v daný typ pro 10. . 11. století (*iháková 2001*, 100). Jejich nástup je nicméně stále předmětem diskuze. Podle stratigrafických poznatků z výzkumu Pražského hradu a Budeň nastupuje keramika kalichovitých okrajů po ukončení období keramiky límcovitých okrajů (*Bartozková 1998*, 373; *Bartozková 2011*, 292), a to v průběhu 2. třetiny 10.

století (*Bartozková 2011, 294*). Podle J. Ihákové však existovalo období koexistence keramiky s límcovitými a archaickými kalichovitými okraji (*Iháková 2002, 750*), které se mohlo odehrávat v intervalu let 885 - 930, přičemž od druhé třetiny 10. století má u nás být používání keramiky s kalichovitými okraji intenzivní charakter (*Iháková . Havrda 2008, 208 . 209, Tab. 2*). Této situaci odpovídá i rozšířená představa zainteresovaných badatelů o horní hranici výskytu keramiky s tímto typem okraje. V osobní chronologii J. Ihákové se přestal vyrábět již kolem poloviny 11. století (*Iháková 2002, 750*). Podle A. Bartozkové byly kalichovité okraje postupně vystřídány keramikou s okraji archaicky zděnými, jejichž nástup je kladen nejpozději do druhé poloviny 11. století (*Bartozková 2011, 294*). Oproti tomu K. Tomková pokládá klasickou variantu keramiky s kalichovitou profilací okraje za dominantní ještě po roce 1000 (*Tomková 2001, 96*). Kalichovité okraje se vyskytují vždy na výrazně ostřejší keramické těsto s krupicovaným povrchem nejčastěji zedě a béžové barvy.

E) Okraje s nízkým válcovitým hrdlem (2 ks)

Dvě varianty tohoto typu okraje jsou si podobné morfologicky, technologickým provedením se však odlišují. Keramický materiál varianty E1 je ostřejším pískem jeho povrch je přetřen jemnou hlinitou vrstvou světle zedě a béžové barvy. Tvarem i složením hmoty přesně odpovídá fragmentu získanému ze sondy S 204, situované v prostoru knižnice kostela sv. Petra a Pavla na Vyžehradě pod nímž se nalézala v západní části hlavní lodi románské baziliky, s tím, že vyžehradský fragment má na povrchu bílou barvu (*Bartozková 1998, 371, Obr. 5, 376*). A. Bartozková u tohoto okraje předpokládá cizí provenienci a konstatovala, že vyžehradský fragment je tohoto typu prvním zjištěným v doprovodu kalichovitých okrajů. Vratislavský fragment tohoto typu byl nalezen také v doprovodu kalichovitých okrajů, konkrétně 5 ks, ovšem je třeba brát v úvahu, že jde o sekundární umístěný soubor ze zásepů hrobu (*. 116*). Oproti tomu okraj varianty E2 je vázán na hmotu ostřejším hrubším pískem (zrnka až 2 mm), nepřítel kvalitního výpalu což dokládá tzv. sendvičový efekt. Barva povrchu je hnědá, bez přetahu, hmota na

st edu lomu pak tmav zedá (oproti variant E1, která má jednolitou sv tlou barvu na povrchu i na lomu).

F) Vzh ru vytažené okraje (5 ks)

V této skupin jsou zastoupeny malé vzh ru vytažené okraje, jejich vnit ní linie je protism rn prohnuta. Vyzna ují se kvalitním tvrdým výpalem, hmota je ost ena ne etnými v tzími zrnky písku (2 . 3 mm) s p ím sí slídy. Povrch typicky zabarven do sv tlejzích i tmavzích odstín oran0ové. Po átky výskytu tohoto typu okraj spadají do 12. století, jeho t 0izt se pak nalézá ve století následujícím (*Bartozková 1998, 376*). P ítomnost keramiky se vzh ru vytaženými okraji je kup íkladu pro K. Tomkovou jednou z indicií prokazujících kontinuitu osídlení Levého Hradce v pr b hu 12. století (*Tomková 2001, 98*).

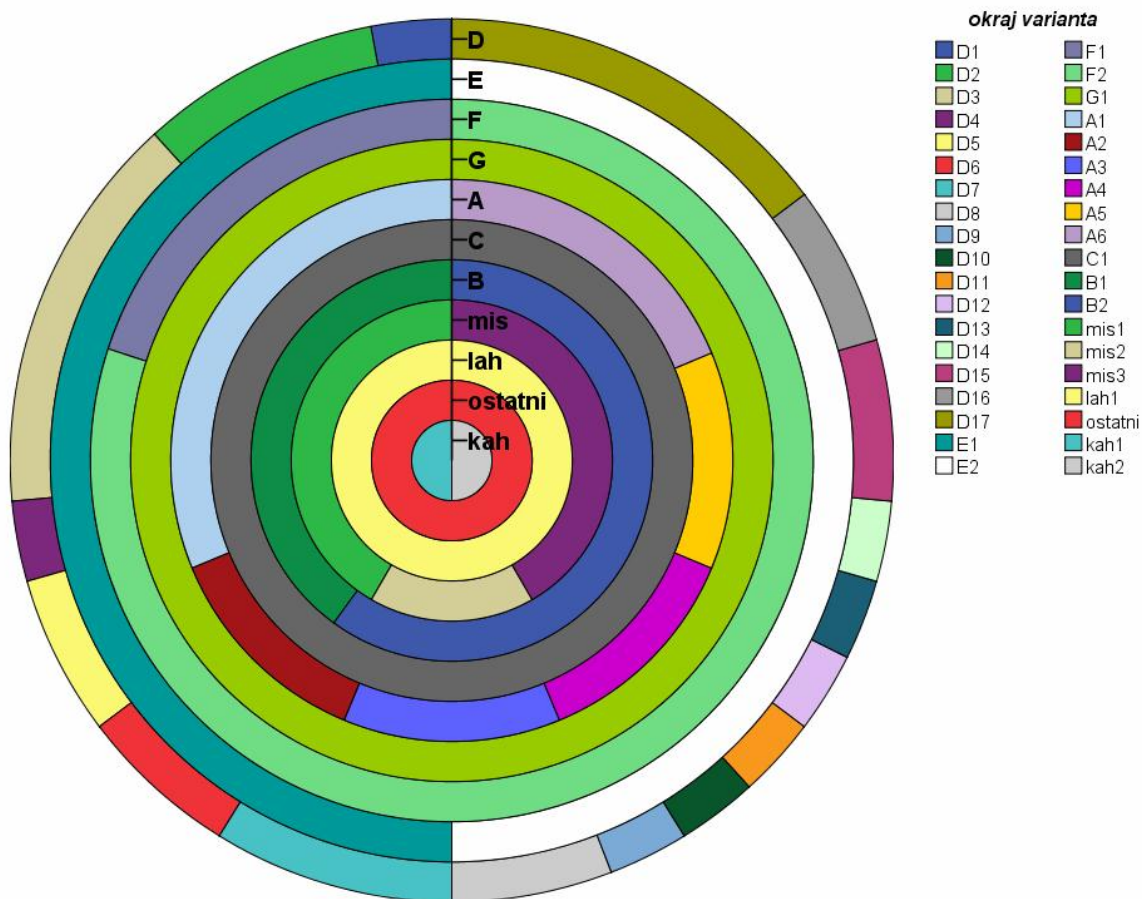
G) Zdu elé okraje (1 ks)

Tento typ okraje je reprezentován jedním exemplá em, který ji0 p edstavuje tzv. klasickou formu zdu elého okraje. Jde o variantu zdu elého okraje aplikovanou na zcela nový druh hrn iny ne0 jaká byla pou0ívána p i aplikaci archaických forem zdu elého okraje a kalichovitých okraj . St ep má sv tle zedou barvu, hmota je jemná, ost ená velmi drobnými p ím smi nevystupujícími na povrch (*iháková 2001, 101 . 102*). Na základ specifické morfologie jsou fragmenty charakteru, kterému odpovídá i tento z Vratislavského paláce, ozna ovány jako zdu elé okraje pet ínského typu (*iháková 2001, 104, obr. D*). Nástup klasicky zdu elých okraj je kladen do pr b hu druhé poloviny 12. století (*Hrdli ka 1993, 98 . 101; iháková 2001, 101*) a jeho vývoj vyvrcholil zhruba ve 30. letech 13. století (*Hrdli ka 1993, 104*).

P ehled kvantitativního zastoupení jednotlivých typ a variant okraj podává tabulka . 3.

OKRAJE			
typ	varianta	po et ks	ís. obj.
A	A1	5	28,50(2x),76,86
	A2	2	97,126
	A3	3	86, 97,116
	A4	1	116
	A5	2	48,5
	A6	3	50,76,86
	³ A	16	
B	B1	2	31,42
	B2	3	50,86,87
	³ B	5	
C	C1	1	87
	³ C	1	
D	D1	1	116
	D2	3	35,63,128
	D3	5	47,63,76,110,116
	D4	1	48
	D5	2	96,116
	D6	2	6,4
	D7	3	6,47,87
	D8	2	28,63
	D9	1	40
	D10	1	116
	D11	1	6
	D12	1	117
	D13	1	98
	D14	1	116
	D15	2	86,116
	D16	2	37,126
	D17	5	3,6,15,50,65
³ D	34		
E	E1	1	116
	E2	1	37
	³ E	2	
F	F1	1	126
	F2	4	6,51(2x),86
	³ F	5	
G	G1	1	87
	³ G	1	
mis	mis1	4	51,76,50,86
	mis2	2	40,129
	mis3	5	86(5x)
	³ mis	11	
kah	kah1	1	76
	kah2	1	6
	³ kah	2	
lah	lah1	1	122
	³ lah	1	
ostatní	ostatní	9	100,24(2x),33,31(4x)
	³ ostatní	9	
	³ VüE	87	

Tab. 3. P ehled typ a variant jednotlivých druh okraj .

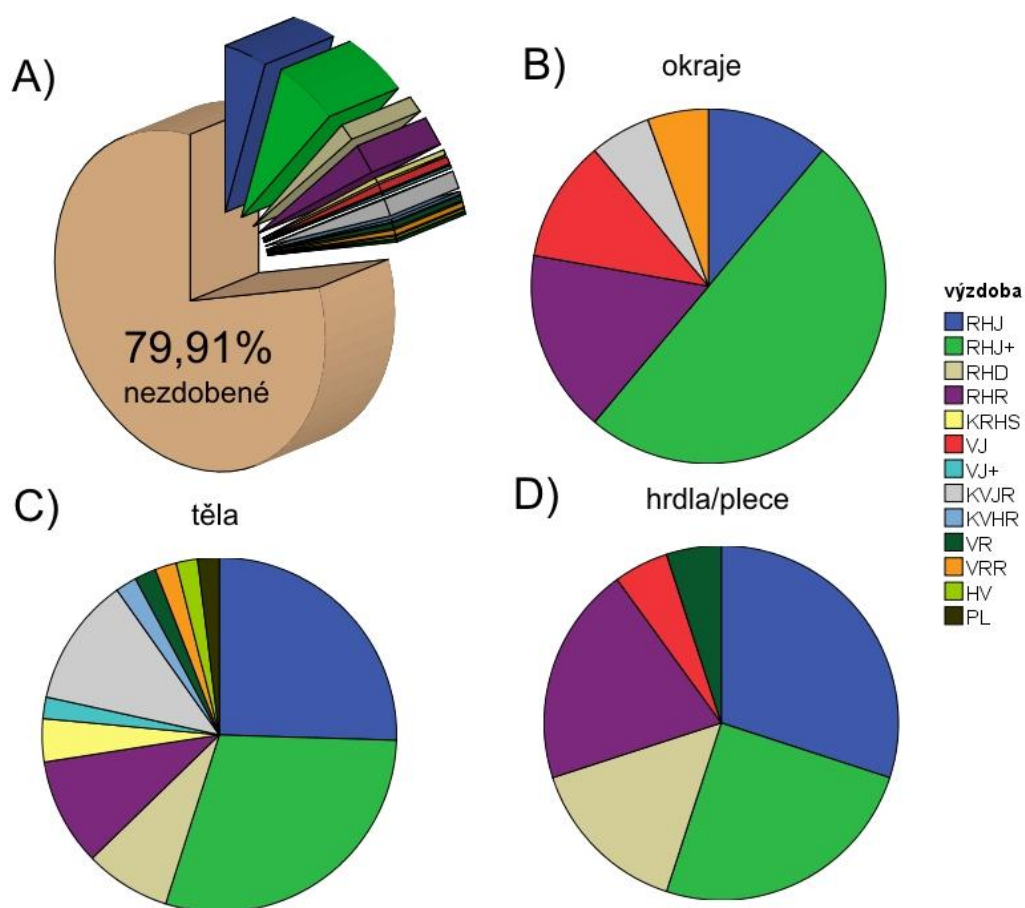
Graf 7: Vrstvený výše ový graf podává p ehled o procentuálním zastoupení variant okraj v rámci jednotlivých typ .

4.7.4 Výzdoba

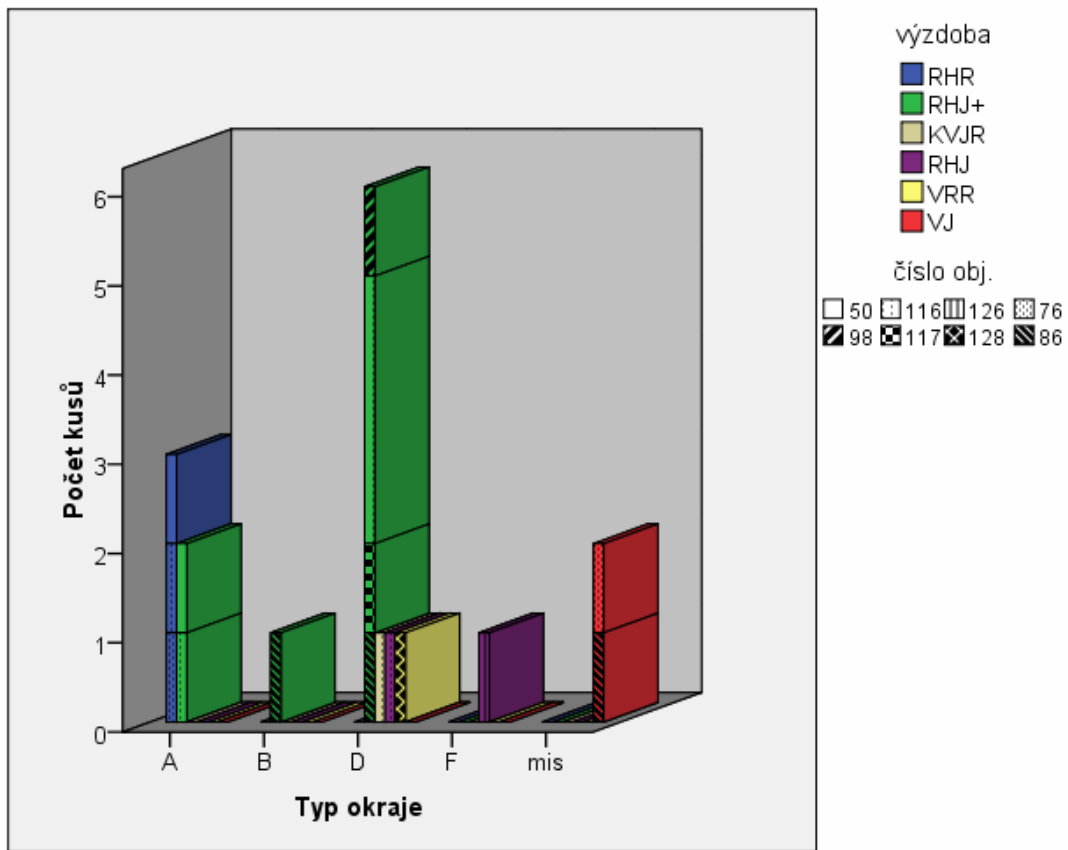
Z analyzovaného souboru bylo zdobenou 20,1 % všech zlomk . Ze zastoupených výzdobných motiv p evládala rytá výzdoba formou jednoduchých horizontálních rýh. V jednoduchém provedení se vyskytla na 21 ks (4,7 %), vícekrát byla na jednom zlomky zastoupena v 29 p ípadech (6,5 %). Následovala h ebenová rýha (12 x, tj. 2,7 %), jednoduchá rýha provedená dvojitým rydlem byla zastoupena 7 x (1,6 %) a ostatní výzdobné motivy pouze v mizivém procentu. Procentuelní zastoupení jednotlivých forem výzdoby podává graf 8. Vysv tlivky ke kódování výzdobných motiv pak tabulka . 4.

VÝZDOBA KERAMIKY	
kód	význam
RHJ	rýha horizontální jednoduchá
RHJ+	rýha horizontální jednoduchá vícekrát
RHD	rýha horizontální dvojitá
RHR	rýha h ebenová
KRHS	kombinace horizontálních a zikmých rýh
VJ	vlnice jednoduchá
VJ+	vlnice jednoduchá vícekrát
KVJR	kombinace jednoduché vlnice a rýh
KVHR	kombinace h ebenové vlnice a rýh
VR	vrypy
VRR	vrypy a rýhy
HV	h ebenový vpich
PL	plastická lizta

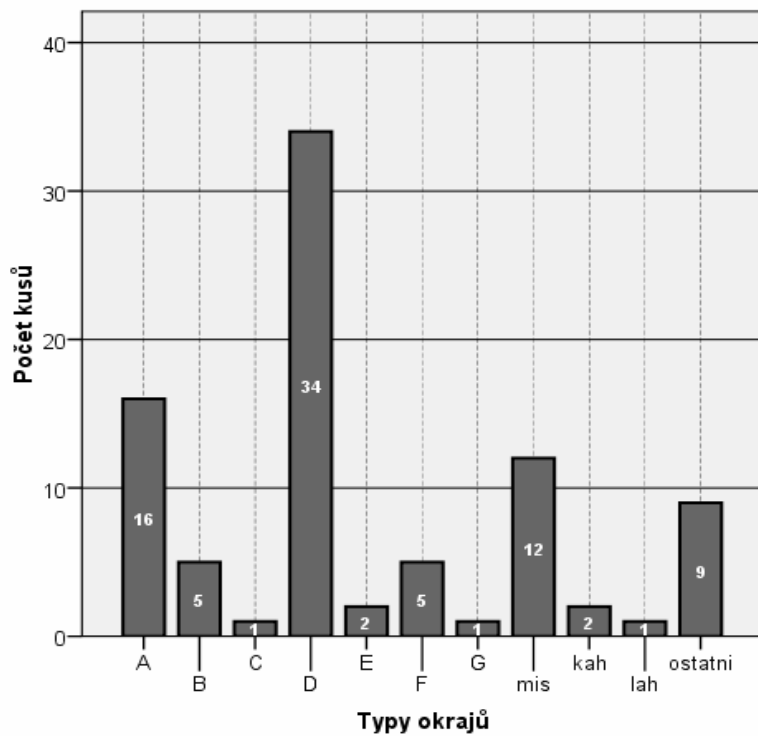
Tab. 4. Vysv tlivky ke kódování jednotlivých forem výzdoby.

Graf 8. A) Procentuální zastoupení zdobených fragmentů v i nezdobeným. B) . D) Procentuální zastoupení jednotlivých druhů výzdobných forem (vysv tlivky ke kódům viz Tab. 4).

Graf 9. Po etní zastoupení jednotlivých forem výzdoby ve vztahu k typ m okrajových fragment m. Textury pak vyjad uj í sla objekt , z kterých okraje pocházejí.

Graf 10. Po etní zastoupení jednotlivých typ okraj .

Celkov je keramický soubor z této lokality charakterizován zna nou fragmentárností zlomk a v tziina step vykazuje znaky b Oného kuchy ského vyu0ití, projevujícího se o azením vn jzího povrchu a nez ídka také tenkými karbonizovanými plátky organických zbytk vnit ních st n fragment . Není tedy pochyb, 0e tato keramika pochází ze starších sídliztních situací. V ojedin lých p ípadech se setkáváme i ze zlomky nesoucími znaky sekundárního p epálení, které se projevuje zm nou textury keramické hmoty v podobn zesklavat ní a barvou v odstínech sv tle oran0ové a0 r 0ové.

5 POH BÍVÁNÍ V MALOSTRANSKÉM SUBURBIU

Cílem této kapitoly je rekapitulace stavu poznání a zmapování topografie funerálních aktivit. V kapitole následující se pak pokusím postihnout charakteristické rysy pohřbívání v Malostranském suburbium. V tomto kontextu nemám pojmem suburbium na mysli pouze centrální opevněné podhradí Pražského hradu, obehnané již okolo roku 900 d. evohlinitou hradbou s celni kamennou zdí (*iháková . Havrda 2008*, 209, 211; *iháková 2009a*, 4 . 6), v etn jeho jižní samostatn vydlené ásti (*Havrda - Tryml 2006*; *iháková 2009a*, 6), nýbrž zirá oblast levob eóní p edloka ní aglomerace v prostoru Malostranské kotliny. Tento prostor je vymezen ze severu p íkrým jižním svahem Pražského hradu, na západ svahem vrchu Pet ína a na východ levým vltavským b ehem, situovaným v raném st edov ku pon kud západn ji a zúoéným o zaniklý í ní meandr, který vyzoval dnes již zaniklé ostrovy (*iháková . Havrda 2008*, 188). Na jednom z nich, nazývaném prameny spod mostem (pražským)%bylo odkryto nejvýchodn ji položené pohřbízí zájmové oblasti, náležející osad s v Rybářích%(*Hrdli ka 1972*). Z dalších p edloka níh osad situovaných vn opevn ní je t eba jmenovat Oboru, Trávník i Nebovidy a Újezd (*Hlavsa . Van ura 1983*, 17), z nichž poslední dv se rozkládaly v rovinatém terénu jižn od opevn ěného podhradí, což je jediná strana, z které není Malostranská kotlina nijak ost e geomorfologicky vymezena.

Č.	Poloha	Počet RS hrobů/p ohřbů	Datace	Vztah k sakrální stavbě	Odkryto	poznámky
1	U Klířu	1	2. pol. 10. stol.	není	1932	
2	Na Újezdě	7	10. stol.	není	1944; 1959	
3	Sněmovní čp. 176/III	1	poč. 10. stol.	není	1986 - 1987	
4	Valdštejnské nám. čp. 16/III	?	pol. 12. stol.	není	1985	
5	Vratislavský palác	108	11.-12. stol.	není	1993	
6	u sv. Jana v Oboře	10	11./12. stol.	u/pod kostelem	1986-87; 2002 - 2004	
7	u sv. Vavřince v Nebovidech	50	11./12. stol.	u/pod kostelem	1984-1985; 2000	
8	u sv. Marí Magdalény	1	?	u kostela	1980	
9	u sv. Prokopa	7	?	u kostela	1982	
10	Nad Krečmerem	14	12. stol.	předpokládá se	1926 - 1927	náležel snad ke sv. Michalu
11	Sněmovní ppč. 1009	3	2. pol. 12. stol.	předpokládá se	1988	náležel snad ke sv. Ondřeji
12	Sněmovní čp. 177/III	1	pol. 12. stol.	předpokládá se	1983	náležel snad ke sv. Martinu
13	Klárov	30	2. pol. 12. stol.	předpokládá se	1968 - 1971	náležel snad ke sv. Petru v Rybářích
14	Vně jižního opevnění	23	11. - poč. 12. stol.	není	1986 - 1987	porušeno románskou hradbou z r. 1135
15	Maltézské náměstí	?	?	není	1957; 1960	L kosti, RS+VS keramika zlomky
16	u sv. Jana Křtitele na Prádle	?	?	není	1968	L kosti, 1 záušnice, 1 Br jehlice
17	Kinská zahrada	?	10. stol.	není	bez arch. výzkumu	pouze 3 celé STH nádoby
18	u kláštera sv. Gabriela	?	10. stol.	není	bez arch. výzkumu	pouze 2 celé STH nádoby

Tab. 5. Pohledová tabulka diskutovaných pohřbízí z oblasti Malé Strany (a bezprost edn p ílehlých ástí). ísla v prvním sloupci odpovídají ísl m symbol ů na Obr. 14.

Sledována jsou raně středověká kostrová pohřbiště, jejichž první výskyt na tomto území archeologie zaznamenává od počátku 10. století, s tímto v mladohradistním období, tedy do konce 12. století. V obecném schématu se jedná o velmi dynamické období, na jeho počátku stojí raně středověká pohřbiště situovaná zásadně mimo residenční areály, jež velmi zřídka přichází i kostelních stavbách, s typicky bohatou hřobovou výbavou v podobě milodary a na jeho konci pak vidíme, jako výsledek prosazování církevních principů do denního života společnosti, prostorově vymezené (vysvěcené) kostelní etážové hřbitovy, z kterých mizí pohřbení milodary a mrtvému zůstávají pouze některé osobní zperky a součásti oděvu (cf. *Beranová . Lutovský 2009*, 251 . 271; 360 . 367).

5.1 Pohřbiště bez zřejmé vazby na sakrální stavbu

❖ U Klí (Malostranské nám. 270/3)

Na rohu Karmelitské a Malostranského náměstí, na místě zbořeného domu U Klí, byl v roce 1912¹² při hloubení základů pro inženýrské dílo odkryt kostrový pohřbení ve standardní poloze hlavou k západu, uložený v dřevěné rakvi s jednou keramickou nádobou u nohou. Nádobu se do dnešních dnů nedochovala, nicméně na základě částí jejích formálních charakteristik (plec zdobená trojnásobnou vlnicí a značka na dně v podobě kříže) ji M. Lutovský zařazuje do pokročilého 10. století (*Sláma 1977*, 110; *Lutovský 2005*, 925). Dodnes se nepodařilo prokázat, zda-li tento hrob tvoří součást nějaké rozsáhlejší nekropole. Zatím se zdá, že nikoliv, nebo archeologické výzkumy uskutečněné v suterénech dvou okolních domů neprokázaly existenci dalších hrobů (*Šiháková . Havrda 2008*, 219, pozn. 34).

❖ Na Újezdě

V místě bývalých Újezdských kasáren, na parkové terase již od dolní stanice lanové dráhy, bylo při budování krytu v roce 1944 rozrušeno raně středověké pohřbiště. Zbytky 7 hrobů¹³ zdokumentoval M. Šolle. Hroby tvořily severo-jihní řadu a kostry v nich ležící byly orientovány hlavami k západu. Hrob IV byl obložen

---

¹² Nikoliv v roce 1932 jak uvádí J. Šiháková (*Šiháková-Draganová 1992*, 95).

¹³ J. Zavrel a J. Mlíkovský uvádí, podle svého názoru, hrob 5 (*Zavrel a Mlíkovský 2001*, 115).

děnou konstrukcí a jako jediný obsahoval milodary . n 0 a keramický hrnec, zdobený dvěma pásy h eblových vlnic s vysokou amplitudou a dvěma vodorovnými h eblovými pásy, uložená u nohou zem elého. Další, jižní část tohoto poh ebizt byla pak zničena roku 1959 při úpravách vnitřku budovy bývalého Sokola (ul. Ulanovské dráhy 609/3). K. Reichertové se z této části nekropole podařilo zachránit pouze jednu lebku a keramický hrnec zdobený třemi vodorovnými h eblovými pásy, doplněnými jedním pásem h eblové vlnice a značkou na dně ve formě kříže s rozšířenými konci. Poh ebizt je datováno do 10. století (*Sláma 1977*, 110; *Zavěl . Mlíkovský 2001*, 114 . 115; *Lutovský 2005*, 925).

❖ **Valdýtejské nám. (Tomájská) p. 16/III**

V těchto místech byl v roce 1985 při archeologickém výzkumu (. 20/85) pod vedením M. Trymla (dnešní NPÚ) učiněn objev poh ebizt bez přímé vazby na sakrální stavbu. Jeho datování byla položena do 1. a 2. poloviny 12. století (*iháková-Draganová 1992*, 97, 101: 8).

❖ **Vnitřní opevnění Pražského hradu**

Při sondáži v románské části Starého Paláce Pražského hradu bylo v roce 1986 objeveno poh ebizt pocházející z období před stavbou románské hradby, tj. před rokem 1135. Výzkum poté pokračoval ještě v následujícím roce a celkově odhalil nejméně 23 hrobů, které ležely v několika vrstvách nad sebou a většina z nich byla porušena. Inventář hrobů představoval především 17 desovitých záuznic o průměrech 15 . 24 mm a síle drátu od 1,5 do 3,5 mm, dále potom ocelový nožík a ocelová zipka. Úpravy hrobových jam byly realizovány použitím dřeva i částí něho obloženými kameny. Byla konstatována standardní orientace hrobů ve směru Z . V, s odchylkami směrem jihozápad . severovýchod. Poh ebizt bylo autorkou výzkumu datováno do 11. . 1. třetiny 12. století (*Tomková 1988b*; *Tomková 1989*; *Bohářová 1989*; *Tomková . Frolík 2005*, 9, Tab.1:13).

5.2 Pohřebiště u doložených románských kostelů

❖ u sv. Jana v Oboře (Üporkova ul. p. 322/III)

V oblasti Jánského vrzku, konkrétně ve Üporkovské ulici 3 p. 322/III se nachází obytný dům, který byl k této funkci upraven roku 1784 z dřeva zrušeného jednolodního podélného kostela sv. Jana, k němuž se vztahuje nestarší zmínka z r. 1282. Archeologický výzkum, který v letech 1985 - 1987 prováděl tehdejší PSSPPOP (dnešní NPÚ), zde odkryl pozůstatky románské rotundy, zbourané v době postavení dřevěného kostela v obytný dům, včetně pohřebiště s fázemi staršími i mladšími než rotunda (*Dragoun 1988, 403; Dragoun 2002a, 52*).

Vnitřní průměr kruhové lodi rotundy dosahoval 5,7 m a vnitřní průměr apsidy pak 3,7 m. Dochovala se spodní část románského vstupu, který byl situován z jižní strany. K severní straně lodi byla později přizděna sakristie. Zřejmě na počátku 16. století byla rotunda začleněna do nově zřízené sakrální stavby a připojením obdélné lodi se tak stala presbytářem jednolodního kostela. Při úpravách na obytný dům byla využita pouze obdélná loď a presbytář (tedy zbytky původní rotundy) byly zbořeny. Vznik rotundy je kladen do 2. poloviny 12. století (*Dragoun 2002a, 53*).

Ve východní polovině lodi rotundy byly odkryty 4 kostrové hroby, z nichž 3 byly porušeny buď samotnou stěnou rotundy nebo kamennou substrukcí v apsidě rotundy líčovanou pískovcovými deskami a kusy opuky. Pouze jediný hrob obsahoval inventář, a to 2 ve fragmentech zachované cínové esovitě záuznice o průměru cca 4 cm a síle drátu 4 mm. Tyto hroby byly zahloubeny do staršího sídlizního souvrství s torzem ohnízda a několika klovými jamkami, které bylo charakterizováno přítomností keramiky s kalichovitou profilací okraje (*Dragoun 1988, 411 - 412*). Další 5 hrobů bylo zachyceno uvnitř starší sakristie, přecházejících této stavby, z nichž 2 byly stratigraficky starší než samotná rotunda. Hrobová jáma jednoho z těchto hrobů byla částečně obložena kameny a kostra údajně spočívala v rakvi. Ještě v roce 1987 byly odkryty v této starší sakristii další 4 hroby bez výbavy, ovšem dle keramických zlomků v zásypu tyto pocházejí z období vrcholného a pozdního středověku (*Dragoun 1988, 414*).

V letech 2002 a 2004 proběhl v tomto prostoru záchranný archeologický výzkum, při kterém bylo vyzvednuto v místech zrušeného hřbitova včetně sousedství bývalého kostela celkem 906 anatomicky uložených pohřbů a jejich částí. Většina z nich je datována do období od 14. století do roku 1784, kdy byl hřbitov

zrušen. Pouze 1 hrob je datován v rozmezí 12. . 1. pol. 13. století; ten z stal nevyzvednut v poloze in-situ (*Omelka 2007*).

❖ u sv. Vav ince v Nebovidech (Hellichova p. 553/III)

Nejstarší h bitovní horizont, který spadá jezť do období p ed zalo0ením románského kostela sv. Vav ince byl identifikován p i výzkumu v letech 1984 . 1985. Uvnit i vn kostela byly zachyceny t i hroby porušené zd nými základy románské fáze sakrální stavby, ale i mladšími zásahy. Kostry byly ulo0ené v poloze na zádech, s rukama podél t la, hlavou k západu. Neobsahovaly 0ádný inventá , pouze ze zásyp byl získán keramický materiál datovatelný v rozmezí 11. . 12. století (*Tryml 1988, 184; Tryml . Zav el 1992, 116 . 117; Zav el . Tryml 2001, 94 . 95*).

Další ást tého0 poh ebizť , pat ící vzak ji0 stojícímu románskému kostelu, byla odkryta severovýchodn od n j p i záchranném výzkumu v roce 2000 ve výkopu pro kolektor, a to v ji0ní ásti nádvo í budovy dnešního Ministerstva zkolství p. 528/III v Karmelitské ulici. Bylo zde zdokumentováno 47 hrob . Ve v tzin z nich se dochovaly zbytky d ev ných konstrukcí, interpretovaných autorem výzkumu jako rakve. ást hrob m la kamenné oblo0ení a výjime n se vyskytla i deska p ekrývající hrobovou jámu. Kostry le0ely ve standardní poloze na zádech, hlavou k západu. Z inventá e hrob se poda ilo vyzvednout 6 (podle *Tryml 2003, 187*) nebo 7 (podle *Zav el . Tryml 2001, 96*) esovitých záuznic z bronzového, st íbrného i st íbrem plátovaného bronzového drátu. Jejich bli0zí popis, rozm ry ani analogie autor neuvádí, nicmén je souhrnn datuje snejspíze do 12. století%*Zav el . Tryml 2001, 96*). Tento poh ební horizont p ekrýval mohutný p íkop, respektive ást hrob byla zahlubena do zásypových vrstev tohoto, tém 6 metr zirokého a 3 . 4 metry hlubokého p íkopu, který byl zachycen v délce více ne0 40 metr (*Tryml 2003, 187; Zav el . Tryml 2001, 97*). Jeho pr b h byl pozd ji potvrzen i východním sm rem na dalších dvou místech a stal se tak prvním d kazem o nov objeveném ji0ním rozzí ení ran st edov kého opevn ní malostranského suburbia (*Havrda . Tryml 2006a*).

Kostel, který se dodnes zachoval v hmot obytného domu p. 553/III, byl postaven z opukových kvád ík patr n koncem 12. století na ji0 existujícím poh ebizť (viz výze). Sestával se z obdélné lodí, m lkého zú0eného chóru a kvadratického presbytá e s trojúhelníkovitým ztítem. Poz statek románské v 0e je pak spat ován

v zesílené partii zdiva ve východní části stavby. Dochovaly se i zbytky vstupního portálu v jižní stěně lodi. Kostel je obecně považován za svatyni předloka ní osady Nebovidy, ovšem Z. Dragoun nevykládá ani jeho možnou sounáležitost s tím kterým z malostranských ranostředověkých dvorců a v této souvislosti nastiňuje pravděpodobnost obytné funkce nedaleké kvádřikové stavby, zachované v suterénech p. 528/III (*Dragoun 2002a*, 57 . 59). Ta je situována pouhých 50 m severně od kostela sv. Vavřince, skládá se ze dvou objektů na tvercových základech, dotýkajících se svými nárožními a tvůřícími tak jeden stavební celek vzniklý na konci 12. a v polovině 13. století, který byl zřejmě součástí vnitřní zástavby zdejšího románského dvorce (*Semerád 2001*).

❖ u sv. Maří Magdalény (Karmelitská Ě Harantova)

Při výzkumu tehdejšího PSSPPOP (dnešní NPÚ) pod vedením J. Řihákové byl v roce 1980 ve styku ulic Karmelitské (pp. 1050) a Harantovy (pp. 1052), poblíž severozápadního nároží bývalého kostela sv. Maří Magdalény (p. 387/III), odkryt 1 kostrový hrob náležející pravděpodobně ke kostelnímu pohřbišti. Jeho bližší osazení však z důvodu absence chronologicky citlivých údajů v místě nálezů není možné (*Řiháková 1984; Tryml . Závěry 1992*, 144, 115: S). Při výzkumech NPÚ v letech 2003 . 2005 byl v severozápadní části interiéru p. 387/III, východně od nově objevené kvádřikové zdi (viz níže), objeven asi 150 cm mocný horizontální bitovní horizont, jehož datace však zatím není určena (*Havrdová . Tryml 2006b*, 327).

Kostel sv. Maří Magdalény, připomínaný poprvé k roku 1329, byl identifikován stavebně historickým průzkumem, a to ve hmotě domu p. 387/III. Z podélného kostela se dochovala pouze hlavní loď, která byla ztotožněna s obdélnou prostorou (12,5 x 6,3) uprostřed západního křídla domu. Ranostředověké stěny kostela je velice pravděpodobné, ovšem datace je založena jen na podrobné dispozici a stále chybí spolehlivý datovací materiál (*Kazická . Pavlík . Lacinger 1966*). V rámci výše zmíněných výzkumů v letech 2003 . 2005 se podařilo v severozápadní části tohoto domu učinit významný nález zdi vystavěné románskou kvádřikovou technikou, na kterou kolmo nasedá severní obvodová zeď presbytáře gotického kostela sv. Maří Magdalény. Tato stěna pokračuje dále severním směrem a zhruba po pěti metrech se lomí v pravém úhlu na západ. Interpretace této zdi není definitivní, ovšem její ztotožnění se s základy románského předchůdce pozdějšího klášterního kostela je nasnadě (*Havrdová . Tryml 2006b*, 327).

Tento kostel je považován za součást zlehtického dvorce, jeho areál byl ohrazen kvádřikovou zdí a dosahoval severním směrem až na rozhraní domů p. 382/III a 382/III. Dnes používané patrocínium kostel získal po příchodu zřejmě staroměstských magdalenitek na počátku 14. století (*Dragoun 2002a*, 56).

❖ u sv. Prokopa (Prokopská u. Ě Maltézské nám.)

V roce 1982 proběhl v okolí bývalého kostela sv. Prokopa, při výústní ulici Prokopské na Maltézské náměstí (Maltézské nám. p. 480/III, pp. 269) záchranný archeologický výzkum pod vedením M. Trymla (*Hrdlička 2005*, 152, sonda 728 a 729). V sondě číslo II, bezprostředně již od bývalého presbytáře kostela, bylo na ploše 3 x 1,3 metru prozkoumáno 7 kostrových hrobů bez nálezu. Hroby tvořily součást středověkého kostelního pohřebiště. Z výslovně 6 vyplývá, že tyto hroby netvořily nejstarší stratigrafické jednotky, pod nimi se totiž nacházelo ještě několik vrstev s keramikou s kalichovitými a zděnými okraji. Dataci pohřebiště autor výzkumu neuvádí (*J. Šiháková . osobní sdělení*).

Kostel sv. Prokopa je zachován v poddorsu obytného domu p. 625/III v Prokopské ulici. Před přestavbou na profánní objekt byl původní románský kostel v 17. století zbarokizován a z této doby pochází i tvar obdélné lodi s podkovovitým presbytářem. Jeho předchůdce měl však pravděpodobně podobný půdorys. Kvádřikové zdivo bylo zjištěno stavebně-historickým průzkumem v zeděných letech v suterénu domu, a to na západní zdi přelí (podle plánu však snad i na zdi severní a východní a hypoteticky románské mohou být také všechny zdi v půlím kromě západní) (*Dragoun 2002a*, 57, 235, pozn. 18).

5.3 Pohřebiště u předpokládaných románských kostelů

❖ Nadkremeremí u anglického vyslanectví nebo též na jižním svahu Pražského hradu (Sn movní ul. p. 171); u sv. Michala (?)

Toto pohřebiště bylo odkrýváno stavitelem K. Fialou postupně v letech 1926 . 1927 na rozhraní zahrady Na Valech a zahrady u p. 171 ve Sn movní ulici, patřící k paláci Harbuval-Chamaré (Tomková 1988a, 185). Sám Fiala o něm publikoval pouze krátkou zmínku a označuje jej jako šibitov na jižním svahu (anglic. vyslanectví) (Fiala 1933, 115). Poté se o nálezu hrobů v těchto místech, u P tikostelního náměstí, zmiňuje I. Borkovský, který dodává informace o bronzových esovitých záuznicích v těchto rozměrech, datovatelných do 11. století a dodává, že v blízkosti stál bývalý kostel sv. Michala, čímž nepřímo navozuje domněnku o vzájemné souvislosti hrobů a této sakrální stavby (Borkovský 1969, 37; Týč 1972, 41 . 42). Později Borkovského záznam přejímá J. Sláma (Sláma 1977, 111). První podrobné publikace se tak toto pohřebiště dočkalo až po dlouhých 61 letech zásluhou K. Tomkové (Tomková 1988a), která klade jeho přesnou lokalizaci na parcelu . 584 a severozápadně od ní.

Zaznamenáno bylo 11 hrobů plus další tři nejasné případy. Pohřební ritus zde charakterizují inhumace, u hrobů . 8 . 11 pak bezpevně orientovaných směrem Z . V, ukládané do hrobů v dřevěných rakvích, na prknech či pouze na dno hrobových jam. U jednoho hrobu stál kulatý pískovcový kámen. Hrobový inventář tvořily především bronzové esovité záuznice, z nichž se zachovalo 9 celých, 3 rozlomené a 2 s odlomeným esovitým zakoněním. Jejich průměr kolísal mezi 15/18,5 až 31 mm a síla drátu se pohybovala v rozmezí 1,5 do 4 mm. O dalších exemplářích pak mohou svědčit 2 mramřatými ionty zbarvené spánkové kosti. Mezi další nálezy se pak řadí bronzový mističkový plíšek s otvorem o průměru 6 mm uprostřed a tři dírkami na okraji a zedý zlomek obtáčené, oxidované pálené keramiky. Na základě uvedených nálezů je pohřebiště datováno do 11. . 12. století (Tomková 1988a, 186).

Stále nezodpovězenou otázkou zůstává vztah mezi popisovaným pohřebištěm a kostelem sv. Michala. Poprvé je kostel zmiňován k roku 1354 a definitivně zlikvidován byl, společně se zrušením přilehlého hřbitova, roku 1700 (Tomková 1988a, 186 . 187). Reálný předpoklad románského původu kostela je ochoten připustit Z. Dragoun v případě, že by nalezené mladohradiztní hroby k němu patřily (Dragoun 2002a, 56). Pro J. Šihákovou je ono pohřebiště indikátorem pro lokalizaci

tohoto kostela (*iháková 1999, 25*). Na tomto místě se však uzavírá kruh hypotéz, a proto nelze za současného stavu poznání postoupit v řešení tohoto problému dále.

❖ **Sn movní pp . 1009 Ě P tikostelní nám; u sv. Ond eje (?)**

V rámci záchranného archeologického výzkumu pod vedením J. ihákové (dnešní NPÚ) byla v roce 1988 odkryta část neznámého pohřebiště. Pod vozovkou v trase vodovodu pod ulicí frontou p.171 . 174 byly vyzkoušeny 7 zachyceny 3 hroby datované do 2. poloviny 12. století, resp. blíže k jeho závru (*iháková 1991; iháková 1992; iháková-Draganová 1992, 97, 101: 10*). O těchto hrobech se uvažuje jako o části pohřebiště patřícího ke kostelu sv. Onděje, jeho poloha ani vzhled nejsou známy (*iháková-Draganová 1992, 97*).

❖ **sv. Martin, Sn movní p. 177/III**

Archeologický výzkum v roce 1983 pod vedením M. Trymla (dnešní NPÚ) zde zachytil 1 hrob porušující starší sídlizní objekt tzv. vyzehradského období (1000 . 1143). Hrob je datován do první nebo do druhé poloviny 12. století a má náležit ke kostelu sv. Martina, kostel má stát na křižovatce ul. Sn movní a Thunovská (*iháková-Draganová 1992, 97, 101: 5*).

❖ **Klárov, zaniklý ostrov pod mostem pražskýmí - u sv. Petra na Rybářích (?)**

V letech 1968 . 1971 prováděl tehdejší AÚ SAV předstihový archeologický výzkum z důvodu stavby metra trasy sA%av prostoru dnešního Klárova, jen se ve středověku nalézal na ostrově, nazývaném písemnými prameny spod mostem (pražským)%o vymezeném z východu současným řečištěm Vltavy a ze západu jejím později zaniklým ramenem. Nacházela se na něm předloka ní osada, později nazvaná podle hlavní profese obyvatel sV Rybářích%o a také kamenný kostel neznámého zasvěcení, o něm se první zmínka z roku 1273 objevuje v souvislosti s povodní, která její částě nepoškodila. Později, zmínkou z roku 1327, se dozvídáme, že na ostrově stojí farní kostel sv. Petra (*Hrdlička 1972, 644*).

Archeologický výzkum přinesl kromě poznatků o sporadickém osídlení této lokality již v 9. . 10. století a řemeslnické osady z 12. století, zaměřené na výrobu a zpracování železa a barevných kovů i na rybolov, také především důležitý objev jižní části nekropole situované přímo u západního břehu ostrova. Žijící pohřebiště byla

stanovena minimáln na 30 m ve sm ru S - J. Na poh ebizti lze sledovat p echod od poh bívání v pravidelných severoji0ních adách k poh bívání etá0ovému. Hroby byly zapuzt ny do starzích sídliztních vrstev, p edevzím se pak jednalo o výraznou hlinitopís itou vrstvu (ozna enou jako sídliztní vrstva 7. fáze), která byla poruzena vzemi hroby. Typologicky nejmladzí nálezy této vrstvy tvo í p edevzím keramika s archaickými i klasicky zduelými okraji, s okraji vzh ru vyta0enými, okraji ve tvaru vyzzího nepro0labeného okru0í, v hojn jí mí e doprovázené starzími okraji s kalichovitou profilací. Objekty 3. fáze, z nich0 ty hlubzí byly zapuzt ny do poh ebního horizontu (ozna eného jako 4. fáze), obsahovaly vysp lou keramiku 13. století shodnou s tou, je0 charakterizovala také 2 p edezlé fáze. Stratigraficky nejmladzí pak byla vrstva zánikového horizontu, na ní0 pak u0 nasedaly jen nejmladzí údolní náplavy, pro kterou jsou charakteristické drobné, asto omleté zlomky keramiky se vzh ru vyta0enými, zduelými i s okraji ve tvaru vyzzího pro0labeného okru0í i keramikou erven malovanou, výjime n i glazovanou (Hrdli ka 1972, 654 . 655, 657, 660 . 661).

Celkem bylo odkryto 30 hrob , které podle odhad tvo ily necelou tvrtinu p edpokládaného rozsahu poh ebizt . Ve vzech hrobech byl poh ben 1 jedinec v poloze na zádech, hlavou k západu (P. Stránská myln uvádí hlavou k V . Stránská 1998, 277), s rukama nej ast jí podél t la, s lebkou obrácenou k S nebo k J, id eji v poloze na týlu. V hrobech le0ely velmi dob e zachovalé, asto úplné skelety (Hrdli ka 1972, 654; Stránská 1998, 277). Výbavu obsahovaly pouze 4 adové hroby. Jednalo se o bronzové, p ípadn í st íbrem plátované esovité záuznice o pr m rech 25 x 19,5, 25 x 24, 26 x 26 a 24 x 24,7 mm (Hrdli ka 1972, 654 . 655).

Nedo ezenou nadále z stává otázka vztahu tohoto poh ebizt a kostela. Archeologický výzkum nezachytil 0ádnou konstrukci, která by se dala bezpe n ztoto0nit se sakrální stavbou. Jisté náznaky o mo0né existenci orientované pravouhlé stavby kostela spat uje autor výzkumu v pravidelném prázdném prostoru v JZ rohu poh ebizt , který je respektován hroby a jejich absenci zde nelze zd vodnit 0ádným pozd jzím zásahem. Jak ale dodává, jedná se o pouze o domn nku která z stává v oblasti dohad (Hrdli ka 1972, 654). Problematické je nadále i ztoto0n ní kostela poni eného povodní v roce 1273 s kostelem sv. Petra v Rybá ích (zalo0en p ed r. 1361, zbo en r. 1775). L. Hrdli ka lokalizuje kostel sv. Petra na základ plánu S. Gaubitze z r. 1678 do ohybu silnice v ose Letenské ul. vedoucí z Klárova na Mánes v most a nepokládá jej za identický s historicky dolo0eným kostelem k r. 1273. Zalo0ení tohoto starzího kostela vidí jako p í inu zavedení etá0ového

poh bívání na odkryté nekropoli a na základ toho jej situuje do trasy silnice vedoucí na Mánes v most n kam smezi zkoumanou plochu ostrova na h izti a sondou v parku%o(Hrdli ka 1972, 646, 656, srov. obr. 1). Naproti tomu Z. Dragoun argumentuje tím, že na plánu S. Gaubitze nemusí být kostel zachycen přesně a při tradičním zachovávání míst sakrálních staveb považuje za pravděpodobné, že se jedná o týto kostel (Dragoun 2002a, 235, pozn. 17). V hlavním textu o tomto ztotožnění nepochybuje a považuje za pravděpodobné románské stáří kostela, což mají potvrzovat i esovité záuznice nalezené na výze popsaném poh ebizti, jehož posluznost ke kostelu pokládá za jistou (Dragoun 2002a, 57) a to i přes to, že stratigraficky jejich vztah potvrzen nebyl (nebo samotný kostel nebyl dosud archeologicky verifikován).

5.4 Nepietní poh by d tí v sídliých situacích

❖ Sn movní p. 176/III

Při výzkumu tehdejšího PÚPP pod vedením M. Trymla a J. íhákové (dnešní NPÚ) byl v letech 1986 . 1987 odkryt jeden d tský hrob. Jednalo se o kosterní poz statky novorozence (maximálně jednorodného dítěte) uložené v malé hrobové jamce zapuštěné do sv tlé sídliční odpadní vrstvy. Hrob byl datován do počátku 10. století. V okolí se nepodařilo odřítky žádné jiné lidské kosterní poz statky (íháková-Draganová 1992, 95, 101: 9).

❖ Malostranské nám. p. 2/III

Tlo novorozence bylo uloženo v m lké jamce ve skr ené poloze na boku, v orientaci západ . východ, a to v atypické situaci pod shodně orientovaným širokým horizontálně uloženým d ev ným konstrukčním prvkem nejmladší ze skupiny d ev ných staveb vykazujících, tto na základ výpl ových vrstev obsahujících mimo jiné keramiku, zví ecí kosti, peslony, nože a také množství oelezá ské strusky, rysy b Oné sídliční zástavby (íháková 2009b, 25). Zmín nou skupinu tvořily i stavby, dv mladší o pravoúhlém p dorysu, z t etí stavby byl nalezen jen fragment zcela zetlených d ev ných vláken zasahujících pod archeologicky nezkoumaného bloku terénu. Nejstarší stavba vznikla nejpozději v první polovině 9. století, nejmladší . pod níž spo ívalo tlo novorozence . zanikla někdy v 10. století (íháková . Müller 2006, 109), při emž uložení dítěte pod trám i foznu této stavby, respektive tento konstrukční prvek, je datován do doby kolem roku 900 (íháková 2009b, 25).

A koliv výze zmín né d ev né stavby se samy o sob konstruk n níkerak neodlizovaly od b ůných obytných stavení své doby, není jist ě bez zajímavosti, ůe po jejich zániku vznikla na tomtéů míst ě pozoruhodná stavba s kamenným kruhem seskládaným z opracovaných plochých opukových kamen ě lícovaných po vnit ní stran ě a s k ly po jeho vn ějším obvodu. Tato stavba spo ívala 1 m pod podlahou nov ě lokalizované rotundy sv. Václava, mimo jiné s nálezem terakotové dlaůby tzv. vyzehradského typu, v jejímů okolí se dle zjzt ěných indicií (staveniztní plocha poružená vkopem pro rotundu, nálezy sekundárn ě p ěmíst ěných architektonických prvě v základech rotundy) z ejm ě nacházela jezť starzí zd ná sakrální stavba. Autorka výzkumu nevyllu ěje moůnost, ůe stavba s kamenným kruhem by také mohla p ěsluzet k d ev né ě d evohlinité sakrální architektu ě a v této souvislosti poukazuje na asov ě korespondující existenci této stavby a dobou ůivota sv. Václava (ěháková 2009b, 24 . 25) a na událost, jeů popisuje legenda *Oriente iam sole* z 13. století, ůe po údajném zázraku p ě translaci jeho t ěla z Boleslavi na Praůský hrad byl na památku této události zbudován kostel, který stál jezť v dob ě vzniku zmín né legendy (ěháková . Müller 2006, 100).

Pro úplnost je t ěeba zmínit, ze okolí rotundy slouůilo jako h ěbitov, který zanikl koncem vlády Ji ěiho z Pod brad; rotunda samotná pak byla strůena v roce 1683 malostranskými Jezuity a ěst její románské lodi byla za len ěna do zdiva barokního kostela sv. Václava v podob ě kn ůizť (ěháková . Müller 2006, 101, 104). Archeologický výzkum potvrdil poh ěívání ěi v interiéru rotundy, ovzem aů pro období vrcholného st edov ku. Poh ěb s ozna ěním S2, který byl datován na základ ě keramiky do doby kolem roku 1300 (ěháková 2009b, 29, pozn. 12) sice obsahoval v zásypu roztrouzený sklad kostí nedosp ělého jedince a dít ěte starzího data . do jejichů hrobové jámy byl poh ěben . a datace t ěchto starzích poh ěb je pokládána do pom ěrn ě širokého asového intervalu, a to post quem stavb ě rotundy (ěháková 2009b, 29, pozn. 10) a ante quem uloůení poh ěbu S2 (ěháková 2009b, 21), neexistují vřak indicie, které by dovolovaly datovat poh ěby p ědcházející poh ěbu S2 do ran ě st edov kého období, spíze naopak (dob ěe patrná hrobová jáma v okamůiku poh ěbu S2 stratigraficky pod terakotovou dlaůbou ukazuje na velmi dobré podv ědomí o starzím poh ěbu na po átku 14. století). Z tohoto d ěvodu nejsou poh ěby v interiéru rotundy uvád ěny v rámci soupisu ran ě st edov ěkých kostrových poh ěbiz ě na území malostranského suburbia.

5.5 Nejistá ran st edov ká poh ebíýt a ojedin lé nálezy s p edpokládaným hrobovým p vodem

❖ Maltézské nám stí

V severní ásti dvora domu p. 476/14 narazili d lníci v roce 1957 p i výkopech pro parní potrubí v hloubce 2,5 m na lidské kosti v neanatomické poloze spolu se zlomky keramiky z 10.-11. stol., ale i zlomky vrcholn st edov kými. Kostí promísené s keramikou mohly pocházet z ran st edov kého poh ebizt zni eného stavbou paláce. P i záchranném výzkumu na stejném míst o t i roky pozd ji byly vyzdvi0eny pouze kosti zví ecí spolu se zlomky ran i vrcholn st edov ké keramiky (*Sláma 1977*, 111). J. iháková vzak p ipomíná, 0e kolekce st ep z 10. . 13. století (na jiném míst datovaná do 10. . 2. pol. 12. stol., srov. *iháková-Draganová 1992*, 95) získaná v roce 1957 byla sebrána z hromady spolu se zmín nými sekundárn p emíst nými kostmi a na základ charakteru nález z druhé akce z r. 1960 je interpretuje jako nálezy tvo ící sou ást zdejší sídlizní stratigrafie (*Jený a kol. 1984*, 273, pozn. 10). P ísluznost lidských kosterních poz statk k ran st edov kému období zpochyb uje také s ohledem na jejich m lké ulo0ení; kdyby se toti0 m lo jednat o ssovanský%hrob, m l by být podle autorky ulo0en nejmén v hloubce 3,5 m (*iháková-Draganová 1992*, 104, pozn. 20). P vod t chto kostí pak p isuzuje vrcholn st edov kému poh ebizti p ed západním pr elím blízkého johanitského kostela (*iháková-Draganová 1992*, 95).

❖ U sv. Jana K titele na Prádle

V souvislosti se stavbou malostranského tunelu prob hl v roce 1968 p edstihový archeologický výzkum mimo jiné také v okolí kostela sv. Jana Na Prádle, kde se ve st edov ku nalézala p edloka ní osada Újezd. Této akci p edcházel ji0 v roce 1938, p i obnov kostela zruzeného r. 1784, výzkum pod vedením I. Borkovského, který se krom kostelního interiéru, kde byly dokumentovány ran gotické architektonické prvky a jeden hrob krytý pískovcovou deskou, zam il i na jeho okolí. Kolem západní ásti kostela bylo prozkoumáno etá0ové poh ebizt o celkovém po tu 85 hrob , z nich0 nejstarzí byly autorem výzkumu datovány a0 do 16. století. Z ran st edov kého období pak byla odkryta odpadní jáma s keramikou a denáry Vratislava II (*Huml 1973*, 78).

Výzkum v roce 1968 se naopak soustředil východně od kostela na dříve nezastavěnou prostorou nacházející se na parcele č. 321 v ulici Vzebrdovy a ní ulice. Byla zde identifikována část mladohraditzního sídelního areálu, který představovala polozemnice, zásobní jáma a snad doklady zpracování kovů (struska, slitky bronzu). Důležitým výstupem výzkumu bylo zjištění, že kostelní hroby, zjištěné na západní straně I. Borkovským, pokračují do těchto míst. Byly vyzvednuty kostrové pozstatky 3 jedinců v orientaci ZZS. VVV, u jednoho z pohřbů se zachovaly zbytky dřevěné rakve. Hroby byly zapuštěny do vrstvy datované do 13. století. Poátek zdejšího pohřbívání vidí autor ve 14. století a jeho konec pak nejpozději po polovině století následujícího (Huml 1973).

Z těchto míst (pravděpodobně také ze sondy 4) pocházejí dva nálezy, které však mohou představovat jisté indicie o časných podmínkách funerálních aktivit na tomto místě. Jedná se o blíže nespecifikovanou záuznici a bronzovou jehlici s rozšířeným tělem, v němž je vyřezán zub, tzv. pleťka (d. 75 mm) (Bohuš, autor těchto nálezů neuvádí jejich nálezový kontext ani blízké stratigrafické pozorování. Dozvídáme se pouze, že pocházejí z výzkumu na parcele č. 321 (Huml 1973, 81).

Románské stáří kostela sv. Jana se často předpokládá, ovšem archeologicky ani stavebně historickým průzkumem doposud nebylo potvrzeno (ani výše zmíněným výzkumem I. Borkovského). Dnešní chrámová ložnice vznikla nejspíše okolo r. 1240. S odvoláním na zprávu z r. 1142, kdy se v kostele sv. Jana při vpádu Konráda Znojemského do Prahy ukrývaly benediktýnky od sv. Jiří na Hradě, se V. Huml domnívá, že se jednalo právě o sv. Jana Na Prádle, který má být navíc totožný s kostelem sv. Jana Odraného (Huml 1973, 77). Z. Dragoun ovšem argumentuje, že v úvahu přichází vícero kostelů zasvěcených sv. Janu (např. rotunda sv. Jana Křtitele v Oboře i zatím spolehlivě nelokalizovaný kostel sv. Jana Evangelisty, zvaný Odraný, případně jiná dosud neznámá sakrální stavba) (Dragoun 2002a, 52).

❖ Kinského zahrada ě na jihovýchodním svahu Petřína

Z jihozápadní části zahrady, snad z okolí vily č. 98, pocházejí 3 kompletně zachovalé středohraditzní hrncovité nádoby, předané v letech 1900 a 1906 do sbírek Ústavu pro pravěk a ranou dobu dle jinou UK, resp. do Muzea hl. m. Prahy. Všechny jsou v podhrdlí a na plecích zdobené hřebeny, v jednom případě v kombinaci s hřebeny a jedna nádoba má rytou značku na dně ve tvaru

X. A koli nálezové okolnosti nejsou známy, předpokládá se u nich hrobový povod (Sláma 1977, 123; Lutovský 2005, 934).

❖ Hole kova 106/10 Ě na jižním úpatí Petřín

V Národním muzeu a v Muzeu hl. m. Prahy jsou uloženy 2 nádoby. hrnec zdobený několika horizontálními liniemi a značkou na dně v podobě kruhu s rozdílnými konci postaveného na listech a mísa zdobená trojicí mírně zvlněných linií s plastickou značkou na dně kruhového tvaru s dvěma oblouky. Byly nalezeny v letech 1889 a 1890 při stavebních pracích v areálu kláštera sv. Gabriela; bližší okolnosti nejsou známy, ale vzhledem k jejich celistvému dochování se uvažuje o hrobovém povodu (Sláma 1977, 122-123; Lutovský 2005, 934).

6 CHARAKTERISTIKA A VÝVOJ MALOSTRANSKÝCH POHLEBNÍCH AREÁLŮ

6.1 10. století

Akoliv 10. století v malostranském podhradí je obdobím, o něm složité stratigrafie prozrazují intenzivní sídelní aktivity. Uvažuje se o existenci určitě snad dokonce s mincovnou (Iháková 1999, 19), doloženy jsou systémy dělných komunikací (Cymbalák . Podliska 2009), do konce 10. a počátku 11. století je Malá Strana výhradním prostorem pro zpracování železných rud v rámci pražské kotliny (Havrdová . Podliska . Zavel 2001, 14) a suburbium je chráněno výše uvedeným opevněním. neznáme pro malostranské komunity 10. století velikostně odpovídající pohlební areály.

Jak ukazuje tabulka 1, z tohoto období archeologie eviduje jen 3 lokality s nálezem hrobu bezpochybně se hlásících ke stádohradiztní tradici. Avšak pouze v případě komponenty na Újezdě, kde bylo odkryto 7 hrobů a jedna izolovaná lebka (Sláma 1977, 110), lze mluvit o pohřebišti. Ve zbylých dvou případech jde o nálezy soliterních hrobů, u kterých se i přes výzkumy v jejich bezprostředním okolí nepodařilo nalézt žádné další náznaky ranostádohradiztních pohlebních aktivit¹⁴.

---

¹⁴ Okolí nálezů hrobů asi rovního dítě ve Sněmovní ul. p. 176/III bylo zkoumáno souborně v rámci jednoho výzkumu (Iháková-Draganová 1992, 95) a ani v případě hrobu dospěleho jedince

6.1.1 Poh ební ritus

6.1.1.1 Prostorová organizace poh ebních areál

Nedostatek archeologických pramen nám pro toto období nedovoluje porovnání organizace prostoru v rámci malostranských poh ebiz . Omezen lze pracovat pouze ze 7 hroby z Újezda. Jeliko se zde poda ilo odkrýt pouze fragment z jinak zni eného poh ebizt , nelze odhadovat, zda zdejší hroby byly i nebyly n jak skupinov uspo ádány. Co vzak konstatovat lze je skute nost, 0e zachycené hroby na Újezd byly uspo ádány do ady poledníkového sm ru. asov i prostorov nejbli0zí severoji0ní uspo ádání je v náznacích zachyceno v západní skupin poh ebizt Jízdárna v severním p edpolí pra0ského hradu (*Tomková 2005, 160*).

Z výze uvedeného fragmentárního poznání prostorového aspektu malostranských st edohradiztních poh ebiz je snadno odvoditelné, 0e co se tý e jejich vymezení v i okolním areál m aktivit, jaké je . dodejme vzak, 0e velmi z ídka . konstatováno v nejr zn jzích formách liniových objekt jak d ev ných, tak kamenných i prostých p íkop kolem n kterých poh ebiz 9. a 10. století na nazem území (*Krumphanzlová 1966, 314*), z nich0 prostorov nejbli0zí byl zachycen ve form Olabového ohrazení na poh ebizti na Zbraslavském nám stí (*Bernat . Lutovský . Va eka 1997, 353*), nep inázejí poh ebizt ve zkoumaném prostoru pro poznání objekt tohoto typu ve sledovaném období 0ádné nové informace.

Pro toto období neregistrujeme z oblasti malostranského suburbia poh bívání v interiérech ani exteriérech sakrálních staveb, jak to od 10. století pozorujeme u nejstarzích kostel na Pra0ském hrad (P. Marie, sv. Vít, sv. Ji í) vyhrazených sv tské a církevní elit (*Tomková . Frolík 2005, 8*), a to jednoduze z toho d vod , 0e sakrální stavby zde jezť nestojí. Na tomto míst je t eba zopakovat, 0e u nejstarzího kostela Malé Strany . rotundy sv. Václava, jeho0 vznik je kladen do doby kolem roku 1000 (*iháková . Müller 2006, 109*), je na základ stratigrafických pozorování a druhotn u0itých starzích architektonických prvk pova0ováno za prokázané, 0e m l

---

nalezeného na míst zbo eného domu U klí (*Sláma 1977, 110*) se p i pozd jzích záchranných výzkumech suterénech okolních dom nenarazilo na 0ádný antropologický materiál (*iháková . Havrda 2008, 219, pozn. 34*).

staršího zdeného předchůdce, kterému navíc předcházela stavba s kamenným kruhem z plochých opukových kamen s pravidelným vnitřním lícem, u níž se této nevyhnutelně předisluznost k děvečné i d evohlinité sakrální architektuře (*iháková 2009a*, 24), a která byla součástí Oivota pulzujícího podhradního suburbia 10. století (*iháková . Müller 2006*, 109). K žádnému z těchto staveb však není pro diskutované období prokázáno stratigraficky souasně pohřívání (nález skeletu novorozence v rámci starší děvečné zástavby pod stavbou s kamenným kruhem je stratigraficky starší . viz níže).

Samostatnou kategorií z prostorového hlediska tvoří dva dětské hroby umístěné vnsoudobých pohřebních areálech, které jsou zároveň jediné ze st edohradiztního období dislokované uvnitř opevněné centrální části (*iháková . Havrda 2008*, 209, 211; *iháková 2009a*, 4 . 6) malostranského suburbia (viz obr. 35). V obou případech se jednalo o pozstatky novorozence nalezené v rámci b ůné stratifikace sídliztního charakteru, v obou případech chybí jakékoliv známky úpravy hrobových jam a je konstatována úplná absence doprovodných artefaktů (*iháková- Draganová 1992*, 95; *iháková 2009b*, 25). Dítě nalezené ve Snmovní ul. p. 176/III, které pravděpodobně zemřelo bezprostředně po narození, maximální věk je odhadován na 1 rok, bylo pohřbeno do sídliztních odpadkových vrstev tzv. svtlých hnojů. Jako analogii uvádí autorka výzkumu dětský hrob z Budče, této situovaný do sídliztních vrstev mimo pohřebiště (*iháková- Draganová 1992*, 95 - 96). Podobných případů známe ze st edohradiztního období více (cf. *Beranová . Lutovský 2009*, 252; *Tomková 2010*), ovšem nálezové okolnosti druhého z malostranských novorozenců se od všech dosud známých analogií liší v jedné zásadní skutečnosti. Jeho tělo bylo uloženo pod široký vodorovný děvečný konstrukční prvek pravoúhlé stavby, tj. v situaci, která vyvolává představu stavební obětiny. Stavební obětiny však archeologie doposud znala, a to v měřítku celé raně st edovké Evropy, pouze ve formě nejrozličnějších artefaktů, tudíž nálezu lidského těla je v tomto kontextu n ěm naprosto unikátním (*iháková 2009b*, 25).

Pohřívání nejmenších dětí mimo místa k tomu určená, případně bez standardního pohřebního ritu a milodarů se často vysv tlují skutečnostmi, že takto malé děti ještě nebyly součástí komunity nebo neprožily nějakým obřadem . magickým aktem iniciace. V případě společností již christianizovaných se za takovýto akt pokládá křesťanství a s ním svázané obyčejy, například tzv. obdarování. Malé děti

postrádaly v rámci tehdejší společnosti ustálený sociální status a byly snad někdy dokonce vnímány jako bezpohlavní bytosti (*Koperkiewicz 2004*, 124, 126).

6.1.1.2 Poloha zem elých

V této kategorii nevykazuje soubor poh b z 10. století žádné odchylky od tehdejšího standardu. Vzhlední poh bení byli uloženi do hrobových jam v natažené poloze na zádech (informace o poloze rukou bohužel postrádáme), hlavou k západu a nohama k východu. Jedinou výjimku představuje soliterní poh eb novorozence, uloženy pod dřevěným konstrukčním prvkem dřevěné stavby neznámé funkce stratigraficky starší než rotunda sv. Václava, pod níž se stavba nalézala. Dítě bylo uloženo do mělké jamky ve standardní orientaci Z . V, ovšem ve skr ené poloze na boku (*iháková 2009b*, 29, pozn. 18). Poloha ostatků druhého novorozence z nedaleké Sn movní ul. p. 176/III není uvedena (*iháková-Draganová 1992*, 95). Od tohoto stavu se prakticky nic nem ění ani v následujícím období 11. . 12. století.

6.1.1.3 Konstrukce hrob

Co se tý e *použití kamene* při úprav ě hrobových jam, neposkytuje nám příliš úzký soubor malostranských st edohradiztních hrob žádné informace. Těm ě jist je to způsobeno nedostatkem pramen ě tohoto druhu pro studovanou oblast, nebo použití kamene jak ve funkci povrchového vyzna ění, obložení, podložky pod hlavu nebo zap ění ěi podep ění dřev ěné rakve se setkáváme b ěn ě na poh ebiztích v interiéru Pražského hradu, mén ě pak na jeho p edpolích (nap ě. Strahovská cihelna - *Tomková 2006*, 107; Na Panenské - *Tomková 2006*, 116), kde je jeho absence ě. p edevším jako povrchového vyzna ění ě. vysv ětlována postdepozitními procesy při snižování terén ě (*Tomková 2005*, 173 . 174). Ze vzdálen ějších soudobých poh ebiz se s doklady použití kamene v úprav ě hrobových jam setkáváme nap ěklad v Motole (*Ková ěk 1991*, 20 . 21), ve Velešlavín ě (*Sláma 1977*, 129), v Buben ěi . Královské obo ě (*Lutovský 2005*, 904) ěi v Bohnicích na T ěkrálce, kde byla zdokumentována dokonce nadzemní kamenná konstrukce v podob ě nízké (asi 30 cm) mohylky (*Sláma 1977*, 88 . 89). Ke konci tohoto období, na p elom 10. a 11. století, je datováno výjime ěné poh ebizt ě v Bartolomějské ulici na Starém M ěst ě, kde byly všechny hroby obloženy opracovanými pískovcovými deskami stav ěnými na výzku, jež zároveň vyzna ění hrob ě na tehdejší úrovni povrchu (*Borkovský 1948*). Práv ě tato

atypická forma použití kamene v úpravě hrobových jam, jenž byla dříve n konstatována . ve formě desek z opuky a bledice . i při výzkumu Židovského pohřebiště v prostoru tzv. židovské zahrady ve Vladislavově ulici na Novém Městě pražském (Wallisová 2002), měla spolu s dalšími opatřeními zabránit nepřípustnému porozování tělesných ostatků, pevně zakotvenému v Židovské věrovní rouce. Především na základě tohoto jevu vznikla hypotéza o přírodnosti pohřebiště v Bartolomějské ul. právě k Židovské komunitě, sídlící na území raně středověké Prahy (Dragoun 2002b; Klápzt 2005, 343 . 344).

Použití dřeva v úpravě hrobových jam bylo na Malé Straně v tomto časovém horizontu zjištěno u dvou hrobů. Hrobová komora hrobu číslo IV na pohřebišti na Újezdě byla vytvořena dřevěnou konstrukcí (Sláma 1977, 110) a kostra v hrobě pod zbořeným domem U Klíče měla být umístěna v dřevěné rakvi (Sláma 1977, 110). Jak ovšem konstatovala K. Tomková (2005, 161 . 162), problematika rozlišování stacionárních dřevěných konstrukcí od konstrukcí mobilních, jako jsou rakve, máry a podobně, je vzhledem k bližším stratigrafickým pozorování velice komplikovaná a ani v tomto případě nelze vyloučit, že kdybychom znali přesné rozměry konstrukce hrobu U Klíče, mohlo by dojít k dodatečné reinterpretaci rakve na komoru jako v případě hrobu bojovníka IIIIN-199 z III. nádvoří Pražského hradu (Tomková 2005, 161, pozn. 10).

6.1.2 Hmotná kultura

Nálezový soubor movitých artefaktů vyskytujících se v malostranských hrobových celcích 10. století není příliš pestrý ani rozmanitý, což je opět dáno nízkým počtem hrobů samotných. Nevyskytují se zde výjimečné předměty jako například některých pohřebních Pražského hradu a jeho předpolích (cf. Tomková 2005b) nebo na pohřebišti z 1. poloviny 10. století z Václavského náměstí, kde hrobovou výbavu zemřelých tvořily, kromě jedné keramické nádoby, téměř výhradně luxusní zperky . 15 bronzových, stříbrných, stříbrem plátovaných i pozlacených záuznic malých průměru (do 3 cm), perly jantarové, skleněné i stříbrné granulované nebo 2 stříbrné katorgy (Huml . Starec 1994; Lutovský 2005, 930 . 931).

Z nekeramických nálezů se jedná v podstatě pouze o železný nůž z hrobu . IV, pocházející z pohřbenosti Na Újezdě. Z dochovaného popisu nálezové situace víme toliko, že se nalézal na boku pohřbeného jedince (Turek 1950, 65). Tento artefakt je bohužel fyzicky nezvratný (Sláma 1977, 110), proto se nelze k jeho morfologickým a dalším vlastnostem blíže vyjádřit.

Druhým a nutno dodat, že posledním typem artefaktu intencionálně přidávaných v rámci pohřbenosti mrtvému do hrobu je keramika. Keramický fond popisovaného horizontu představují 3, respektive 8 (viz níže) hrncovitých nádob. U dvou byla zdokumentována pozice in-situ. První z nich ležela u nohou mrtvého jedince pod základy bývalého domu U Klí. Nádoba se do dnešních dnů nedochovala, nicméně na základě části jejích formálních charakteristik (plec zdobená trojnásobnou vlnicí a značka na dně v podobě kříže) ji M. Lutovský zařazuje do pokročilého 10. století (Sláma 1977, 110; Lutovský 2005, 925). Druhý keramický hrnec, u něhož známe nálezové okolnosti, byl nalezen z výpovědi dílník (Turek 1950, 65). Zdobení dvěma pásy hnědých vlnic s vysokou amplitudou a dvěma vodorovnými hnědými pásy, byl uložen u nohou zemřelého v hrobu . IV na Újezdě. Z této pohřbenosti byl při následujícím záchranném výzkumu v roce 1959 vyvednut K. Reichertovou, tentokrát nikoli in-situ, keramický hrnec zdobený třemi vodorovnými hnědými pásy, doplněnými jedním pásem hnědé vlnice a značkou na dně ve formě kříže s rozšířenými konci (Sláma 1977, 110; Lutovský 2005, 925).

Kromě výše uvedených nádob u nichž je potvrzena přítomnost ke konkrétním pohřbenostem, známe z nevelké vzdálenosti - totiž z jižního úpatí vrchu Petřín - nálezy dalších 5 nepozkozených nádob středohradistního charakteru. První 3 kompletně zachovalé hrncovité nádoby byly předané v letech 1900 a 1906 do sbírek Ústavu pro pravěkou a ranou dobu dějinou UK, resp. do Muzea hl. m. Prahy. Všechny jsou v podhrdlí a na plecích zdobené hnědými vlnicemi, v jednom případě v kombinaci s hnědými vpichy a jedna nádoba má rytou značku na dně ve tvaru X. Až o nálezové okolnosti nejsou známy, předpokládá se u nich hrobový původ (Sláma 1977, 123; Lutovský 2005, 934). Konečně v Národním muzeu a v Muzeu hl. m. Prahy jsou uloženy 2 nádoby. Hrnec zdobený několika horizontálními liniemi a značkou na dně v podobě kříže s rozšířenými konci postaveného na lžičce a mísa zdobená trojicí mírně zvlněných linií s plastickou značkou na dně kruhového tvaru

s dvěma oblouky. Byly nalezeny v letech 1889 a 1890 při stavebních pracích v areálu kláštera sv. Gabriela, bližší okolnosti nejsou známy, ale vzhledem k jejich celistvému dochování se taktéž uvažuje o hrobovém provedení (Sláma 1977, 122 . 123; Lutovský 2005, 934).

Nálezy celistvých nádob ze dvou posledně jmenovaných lokalit by tak mohly podpořit hypotézu o pohřební funkci Petřína v tomto období, pro které prozatím panuje takřka úplný nedostatek pohřebních komponent v porovnání s intenzivními doklady sídelních aktivit malostranského suburbia (cf. Tomková 2005a, 8).

6.2 11. ě 12. století

Jestliže 10. století bylo obdobím, ve kterém lze na předpolích i v podhradí nejvýznamnějšího mocenského a církevního centra této epochy stále ještě pozorovat pohřbívání podle starých zvyků, tj. mimo tyto obydlí ploch, prostorů neregulované a rozpínající se podle potřeb a geomorfologických možností konkrétních pohřebních areálů a stále s poměrně bohatou hrobovou výbavou pohřbených, tak v období následujícím pozorujeme v těchto i dalších prostorových a formálních aspektech výrazné změny.

6.2.1 Pohřební ritus

6.2.1.1 Prostorová organizace pohřebních areálů

Nejnápadnější změnou je ustávání pohřbívání a zánik pohřbišť tzv. stědohradiztní tradice, vyznačující se výše popsány rysy, a zakládání pohřbišť nových. Na úrodném z pohřbišť předchozího období není doložena kontinuita do tohoto období následujícího. Zdá se, jako by nastalo období jakési centralizace. Na pohřbištích kolem hradanské ostrovy pohřbívání ustává a zdá se, že jejich funkci přejal nově založený rozsáhlý hřbitov na Loretánském náměstí. V malostranské kotlině se zdá být pravděpodobné, že došlo k podobné situaci, kdy funkci starších pohřbišť stědohradiztní tradice zřejmě přejal nově založený hřbitov ve Vratislavském paláci, který je v mnoha ohledech velmi blízký tomu na Loretánském náměstí. Areály obou pohřbišť sloužily především jejich zřízení běžnými sídliztními aktivitami, jak zjistíme díky reziduální zlomkovité keramice vykazující běžné

sídliztní aktivity. Na Loretánském náměstí již od horizontu keramiky s hlenovou výzdobou a límcovitými okraji (Tomková . Frolík 2005, 10), ve Vratislavském paláci od horizontu s keramickou archaických kalichovitých okraj , ve větší intenzitě pak s klasickými kalichovitými okraji.

Aby bylo možné, v této době již plně christianizované oblasti předpolí hlavního mocenského centra, začít využívat bílou sídliztní plochu k funerálním účelům, musel být prostor očištěn (*purgare*) a poté vysvěcen (*sanctificare, consecrare*), neboli vyjmut ze svetského užívaní a nakonec svěřen pod božskou ochranu (Mazková 2009, 74 . 75). Rituál vysvěcení vyžaduje explicitní vymezení jeho prostoru (Mazková 2009, 75), zůstává tedy otázkou, zda byla tato pohřbiště vymezena nějakou lehkou symbolickou konstrukcí anebo se nacházela v blízkosti prostorů vymezených areálů církevních staveb, které se zatím nepodařilo archeologicky doložit (cf. Tomková . Frolík 2005, 9).

S omezením plochy určené k pohřbívání, pravděpodobně právě v důsledku jejího vysvěcení, zřejmě souvisí velmi častý výskyt naruzování starších hrobů mladšími. Tento jev pozorujeme v popisovaném období v takové frekvenci (na Malé Straně v rámci nekostelních (?) pohřbišť nejvýrazněji ve Vratislavském paláci a Vnitřního opevnění Pražského hradu), že jeho vysvětlování pouze rodinnými vztahy . jak to bylo možné pro období starší (cf. Frolíková-Kaliszová 2000, 220) . v nových poměrech mladohradiztního období obtojí už jen stěží.

Zakládání hrobovišť na starších sídliztních stratifikacích máme pro malostranské suburbium doloženo také u pohřbišť kostelních. Hrobovní horizont zjištěný u kostela sv. Prokopa nasedal na kolik vrstev s keramikou s kalichovitými a zduřelými okraji. U tohoto pohřbiště je však zjištěné naruzování hrobů, které již byly uspořádány . pro kostelní hroboviště . etálovým způsobem (J. Řiháková . ústní sdělení), naprostým standardem. Kostelnímu hrobovišti s nejvyšší pravděpodobností náležel také 1 kostrový hrob odkrytý poblíž severozápadního nároží bývalého kostela sv. Marie Magdalény (Řiháková 1984; Tryml . Závěry 1992, 144, 115: S). Jak tento ojedinělý pohřb, tak přesně a přesně mocný hrobovní horizont odkrytý v severozápadní části interiéru tohoto bývalého kostela, však zatím není možné blíže zařadit na konkrétní úsek časové přímky (Havrdová . Tryml 2006b, 327).

Tato dvě pohřebiště zmíněná v předchozím odstavci tak doposud zůstávají jedinými funerálními komponentami v rámci vlastního suburbia, u nichž je především s ohledem na bezprostřední blízkost kostela a v neposlední řadě na jejich etážovitý charakter. Připínalost ke konkrétní sakrální stavbě tak je jistá. Tato dvě pohřebiště spolu s příslušnými kostely a tím jezt systémov do oblastí vlastního suburbia, a to i s v domím, které nejpozději v průběhu 11. století zaniká jejíž linie jeho opevnění (Háková 2009a, 13), která tuto oblast do uvedeného období přemýkala dříve hradbou k centrální části malostranské kotliny (Havřda, J. - Tryml, M. 2006a).

Právě průběh druhé poloviny 11. století a počátek století následujícího je dle mého názoru výrazným mezníkem k zásadní reorganizaci malostranského prostoru. Je to totiž právě toto období ve kterém zaznamenávají nebyvalý rozkvět do té doby spíše opomíjené svěbytné podhradní osady (Hlavsa . Van ůra 1983, 17). Jejich svěbytnost byla právě tehdy prezentována tím nejokázalejším způsobem, a to výstavbou vlastního kostela s farními právy. Farní funkce kostela sv. Vavřince, náležejícího osadě Nebovidy, není nejpozději od poloviny 12. století zpochybována (Holec 1996, 125), kostel sv. Jana Křtitele, založený roku 1141 v osadě Obora na Jánském vrzku má farní privilegia obdržel podstatně déle, nejpozději pak ve 14. století (Holec 1996, 126). Na základě archeologických pramenů je však možné vyslovit hypotézu, že již samotná výstavba kostela mohla být právě oním aktem potvrzujícím nabytí farních práv.

Obě výše zmíněné svatyně byly totiž dislokovány do prostorů konkrétně určených míst, která v té době již nějakou dobu sloužila k funerálním účelům. U sv. Vavřince byly při archeologickém výzkumu v letech 1984 . 1985 zachyceny uvnitř i vně kostela hroby porušené základovým zdivem této románské sakrální stavby (Tryml 1988, 184; Tryml . Závěre 1992, 116 . 117). Ve východní polovině lodi rotundy sv. Jana Křtitele byly odkryty 4 kostrové hroby, z nichž 3 byly porušené bu samotnou stěnou rotundy nebo kamennou substrukcí v apsidě rotundy líčovanou pískovcovými deskami a kusy opuky (Dragoun 1988, 411 . 412). Jako v předchozích uvedených případech hroby u sv. Prokopa a sv. Máří Magdalény, byly hroby u těchto dvou pohřebišť zahloubeny do starších sídliztních souvrství. U sv. Vavřince a Jana Křtitele se však podařilo zachytit superpozici základů sakrálních staveb se staršími hroby. Dodatečné vsazení kostela na místa s určitou tradicí pohřbívání se v těchto případech jeví jako akt jakési dodatečné konsekrace, neboli dnezními slovy szlegalizováním% pohřbívání v místech lokální tradicí přiknutých svatým mrtvých.

A není snad demonstrativní způsob sobu konsekrace hbitova ne0 zasazení majestátné kamenné svatyn přímo do jeho stedu. A jak známo z historických pramenů, sVysv cení hbitova náleželo k pravomoci biskupa a není náhodou, že v západní Evropě se písemné ukotvení tohoto rituálu objevuje již v souvislosti s upevněním farností. (Mazková 2009, 75).

Podobné vývojové rysy lze sledovat také u dalšího pohřebního náležejícího další pedloka ní osady této oblasti s V Rybářích. Na tomto pohřebišti je možné sledovat určitou centralizující tendenci od pohřbívání v pravidelných severojižních řadách k pohřbívání etá0ovému. I zde byly hroby zdokumentované archeologickým výzkumem zapuštěny do starších sídliztních vrstev obsahujících starší typy keramiky s kalichovitou profilací okraje a0 po keramiku s archaickými i klasicky zděnými okraji a okraji vzhledu vytaženými. Především na základě sovitých záuznic menších průměru nepřesahujících 3 mm (Hrdlička 1972, 654 . 655), lze i toto pohřebišť rámcově zařadit do přibližně 11. století (cf. Tomková 2005b, 264). I v této osadě se u0 v době existence pohřebišť spojí s přítomností románské svatyn, první připomínané 1273 (Hrdlička 1972, 644). Přestože nebyla archeologickým výzkumem přímo zachycena, centralizující tendence v postupném prostorovém zintenzivnění pohřebních aktivit v rámci určitého vymezeného prostoru se zdá být zauvážitelnou indicií podporující tento předpoklad. Jisté indicie o existenci vlastního pohřebišť ve sledovaném období byly zaznamenány i v osadě Újezd kolem kostela sv. Jana Na Prádle (cf. Huml 1973; Huml 1989).

Extenzivní způsob pohřbívání ve skupinách a řadách vystídal postupně způsob intenzivního pochovávání mrtvých, jehož hlavním znakem bylo vzájemné naruzování hrobů, které bylo způsobem prostorovým vymezením pohřebního areálu a/nebo intencionální preferencí konkrétní části nekropole. Oba tyto důvody prostorového zintenzivnění pohřebních aktivit jsou úzce spjaty s novým fenoménem nekropolí vázaných na sakrální stavby, tzv. kostelních hbitovů (anglicky: churchyard; německy: Kirchhof).

V centrální opevněné části malostranského suburbia je pak z písemných pramenů známo několik kostelů, jejichž raně středověké státní bývá předpokládáno na základě několika menších pohřebišť. Tak například pohřebišť nad Kremerem u anglického vyslanectví bývá dáváno do souvislosti s kostelem sv. Michala (Iháková 1999, 25), hroby ve Sněmovní ulici pp. 1009 jsou vztahovány ke kostelu sv. Ondřeje (Iháková-Draganová

1992, 97), o jediný hrob v této ulici p. 177/III má dle J. Šihákové patřit ke kostelu sv. Martina (Šiháková-Draganová 1992, 97, 101: 5). Na nedalekém Valdštejnském náměstí pak bylo odkryto další pohřebiště datované do 1. a 2. poloviny 12. století (Šiháková-Draganová 1992, 97, 101: 8). Součástí historie Malé Strany se pak, mimo jiné na základě analogie s pohřebištěm ve Vratislavském paláci, resp. jeho okrajové polohy z hlediska centrální části Malé Strany, zdá být i toto pohřebiště. Vznik jeho opevnění Pražského hradu (Tomková a Frolík 2005, 11), jeho existence byla ukončena stavbou románské hradby Soběslavova I., tj. před rokem 1135 (Tomková 1988b; Tomková 1989).

Za hlavní příčinu téměř exponenciálního růstu množství nových kostelů lze považovat postupné zavádění principu farní organizace, jakožto jedné z institucí raně středověkého českého státu, do každodenního života obyvatel, přičemž zásadním momentem v tomto procesu byla povinnost přináležitosti jedince k určitému kostelu, poskytující pravidelný přístup ke křesťanským svátostem (převzím kutná a pohůbková). I. Štefan a L. Varadzin datují tento proces ve venkovském prostředí na přelomu 11. a 12. století a zároveň jej vidí jako příčinu masového zániku nekostelních náboženských pohřebišť v uvedeném období (Štefan a Varadzin 2007). Na základě výše uvedených poznatků se zdá být pravděpodobné, že tento postupný proces má v zircí oblasti Malostranské kotliny, včetně přilehlých oblastí pražského hradu, tuziž v první polovině 12. století jedenáctého, jehož dokladem by mla být výše nastíněná náhlá změna převzím v prostorovém aspektu pohřebního ritu.

6.2.1.2 Poloha zemřelých

Stejně jako v období předcházejícím, nejsou pro 11. a 12. století v rámci malostranského suburbia konstatovány výraznější odchylky od Z . V orientaci. Z tohoto období nejsou pro uvedenou oblast známy žádné vícenásobné pohřby, ve všech hrobech, kde je tato informace dostupná, byl pohřben 1 jedinec v poloze na zádech, hlavou k západu s nepatrnými odchylkami. Ruce jsou nejčastěji podél těla, méně pak v klínu, přičemž s jednou rukou podél těla a druhou v klínu. Ve Vratislavském paláci pak v malém počtu pozorujeme polohu jedné ruky pod pávní.

6.2.2 Hmotná kultura

Standardní výbavu tvoří především denní potěby, jako jsou nože. Ve Vratislavském paláci byl v hrobu . 42 nalezen u levého boku zemelého zbytek bronzového kování nákoní pochvy pro n 0, avšak n 0 samotný byl nalezen v oblasti bicha. Detailním pozorováním pak bylo zjištěno, že na povrchu koroze se zachovaly nepatrné otisky textilie. N 0 byl tedy vyjmut z pochvy a umístěn mrtvému do klína, z čim obalený v látkovém pouzdru. Standardní výbavu 0enských hrobů pak tvoří esovité záuznice. Na pohřebišti Nad Kremerem jejich průměr kolísal mezi 15/18,5 a 31 mm a síla drátu se pohybovala v rozmezí 1,5 do 4 mm. Vnějšího opevnění pak mezi 15 . 24 mm a síle drátu od 1,5 do 3,5 mm (Tomková 1988b; Tomková 1989). Na pohřebišti v Rybářích byly ve čtyřech hrobech nalezeny esovité stříbrem plátované záuznice o průměrech 25 x 19,5, 25 x 24, 26 x 26 a 24 x 24,7 mm (Hrdlička 1972, 654 . 655). Průměry záuznic ve Vratislavském paláci podává graf 5. Jen v jednom případě průměr překročil 3 cm (obr. 32:20:2)

7 ZÁVĚR

Hlavním cílem mé práce bylo vytvořit ucelený pohled o výsledcích výzkumu ranostředověkého pohřebišti ve Vratislavském paláci a zpřístupnit tak fond zajímavý nejen svým, na Malé Straně neobvyklým rozsahem, ale především nápadnou uniformitou, představenou jak striktně dodržovaným rytmem západovýchodní orientace se zanedbatelnými odchylkami, tak absencí milodaru v hrobech. Jedinými artefakty nalezenými in situ v hrobech tvořily výhradně především denní potěby, 1 celý n 0 z hrobu . 42 nalezený in situ v oblasti bicha se zbytkem bronzového kování na levé stehenní kosti. Nejvýraznější zastoupenými artefakty a zároveň jedinými zperky byly esovité záuznice, které pouze v jednom případě překročily průměr 30 mm (obr. 32:20:2). Toto pohřebišť, zdá se, splňuje všechny znaky plně k esanských nekropolí a je srovnatelné se soudobými kostelními pohřebišti. Zachycuje období, kdy v těchto docházelo k postupnému opouštění odádového způsobu pohřbívání a ve vztahující se zde uplatňuje pohřbívání etá0ové, ve své výzvě intenzitě b0n spojované s plně k esanským pohřbním rytmem, kde mrtvý postupně ztrácí svůj nenarazitelný prostor. Je ovšem nutné podotknout, že se nejedná o standardní etá0ové pohřebišť, ale jeho znaky se zde již vyskytují. Zjištěné superpozice, zdá se, již neodpovídají skupinám hrobů hrobů, které byly v předchozím

období popisovány rodinným vztahům. Nejmásťším vysvětlením pro pohřbívání zemřelých ve vrstvách nad sebou je absence volného prostoru, dovolující neomezené rozložení pohřbených, zatímco jejich přítomnost je omezena jakýmsi ohrazením nebo konkrétní hrobovou zdí. Žádný takový vymežující prvek ze zkoumané plochy zachytit nepodařilo, proto lze jen spekulovat o přítomnosti vysokého podlaží superpozic. V každém případě máme před sebou obraz zatím nejrozsáhlejší nekropole v rámci malostranského suburbia, která se nezdá být nekropolí nějaké menší osady, ale spíše sloužila jako spádový hřbitov pro zřídkavější případy v rámci malostranského suburbia. Zastávalo tedy pravděpodobně podobnou funkci jako pohřbívání na Loretánském náměstí, datované do přibližně stejného období. Ve Vratislavském paláci se s prvními pohřbenými dle nalezených artefaktů a z pohřbených ritu, začínáme setkávat nejspíše na konci 10. století a zdejší funerální aktivity vyznívají v prvé polovině 13. století. Končí zejména v souvislosti se založením vrcholné středověké Menšího Městského.

8 KATALOG

Poznámky ke katalogu:

Poznámka k pojmu hrob: V dosti případech se stratigraficky nejedná *sensu stricto* o hroby (svazky stratigrafických jednotek), nýbrž pouze o pohřbení (vlastní skelet bez dalších rozložených SJ), případně jejich části či pouze izolované kosti v neanatomické sekundární poloze. Nicméně za účelem respektování původní terminologie autora výzkumu i antropologa (Zavřel 1993; Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Kuželka, V. 1996) bylo ponecháno původní označení hrobů pro tyto SJ. Tyto hroby jsou snadno rozeznatelné, nebo zahrnují pouze SJ pohřbené (specifikovanou buď jako pohřbené primární, tj. v anatomické poloze, sekundární nebo izolované kosti). Systém rozložení hrobů jako svazků SJ na jednotlivé SJ jsem provedl po vzoru britských archeologů z londýnského muzea (Luke . Steadman . Dawson 1993).

Za číslem každého hrobu je v závorce uveden odkaz na kresebnou dokumentaci, která je součástí příloh této práce a odkaz na fotografii, v případě, že

byla v průběhu výzkumu pořízena, která se nalézá v neskenované podobě na přiloženém CD.

Položka nivelace uvádí minimální a maximální hodnoty naměřené v terénu. Ve vztahu k výšce byla jako minimální hodnota měřeno dno hrobové jámy. V některých výjimečných případech bylo naměřeno více hodnot pro jeden hrob, někdy pouze jiná kost, výjimečně však i například kámen, takže lze vypočítat alespoň hloubku hr. jámy od kamene ke dnu. Téměř v každém případě však nebyla zaměřena výška horního okraje hrobové jámy (když byla zachycena), což vzhledem k absolutní absenci podélných a drtivě vztahových profilů (ty zachyceny pouze v malém počtu případů, když hrob protínal jeden z 11 (18?) vertikálních řezů lokalitou), znemožnilo uskutečnění analýz kalkulačních s hloubkami hrobových jam jako s jedním ze základních/důležitých deskriptorů.

Položka sStratigrafické jednotky%uvádá čísla příslušných stratigrafických jednotek (dále jen SJ) tvořících součásti hrobu, a to buď přirozené, které byly přiděleny v průběhu výzkumu (tj. ch je ovšem minimum, vzhledem k jednotkám a jedná se výhradně o zásypy hrobových jam), anebo ve vztahu k případným SJ arbitrární, jež byly stanoveny autorem této práce pro zpeřehlednění detailů nálezové situace a následně pro potřeby vývojového diagramu.

Jako skam. zával%uvádím i jednotlivé kameny v zásypu. "*Kamen. obložení*" může být i 1 kámen, je-li jím obložena stěna hrobové jámy.

Rozměry hrobových jam jsem spočítal pouze u těch kompletních, případně zachovaných ve vztahu; byl počítán průměr v různých stranách.

Při popisu orientace hrobu v různých stranách jsou použity konvenčně užívané zkratky: Z. západ, V. východ, S. sever, J. jih, případně jejich kombinace. Položka sNálezy%je rozdělena do dvou (ve výjimečných případech do dalších) kategorií. sNálezy . inventáři%označuje artefakty nalezené prokazatelně in situ s vlastním pohledem (v podstatě výhradně o esovité záuznice, železné nebo bronzové kování pochvy). sNálezy . přímé%označuje nálezy ze zásypu hrobu, které ve vztahu k případně představují reziduální, případně infiltrované artefakty, nejčastěji keramické zlomky. V případě, že se jedná o okrajový zlomek, je v závorce uveden příslušný typ a varianta odpovídající jejich kódovému označení v klasifikační tabulce. V případě zdobeného fragmentu, je uveden kód výzdoby. Vysvětlivky k těmto kódům podává tabulka 4.

Antropologické určení osteologického materiálu je převzato z publikace pracovníků Národního muzea v Praze - M. Dobisíkové, P. Velemínského a V. Kuželky (*Dobisíková . Velemínský . Kuželka 1996*) a z interní antropologické zprávy těchto autorů (*Dobisíková . Velemínský . Kuželka nevěroeno*), kteří zajistili odborné vyšetření kosterních nálezů v průběhu terénního výzkumu. Sporné případy, kdy se od sebe uvedené prameny liší, je tato skutečnost uvedena přímo v textu katalogu nebo v příslušné kapitole, revidující stratigrafická pozorování. Jako základní osteologickou příručku pro identifikaci a deskripci jednotlivých kostí zaznamenaných na plánech a pro determinování jejich anatomického pořádku jsem použil knihu White . Folkens (2000) a pro správné použití českých ekvivalentů latinského názvosloví potom práci J. Zrzavého (1985).

Při popisu nálezů jsou v textu používány zkratky: d. . délka, z. . šířka, s. . síla, Ø . průměr. U každého zaznamenaného artefaktu byla pořízena dokumentační fotografie, která je uložena na příloženém CD.

U okrajových zlomků keramiky jsou použity kódy pro jednotlivé typy a varianty (viz obr. 24). Vysvětlivky ke kódování jednotlivých forem výzdoby podává tabulka 4.

Symbol (*) za kterýmkoliv záznamem v katalogu označuje, že výsledky dodatečného stratigrafického rozboru provedeného autorem této práce nejsou v souladu buď s dokumentací primární i sekundární (tj. překreslená primární dokumentace pracovníky NPÚ), případně s předloženou zprávou autora výzkumu (Zavěštil 1993) i jeho popisem hrobu i ostatních objektů (jehož originál je součástí příloh této práce), anebo se rozcházejí s antropologickým hodnocením ve formě interní antropologické zprávy (*Dobisíková . Velemínský . Kuželka nevěroeno*) nebo s její publikovanou syntetickou zkrácenou verzí (*Dobisíková . Velemínský . Kuželka 1996*), případně tuto dokumentaci i díla zásadním způsobem doplují. Mé názory na konkrétní stratigrafickou situaci jsou prezentovány pod číslem dotyčného hrobu v kapitole 3.3.4.

8.1 Katalog hrob a pohřb

Hrob 1 (obr. 14:1; foto není)

sektor A; nivelace min. 211,48 m.n.m. (pravý femur), max. 211,59 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 1/1 (hr. jáma), 1/2 (primární pohřeb), 1/3 (izolované kosti), 1/4 (kam. obložení), 1/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: poruzuje hrob . 2, poružen obj. . 32 (barokní ze)

Popis hrobu: SV část poružena stavebním výkopem. Orientace Z . V (280°). Zachovalá část obdélníkovité hrobové jámy 170 x 60 cm. Neúplná kostra v anatomické poloze na zádech, zachován zlomek pravé lopatky a klíční kosti, zlomky kostí pažních, pravá kost stehenní, holenní a lýtková dospělého jedince, dále v laboratorii identifikovány zlomky detských kostí stehenních a holenních. V levém horním rohu a podél levé horní části jámy celkem 4 opukové kameny. Ze zásypu pochází 12 keramických zlomků (1 . 12).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 1/2) . ? (žena?), adultus I (20 . 30 let), výška 163 . 4 cm, gracilní, krevní sk. AB, patologie: poúvající arthrosa ramenního kloubu

jedinec 2 Ěpím s (SJ 1/3) . dítě, infans II (13 . 14 let)

Nálezy Ěpím s: 1 . 12) Keramické fragmenty . t lo zdobené 3 ks (1x RHJ+, 1x VJ+, 1x VR); hrdlo/plec zdobené 3 ks (1x VJ, 2x RHJ); t lo nezdobené 6ks.

Hrob 2 (obr.14:2; foto není)

sektor A; nivelace min. 211,53 m.n.m. (páte), max. 211,66 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 2/1 (hr. jáma), 2/2 (primární pohřeb), 2/3 (izolované kosti), 2/4 (kam. obložení), 2/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: poružen hrobem . 1 a hrobem (jámou) . 4

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Zachována malá část hrobové jámy nad levým ramenem kostry. Částečně zachovalá lebka s kostmi horní poloviny těla v anatomické poloze ventrální, v laboratorii dále identifikovány zlomky mozkovny detské lebky. Vedle pravé pažní kosti opukový kámen. Ze zásypu pochází 3 keramické zlomky (1 . 3).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 2/2) - ? (žena ?), maturus I (40 . 50 let), výška 163 . 4 cm, krevní sk. AB, patologie: spondyloarthrosis, arthrosis kloubních spojení žeber a obratl

jedinec 2 Ěpím s (SJ 2/3) . dítě, infans II (5 . 6 let), krevní sk. A, patologie hypoplasia skloviny (prob hlá kolem 3 let)

Nálezy Ěpím s: 1. 3) Keramické zlomky . t lo zdobené 1ks (1x RHJ); t lo nezdobené 2ks.

Hrob 3 (obr.14:3, foto není)

sektor A; nivelace min. 211,53 m.n.m. (dno), max 211,56 m.n.m. (pravý femur)

Stratigrafické jednotky: 3/1 (hr. jáma), 3/2 (primární pohřeb), 3/3 (izolované kosti), 3/4 (kam. obložení), 3/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poružen obj. 32 (barokní ze).

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Zachycena J ást hrobové jámy, délka neznámá, hloubka asi 45 cm (*). Tém kompletní kostra v anatomické poloze ventrální (bez v tziiny 0eber a obratl ; z lebky zni ené obj. . 32 pouze maxilla a mandibula), ruce podél t la. V laborato i dále identifikovány ásti kostí stehenních a ást mandibuly dalzího jedince. Vedle pravého humeru opukový kámen. Z hrobu pocházejí 2 blí0e nelokalizované, st íbrem plátované bronzové záuznice (1 . 2). Ze zásypu pochází 2 keramické zlomky (3 . 4).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 3/2) . 0ena ? , adultus (30 . 40 let), výzka nad 163 cm, robusticita st ední, krevní sk. AB, patologie: zubní kazy

jedinec 2 . p ím s (SJ 3/3) - ? (mu0?) juvenis . adultus I (15 . 30 let), robusticita st ední, krevní sk. A, patologie: hypoplasia skloviny

Nálezy Ě inventá :

- 1) Esovitá záuznice, Ø 21/33 mm, s. 5 mm, z.es 4,5 mm, bronz plátovaný st íbrem (obr.3:3/1).
- 2) Esovitá záuznice, Ø 20/22 mm, s. 5 mm, z.es 6 mm, , bronz plátovaný st íbrem (obr.?:3/2).

Nálezy Ě p ím s: 3 . 4) Keramické zlomky . okraj 1ks (D17); t lo nezdobené 1ks.

Hrob 4 (obr. 14:4, foto 142, 143, 144, 145)

sektor A; nivelace min. 211,03 m.n.m. (dno), max. 211,58 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 4/1 (jáma), 4/2 (sklad kostí), 4/3 (kam. obložení + zával), 4/4 (výpl)

Superpozice: poruzuje hrob . 2

Popis hrobu: Nejedná se o typický primární hrob, ale o jámu s lidskými ostatky v sekundární poloze. Velmi pozkozené dlouhé kosti kon etin, zlomky kosti k í0ové a kostí nohou v neanatomické poloze. Jáma obložená a zavalená 9 opukovými kameny. Ze zásypu pochází 2 keramické zlomky (1,2).

Antropologická charakteristika: (SJ 4/2) - ? (0ena ?), adultus (30-40 let), gracilní, krevní sk. AB

Nálezy Ě p ím s: 1 . 2) Keramické zlomky . t lo nezdobené 1ks; dno 1ks.

Hrob 6A (obr. 14:6A foto není)

sektor A; nivelace min. 211,32 m.n.m. (dno), max. neprovedena

Stratigrafické jednotky: 6A/1 (izolované kosti), 6A/2 (izolované kosti), 6/1 (zásyp hrobu)

Superpozice: poruzeno hrobem 6C

Popis hrobu: Tém celý zni en recentním výkopem. Hrobová jáma nerozlizena (*). Zachovány pouze kosti levého bérce. V laborato i dále identifikovány zlomky 0eber kostí levé dolní poloviny kostry dít te. Ze zásypu pochází 20 keramických zlomk (1-20), 1 ohnutý h eb/skoba (21) a 2

neidentifikovatelné ocelné fragmenty. Není však známo jaké z nich pochází z oblasti hrobu 6A, 6B i 6C, nebo na základě nálezy je uvedena pouze hrob 6. Byly proto označeny jako nálezy ze SJ 6/1, která je stratigraficky (nikoliv chronologicky) chápána jako zásyp všech 3 výše uvedených hrobů.

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 6A/1) - ?, dospělý, robustní

jedinec 2 ěpím s (SJ 6A/2) - dítě, infans II (asi 8 let), krevní sk. A

Nálezy ěpím s: 1 - 20) Keramické zlomky - okraj 6ks (1x D6, 1x D7, 1x D11, 1x D17, 1x F2, 1x kah2); tělo zdobené 2ks (2x RHJ); tělo nezdobené 9ks; dno 3ks.

21) Ohnutý hřeb/skoba, ocel, d. 81 mm, z. 8 mm, s. 4 mm.

Hrob 6B (obr.14:6B, foto 148)

sektor A; nivelace min. 211,32 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 6B (sklad kostí); 6/1 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena (*). Jedná se o kosterní pozůstatky (kosti pačn, zlomek kosti loketní, část kosti kyčelní, kosti nohou a krční obratel) v neanatomické poloze, nahnuté podél pravé strany hrobu 6C (resp. SJ 6C/1), zejména k okraji jeho hrobové jámy (*). V původní dokumentaci dolní část označena jako 6B a horní 6D. Na základě antropologického rozboru však bylo konstatováno, že jde o ostatky jednoho a téhož jedince, tudíž byly následně sjednoceny pod názvem 6B.

Antropologická charakteristika: (SJ 6B) - muž, matus (40 - 60 let), robustní, krevní sk. AB, patologie: spondylarthrosis u krčních obratlů

Nálezy ěpím s: viz hrob 6A

Hrob 6C (obr.14:6C, foto 148)

sektor A; nivelace min. 211,32 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 6C/1 (hrobová jáma); 6C/2 (primární pohřeb); 6/1 (zásyp hrobu)

Superpozice: poruzuje hrob 6A

Popis hrobu: Orientace Z - V (275°). Hrobová jáma pravděpodobně zachována v délce asi 60 cm podél distální části levé dolní končetiny (*). Horní část poruzena recentním výkopem. Zachována dolní část kostry (zlomky hrudních a bederních obratlů, pravé kyčelní kosti, kosti stehenních, kosti nohou a lánky prstů ruky) v anatomické poloze ventrální.

Antropologická charakteristika: (SJ 6C/2) - muž, matus I (40 - 50 let), výška 165 cm, robustní, krevní sk. AB, patologie: zhojená zlomenina metatarsu

Nálezy ěpím s: viz hrob 6A

Hrob 8 (obr.14:8; foto není)

sektor A; nivelace min. 211,18 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 8/1 (hr. jáma); 8/2 (primární poh eb); 8/3 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Zachovalá spodní polovina obdélníkové hrobové jámy (p í inu nezachování zbytku hrobové jámy autor výzkumu neuvádí). Tém kompletní kostra v v anatomické poloze ventrální, ruce podél t la. Z lebky zachována pouze kost klínová, část kosti týlní a mandibula bez obou ramen. Z postkraniálního skeletu se nezachovala zejména v tztina kostí ruky, v tztina 0eber, ob lopatky a část hrudních obratl . Do prostoru mezi levou dolní částí kostry a st nou hrobové jámy nahnuty kosterní poz statky dvou jedinc (viz hrob 10). Vedle levé v etenní kosti dolní elist jiného jedince (viz hrob 13) a vpravo od pravé pa0ní kosti deformovaná mozkovna a zbytky bederních obratl (viz hrob 11), le0ící podle autora výzkumu v hrobové jám , na základ dokumentace vzak ji0 mimo vlastní jámu, nad jejím okrajem. Vlevo od horní části t la levé pa0ní kosti zakreslen 0elezný h eb (1), který vzak není v nálezovém fondu p ítomen.

Antropologická charakteristika: (SJ 8/1) . mu0, juvenis (15 . 20 let), robusticita st ední, krevní sk. AB

Nálezy Ě inventá : 1) H eb (0elezo ?), ztracen (*).

Hrob 9 (obr. 14:9, foto není)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 9/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Hrobová jáma nezachycena. Postkraniální skelet zni en stavebním výkopem. Siln postmortáln deformovaná mozkovna s částmi dolní a horní elisti. Dokumentace a zápisky autora výzkumu uvád jí navíc klí ní kost, ta vzak v antropologickém soupisu nefiguruje. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 9/1) . mu0 ?, adultus (30 . 40 let), patologie: osteom na pravé temenní kosti, kazivost zub .

Hrob 10 (obr.14:10, foto není)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 10/1 (sklad kostí); 10/2 (sklad kostí)

Popis hrobu: Jedná se o kosterní poz statky dvou jedinc (10/1 . zlomky mozkovny a horní konec pravé stehenní kosti; 10/2 . zlomky 0eber, kostí ky elních a dlouhých kostí kon etin) v neanatomické poloze, nahnuté podél pravé dolní části st ny hrobu 8 (resp. SJ 8/1). Bez nález .

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 10/1) . dítě , infans I (3 . 5 let)

jedinec 2 (SJ 10/2) - ?, adultus (20 . 40 let), výzka postavy 164 . 165 cm, patologie: zhojená zlomenina pravé v etenní kosti)

Hrob 11 (obr.14:11, foto není)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 11/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Deformovaná mozkovna a zbytky bederních obratlí ležící v pravém horním okraji hrobové jámy 8/1 (*). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 11/1) . mu0, maturus (40 . 60 let), robustní, krevní sk. AB

Hrob 12 (obr. není ě dokumentace neprovedena, foto není)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 12/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Zadní část mozkovny uložená nad SJ 13/1 . mandibulou. Protože však neexistuje žádná dokumentace ani bližší slovní popis, nelze se k tomuto kosternímu nálezu blíže vyjádřit. Spekulativně se nabízí možnost, že tato mozkovna 12/1 a dolní elista 13/1 pocházejí z jedné lebky, na podporu tohoto tvrzení však není dostatek shodných antropologických informací (viz níže). Bez nálezů .

Antropologická charakteristika: (SJ 12/1) - ?, adultus (20 . 30 let), krevní sk. AB

Hrob 13 (obr.14:13, foto není)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 13/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Dolní část elisty s dvěma tenkými zuby ležící v hrobové jámě hrobu 8 (SJ 8/1) vedle (v jaké výšce není známo) levé v etenní kosti zem elého (SJ 8/2). Bez nálezů .

Antropologická charakteristika: (SJ 13/1) - ?, juvenis . adultus I (15 . 30 let)

Hrob 14 (obr.14:14, foto není)

sektor A; nivelace min. 211,23 m.n.m. (kost)

Stratigrafické jednotky: 14/1 (izolované kosti); 14/2 (izolované kosti)

Superpozice: Nachází se nad hrobem 19, bez vzájemného porušení.

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Porušeno stavebním výkopem. Pozkozená levá kost holenní a zlomky kosti lýtkové (SJ 14/1), v laboratoři dále identifikovány koncové partie kostí holenních a kosti nohy dalšího jedince (SJ 14/2).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 14/1) - ?, dospělý, gracilní, krevní sk. AB

jedinec 2 . píš s (SJ 14/2) . mu0, juvenis (15 . 20 let), robustní, krevní sk. AB

Hrob 15 (obr.14:15, foto není)

sektor A, nivelace min. 210,99 m.n.m. (dno), max. 211,07 m.n.m. (lebka i páteř)

Stratigrafické jednotky: 15/1 (primární poh eb); 135/15 (zásyp hrobu)

Superpozice: Levá dolní část poružena hrobem 21.

Popis hrobu: Orientace Z . V (260°). Hrobová jáma nerozlizena. Kompletní kostra, bez spodní části levé dolní kon etiny, v anatomické poloze ventrální s horními kon etinami podél t la a rukama v klín . Lebka siln postmortáln deformována. Chyb jící část kostry lze s velkou pravd podobností ztoto0nit s levými bérčovými kostmi hrobu 22 (SJ 22/1), které byly dislokovány v pr b hu hloubení (nerozlizené) jámy pro hrob 21. V zásypu nalezeny 2 keramické zlomky (1 . 2).

Antropologická charakteristika: (SJ 15/1) . mu0, adultus (30 . 40 let), výzka 170 cm, robustní, krevní sk. AB, patologie: kazivost zub , spondylosis, sr st C2 a C3, arthrosa

Nález y Ě p ím s: 1 . 2) Keramické fragmenty . okraj 1ks (D17); t lo nezdobené 1ks.

Hrob 16 (obr.14:16, foto není)

sektor A, nivelace min. 211,17 m.n.m. (dno), max. 211,20 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 16/1 (primární poh eb), 16/2 (kamenné oblo0ení)

Superpozice: Poružen výkopem X1/1 (obj. X1 - barokní kazna). Nad hrobem 21 bez vzájemného poružení.

Popis hrobu: Orientace SZZ . JV (300°). Hrobová jáma nerozlizena. Dolní část kostry dít te poružena základy barokní kazny. Kresebná dokumentace a zápisky autora výzkumu uvád jí zachování tém celé levé a část pravé dolní kon etiny, část pánve a n kolik 0eber. Antropologická zpráva vzak z tohoto soupisu potvrzuje pouze zlomky 0eber, dále uvádí kr ní obratel, část klí ní kosti a zlomek pravé lopatky. Z ejm dozlo ke ztrát n kterých kostí v n které z výzkumných fází. Asi 10 cm vlevo od dolní části levé dolní kon etiny jeden opukový kámen. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 16/1) . dít , infans I (asi 4 roky), krevní sk. AB

Hrob 17 (obr.14:17; foto 217)

sektor A, nivelace min. 212,08 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 17/1 (hrobová jáma), 17/2 (primární poh eb), 135/17 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Od distálních konc obou femur dále distáln zni eno stavebním výkopem. Orientace Z . V (275°). Zachycena část hrobové jámy. Neúplná kostra v nata0ené poloze na zádech (ventrální), horní kon etiny podél t la, levá dla le0í pod levým femurem. Lebka, pravá horní kon etina a další kosti horní poloviny t la chybí, nejspíze podlehly p irozené dekompozici. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 17/1) - ? (0ena?), juvenis (15 . 20 let), robusticita st ední a0 gracilní, krevní sk. AB

Hrob 18 (obr.14:18, foto není)

sektor A, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 18/1 (hrobová jáma), 18/2 (primární poh eb), 18/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Nachází se pod hrobem 8 (jak hluboko není známo z d vodu absence nivelace), vzájemn se vzak neporuzují.

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachována p evá0ná ást hrobové jámy a0 do úrovn spodní elisti (p í inu nezachování zbytku hrobu autor výzkumu neuvádí). Tém kompletní kostra dosp lého lov ka v anatomické poloze ventrální, horní kon etiny podél t la, dlan rukou v klín (dle antropologické zprávy; kresebná dokumentace dlan zobrazuje z vn jzí strany proximálních ástí stehenních kostí). Z lebky je zachována pouze bradová ást dolní elisti. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 18/1) . mu0, maturus (40 . 60 let), výzka 172 cm, robusticita st ední a0 v tzí, krevní sk. AB, patologie: zna né degenerativní zm ny na páte i, arthrosis ky elního kloubu

Hrob 19 (obr.14:19, foto není)

sektor A, nivelace min. 211,09 m.n.m. (tibia)

Stratigrafické jednotky: 19/1 (primární poh eb)

Superpozice: Nachází se pod hrobem 14, bez vzájemného poružení.

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Hrobová jáma nerozlizena. Zna ná ást kostry (p edevzím pravá dolní kon etina a v tzina horní poloviny t la) zni ena stavebním výkopem. Zachována neúplná kostra v poloze na zádech, levá horní kon etina podél t la, dla le0í pod proximálním koncem femuru. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 19/1) - ?, juvenis (15 . 20 let), krevní sk. AB

Hrob 20 (obr.14:20, foto není)

sektor A, nivelace min. 211,34 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 20/1 (hrobová jáma), 20/2 (primární poh eb), 20/3 (izolované kosti); 20/4 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Dolní ást hrobu zni ena stavebním výkopem. Orientace SZZ . JV (285°). Zachována ást hrobové jámy. V hrob nalezeny poz statky dvou jedinc (SJ 20/2 a 20/3 . druhý rozlizen a0 v antropologické laborato i). Z prvního jedince (SJ 20/2) zachovány n které kosti horní ásti t la. Spánková kost tohoto dítěte je zbarvená zelen m natými ionty, je0 bylo zp sobeno n kterými z osmi pozlacených bronzových záuznic (1 . 8) nalezených okolo lebky (*). Jako p ím s v hrobu byly identifikovány poz statky postkraníální kostry (zlomky obratl a n které dlouhé kosti kon etin) dalzího jedince (SJ 20/3).

Antropologická charakteristika:

jedínc 1 (SJ 20/2) - dítě , infans I (asi 7 let), patologie: zubní kaz na mlé né stoli ce

jedínc 2 Ěp ím s (SJ 20/3) - ?, adultus (20 . 40 let), výzka 157 . 159 cm, robusticita st ední

Nálezy Ě invená :

- 1) Esovitá záuznice, Ø 26/27 mm, s. 1,5 mm, z.es 2,5 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/1).
- 2) Esovitá záuznice, Ø 30/33,5 mm, s. 1,5 mm, z.es 3 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/2).
- 3) Esovitá záuznice, Ø 26/26,5 mm, s. 1 mm z.es 2,5 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/3).
- 4) Esovitá záuznice, Ø 23/27 mm, s. 1,5 mm z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/4).

- 5) Esovitá záuznice, Ø 26/27 mm, s. 1,5 mm z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/5).
- 6) Esovitá záuznice, Ø 28/34 mm, s. 2 mm z.es 3,5 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/6).
- 7) Esovitá záuznice, Ø 24,5/26 mm, s. 1,5 mm z.es 2,5 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/7).
- 8) Esovitá záuznice, Ø 33/35 mm, s. 1 mm z.es 2 mm, bronz pozlacený (obr.3:20/8).

Hrob 21 (obr.14:21, foto není)

sektor A; nivelace min. 210,86 (dno)

Stratigrafické jednotky: 21/1 (hr. jáma), 21/2 (primární poh eb), 135/21 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzuje poh eb 22/1 (co0 jsou s nejv tží pravd podobností kosti levého bérce poh bu 15/1 . viz hrob 15) a je poruzen výkopem X1/1 (obj. X1 - barokní kazna). Pod hrobem 16 bez vzájemného poružení.

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Zachycena malá ást hrobové jámy podél levé dolní kon etiny zem elého. Kostra v anatomické poloze ventrální. Levé horní polovina kostry v etn lebky poruzena základy barokní kazny. Kresebná dokumentace a zápisky autora výzkumu uvád jí zachování obou dolních kon etin, pravé horní kon etiny, páte e a ást pánve. Antropologická zpráva vzak z tohoto soupisu potvrzuje pouze kosti dolních kon etin. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 21/2) - ?, adultus (30 . 40 let), výzka 158 . 159, robusticita st ední a0 v tží

Hrob 22 (obr.14:22, foto není)

sektor A, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 22/1 (izolované kosti)

Superpozice: Poruzeno hrobem 21.

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Jedná se pouze o levé bércové kosti v neanatomické poloze poruzené poh bem 21/1. S velkou pravd podobností se jedná o chyb jící ást kostry poh bu 15/1, emu0 odpovídají i získaná antropologická data (viz hrob 15). Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 22/1) - ?, dosp lý, robustní, krevní sk. AB

Hrob 23 (obr.14:23, foto není)

sektor A, nivelace min. 211,1 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 23/1 (hr. jáma), 23/2 (izolované kosti)

Superpozice: Poruzen výkopem X1/1 (obj. X1 - barokní kazna).

Popis hrobu: Zachycena spodní pravá ást hrobové jámy. Spodní, p edevzím levá ást, hrobu poruzena základy barokní kazny, zbytek zni en stavbou. Zachována pouze neúplná pravá kost stehenní a holenní. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 23/2) - ?, dospělý, robustičita střední až gracilní, krevní sk. AB

Hrob 24 (obr.14:24, foto není)

sektor A, nivelace min. 211,92 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 24/1 (izolované kosti), 24/2 (zásyp)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Zachované kosti dolních končetin. Po odkrytí byly z místa výzkumu ukradeny neznámým pachatelem. Kresebná dokumentace je proto pouze rekonstrukcí, nutno však podotknout, že ne zcela zdařilou (*). K tomuto pohřbu je přičteno 6 keramických zlomků (1 - 6).

Antropologická charakteristika: neprovedena z důvodu odcizení kostí

Nálezy Předmětů: 1 - 6) Keramické zlomky - okraj 2ks (2x ostatní); dno 3ks; tělo nezdobené 1ks.

Hrob 25 (obr.14:25, foto není)

sektor A, nivelace min. 212,15 m.n.m. (*)

Stratigrafické jednotky: 25/1 (primární pohřeb)

Superpozice: Svrchní část porušena výkopem 32/1 (obj. 32 - barokní zeď).

Popis hrobu: Většina kostí dolních končetin zničena stavebním výkopem. Orientace Z - V (280°). Zachovány části kostí stehenních, neúplné kosti holenní, klíční kost, pravá kost pažní a kosti předloktí. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 25/1) - ?, juvenis (17 - 20 let), robustičita střední až vztří, patologie: zhojené zranění na pravé kosti holenní (nalomení?), krevní sk. AB

Hrob 26 (obr.14:26, foto není)

sektor A, nivelace min. 211,81 m.n.m. (*)

Stratigrafické jednotky: 26/1 (izolované kosti), 26/2 (izolované kosti)

Superpozice: Tyto lebky jsou stratigraficky souhlasné s obj. 32 (barokní zeď), do jehož tělesa (SJ 32/2) byly zařazeny.

Popis hrobu: Nejedná se o hrob, ale o sekundárně umístěné fragmenty lebek dvou odlišných jedinců, které byly v barokním období vyjmuty z hrobu a zařazeny do tělesa nově vzniklé zdi (SJ 32/2). V seznamu nálezů je pod číslem tohoto hrobu zaevidována 1 bronzová postříbená záuznice bez bližších údajů o poloze (1).

Nálezy Předmětů: 1) Esovitá záuznice, Ø 11/15,5 mm, s. 2 mm z. es. 3 mm, postříbený bronz (obr.3:26/1).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 26/1) . Žena, adultus (20 . 40 let)

jedinec 2 (SJ 26/2) . muž, dospělý

Hrob 27 (obr.14:27, foto 133, 134, 135)

sektor A, nivelace min. 211,95 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 27/1 (hrobová jáma), 27/2 (primární pohřeb), 27/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Levá část hrobu v etnolebky porušena výkopem 32/1 (obj. 32 - barokní zeď).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Zachycen jižní a východní okraj hrobové jámy. Jedinec v anatomické poloze ventrální bez lebky a levé horní končetiny. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 27/2) . Žena, adultus (30 . 40 let), výška 158 cm, robustičita gracilní, krevní sk. AB, patologie: Scheuermannova choroba (Schmorlovy uzly)

Hrob 28 (obr.15:28, foto 136, 137)

sektor A, nivelace min. 211,96 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 28/1 (hrobová jáma), 28/2 (primární pohřeb), 28/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Svoji svrchní částí porušuje spodní část (severní) objektu . 33 (píčka). Nalézá se pod hroby 29 a 30.

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachována pravá a svrchní část hrobové jámy. Téměř kompletní pozůstatky jedince v anatomické poloze ventrální s horními končetinami podél těla. Ze zásypu pocházejí 2 keramické zlomky (1 . 2).

Antropologická charakteristika: (SJ 28/2) . Žena, adultus (30 . 40 let), výška 163 cm, robustičita střední, krevní sk. AB, patologie: Žena prodávala minimálně jeden porod

Nálezy ěpřím s: 1 . 2) Keramické zlomky . okraj 2ks (1x A1, 1x D8).

Hrob 29 (obr.15:29, foto není)

sektor A, nivelace min. 212,02 m.n.m. (levý femur)

Stratigrafické jednotky: 29/1 (primární pohřeb)

Superpozice: Autor výzkumu nepoužil mořné porušení hrobem . 30 (což jsou ovšem zlomky kostí v neanatomické poloze . viz hrob 30). Jedinec ležel nad hrobem . 28 bez vzájemného porušení a ve stejné orientaci.

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Hrobová jáma nerozlizena. Z kostry se dochovaly pouze části dlouhých kostí dolních končetin (stehenní a holenní kosti). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 29/1) . dítě, infans II (12 . 14 let), krevní sk. A

Hrob 30 (obr.15:30, foto není)

sektor A, nivelace min. 212,08 m.n.m. (kost)

Stratigrafické jednotky: 30/1 (izolované kosti)

Superpozice: Zlomky těchto kostí byly v neanatomické poloze nad levým femurem poh bu 28/2. Autor výzkumu použil mošné porušení poh bu 29 (vzhledem k neanatomické poloze těchto několika málo kostí to však není příliš pravděpodobné). Dále leží 6 cm nad pohbem 29 (SJ 29/1).

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Zachováno pouze několik fragmentů z krční a hrudní páteře, lopatky a dlouhých kostí z horní části těla. Tak uvádí antropologická zpráva (Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Kuželka, V. . Věno, 25). Autor výzkumu i kresebná dokumentace však uvádí pouze část páteře a zlomky drobných blíže neurčených kostí. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 30/1) - ?, dospělý (nad 30 let?), krevní sk. A, patologie: degenerativní produktivní změny na krčních obratlích (spondylosa, intervertebrální osteochondrosa a spondylarthrosa)

Hrob 31 (obr.15:31, foto 147)

sektor A, nivelace min. 211,96 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 31/1 (sklad kostí), 31/2 (sklad kostí), 31/3 (zásyp)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Sekundární sklad kostí v neanatomické poloze (vzniklý v baroku? . tomu by nasvědčovala skladba keramických nálezů, v nichž jsou zastoupené jak zlomky ranostředověké, tak novověké), uspořádaný do nepravidelného kruhu. Kosti pocházejí pravděpodobně ze dvou jedinců, z nichž z druhého (SJ 31/2) byla identifikována pouze proximální třetina pravostranné kosti pační. Ze (opticky nerozlizeneho) zásypu pocházejí 20 keramických zlomků (1 . 20).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 31/1) . ?, adultus I (25 . 30 let), robustičita střední

jedinec 2 (SJ 31/2) . ?, adultus I (20 . 25 let), robustičita střední+

Nálezy ěpřím s: 1 . 20) Keramické fragmenty . okraj 5ks (1x B1, 4x ostatní); dno 1ks; tělo zdobené 1ks (HV); tělo nezdobené 13ks.

Hrob 34 (obr.15:34, foto 147)

sektor A, nivelace min. 212,07 m.n.m. (páte)

Stratigrafické jednotky: 31/1 (primární pohřeb)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Torzo kostry leželo v anatomické poloze, na které kosti chaoticky uspořádané. Zachovaly se pouze některé kosti horních končetin, páteře a pánve. Zbytek porušen v novověku (dle pozorování autora výzkumu). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 34/1) - ? (žena?), adultus I (20 . 30 let), výška postavy max. 162 cm, robustičita střední až gracilní, krevní sk. AB

Hrob 35 (obr.15:35, foto 148)

sektor A, nivelace min. 211,24 m.n.m. (páte)

Stratigrafické jednotky: 35/1 (hrobová jáma), 35/2 (primární poh eb), 35/3 (izolované kosti), 35/4 (kam. oblo0ení), 35/5 (d ev ná konstrukce), 35/6 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Kompletn zachovalá obdélníková hrobová jáma se zaoblenými náro0ími o rozm rech 190 x 65 cm. Dob e dochovaná kostra nedosp lého jedince v anatomické poloze ventrální s rukama podél t la. Na základ dokumentace spo ívají distální konce p edloktí a dla pod kostí pánevní (jasn patrné je to u levé horní kon etiny, mén pak u pravé). V laborato i dále identifikována pravá lícní kost a n kolik zub dít te (SJ 35/2). V pravém horním rohu velký opukový kámen (64 x 26 cm) a pod kostrou zbytky d ev ných prken (*). Ze zásypu pochází 3 ks 0elezá ské strusky (1) a 4 keramické zlomky (2 . 6).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 35/2) - ? (mu0?), juvenis (15 . 16 let), výzka 153 . 155 cm, krevní sk. A, patologie: facies condylaris bipartita

jedinec 2 . p ím s (SJ 35/3) . dít , infans I (1,5 . 5 let)

Nálezy Ěp ím s: 1) železá ská struska, 3 ks (inv. . 2/93-155).

2 . 6) Keramické fragmenty . okraj 1ks (D2); t lo zdobené 1ks (RHR); t lo nezdobené 2ks.

Hrob 36 (obr.15:36, foto 168, 169, 173)

sektor A, nivelace min. 212,48 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 36/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Ěpatn zachované poz statky pánve a dolních kon etin, s výjimkou kostí holenních vze v drobných fragmentech. Z dokumentace nelze ur it, zda-li se fragmenty nacházely v anatomické poloze, i kdy0 paralelní poloha obou holenních kostí by tomu mohla nasv d ovat. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 36/1) - ?, dosp lý?, robusticita st ední, krevní sk. AB

Hrob 38 (obr.15:38, foto 151, 175, 176)

sektor A, nivelace min. 210,52 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 38/1 (hr. jáma), 38/2 (primární poh eb), 38/3 (kam. oblo0ení), 38/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: áste n poruzuje obj. 37 (se struskou a uhlíky). Nad hrobem 39.

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachována pravá svrchní ást hrobové jámy. Poz statky celé kostry malého dít te s výjimkou kostí nohou. Postmortáln deformovaná lebka po odkrytí ukradena neznámým pachatelem. Levý horní roh hrobové jámy oblo0en dv ma opukovými kameny. Ze zásypu pochází 1 keramický zlomek (1).

Antropologická charakteristika: (SJ 36/1) . dít , infans I (3 . 4 roky), výzka 103 . 106 cm, krevní sk. AB

Nález y ě p í m s: 1) Keramický fragment . t lo nezdobené 1ks.

Hrob 39 (obr.15:39, foto 152, 153, 177, 178, 179, 181, 182, 184)

sektor A, nivelace min. 210,48 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 39/1 (primární poh eb), 39/2 (izolované kosti), 39/3 (kam. oblo0ení)

Superpozice: Poruzeno hrobem 40 (od distálních konc obou femur dále distáln) a poté základovým výkopem X1/1 objektu X1 - barokní kazny (horní ást trupu a lebka). Pod hrobem 38.

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Hrobová jáma nerozlizena. Z kostry zachována levá polovina dolní elisti, z postkraniaální partie pak v tzina kostí horní poloviny t la a pánev s ob ma stehenními kostmi. Za p í m s lze pova0ovat n kolik zlomk z lebe ní klenby novorozence, pop . plodu, identifikovaných v laborato i. Bezprost edn vlevo od distálního konce levé pa0ní kosti p í n opukový kámen (kresebn nedokumentován) a další kámen spo íval nad levou pa0ní kostí v zásypu, kam se dostal pravd podobn dislokací p i budování základ barokní kazny (výkop X1/1). Bez nález .

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 39/1) . mu0, maturus (40 . 50 let), výzka 166 . 167 cm, robusticita st ední+, krevní sk. 0, patologie: zran ní pa0ní kosti, degenerativní zm ny na páte i, platyspondylie

jedinec 2 . p í m s (SJ 39/2) . fetus (plod, resp. novorozenec)

Hrob 40 (obr.15:40, foto 152, 153, 180, 181, 182, 184, 185)

sektor A, nivelace min. 210,34 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 40/1 (hr. jáma), 40/2 primární poh eb, 40/3 (izolované kosti), 40/4 (kam. oblo0ení), 40/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzuje hrob 39.

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (285°). Kompletn zachovalá nepravideln oválná hrobová jáma o rozm rech 135 x 50 cm. Zachována v tzí ást skeletu malého dít te, v tzinou ve fragmentech. Práv díky fragmentarizaci kostí nelze spolehliv rozpoznat polohu rukou, ale dochované ástí horních kon etin nazna ují polohu podél t la. Podle popisu hrob od autora výzkumu spo íval na hrudi zem elého velký opukový kámen, který vzak nebyl zdokumentován (*). Bezprost edn vpravo od lebky le0el jeden menzí opukový kámen, druhý pak na spodním okraji hrobové jámy (autor výzkumu uvádí pouze jeden kámen, kresebná dokumentace vzak dva). Jako p í m s byla pak v laborato i identifikována ást t la kosti lýtkové dalzího jedince (SJ 40/3), kterého vzak uvádí pouze interní antropologická zpráva (Dobisíková . Velemínský . Ku0elka (nevro eno), 28) chybí vzak v publikovaném soupisu (Dobisíková . Velemínský . Ku0elka 1996, 209). Ve východní polovin hrobové jámy le0el nad poh bem 40/2 sklad kostí . 41/1 zavalený kameny (viz shrob 41%o Ze zásypu pochází 18 keramických zlomk (1 . 18).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 40/2) . dít , infans I (5 . 6 let), výzka 111 . 114 cm, krevní sk. AB, patologie: cribra orbitalia (krevní anémie?)

jedinec 2 . p í m s (SJ 40/3) - ?, min. juvenis, tj. nad 15 let

Nález **Ě p ím s:** 1 . 18) Keramické zlomky . okraj 3ks (1x D6, 1x D9, 1x mis2); hrdlo/plec zdobené 2ks (1x RHJ, 1x RHR); dno 1ks; t lo nezdobené 11ks; no0ka 1ks.

Hrob 41 (obr.15:41, foto 152, 153, 180, 181, 182, 184, 185)

sektor A, nivelace min. 210,37 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 41/1 (sklad kostí), 41/2 (kam. zával)

Superpozice: P ekrývá poh eb 40/2 v jeho hrobové jám 40/1 a áste n (kameny . SJ 41/2) vybíhá i mimo tuto hrobovou jámu.

Popis hrobu: Shluk kostí v neanatomické poloze se nachází v rámci dolní poloviny hrobové jámy 40/1 a p ekrývá tak bez p ímého porušení poh eb 40/2. Jedná se o bérkové a kosti nohy obou dolních kon etin dosp lého jedince.Mezi kostmi a také nad nimi východním sm rem je umíst no celkem 6 opukových kamen a í ní valoun. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 41/1) - mu0?, dosp lý, výzka 163 cm, st edn robustní, krevní sk. AB

Hrob 42 (obr.15:42, foto 156, 157, 192, 194, 195, 214, 215, 216)

sektor B, nivelace min. 210,56 m.n.m. (dno), max. 210,71 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 42/1 (hr. jáma), 42/2 primární poh eb, 42/3 (kam. oblo0ení), 42/4 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachycena polovina hrobové jámy podél levé strany poh bu 42/2, její horní st na poružena zdí u velvyslanectví USA. Zlomkovit dochované poz statky (lebky i postkraniálu) kostry le0ící v anatomické poloze ventrální. Zachované hlavn dlouhé kosti kon etin. Poloha rukou neidentifikovatelná. Vedle pravé dolní ásti t la sklad kostí (viz hrob 45) nahrnutý z ejm k pravé, opticky nerozlizené, st n hrobové jámy. Vedle pravého ramene velký opukový kámen, další kámen v levém dolním rohu jámy a t etí malý opukový kámen spo íval na pravé holenní kosti. Pod pánví, v prostoru mezi nezachovalými proximálními ástmi stehenních kostí le0el ve vodorovné poloze, zpící mírn sklon n 0elezný n 0 (1), asi 15 cm od no0e, na vnit ní stran proximální ásti stehenní kosti pak le0ela ve vertikální poloze (zú0ením sm rem dol) ást bronzového kování zpice ko0ené pochvy no0e (2). Nad tímto hrobem bez uvedení bli0zích údaj byla nalezena 1 bronzová post íb ená záuznice (3). Ze zásypu pochází 1 keramický zlomek (4).

Antropologická charakteristika: (SJ 42/2) - ? (mu0?), dosp lý, matus I (40 . 50 let), výzka 160 . 165 cm, robusticita st ední a0 gracilní, krevní sk. AB

Nález **Ě inventá :**

1) N 0 0elezný, p vodn vcelku, v sou asnosti v 11 fragmentech, rekonstruované rozm ry: d. 179 mm, z. 17 mm, s. h betu 6 mm, s. ost í 2 mm.

2) Kování konce nezachované pravd podobn ko0ené pochvy (tzv. nákon í), rozm ry: 26 x 10/14,5, s. plechu 1 mm, s. obou plízk v . nýtu 7 mm, bronz (?).

Nález **Ě nad hrobem** (bez bli0zí lokalizace): 3) Esovítá záuznice, Ø 11/14 mm, s. 1,5 mm z.es 2 mm, bronz post íb ený (obr.3:42/1).

Nález **Ě p ím s:** 4) zlomek keramiky, okraj s bílým p etahem, o azený, typ ? (zdu elý) (foto 2-93-169-42-1, 2-93-169-42-2)

4) Keramický zlomek . okraj (B1).

Hrob 43 (obr. 15:43; foto 231, 232, 346)

sektor B; nivelace min. 210,16 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 43/1 (hr. jáma), 43/2 (primární pohřeb), 43/3 (důvodná konstrukce), 43/4 (kam. obložení), 43/5 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Poniženo stavebním výkopem (část kostry 43/2 a SZ část hr. jámy 43/1). Orientace Z . V (275°). Zachovány ¾ nepravidelně oválné hrobové jámy. Kostra v anatomické poloze ventrální, zachována především lebka v poloze na týlu, zlomky kostí stehenních a pažních a pravá část pánve. Pravá ruka podél těla, levá nezachována. Podél pravé stěny jámy karbonizovaný pozůstatek důvodné konstrukce . prkna (43/3). Z hrobu pochází 1 železný hřeb (1), jehož poloha však nebyla zdokumentována, lze však předpokládat, že byl nalezen v oblasti důvodné konstrukce. V JZ rohu jámy na stojato opukový kámen. Ze zásypu pochází 10 keramických zlomků (2-11).

Antropologická charakteristika: (SJ 43/2) - ? (muž?), adultus II (30. 40 let), výška neurčena, středně robustní (?), krevní sk. AB

Nálezy - inventář : 1) hřeb železný, rozlomený na 2 ks, d. 65 mm, z. 9 mm, s. 5 mm (obr. 2-93-165-43-1)

Hrob 44 (obr. 15:44; foto 190, 191, 196, 197)

sektor A; nivelace min. 211,50 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 44/1 (hr. jáma), 44/2 (primární pohřeb), 44/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Spodní polovina hrobu porušena obj. 84.

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Zachována horní polovina hrobové jámy, zbytek hrobu porušeno 1. rýhou na odvod vody (obj. 84). Z kostry se zachovaly především část mozkoviny a z postkranialní partie několik fragmentů kosti pažní a kosti lýtkové. V oblasti lebky nalezeny 2 esovité záuznice (1 . 2).

Antropologická charakteristika: žena?, maturus I (40 . 50 let), krevní sk. A

Nálezy - inventář :

1) Esovitá záuznice s odlomeným esem, Ø 13/17 mm, s. 2,5 mm, bronz (obr. 3:44/1).

2) Esovitá záuznice, Ø 10/15 mm, s. 1 mm z esu 3 mm, bronz pozlacený (obr. 3:44/2).

Hrob 45 (obr. 15:45; foto 156, 157, 195, 214, 215, 216)

sektor B, nivelace min. 210,56 m.n.m. (dno), max. 210,61 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 45/1 (sklad kostí), 45/2 (sklad kostí), 45/3 (sklad kostí), 45/4 (kam. obložení)

Popis hrobu: Jedná se o primární sklad kostí nahnutý k spodní části S stěny (opticky nerozlizené) hrobové jámy 42/1. Dle antropologického hodnocení pochází nejméně ze tří jedinců. Prostorové

k tomuto shluku vztahuje jeden opukový kámen, další rozměrný kámen ohraničující tento sklad ze západu tvoří obložení hrobu 42 (SJ 43/3). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 45/1) - ?, juvenis (15 . 17 let), výška 160? cm, krevní skupina A

jedinec 2 (SJ 45/2) . dítě , infans I (2 . 7 let)

jedinec 3 (SJ 45/3) - ?, maturus I (40 . 50 let), patologie: os Incae completum

Hrob 47 (obr.15:47, foto 212, 213, 214, 215, 216)

sektor B, nivelace min. 210,40 m.n.m. (dno), max. 210,57 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 47/1 (hr. jáma), 47/2 (primární pohřeb), 47/3 (izolované kosti), 47/4 (izolované kosti), 47/5 (izolované kosti), 47/6 (kam. obložení), 47/7 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace SZZ . JV (285°). Částečně zachovaná hrobová jáma (Jst na). Západní konec hrobu porušen zdí u velvyslanectví USA. Kostra dospělého jedince (SJ 47/2) v anatomické poloze ventrální s horními končetinami podél těla. Z lebky se dochovala pouze dolní část, z postkranialu vztina kostí, ovšem ve fragmentech. U levé pánevní kosti nalezeno několik zlomků dolní čelisti (SJ 47/3). Jako poslední byla identifikována levá dolní rameno dolní čelisti (SJ 47/4), které leželo mezi distálními konci stehenních kostí jedince 47/2. Hrob obložen 5 opukovými kameny. Ze zásypu pochází 8 keramických zlomků (1 . 8).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 47/1) . muž, adultus (30 . 40 let), výška 170 cm, robustičita střední, patologie: kaz u 36, degenerativní změny na páteři

jedinec 2 (SJ 47/2) . dítě , infans I (1,5 . 2,5 roku)

jedinec 3 (SJ 47/3) . dítě , infans I (3 . 4 roky)

Nálezy ěpím s: 1 . 8) Keramické zlomky . okraj 2ks (1x D3, 1x D7); dno 2ks; tělo zdobené 2ks (1x RHD, RHJ+); tělo nezdobené 2ks.

Hrob 50 (obr.16:50, foto 226, 227, 233, 339)

sektor B, nivelace min. 210,20 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 50/1 (hr. jáma), 50/2 (primární pohřeb), 50/3 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Hrobová jáma zachovalá ze 3/4 (chybí Sst na). Velmi pozkozená kostra . zachovány pouze zlomky horních a dolních končetin . v anatomické poloze ventrální, pravá ruka horní končetina podél těla (levá nezachovaná). Fragmentarizované kosti se při vyzvedávání plně rozpadly, tudíž chybí antropologická charakteristika. Mezi chodidly drobný kámen (nejedná se o opuku, podle foto zřejmě o úlomek místní bídlice). V hrobě nalezeno železný hřeb (1), ovšem jeho poloha není známa (není zanesen v dokumentaci), je tedy pravděpodobné, že byl nalezen v zásypu hrobu. Ze zásypu pochází 35 keramických zlomků (2 . 36).

Antropologická charakteristika: neprovedena

Nálezy ěpím s: 1) Hřeb železný s plochou hlavíci, d. 74 mm, z. 6 mm, s. 4 mm.

2 . 31) Keramické zlomky . okraj 7ks (2x A1, 1x A5, 1x A6, 1x B2, 1x mis1, 1x D17); dno 4ks; hrdlo/plec zdobené 1ks (RHJ); t lo zdobené 5ks (1x KVJR, 2x RHJ, 2x RHR, 1x RHJ+, 1x KVJR, 1x PL); t lo nezdobené 18ks; torzo 1ks (mis1).

Hrob 51 (obr.16:51, foto není)

sektor B, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 51/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Autor výzkumu uvádí toliko sdruhotn ulo0ená lebka%bez dalších informací. Antropologický posudek uvádí, 0e jde o t i v tzi fragmenty lebe ní klenby. Stratigraficky se nalézají p i ji0ní ásti horní st ny hrobu 50 (*).

Ze zásypu pochází 0elezný h eb (1) a ohnutá 0elezná ty inka, ve st ední ásti roztepaná (2) a 17 keramických fragment (3 . 20).

Antropologická charakteristika: (SJ 51/1) - ?, maturus (nad 40 let), robusticita v tzi?

Nálezy Ě p ím s:

1) H eb 0elezný, horní ást s hlavicí, d. 53 mm, z. 8 mm, d.7 mm.

2) Ty inka 0elezná, ohnutá, ve st ední ásti roztepaná, d. 119 mm, z. 6, s. 5.

3 . 20) Keramické fragmenty . okraj 3 ks (2x F2, 1x mis1); hrdlo/plec zdobené 4 ks (2x RHD, 1x RHJ, 1x RHJ+); dno 1ks; torzo 1ks; t lo nezdobené 8 ks.

Hrob 53 (obr.16:53, foto 219, 221, 222, 224, 225, 226, 234, 235)

sektor B, nivelace min. 210,26 m.n.m. (dno), max. 210,34 (kámen)

Stratigrafické jednotky: 53/1 (sklad kostí), 53/2 (sklad kostí), 53/3 (sklad kostí), 53/4 (kam. zával)

Popis hrobu: Jedná se o primární sklad kostí, zahrnujících 4 kosti stehenní, 1 kost holenní a zlomek pánve, z min. 3 jedinc v neanatomické poloze nad dolní polovinou poh bu 61/2 ve výplni 61/3 jeho hrobové jámy, 25 cm od jejího dna. Nad/mezi kostmi le0el opukový kámen. Bez nález .

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 53/1) . ? (mu0?), adultus?, výzka okolo 170 cm, robusticita v tzi

jedinec 2 (SJ 53/2) . ?, adultus (30 . 40 let), robusticita st ední

jedinec 3 (SJ 53/3) - ?, juvenis? . více ne0 14 let, robusticita gracilní?

Hrob 54 (obr.16:54, foto 219, 226, 234, 235)

sektor B, nivelace min. 210,25 m.n.m. (kost)

Stratigrafické jednotky: 54/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Jedná se o části solitérní lebky (klenba, fragmenty báze a část mandibuly) ležící spolu s kostmi (vedle nich) hrobu 53 ve výplni 61/3 ve stejné úrovni. Stratigraficky je s nimi totožná a nevidím tedy důvod vydávat ji ze skladu kostí, označených jako hrob 53, nicméně z důvodu respektování povodňového dělení ji ponechávám jako samostatný pohřeb. Navíc, zjistěné antropologické údaje nastiňují možnost, že pochází ze stejného jedince jako kosti 53/2. Z lebky se zachovala téměř v úplnosti lebka, klenba, několik fragmentů báze a část dolníelisti. Vedle lebky se též našlo několik zlomků keramiky obrátě. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 54/1) . mu?, adultus II (30 . 40 let), robusticita min. střední, krevní sk. AB

Hrob 57 (obr.16:57, foto 217, 218, 246, 247, 349)

sektor B, nivelace min. 210,14 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 57/1 (hr. jáma), 57/2 (primární pohřeb), 57/3 (izolované kosti), 57/4 (kamenné obložení), 57/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzuje hrob 58=59 a je poružen hrobem 78 (*).

Popis hrobu: Horní polovina hrobu poružena zdí u velvyslanectví USA. Orientace Z . V (265°). Pohřeb 57/2 ležící pod severní částí hrobu 58=59, který poruzuje. Po vybrání zásypu hrobu 58=59 se vyznačil obrys severní stěny hrobové jámy (57/1), její stěna na spolehlivě nerozlízena (hrana na plánu tohoto hrobu je uměle vytvořený schodovitý útvar, nejspíše vzniklý metodou odkryvu). Zachována dolní část postkraniální kostry jedince, který ležel v anatomické poloze ventrální. V nesouladu s anatomickou polohou byly položeny dvě levostranné zánártní kosti (talus a calcaneus). Pod pravým chodidlem pohřbu 57/2 ležela antropologicky neurčená dlouhá kost (asi humerus nebo gracilní tibie?), označená jako hrob 73± která může pocházet z poruženého hrobu 58=59 (viz hrob 73). Podél (opticky nerozlízené) severní stěny hrobové jámy 2 opukové kameny. Ze zásypu pochází 1 keramický střep (1).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 57/2) . ? (mu?), adultus, výška 166 . 168 cm, robusticita střední, krevní sk. AB

jedinec 2 (SJ 57/3) . ?, dospělý?

Nálezy ěpřím s: 1) Zlomek keramiky . hrdo/plec zdobené (RHJ).

Hrob 58=59 (obr.16:58,59, foto 217, 218)

sektor B, nivelace min. 210,16 m.n.m. (lebka . SJ 58/2), max. 210,42 m.n.m. (dno SJ 59/1)

Stratigrafické jednotky: 58/1 (izolované kosti), 59/1 (hr. jáma), 59/2 (izolované kosti), 59/3 (kam. zával), 59/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poružen hrobem 57.

Popis hrobu: Západní část hrobu poružena zdí u velvyslanectví USA. Zachycena její polovina hrobové jámy, severní poružena hrobem 57. Jedná se o kosterní pozstatky v neanatomické poloze (*). Kostí dolních končetin (59/2) ležely ve shluku při západní části její stěny hrobové jámy 59/1 a kosti lebky (58/1) pak při východní stěně hrobové jámy 59/1, podle terénního pozorování pak její v zásypu hrobu 57 (SJ 57/5). V zásypu hrobu se nacházel 1 opukový kámen, ležící ve stejné úrovni jako kosti 59/2 (jeho nivelace neprovedena, ale je to dobře patrné z fotografií). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 58/1 + 59/2) . mu0, matusus II (50 . 60 let), výzka 167 . 168, robusticita st ední a0 v tzi, patologie: patní ostruha (calcar calcanei)

Hrob 60 (obr.16:60, foto 229, 230, 340, 341, 342)

sektor B, nivelace min. 210,00 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 60/1 (hr. jáma), 60/2 (primární poh eb), 60/3 (kam. oblo0ení), 60/4 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Zachována východní ást hrobové jámy, západní ást poruzena zdí u velvyslanectví USA. Ji0ní ást hrobu p ekryta, bez vzájemného poružení, hrobem 47 (jeho0 dno spo ívá 40 cm nade dnem hrobové jámy 60/1). Ze skeletu se zachovala dolní polovina postkraniálního skeletu, v tzinou ve zlomcích. Mezi pravou dolní kon etinou a ji0ní st nou hrobové jámy 2 opukové kameny. V SV rohu hrobové jámy je na fotografii . 229 zachycen t etí opukový kámen nale0ato (v kresebné dokumentaci chybí). Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 60/2) - ? (0ena?), matusus I (40 . 50 let), výzka 163 . 164, robusticita st ední, patologie: degenerativn produktivní zm ny na páte i

Hrob 61 (obr.16:61, foto 220, 221, 223, 225, 226, 234, 235, 236, 241, 242, 243, 339, 340, 341)

sektor B, nivelace min. 210,01 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 61/1 (hr. jáma), 61/2 (primární poh eb), 61/3 (kam. oblo0ení), 61/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzuje východní ást objektu . 49. Nalézá se 11 . 25 cm pod shluky kostí 53, 54 a 70 a 53-54 cm pod korunou opukové zídky na hlínu (obj. 48).

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Zachována ji0ní a východní st na hrobové jámy, pr b h severní a západní st ny je nep ímo detekovatelný na základ polohy celkem 4 opukových kamen . 2 opukové kameny se nalézaly té0 p i ji0ní st n a 2 p i st n východní, z nich u nejsevern jzího z nich není p ísluznost k tomuto hrobu jistá. Rekonstruovaný rozm r hrobové jámy íní 220 x 70/80 cm. V hrobové jám byla ulo0ena dob e zachovaná kostra v anatomické poloze ventrální s rukama podél t la; pravá dla p itom spo ívala na horní ásti diafýzy pravého femuru. Lebka le0ela na pravé stran obli eje. V SV náro0í jámy byla ulo0ena lebka ozna ená jako ěhrob 75±a v JV náro0í pak druhá lebka ozna ená jako ěhrob 74±. Vedle pravého femuru se nalézal shluk kostí ozna ených jako ěhrob 71±a bezprost edn nad pravou holenní kostí zlomky lebe ní klenby a báze ozna ené jako ěhrob 70±. Ze zásypu pochází 4 keramické zlomky (1 . 4).

Antropologická charakteristika: (SJ 61/2) . mu0, adultus (20 . 30 let), výzka 169 cm, robusticita st ední+, krevní sk. AB

Nálezy ě p ím s: 1 . 4) Keramické zlomky . t lo zdobené 1ks (RHJ+); t lo nezdobené 3ks.

Hrob 62 (obr.16:62, foto není)

sektor B, nivelace min. 210,32m.n.m. (kost)

Stratigrafické jednotky: 62/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozližena. Jedná se o část pravé dolní končetiny (části kostí bérce a zlomky kostí nohy, ovšem v anatomické poloze), ležící 25 cm jižně od západního konce jižního výboju objektu 48 (*). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 62/1) - ?, dospělý?, krevní sk. AB

Hrob 63 (a+b) (obr.16:63a, 17:63b, foto 63a: 238, 239, 240, 343, 344 + 63b: 259, 260)

sektor B, nivelace 63a min. 210,05 m.n.m. (dno); nivelace 63b min. 209,95 m.n.m.

Stratigrafické jednotky: 63a/1 (sklad kostí), 63a/2 (sklad kostí), 63a/3 (sklad kostí), 63b (sklad kostí), 63a/4 (kam. zával)

Popis hrobu: Jako hrob 63± byly označeny 2 shluky kostí na různých místech v sondě B (*). Dodatečně jsem je konvenčně seřadil s 63a (sklad kostí vedle hrobu±64) a 63b (sklad kostí v hrobu 83) s tím, že nelze rozeznat přesnost jednotlivých jedinců ke konkrétním hrobům. Mezi nálezy figuruje 1 stříbrem plátovaná záuznice (1) uváděná jako artefakt z hrobu 63 bez bližších údajů. Z hrobu pochází 9 keramických fragmentů (2 . 10), bez bližšího prostorového určení.

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 . muž?, nad 30let (adultus?), robusticita v tzi

jedinec 2 - ? (žena?), adultus?, robusticita střední až gracilní, patologie: levostranná subluxace?, cystoidní defekty na levé stehenní kosti

jedinec 3 - ?, dospělý? robusticita střední až gracilní

jedinec 4 . dítě , infans I (do 7 let)

Nálezy ě inventá (?):

1) Esovitá záuznice, Ø 15,5/16,5 mm, s. 2,5 mm, z. es 3 mm, bronz, stříbrem plátovaný - plátování dochováno jen z jedné strany (obr.3:63/1a+b).

Nálezy ě p ím s: 2 . 10) Keramické fragmenty . okraj 3ks (1x D2, 1x D3, 1x D8); hrdlo/plec nezdobené 1ks; dno 1ks; tělo nezdobené 4ks.

Hrob 64 (obr.16:64, foto 239, 240, 343, 344, 345)

sektor B, nivelace min. 210,11m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 64/1 (izolované kosti), 64/2 (izolované kosti)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozližena. Nejedná se o hrob, ale pouze o 2 izolované kosti (lebeční klenba a diafýza pravého femuru), ležící mezi hrobem 65 a shlukem kostí 63a. Od 63a je dle tenký (asi 2 . 3 cm široký) pás ztrouchnivlého dřeva (SJ 77/4), patřící nejpravděpodobněji jedinci 77/1 (viz hrob 77). Vedle těchto pozstatků se našlo i několik fragmentů obober a tělo stehenní kosti dítěte (64/2). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 64/1) . muž?, matusus I (40 . 50 let), robusticita v tzi

jedinec 2 (SJ 64/2) . dít

Hrob 65 (obr.16:65, foto 237, 239, 240, 343, 345)

sektor B, nivelace min. 210,18 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 65/1 (sklad kostí), 65/2 (kam. zával)

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Tento hrob byl autorem výzkumu označen jako supír%(*). Jde o poměrně dobře zachované pozstatky dospělého jedince v neanatomické poloze s dobře zachovanou lebkou, částečně pokrytou opukovým kamenem. Další kámen spočíval na shluku kostí a tetí, rozměrnější kámen pak ležela pí severním okrajem těchto kostí. Z hrobu pochází 1 keramický fragment (1).

Antropologická charakteristika: (SJ 65/1) . muž, matus II (50 . 60 let), výška 165 . 166 cm, robustičita střední, krevní sk. AB, patologie: extóza na levé pánevní kosti, degenerativní změny na páteři.

Nálezy Ěpím s: 1) Keramický fragment . okraj (D17).

Hrob 68 (obr. není, foto není)

sektor ?, nivelace neprovedena

Popis hrobu: Autor výzkumu u popisu tohoto hrobu uvádí: sňenal. lebka s nohou ?%du ísla plánu je pak uvedeno sňení%fotografie neexistuje. Antropologická zpráva pod tímto íslem vzak uvádí: sbez nálezů lidských pozstatk %d(Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Kuželka, V. nevro eno, 34). Na celkovém plánu také není vynesena.

Hrob 69 (obr. není, foto není)

sektor B, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 69/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Jedná se o střední část dolní čelisti a dvě stoličky, které představují píím s hrobu 61, pocházející z jeho záspy (SJ 61/4) (*). Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 69/1) . ?, juvenis a0 adultus, krevní sk. AB

Hrob 70 (obr. 16:70, foto 234, 235)

sektor B, nivelace min. 210,12 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 70/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Jde o zlomky lebeční klenby a báze nacházející se nad pravou holenní kostí jedince 61/2 a pod kostmi 54/1 (nikoli pod objektem 56, jak uvádí autor výzkumu) ve výplni hrobu 61 (SJ 61/4) (*). Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 70/1) . ?, dospělý, krevní sk. AB

Hrob 71 (obr. 16:71, foto 234, 235, 236, 339)

sektor B, nivelace min. 210,13 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 71/1 (sklad kostí)

Popis hrobu: Jedná se o kosti horních končetin (nikoliv nohou, jak uvádí autor výzkumu) v neanatomické poloze, složené v zásypu hrobu 61 vedle pravého femuru pohřbu 61/2, několik centimetrů nad ním u stěny hrobové jámy 61/1, mezi dvěma opukovými kameny (SJ 61/3), blíže k východnímu z nich. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 71/1) . ? , nad 15 let (dospělý?), výška méně než 160 cm, robustičita gracilní, krevní sk. AB

Hrob 72 (obr. není, foto není)

sektor B, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 72/1 (sklad kostí)

Popis hrobu: Jedná se o diafýzy oboustranných kostí holenních a několik dalších zlomků dlouhých kostí dolních končetin. Na základě antropologického určení je velmi pravděpodobně, že pocházejí ze zásypu hrobu 61 (*). Z oblastí kostí pochází 1 keramický fragment (1-5).

Antropologická charakteristika: (SJ 71/1) . ? , nad 15 let (dospělý?), výška méně než 160 cm, robustičita gracilní, krevní sk. A

Nálezy ěpřím s: 1-5) Keramické fragmenty . tlo nezdobené 5ks.

Hrob 73 (obr. 16:73, foto 217, 218, 246, 247, 349)

sektor B, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 73/1 (izolovaná kost)

Popis hrobu: Jedná se o diafýzu neidentifikovatelné dlouhé kosti v neanatomické poloze jako přím s v hrobu 57 pod patní kostí jedince 57/2. (Nejedná se o přím s 57/3 . tou je odlišný calcaneus, i když nelze vyloučit, že 57/3 a 73/1 pocházejí z 1 jedince, jde jen o domněnku nepodloženou antropologickým posudkem).

Antropologická charakteristika: (SJ 73/1) . neprovedena

Hrob 74 (obr. 16:74, foto 248, 347)

sektor B, nivelace min. 210,08 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 74/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Nejedná se o hrob, ale o část klenby a báze detské lebky umístěné v JV nároží hrobové jámy 61/1. Několik cm SZ od lebky opukový kámen, zřejmě příslužící hrobu 61. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 74/1) . dítě , infans I (2-4 roky), krevní sk. AB

Hrob 75 (obr. 16:75, foto 248, 347)

sektor B, nivelace min. 210,20 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 75/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Nejedná se o hrob, ale o část klenby, levé poloviny obličejové partie a několik zlomků báze lebky dospělé osoby umístěné v JZ nároží hrobové jámy 61/1. Bezprostředně SZ od lebky 2 opukové kameny, příslužící hrobu 61. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 75/1) . ? (žena?), adultus II (30 . 40 let), krevní sk. AB

Hrob 77 (obr. 16:77, foto 244, 245, 348)

sektor B, nivelace min. 209,99 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 77/1 (hr. jáma), 77/2 (primární pohřeb), 77/3 (kam. obložení), 77/4 (d. konstrukce), 77/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: Hr. jáma 77/1 poruzuje SZ část hrobu 81. Leží pod hroby ±63 (6 cm) a 64 (12 cm).

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). V hrob spočívala neúplná natažená kostra dospělého jedince v poloze na zádech. Z lebky se zachovala pouze část týla mandibuly a z poskranialního skeletu především kosti lokalizované od pánve distálně; kosti nohy pak leží mimo hranice sondy. Autor výzkumu uvádí hrobovou jámu. K tomuto hrobu se však vztahuje pravděpodobně pouze její kratší Z část. Součástí tohoto hrobu je dle mého názoru i dřevěná konstrukce . vertikálně uložené prkno (77/4) (*). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 77/2) . ? (žena?), adultus (30 . 40 let), výška 160 . 162 cm, robustičita střední až gracilní, krevní sk. A

Hrob 78 (obr. 16:78, foto 217, 218, 246, 247, 349)

sektor B, nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 77/1 (izolované kosti)

Superpozice: Poruzuje pravostrannou část pohřbu 57/2.

Popis hrobu: Orientace Z . V (265°). Hrobová jáma nerozlizena. Nejedná se o hrob, ale pouze o část dolní končetiny . kosti bérce a kosti nohy (ossa pedis) (*). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 78/2) . ? , dospělý?, robustičita střední až gracilní, krevní sk. AB

Hrob 80 (obr. 17:80, foto 251, 252, 258, 259, 260, 352)

sektor B, nivelace min. 209,91 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 80/1 (primární pohřeb), 80/2 (izolované kosti)

Superpozice: částečně (podél severní strany) poružen hrobem 83.

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Hrobová jáma nerozlizena. Fragmentárn dochovaná kostra dosp lé osoby v anatomické poloze ventrální. Distální ásti bérce a kosti nohou pod profilem, za hranicemi sondy B. Z rozdrčené lebe ní klenby se nazlo pouze n kolik zlomk , pod pravou spánkovou kostí le0ela 1 záuznice (1). Jako p ím s se v hrob vyskytla diafýza pravé pa0ní kosti z dalzího jedince a ást dolního konce lemuru (SJ 80/2) (*).

Antropologická charakteristika:

jedínec 1 (SJ 80/1) . 0ena?, 20 . 30 let (adultus), výzka 162 . 163 cm, robusticita st ední a0 gracilní, krevní sk. AB

jedínec 2 (SJ 80/2) - ?, min. juvenis (dosp lý?), robusticita st ední

Nálezý Ě inventá : 1) Esovitá záuznice, Ø 12/13 mm, s. 2,5 mm, es odlomené, bronz pozlacený (obr.?:80/1).

Hrob 81 (obr. 16:81, foto 255, 256, 350)

sektor B, nivelace min. 210,13 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 81/1 (hr. jáma), 81/2 (primární poh eb), 81/3 (kam. oblo0ení), 81/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzen hrobovou jámou 77/1.

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachována východní a ást severní st ny hrobové jámy. Z vlastního poh bu zcela chybí hlava a trup, ze skeletu se zachovaly pouze n které kosti dolních kon etin (*). 10 cm vlevo od zachované ásti femuru p i okraji hrobové jámy le0el opukový kámen, dalzí opukový kámen pak spo íval uprost ed východní st ny jámy. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 81/2) . ?, dosp lý (>30 let), výzka 166 cm?, robusticita st ední a0 v tží, krevní sk. AB

Hrob 82 (obr. 17:82, foto 253, 254, 351)

sektor A, nivelace min. 210,20 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 82/1 (hr. jáma), 82/2 (primární poh eb), 82/3 (izolované kosti), 82/4 (kam. oblo0ení), 82/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: Nad hrobem 96 (15 cm).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (285°). Zachována západní a jižní st na hrobové jámy. V hrob le0ela kostra nedosp lého jedince v anatomické poloze ventrální a horními kon etinami podél t la s pravou rukou podsunutou pod pánev. P ekvapivá je absence lebky, kterou vzhledem k jinak velmi dobrému zachování postkraniálního skeletu nelze p ítát na vrub nep íznivým p dním podmínkám a vzhledem ke skute nosti, 0e byla identifikována západní st na jámy, tedy ta nad hlavou, nebyla poruzena základovým vkopem barokní kazny (SJ X1/1). U nohou zem elého (východn) le0el opukový kámen. K hrobu je p i azována i rozm rná opuková deska (50 x 40/20 cm), její0 jihovýchodní hrana le0ela ve vzdálenosti asi 15 cm od levého radia (v p v. dokumentaci je vzdálenost 4 cm, ale podle fotografií je patrné, 0e je to více). Tato deska vzak celým svým objemem p ekřývala sousední ní0e polo0ený sklad kostí 97 (210,07 m.n.m. . dno), nel0e tedy vylou it, 0e nále0ela spíze jemu. V laborato i identifikována p ím s v podob t í zub dalzího jedince. Bez nález .

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 82/2) . dítě , infans II (12 let), krevní sk. AB

jedinec 2 (SJ 82/2) . neur eno

Hrob 83 (obr. 17:83, foto 257, 258, 259, 260, 261, 262, 352)

sektor B, nivelace min. 209,75 m.n.m. (dno hrobu), 209,22 m.n.m. (dno k l. jámy 83/4)

Stratigrafické jednotky: 83/1 (hr. jáma), 83/2 (primární poh eb), 83/3 (zásyp hrobu), 83/4 (k lová jáma), 63b (sklad kostí)

Superpozice: Poružen k lovou jámou 83/4 v míst pánve a kaudální ásti hrudníku. SZ ást hrobu poružena obj. 86.

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachována v tží ást obdél níkové hrobové jámy se zaoblenými náro0ími o rozm rech 210 x 60 cm. V jám spo íval jedinec v anatomické poloze ventrální s lebkou na levé stran a pravou rukou podél t la (*). Levá ruka byla odstran na (s výjimkou dvou metakarp) obj 86, který poružil SZ ást hrobu. V oblasti pánve a spodních partií páte e byla kostra protnuta výkopem k lové jámy. Jeliko0 p i výzkumu neobdr0ela vlastní íslo, ozna uji ji arbitrárn jako SJ 83/4. P i východní st n hrobové jámy je ulo0en sklad dlouhých kostí 63b (viz hrob 63). Bez nález .

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 83/2) . mu0, adultus (20 . 30 let), výzka 166 cm, robusticita st ední a0 v tží, krevní sk. AB, patologie: p ed asný sr st lebe ních zv , Schmorl v uzlu, torus maxillaris

jedinec 2 (SJ 63b) . viz hrob 63

Hrob 86 (foto 268, 269, 270, 271)

sektor B; nivelace min. 208,54 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 86/1 (jáma), 86/2 (sklad kostí), 86/3 (kam. zával), 86/4 (výpl)

Superpozice: Poružuje SZ ást hrobu 83.

Popis objektu: Nejedná se o hrob, ale o blí0e nspecifikovaný rozm rný objekt nepravidelného p dorysu, který svým JV zaobleným náro0ím poružuje SZ ást hrobu 83, západním sm rem zasahuje pod ze u velvyslanectví USA a severním sm rem pod profil sondy B. Zachycené, tudí0 neúplné rozm ry objektu íní 190/270 x 340 cm. Z objektu pochází rozmanitý sortiment nález v etn keramiky od raného st edov ku po novov k (v . glazované dla0dice), Oelezo, struska a také sekundární sklad dvou dlouhých kostí z jednoho jedince (SJ 86/2) nalezených p i ji0ní st n objektu západn od kamenného závalu 86/3.

Antropologická charakteristika: (86/2) - ? (mu0?), maturus (40 . 50 let), robusticita st ední, krevní sk. A

Hrob 87 (obr. 17:87, foto 284, 285, 357, 358)

sektor B; nivelace min. 209,40 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 87/1 (hr. jáma), 87/2 (primární poh eb), 87/3 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Tento hrob byl situován v severovýchodním nároží sondy B (v severní části ze 2 SV nároží) a zachovala se pouze jeho jihozápadní část. Zachovaná část hrobové jámy má v příčném řezu schodovitou profilaci, mírně zaoblené JZ nároží a byla zahloubena do jílového podloží. Ze skeletu se zachovala především část lebky situovaná na levé straně, postkraniální skelet byl reprezentován pouze kostmi horní poloviny těla, často fragmentarizovanými, z nichž některé nebyly v anatomické poloze. Ze zásypu pochází 8 keramických zlomků (1 . 8).

Antropologická charakteristika: (87/2) . muž, adultus (20 . 30 let), výška 171 cm, robustičita střední, krevní sk. AB, patologie: poranění spondyloza úmrtná v kůži

Nálezy Ě p ím s: 1 . 8) Keramické fragmenty . okraj 4ks (1x B2, 1x C1, 1x D7, 1x G1); tělo nezdobené 4ks.

Hrob 88 (obr. 17:88, foto 274, 283, 357, 358, 359)

sektor B; nivelace min. 209,49 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 88/1 (hr. jáma), 88/2 (sklad kostí), 88/3 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Zachován pouze západní konec hrobové jámy zapuštěné do jílového podloží o délce pouze 20 cm a šířce 60 cm, zbytek za hranicí sondy B. Autor výzkumu při popisu hrobu uvádí zlomky lebky, kadlub. Tato kamenná litická forma (1) je jedinečným nálezem i v kontextu ostatních raně středověkých pohřbů, jeho nálezkové okolnosti však nejsou bohužel zcela vyjasněny (*). Kostě ležely v neanatomické poloze. V zásypu hrobu se dále našly 4 keramické zlomky (2 . 5) a 1 zvířecí kost (6).

Antropologická charakteristika: (88/2) . ? (žena?), dospělý (nad 30 let), robustičita gracilní, krevní sk. AB

Nálezy Ě p ím s: 1) odlévací forma kamenná, oboustranná, rozměry: 53/63 x 52/75 mm, s. 12/14 mm, vyřezaný zoomorfní a antropomorfní motiv, vykrábaný ornament, na každé straně vyřezané kružky s přírodními kanálky (obr.?)

2 . 5) Keramické fragmenty . tělo zdobené 1ks (RHJ), dno 1ks, tělo nezdobené 2ks.

6) kost zvířecí, blíže neurčeno

Hrob 89 (obr. 17:89 foto 272, 275, 355)

sektor B; nivelace min. 209,85 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 89/1 (hr. jáma), 89/2 (primární poh eb), 89/3 (kam. obložení), 89/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Pod hrobem 81 bez vzájemného porušení a pravá noha pod lebkou pohřbu 90/1 (*).

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Kromě severní části (ležící již mimo hranice sondy B) zachycen zbytek obdélné hrobové jámy se zaoblenými nárožími (délka 160 cm). Kostra ležela v anatomické poloze ventrální s rukama podél těla a lebkou mírně na levé straně. Při západní straně za lebkou ležela opakovaný kámen, druhý pak při východní straně u nohou a tělo spočívalo na levé tibii pohřbu 89/2. Bez nálezu .

Antropologická charakteristika: (89/2) . dítě , infans II (10 let), krevní sk. AB

Hrob 90 (obr. 17:90, foto 264, 275, 277, 353, 354)

sektor B; nivelace min. 209,95 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 90/1 (primární poh eb)

Superpozice: Lebka nad pravou nohou poh bu 89/2, pravd podobn jej té0 poruzuje. JV ást poruzena hrobem 91.

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Hrobová jáma nerozlizena. Kostra dosp lého jedince le0ela v poloze na zádech, krom lebky v poloze na týlu v tzina horní ásti skeletu podlehla z ejm dekompozici (mo0ná i stavebním zásah m . ty uvádí pouze antropologický posudek, nikoli zápisky autora výzkumu), dolní ást je vychýlena od anatomické polohy. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (90/1) . 0ena, adultus (30 . 40 let), robusticita gracilní, krevní sk. AB

Hrob 91 (obr. 17:91, foto 263, 264, 275, 276, 353, 354)

sektor B; nivelace min. 209,91 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 91/1 (hrobová jáma), 91/2 (primární poh eb), 91/3 (kamenné oblo0ení)

Superpozice: Poruzuje východní ást hrobu 92 a z ejmé té0 JV ást hrobu 90. SV ást poruzena hrobem 102.

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachycena ji0ní st na hrobové jámy, SZ st na vymezena dv ma, západní pak jedním opukovým kamenem. Jeden ze dvou kamen podél SZ st ny spo íval na kostech levé horní kon etiny; do této polohy se mohl z polohy nastojato dostat svalením do primárního dutého prostoru v hrob . Ze skeletu zachována ve fragmentech lebka, z postkraniálního skeletu pak pouze n které dlouhé kosti. Dolní kon etiny (od st ední ásti diafýz stehenních kostí distáln) za hranicí sondy B. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (91/1) . ?, dosp lý (nad 30 let), krevní sk. A

Hrob 92 (obr. 17:92, foto 273, 275, 354)

sektor B; nivelace min. 209,97 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 92/1 (primární poh eb)

Superpozice: Východní ást poruzena hrobem 91 a západní z ejm obj. 79.

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Hrobová jáma nerozlizena. Ze skeletu se zachovaly pouze n které velmi pozkozené dlouhé kosti dolních kon etin a zlomky pánve pravd podobn v anatomické poloze. Jejich zpatný stav nedovolil zjistit tém 0ádná antropologická data.

Antropologická charakteristika: (92/1) . ?, ?, krevní sk. AB

Hrob 93 (obr. 17:93, foto 276)

sektor B; nivelace min. 209,96 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 93/1 (izolované kosti)

Superpozice: Poruženo objektem 79.

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Nejedná se o hrob, ale pouze o izolované malé zlomky kosti holenní a pánve v neanatomické poloze severovýchodn od objektu 79.

Antropologická charakteristika: (93/1) . ?, dosp lý?, krevní sk. AB

Hrob 94 (obr. 17:94, foto 267)

sektor B; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 94/1 (izolované kosti)

Superpozice: Autor výzkumu uvažuje o poružení nenalezeného trupu hrobem 83 (*).

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Nejedná se o hrob, ale o samostatn nalezenou lebku v poloze na levé stran .

Antropologická charakteristika: (93/1) . ?, adultus (30 . 40 let), krevní sk. A, patologie: zubní kámen

Hrob 95 (obr. 17:95, foto 265, 266, 359)

sektor B; nivelace min. 209,65 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 95/1 (hr. jáma), 95/2 (izolované kosti), 95/3 (kam. obložení)

Popis hrobu: Pravidelná podobn zachycena JZ část jižní st ny hrobové jámy zasekané do vzáhlého b idli ného podloží. Při této st n 1 opukový kámen. Ze skeletu na základ plánu i fotografií zachovány zlomky lebe ní klenby. Zbytek skeletu za profilem (*). Bez nález .

Antropologická charakteristika: (93/1) . ? (muž?), dosp lý (nad 30 let), robustičita st ední, krevní sk. AB

Hrob 96 (obr. 17:96, foto 211, 279, 280, 360)

sektor A; nivelace min. 210,05 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 96/1 (hr. jáma), 96/2 (primární poh eb), 96/3 (kam. obložení), 96/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Pod hrobem 82 (15 cm).

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Zachovalá hrobová jáma v délce 210 cm, severní st na opticky nerozlizena. Podél jižní st ny 2 opukové kameny, uprost ed severní 1 a 2 p i západní st n hrobové

jámy a jeden drobný nad jejím jižním okrajem, který však stratigraficky není součástí tohoto hrobu. Dobře zachovalý jedinec spočíval v anatomické poloze ventrální, s lebkou na pravé straně, pravá horní končetina podél těla, z levé zachován pouze humerus. Páteř je v místech hrudních obratlů lehce vyhnuta vlevo. Mezi tímto hrobem a hrobem 106 (kóta 209,98 m.n.m.) se nalézal primární sklad kostí 97 (kóta 210,07 m.n.m.). V oblasti spánkové kosti a pod ní nalezeny celkem 3 bronzové, stříbrem plátované záuznice (*). Ze záasypu pochází 3 keramické zlomky (4 - 7).

Antropologická charakteristika: (96/2) . mu0, maturus (50 - 60 let), výška 168 cm, robustičita střední, krevní sk. AB, patologie: coxarthrosis, gonarthrosis, sutura metopica

Nálezy Ě inventá :

- 1) Esovitá záuznice, Ø 20/21,5 mm, s. 4 mm z.es 5 mm, bronz plátovaný stříbrem (obr.3:96/1).
- 2) Esovitá záuznice, Ø 21 mm, s. 4 mm z.es 5 mm, bronz plátovaný stříbrem (obr.3:96/2).
- 3) Esovitá záuznice, Ø 19,5/20 mm, s. 4 mm z.es 4 mm, bronz plátovaný stříbrem (obr.3:96/3).

Nálezy Ěp ím s: 4 - 7) Keramické fragmenty . okraj 1ks (D5); tělo nezdobené 2ks.

Hrob 97 (obr. 17:97, foto 278, 279, 360)

sektor A; nivelace min. 210,07 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 97/1 (sklad kostí), 97/2 (sklad kostí), 97/3 (sklad kostí)

Popis hrobu: Jedná se o primární sklad kostí min. ze 3 jedinců v neanatomické poloze, nacházející se mezi hroby 96 a 106 (nikoliv 95 jak uvádí autor výzkumu). K tomuto souboru dále patří jezť neuritelné zlomky dlouhých kostí, jeden láněk prstu nohy a zvířecí kost (1). Ze záasypu pochází 6 keramických zlomků (2 - 7).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 97/1) . žena?, adultus (30 - 40 let), výška 161 cm, robustičita gracilní

jedinec 2 (SJ 97/2) . ?, maturus (40 - 50 let), výška 165 cm, robustičita střední

jedinec 3 (SJ 97/3) . dítě, infans I (pod 4 roky)

Nálezy Ěp ím s: 1) Kost zvířecí, blůženo.

2 - 7) Keramické fragmenty . okraj 2ks (1x A2, 1x A3); hrdlo/plec nezdobené 1ks; tělo nezdobené 3ks.

Hrob 98 (obr. 18:98, foto 289, 290, 291, 292, 360)

sektor A; nivelace min. 209,95 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 98/1 (hr. jáma), 98/2 (primární pohřb), 98/3 (kam. obložení), 98/4 (zásyphrobu)

Superpozice: Svou dolní část poruzuje obj. 101 (ohnizť) a svou severní část pak pravou polovinu pohřbu 99/2. Nalézá se nad hrobem 105

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Z hrobové jámy s jistotou zachycena pouze východní kratší strana, která jasně poruzuje objekt 101. Jáma obložena celkem 4 opukovými kameny (vlevo od lebky, vedle pravé pánevní kosti, uprostřed východní strany a v JV nároží jámy). V hrobě spočíval téměř výborně zachovaný jedinec v anatomické poloze ventrální s lebkou na levé straně a levou rukou podél těla a pravou pod pávní. Páteř je v místech bederních obratlů lehce vyhnuta vlevo. Mezi pravou nohou a kamenem v JV nároží jámy byla položena sekundárně umístěná dřevěná lebka a asi 4 cm východně od levé nohy, mezi touto nohou a kamenem pod východní stranou jámy, opatřené dřevěnými kosti - zlomky dolní a horní čelisti, mající velmi pravděpodobně souvislost s hroby 99 a 104 (viz tyto hroby). Ze zásypu pochází 2 keramické zlomky (1 . 2).

Antropologická charakteristika: (98/2) . muž, adultus (30 . 40 let), výška postavy 171, robustičita střední až vztří, krevní skupina A, patologie: Schmorlovy uzly, torus mandibularis

Nálezy ě p ím s: 1 . 2) Keramické fragmenty . okraj zdobený (typ D13, výzdoba RHJ+); hrdlo/plec zdobené (RHR).

Hrob 99 (obr. 18:99 , foto 290, 291, 360)

sektor A; nivelace min. 209,95 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 99/1 (hrobová jáma), 99/2 (primární pohřbení), 99/3 (izolované kosti), 99/4 (kamenné obložení/zásyp)

Superpozice: Pravá polovina hrobu, potažmo pravá polovina pohřbení 99/2 poruzena hrobem 98. Poruzuje minimálně pravou polovinu hrobu 104.

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (285°). Zachycena pouze malá část východní strany hrobové jámy, její hranice od východní strany hrobové jámy 98/1 se nepodařilo při výzkumu odlišit. Z pohřbeného jedince se zachovala pouze levá polovina postkraniálního skeletu s rukou v klíně. K tomuto pohřbení se pravděpodobně vztahují ještě 2 opukové kameny (vedle distální epifyzy levého humeru a asi 6 cm východně od jediného zachovalého metatarsu), které jej prostorově vymezují v rámci skladu kostí 104. V postexkavaci fázi došlo ke sloučení lebky náležející pohřbení 104/1 a této části postkraniálního skeletu (99/2). 9 esovitých záuznic (1 . 9), tak bylo při azeno tomuto pohřbení, a koliv z nálezové situace vyplývá, že náležející pohřbení 104/1, nemusí nasvědčovat také zelené zbarvení spánkových kostí (*). Jako příklad v laboratorně identifikována zvířecí kost (10).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (99/2) . dítě , infans II (14 let)?

jedinec 2 (99/3) . dítě , infans I (6- 7 let)?, patologie: foramen Huschke, sutura metopica, zelené zbarvení spánkové kosti

Nálezy ě inventá (patřící k SJ 99/2):

- 1) Esovitá záuznice, Ø 20/21,5 mm, s. 4 mm z. es 5 mm, bronz plátovaný stříbrem (obr.3:96/1).
- 1) Esovitá záuznice, Ø 20/21 mm, s. 4 mm es odlomené, bronz plátovaný stříbrem (obr.?:99/1).
- 2) Esovitá záuznice, Ø 22,5 mm, s. 3 mm z. es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/2).
- 3) Esovitá záuznice, Ø 22 mm, s. 2,5 mm z. es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/3).
- 4) Esovitá záuznice, Ø 24/26 mm, s. 2 mm z. es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/4).
- 5) Esovitá záuznice, Ø 22 mm, s. 3 mm z. es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/5).

6) Esovitá záuznice, Ø 20/21,5 mm, s. 2,5 mm z.es 5 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/6).

7) Esovitá záuznice, Ø 19/20,5 mm, s. 2,5 mm z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/7).

8) Esovitá záuznice, Ø 20 mm, s. 2,5 mm z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/8).

9) Esovitá záuznice, Ø 20/24 mm, s. 2 mm z.es 3 mm, bronz pozlacený (obr.3:99/9).

Nálezy Ě p í m s: 10) Kost zví ecí, blí0e neur eno.

Hrob 100 (obr. 18:100, foto 287, 311, 360)

sektor A; nivelace min. 209,87 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 100/1 (hr. jáma), 100/2 (primární poh eb), 100/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzuje JV ást obj. 101 (ohnízt). Ve st ední ásti poruzen obj. 84 (rýha na odvod vody).

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Hrobová jáma o zí ce 65 cm zachycena v celé délce dochované ásti poh bu 100/2. Z toho se zachovala ve fragmentech lebka s dolní elistí v poloze na levé stran , z postkranialního skeletu pak zlomky kostí horních kon etin (v celku jen levý humerus) a zlomky obratl . St ední ást t la poruzena v zí ce 50 cm rýhou na odvod vody (obj. 84). Tento hrob je statigraficky toto0ný s hrobem 119 (*), co0 je jeho východní ást fyzicky odd lená rýhou na odvod vody (obj. 84). Ze zásypu pochází 1 keramický zlomek (1).

Antropologická charakteristika: (100/2) . ? (mu0?), dosp lý (nad 30 let), robusticita st ední a0 gracilní, krevní sk. AB, patologie: osteomyel. proc. na levé pa0ní kosti (výsledek zán tlivého procesu, z ejm po zran ní), ko en. cysta v horní elisti

Nálezy Ě p í m s: 1) Keramický zlomek 1ks (ostatní).

Hrob 102 (obr. 17:102, foto 293)

sektor B; nivelace min. 209,78 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 102/1 (hr. jáma), 102/2 (sklad kostí), 102/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Poruzuje SV ást hrobu 91.

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (285°). Rozlizená ást hrobové jámy (zbytek za hranicemi sondy B). P i západní st n jeden opukový kámen. V hrob nalezen neanatomický sklad kostí (interní antropologická zpráva uvádí anatomickou polohu . *Dobisíková . Velemínský . Ku0elka nevro eno*, 44 . té vzak neodpovídá terénní situace ani vlastní popis antropolog) sestávající se ze zlomk lebky, ásti mandibuly a z fragment kostí dolních kon etin. Bez nález

Antropologická charakteristika: (102/2) . ?, dosp lý (30 . 40 let?), robusticita st ední, krevní sk. AB

Hrob 103 (obr. 18:103, foto 288, 289, 291, 360)

sektor A; nivelace min. 210,08 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 103/1 (izolované kosti), 103/2 (izolované kosti)

Popis hrobu: Nejedná se o samostatný hrob, ale o izolované kosti z ejm 2 nedospělých jedinců (spolu s v kem odhadnuto na základ mineralizace zub) v neanatomické sekundární poloze. 15 cm nad poh bém 98/2 vedle opukového kamene (podle kresebné dokumentace ji0 vn hrobové jámy nad jejím JV nároím) le0ela lebka (SJ 103/1) a mezi levou nohou jedince 98/2 a dalším opukovým kamenem p i východní st n jámy 98/1 pak zlomky horní a dolní elisti (SJ 103/2). Tyto kosti mohou mít souvislost s hroby 94 a 99 (viz tyto hroby).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (103/1) . dít , infans II (12 let)

jedinec 2 (103/2) . dít , infans II (8 let)

Hrob 104 (obr. 18:104, foto 290, 291, 360)

sektor A; nivelace min. 209,95 m.n.m. (dno . bod mezi hroby 99 a 104)

Stratigrafické jednotky: 104/1 (primární poh eb), 104/2 (sklad kostí)

Superpozice: Min. pravá (nikoliv levá, jak uvádí autor výzkumu) polovina (spíše v tzina) poruzena hrobem 99.

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Jedná se o velmi poruzený poh eb a sklad kostí v neanatomické poloze bezprost edn severn od poh bu 99/2. V p vodní poloze se snad nachází fragmenty lebky a ásti Oeber z levé ásti hrudníku (104/1). Nad lebkou velký opukový kámen (u kterého vzak není jisté, jestli primárn souvisel s hrobem anebo tvo í základ barokní kazny (obj. X1). Tohoto hrobu se týká problém zám ny/p i azení lebky k hrobu 99, pota0mo 9 záuznic (viz hrob 99). Bez nález .

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (104/1) . dít , infans I . infans II (pravd podobn toto0ný s jedincem 2 (SJ 99/2) z hrobu 99

jedinec 2 (104/2) . dít , infans II (asi 9 let)

Hrob 105 (obr. 18:105, foto 298)

sektor A; nivelace min. 209,83 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 105/1 (primární poh eb)

Superpozice: Pod hroby 104, 99 a áste n i pod 98 bez znatelného poruzení. Poruzen základy barokní kazny (obj. X1).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (295°). Hrobová jáma nerozlizena. Ěpatn zachovaná dolní ást postkraniaálního skeletu v anatomické poloze ventrální. Zachovány pouze n které kosti horních a dolních kon etin. Dochované dlouhé kosti horních kon etin podél t la, ruce podlehly dekompozici. Antropologické zhodnocení kosterních poz statk nebylo provedeno. Pravou horní ást poh bu poruzuje kámen, který je sou ásti základ barokní kazny (obj. X1), jen0 odstranily horní ást skeletu. Bez nález .

Antropologická charakteristika: neprovedena

Hrob 106 (obr. 17:106, foto 278, 279, 299, 300, 301)

sektor A; nivelace min. 209,98 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 106/1 (primární poh eb), 106/2 (zásyp)

Superpozice: Pravd podobn naruzuje obj. 101 (*)

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Hrobová jáma nerozlizena. Poh eb se nalézal mezi skladem kostí 97 a hrobem 98 v p ibli0n shodné úrovni (v rámci 10 cm). Ze skeletu nalezeny pouze kosti dolních kon etin, zbytek odstran n asi ji0 v rámci barokních úprav zahrady. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 106/1) . ?, dosp lý, výzka 165 cm, robusticita st ední, krevní sk. AB

Hrob 107 (obr. 17:107, foto 300, 301)

sektor A; nivelace min. 210,56 m.n.m. (dno) (*)

Stratigrafické jednotky: 107/1 (izolované kosti)

Superpozice: Pod základy obj. X1 (barokní kazna).

Popis hrobu: Hrobová jáma nerozlizena. Nejedná se o hrob, ale o izolované kosti v neanatomické poloze áste n zasahující do základ barokní kazny (obj. X1). Soubor t chto kostí se sestává z fragment lebky, loketní kosti a drobných k stek ruky. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 107/1) . ? (0ena?), dosp lý (nad 40 let), robusticita st ední, krevní sk. AB, patologie: stopy zlomeniny levé loketní kosti

Hrob 108 (obr.18:108, foto 360)

sektor A; nivelace min. 209,78 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 108/1 (výkop . hrobová jáma?)

Superpozice: V polovina zni ena obj. 84 (tzv. 1. rýha na odvod vody)

Popis hrobu: Autorem výzkumu tento objekt popsán jako s ást hr. jámy bez kostí%žádné další popisné informace nejsou k dispozici. Z ást jámy byla zdokumentována v zí ce 27 cm, V ást pak v délce 60 cm (*). Bez nález .

Hrob 109 (obr. 18:109, foto 296, 297)

sektor A; nivelace min. 210,20 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 109/1 (primární poh eb)

Superpozice: Objektem 84 (tzv. 1. rýha na odvod vody) odstran ny proximální ásti horních kon etin, horní ást hrudníku a páte e a lebka. Objektem 113 (2. rýha na odvod vody) odstran ny distální partie dolních kon etin.

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Hrobová jáma nerozlizena. Po odstran ní horních a dolních ástí hrobu rýhami na odvod vody, z stala zachována ást skeletu v anatomické poloze ventrální s horními kon etinami podél t la mající levou ruku pod pánví. Konkrétn se zachovaly ásti obou stehenních kostí, pánev, v tí ást páte e, n kolik fragment 0eber a ásti horních kon etin. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 109/1) . ? (Oena?), matusus (40 . 50 let), výzka 156 cm, robusticita gracilní, krevní sk. AB

Hrob 110 (obr. 18:110, foto 311, 312, 313, 314)

sektor A; nivelace min. 209,74 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 110/1 (hr. jáma), 110/2 (primární poh eb), 110/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Distální ásti dolních kon etin 38 cm pode dnem 2. rýhy na odvod vody (obj. 113), lebka 28 cm pode dnem 1. rýhy na odvod vody (obj. 84).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). V kompletn zachované hrobové jám o rozm rech 230 x 60 cm spo íval jedinec v anatomické poloze ventrální s lebkou na pravé stran , polohu rukou nelze ur it, nebo z horních kon etin odolala vliv m mikrobiologických proces pouze ást pravého humeru. Ze skeletu se zachovaly krom humeru kosti dolních kon etin bez kostí nohou, zlomky pánve, n která Oebra a lebka ve fragmentech. Kosti byly díky pobytu v zemi v takovém stavu, Oe se p i vyzvedávání tém rozpadly. Jako p ím s bylo v zásypu identifikováno 21 keramických zlomk (1 . 21), z nich0 3 fragmenty (7 . 9) tvo í novov ká z vnit ní strany glazovaná keramika, je0 pochází s nejv tíz pravd podobností ze spodních partií výpln n které (nebo obou) z novov kých rýh na odvod vody (obj. 84 a 113). Soubor nález dopl uje 1 zví ecí kost (22).

Antropologická charakteristika: (SJ 110/1) . ? (mu0?), juvenis (16 . 18 let), výzka nad 160 cm, robusticita st ední a0 v tíz, krevní sk. AB

Nálezy Ě p ím s: 1 . 21) Keramické fragmenty . okraj (D3); hrdlo/plec nezdobené 1ks; t lo zdobené 3ks (1x RHJ, 1x RHJ+, 1x RHD); dno 2 ks; t lo nezdobené 15 ks.

22) Kost zví ecí, blí0e neur eno.

Hrob 111 (obr. 18:111, foto 312, 313, 314)

sektor A; nivelace neprovedena (nicmén z fotografií je patrné, Oe le0í p ibli0n ve stejné úrovni jako sousední hrob 110)

Stratigrafické jednotky: 111/1 (hr. jáma), 111/2 (primární poh eb), 111/3 (kam. oblo0ení), 111/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Dolní ást skeletu pod 2. rýhou (obj. 113).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). V kompletn zachované hrobové jám o rozm rech 140 x 50 cm spo íval nedosp lý jedinec s lebkou na týlu. P vodn z ejm spo íval v anatomické poloze na zádech, ovzem díky velmi zpatnému dochování kostí to nelze tvrdit s jistotou. Ze skeletu zachována lebka ve fragmentech, zlomky kosti pa0ní a holenní (kresebná dokumentace zobrazuje jezť ást páte e, ale tu nelze na fotografiích spolehliv identifikovat). Autor výzkumu se domnívá (s otazníkem), Oe hrob byl poruzen 2. rýhou na odvod vody (obj. 113). P ípadné narušení se mohlo lehce dotknout opukového kamene p i st edu severní st ny hrobové jámy a výkop rýhy jej tak uvedl do nalezené k jihu mírn sklon né polohy. Ostatní dva opukové kameny vymezující hrobovou jámu z východní a západní strany z staly v intaktní poloze. Toto konstatování a p edevzím také skute nost, Oe sousední poh eb 110/2 ve stejné úrovni z stal neporušen, nejspíze vylu uje i mo0nost, Oe by fragmentární dochování skeletu zp sobil zásah p i hloubení novov ké rýhy, spíze musíme p ípustit p írozenou dekompozici kostí vlivem mikrobiologických proces v hrob ; d tská kostra navíc p írozen podléhá rychlejšímu rozkladu. Ze zásypu pochází 3 keramické zlomky (1 . 3).

Antropologická charakteristika: (SJ 111/2) . dít , infans II (8 let), krevní sk. AB

Nálezy Ě p ím s: 1 . 3) Keramické fragmenty . t lo zdobené 1 ks (RHJ+); t lo nezdobené 1ks; hrdlo/plec nezdobené 1ks.

Hrob 114 (obr. 19:114, foto 207, 302, 303, 318, 324)

sektor A; nivelace min. 210,43 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 114/1 (hr. jáma), 114/2 (primární poh eb), 114/3 (kam. oblo0ení), 114/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Západní konec hr. jámy 22 cm pod obj. 113 (2. rýha), východní konec v . distálních ástí dolních kon etin pod (neznámo jak hluboko . absence nivelace) obj. 130 (3. rýha).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (285°). Zachována v t zina obdélné, v západní ásti rozzi ující se, hrobové jámy se zaoblenými náro0ími o rozm rech 180 x 45/70 cm. V hrob spo ívala kostra v anatomické poloze ventrální s lebku na pravé stran . Polohu rukou nezlo u it díky zna nému pozkození horních kon etin pravd podobn stavebním zásahem, pa0ní kosti nebylo mo0né vyjmout, nebo jezt p ed dokon ením exkavace byly zality betonem. Západní st na jámy byla oblo0ena 2 drobn jzími plochými opukovými kameny, další 2 kameny byly ulo0eny mezi levou horní polovinou t la a severní st nou hrobové jámy. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 114/2) . 0ena, adultus (30 . 40 let), výzka 157, robusticita gracilní, krevní sk. AB, patologie: retence zpi áku (23), hypoplasia pravého ezáku (12), paradentosa, zubní kaz a kámen

Hrob 115 (obr. 18:115, foto 305)

sektor A; nivelace min. 210,34 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 115/1 (hr. jáma), 115/2 (primární poh eb), 115/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Ve st ední ásti hrob poruzen obj. 113 (2. rýha).

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Krom st edních partií S a J st n poruzených obj. 113, chybí z kompletní hrobové jámy jezt její kratší východní st na. Poh bený jedinec spo íval v anatomické poloze ventrální, polohu lebky nelze vzhledem k fragmentárnímu stavu ur it. Kosti rukou obou horních kon etin zcela odstran ny obj. 113 (rýha na odvod vody). Z postkranálního skeletu se zachovaly pouze zlomky kosti pa0ní a v etení pravé horní kon etiny, zlomek pánve, stehenní kosti, ézky, kosti bérce a hlezenní kost. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 115/2) . mu0, maturus II (50 . 60 let), výzka 171, robustní, patologie: etné drobné osteomy na elní kosti, granulom v dolní elisti

Hrob 116 (obr. 18:116, foto 308, 328, 329, 330, 331, 336, 337)

sektor A; nivelace min. 209,58 m.n.m. (dno), max. 209,80 m.n.m. (kámen)

Stratigrafické jednotky: 116/1 (hr. jáma), 116/2 (primární poh eb), 116/3 (kam. oblo0ení), 116/4 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Z ejm nejzachovalejší hrob v bec. Zachována kompletní hrobová jáma, po celé východní, polovin ji0ní a v tzin západní st n oblo0ena celkem 8 opukovými kameny r zných rozm r (od 10 do 50 cm). V hrob spo íval kompletn zachovaný jedinec

v anatomické poloze ventrální, s lebkou na pravé straně a rukama v klíně, pravá noha (chodidlo) byla položena přes levou. Ze zášypu pochází 27 keramických zlomků (1 - 27).

Antropologická charakteristika: (SJ 116/2) . Osoba (maturus 40 - 50 let), výška 164, robustičita střední, krevní sk. A, patologie: cribra orbitalia, vadné (valgozní, X) postavení dolních končetin

Nálezy ěpřím s: 1 - 42) Keramické fragmenty -- okraje zdobené 9ks (1x A3 . výzdoba RHJ+, 1x A4 . výzdoba RHR, 1x D1 výzdoba RHJ+, 1x D3 . výzdoba RHJ+, 1x D5 . výzdoba KVJR, 1x D14 . výzdoba RHJ+, 1x D15 . výzdoba RHJ, 1x D14 . výzdoba 1 RHJ+), 1x D15 . výzdoba RHJ; okraj nezdobený 2ks (1x D10, 1x E1); tlo zdobené 8ks . (2x KVJR, 2x 1x KRSH, 1x RHJ, 5x RHJ+); hrdlo/plec zdobené 2ks (RHJ+, RHR); dno 1ks; hrdlo/plec zdobené 2ks (2x RHJ+, 1x RHR); hrdlo/plec nezdobené 2ks; tlo nezdobené 18ks.

Hrob 117 (obr. 19:117, foto 309, 333, 335, 336)

sektor A; nivelace min. 209,66 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 117/1 (hr. jáma), 117/2 (primární pohřeb), 117/3 (kam. obložení), 117/4 (zášyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (285°). Kompletně zachovaná obdélníková hrobová jáma o rozměrech 200 x 65 cm se zaoblenými západními a téměř pravoúhlými východními nárožími, s plochými opukovým kamenem při východní a íním valounem a opukovým kamenem uprostřed jižní stěny hrobové jámy (do povodního listopisu zakreslen pouze íním valoun). Kostra pohřbeného spočívala v anatomické poloze ventrální s lebkou na pravé straně, pravá ruka podél těla pod pánví, levá v klíně (autor výzkumu uvádí obě ruce v klíně . Zavel 1993, plán 7, hrob CXVII). 2 bederní obratle postmortálně vypadlé na pravou stranu od páteře. Kostra dobře zachovalá, chybí . dle autora výzkumu samenní kost, která však v lidské kosterní soustavě neexistuje a ve skutečnosti tak ze skeletu chybí kosti pletence levé horní končetiny s levou pažní kostí. Ze zášypu pochází 10 keramických zlomků (1 - 10) a zvířecí kost (11).

Antropologická charakteristika: (SJ 117/2) . muž, maturus (50 - 60 let), výška 172 cm, robustní, krevní sk. AB, patologie: Schmorlovy uzly, kořenové cysty u mandibuly, zubní kaz, zhojené zranění sternu?

Nálezy ěpřím s: 1 - 10) Keramické fragmenty . okraj 1ks (D12); tlo zdobené 4ks (1x RHJ, 1x RHJ+, 1x RHD; 1x KVJR, 1x RHR); hrdlo/plec nezdobené 2ks, tlo nezdobené 3ks.

11) Kostí zvířecí, blíže neurčeno.

Hrob 118 (obr. 18:118, foto 307, 311, 313, 314)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 118/1 (sklad kostí)

Popis hrobu: Jedná se o sklad kostí postkraniálního skeletu v neanatomické poloze při JV nároží hrobové jámy 119/1, z vztáží části v obrysech této jámy (*). Levá pánevní kost a jedna z dlouhých kostí (humerus?) leží na kameni při jižní stěně jámy 119/1. Bez nálezů .

Antropologická charakteristika: (SJ 118/1) . muž, dospělý (nad 30 let), robustní, krevní sk. AB, patologie: stopy zlomeniny levé klíční kosti

Hrob 119 (obr. 18:119, foto 306, 307, 311, 313, 314)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 119/1 (hr. jáma), 119/2 (primární poh eb), 119/3 (kam. oblo0ení), 119/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Západní část poruzena obj. 84 (1. rýha).

Popis hrobu: Orientace Z . V (280°). Jedná se o dolní (východní) polovinu hrobu 100, je s ním tedy stratigraficky toto0ný. Zachována část nepravidelné obdélné hrobové jámy s téměř pravoúhlými náro0ími a dvěma opukovými kameny v SV a JV náro0ích. Kosterní pozstatky byly reprezentovány kostmi bérce a neúplnými kostmi nohou obou dolních končetin v anatomické poloze. Při jižní straně jámy 1119/1 se nacházely v neanatomické poloze některé ze skladu kostí . 118/1. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 118/1) . ? (mu0?), nad 30 let, robustičita střední až robustní, krevní sk. AB

Hrob 120 (obr. 18:120, foto 310, 311, 313, 314)

sektor A; nivelace neprovedena

Stratigrafické jednotky: 120/1 (hr. jáma), 120/2 (primární poh eb), 120/3 (dříve oblo0ení), 120/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: Západní část hrobu poruzena obj. 84 (1.rýha), střední část (v oblasti bérce) poruzena obj. 113 (2. rýha).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Autor výzkumu uvádí odstranění západní části hrobové jámy objektem 84 (1. rýha). Hrob je však poruzen ještě 2. rýhou (obj. 113) a to zhruba v oblasti kostí bérce (*). Zbytek (severní část) hrobu le0el mimo hranice sektoru A. Při východní straně 1 kámen, protože le0el z části na hraně jámy, z části již mimo hrob a díky jeho drobným rozměrům (8 x 6 cm) jej lze považovat za přípis. Podél celé dochované části východní a východní části jižní strany (do porušení obj. 113) hrobové jámy nalezeny zbytky dřevěných prken v délce 40 a 30 cm a šířce 2 . 3 cm (SJ 120/4). Z vlastního pohledu se zachovaly malé zbytky pánevních kostí, stehenních kostí a nártu. Hlavice stehenní kosti je s kostí kyčelní v anatomické poloze. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 120/2) . ?, dospělý (nad 30 let), robustní, krevní sk. AB

Hrob 121 (obr. 19:121, foto není)

sektor A; nivelace min. 210,10 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 121/1 (izolované kosti)

Popis hrobu: Nejedná se o hrob, pouze o dvě izolované dlouhé kosti. Jejich antropologický rozbor nebyl proveden (*), fotografie neexistuje. Z povodní dokumentace lze vyjistit, že jde o 2 dlouhé kosti uložené paralelně asi 6 cm jižně od hrobu 109 (o 10 cm níže než jeho dno) a asi 25 cm od horní východní hrany obj. 113 (2. rýha) a 2 cm pod úroveň jejího dna. Jejich délka je 20, resp. 17 cm a šířka kolísá dle autora kresebné dokumentace od 1,5 do 3 cm. Dle autora výzkumu tento pohled představuje: s jedna noha (torzo bez chodidla) holenní plus lýtková. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 121/1) . neprovedena

Hrob 122 (obr. 19:122, foto 316, 317)

sektor A; nivelace min. 210,72 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 122/1 (hr. jáma), 122/2 (primární poh eb), 122/3 (zásyp hrobu)

Superpozice: Východní část hrobu poruzena obj. 130 (3.rýha).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Zachovalá západní polovina hrobové jámy o šířce 50 cm má obdélníkový tvar se zaoblenými nárožími. Na základ kresebné dokumentace svou severní stranou tvoří piléhá křivoní stranu hrobu 114, ovšem jeho dno je 29 cm nad dnem hrobu 114. Ze skeletu se zachovaly kosti neporušené západní poloviny poh bu, tedy především kosti hrudníku, na které obrátle, proximální části horních končetin s neprostlými epifýzami a fragmentarizovaná lebka v poloze na levé straně. Vše v anatomické poloze ventrální. Ze zásypu pochází 1 keramický zlomek (1).

Antropologická charakteristika: (SJ 122/1) . dítě, infans I (asi 4 roky), krevní sk. AB

Nálezy ěpřím s: 1) Keramický fragment . okraj (lah1).

Hrob 123 (obr. 19:123, foto 320, 321)

sektor A; nivelace min. 210,69 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 123/1 (primární poh eb), 123/2 (kam. obložení)

Superpozice: Západní část hrobu odstraněna obj. 130 (3. rýha).

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Hrobová jáma nerozlizena. Zachována pouze východní polovina poh bu představovaná kostmi nohou obou dolních končetin a levou holenní kostí. V anatomické poloze pouze zbytek levé dolní končetiny, obložené po severní straně 4 kameny (z toho 2 opukovými a 2 íními valouny) a na východní straně 1 opukovým kamenem (*). Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 123/1) . ? (muž?), dospělý, výška postavy 163 cm, robustičita střední, krevní sk. AB

Hrob 124 (obr. 19:124, foto 207, 322, 323, 324)

sektor A; nivelace min. 210,47 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 124/1 (hr. jáma), 124/2 (primární poh eb), 124/3 (kam. obložení), 124/4 (zásyp hrobu)

Superpozice: SV nároží poruzeno hrobem 125. Pod obj. 130 (*).

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Z hrobu odkryta pouze jeho východní polovina (západní zůstala neodkryta pod blokem neodkopené zeminy). Kromě SV nároží, které bylo poruzeno hrobem 125, se v odkryté části hrobu hrobová jáma zachovala v šířce 50 cm. Při jižní straně jámy, zhruba v místě pravého femuru, situovány 2 opukové kameny. Tenčí, kresebně nedokumentovaný, kámen je patrný na fotografii (především . 324) na vzduchu v místech levé pánevní kosti při severní straně hrobové jámy; několik cm východně pak leží tvrdý také nedokumentovaný drobný opukový kámen. Odkrytá část skeletu ležela v anatomické poloze ventrální. Ruce na plánu chybí, jejich polohu tak nelze určit (*). Nohy jsou těsně u sebe. Bez nálezů.

Antropologická charakteristika: (SJ 124/2) . žena, matus (50 . 60 let), výška 161 cm, robustičita gracilní, krevní sk. AB

Hrob 125 (obr. 19:125, foto 326, 327)

sektor A; nivelace min. 210,32 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 125/1 (hr. jáma), 125/2 (primární poh eb), 125/3 (izolované kosti), 125/4 (kam. obložení), 125/5 (zásyp hrobu)

Superpozice: poruzuje SV náročí hrobu 124. Pod obj. 130 (*).

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (295°). Zachována kompletní nepravideln oválná hrobová jáma (ve prost ed jakoby szazkrčená%otj. ve tvaru s8%o rozm rech 36/54 x 115 cm. P i Z ásti J st ny opukový kámen, druhý kámen pak le0el uprost ed horní ásti východní st ny. V hrob spo ívala kostra malého dít te v anatomické poloze ventrální s lebkou na týlu. Postkraniální skelet zachován velmi zpatn , nelze tedy ani ur it polohu rukou. Na spánkové kosti nalezeno zelené zbarvení, indikující p ítomnost bronzové vlasové ozdoby, z nich0 ást jedné esovité záuznice je patrná i na fotografii . 326 vedle pravé spánkové kosti. Poloha dalzích 5 bronzových esovitých záuznic, tvo ících inventá poh bu 125/2, není zaznamenána ani na plánu i fotografii ani slovním popisem. Lze vzk d vodn p edpokládat, 0e vzechny záuznice (1 . 6) byly ulo0eny okolo lebky. Jako p ím s se v zásypu hrobu našel 1 t enový zub starzího dít te (SJ 125/3).

Antropologická charakteristika:

jedinec 1 (SJ 125/2) . dít , infans I (asi 4 roky), krevní sk. AB

jedinec 2 (SJ 125/3) . dít , infans II (10 . 11 let)

Nálezy Ě inventá :

- 1) Esovitá záuznice, Ø 24/25 mm, s. 2,5 mm, z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:125/1).
- 2) Esovitá záuznice, Ø 23/24 mm, s. 2,5 mm, z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:125/2).
- 3) Esovitá záuznice, Ø 24 mm, s. 2,5 mm, z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:125/3).
- 4) Esovitá záuznice, Ø 23/24 mm, s. 2,5 mm, z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:125/4).
- 5) Esovitá záuznice, Ø 24 mm, s. 2,5 mm, z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:125/5).
- 6) Esovitá záuznice, Ø 23/24 mm, s. 2,5 mm, z.es 4 mm, bronz pozlacený (obr.3:125/6).

Hrob 126 (obr. 19:126, foto 208, 325)

sektor A; nivelace min. 210,33 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 126/1 (hr. jáma), 126/2 (primární poh eb), 126/3 (kam. obložení), 126/4 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (270°). Zachována západní polovina hrobové jámy oválného tvaru o zí ce 50 cm. Západná st na obložena 1 v tším plochým opukovým kamenem, 2 menzí kameny p i ji0ní st n a 1 p i st n severní. V hrob le0ela nep íliz dob e zachovaná kostra velmi malého dít te v anatomické poloze ventrální, polohu rukou nelze ur it. Lebka velmi fragmentarizovaná, p vodn nejspíze v poloze na týlu, nohy od sebe . rozev ené. Ze zásypu pochází 7 keramických zlomk (1 . 7).

Antropologická charakteristika: (SJ 126/2) . dít , infans I (18 m síc), krevní sk. AB.

Nález y ě p í m s: 1 . 7) Keramické zlomky . okraj zdobený 1ks (1x F1 . výzdoba RHJ); okraj nezdobený 2x (1x A2, 1x D16); t lo zdobené 3ks (1x RHJ, 1x RHJ+, 1x KRHS); t lo nezdobené 1ks.

Hrob 127 (obr. 19:127, foto 319, 321)

sektor A; nivelace min. 210,47 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 127/1 (hr. jáma), 127/2 (izolované kosti), 127/3 (kam. oblo0ení), 127/4 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Odkryta pouze západní ást (max. 1/3) hrobu, zbytek za hranicí sondy A. Zachována oválná ást hrobové jámy o z í ce 80 cm. Ze skeletu odkryta lebka ve fragmentech, za ní nastojato plochý opukový kámen. K nalezené lebce se nelze blí0e vyjád it, nebo nebyla antropologicky ur ena. Bez nález .

Antropologická charakteristika: (SJ 127/2) . neprovedena

Hrob 128 (obr. 19:128, foto 332, 336, 337)

sektor A; nivelace min. 209,79 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 127/1 (hr. jáma), 127/2 (primární poh eb), 127/3 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace Z . V (275°). Zachována kompletní obdélná hrobová jáma s mírn zaoblenými náro0ími o rozm rech 190 x 60/75 cm. Kostra se zachovala tém kompletní s výjimkou páte e, n kterých 0eber a kostí rukou. Le0ela v anatomické poloze ventrální s lebkou na levé stran , horními kon etinami podél t la; ruce se nezachovaly ale z polohy kostí p edloktí lze p edpokládat takté0 polohu podél t la. Ze zásypu pochází 1 keramický zlomek (1).

Antropologická charakteristika: (SJ 128/2) . mu0, maturus (40 . 50 let), výzka 171 cm, robustní, krevní sk. A, patologie: stopa zlomeniny levé klí ní kosti, arthrotické zm ny malých i velkých kloub

Nález y ě p í m s: 1) Keramický zlomek . okraj zdobený (D2 . výzdoba VRR).

Hrob 129 (obr. 19:129, foto 334, 335, 336)

sektor A; nivelace min. 209,77 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 129/1 (hr. jáma), 129/2, (primární poh eb), 129/3 (zásyp hrobu)

Popis hrobu: Orientace SZZ . JVV (290°). Zachována kompletní oválná hrobová jáma, ukon ení východní st ny je vzak zakresleno jako pravoúhlé . nezdá se vzak odpovídat realit , nebo jáma velmi pravd podobn pokračovala n kolik cm za hranice sondy B a nebyla dokopána v úplnosti. Rozm ry zdokumentované hrobové jámy íní 190 x 30/50 cm. Kostra nedosp lého jedince le0ela v anatomické poloze ventrální, lebkou na levé stran , levou rukou podél t la, pravou v klín . Skelet byl ve velmi dobrém stavu, zachován tém v úplnosti. Na základ antropologického rozboru se jednalo o dít s dispropor ním vývojem, nebo stav mineralizace zub odpovídal v ku 9 . 10 let, ale délka a celkový vzhled dlouhých kostí 13 . 14 let m (2. mo0nost, 0e by zlo o 2 d ti, není pravd podobná vzhledem k neporuzené anatomické poloze a jednozna né polohové sounále0nosti lebky a postkraniálního skeletu). Ze zásypu pochází 4 keramické zlomky (1 . 4).

Antropologická charakteristika: (SJ 129/2) . dít , infans II (9 . 14 let), patologie: hypoplasie levého horního postranního ezáku, pravý chybí (retence?)

Nálezy Ě p ím s: 1 . 4) Keramické zlomky . okraj 1ks (1x mis2); hrdlo/plec nezdobené 1 ks; t lo nezdobené 2ks.

8.2 Katalog ostatních ran st edov kých objekt

Objekt 33 (obr.33:33, foto 170, 171, 172, 173)

sektor A, nivelace min. 212,2 m.n.m. (dno), max. 212,46 m.n.m. (horní hrana)

Stratigrafické jednotky: 33/1 (výkop), 33/2 (výpl)

Superpozice: S konec poruzen hrobem . 28

Rozm ry objektu: délka 184 cm (v . poruzené S ásti), šířka 84 cm, hloubka 26 cm

Popis objektu: Obdélný objekt S . J orientace se zaoblenými nárožími. Dno a st ny jsou propálené do oranžova. Objekt interpretován autorem výzkumu jako Oeležá ská pec.

Nálezy: 1 . 3) Keramické zlomky . t lo zdobené 1ks (RHR); okraj glazovaný (ostatní . novov k); okraj nezdobený (ostatní . novov k).

4) Zlomek mazanice . hrudka p epálené hlíny ze st ny pece (inv. íslo 2/93-149).

Objekt 37 (obr.33:37, foto není)

sektor A, nivelace min. 210,68 m.n.m. (dno)

Stratigrafické jednotky: 37/1 (výkop), 37/2 (výpl)

Superpozice: SV konec poruzen hrobem . 38

Rozm ry objektu: 80 x 90 cm, hloubka neznámá

Popis objektu: Oválný, téměř kruhový objekt se struskou a uhlíky. Objekt interpretován autorem výzkumu jako ohništ . objekt výrobního charakteru.

Nálezy: 1 . 6) Keramické fragmenty . okraj 2ks (1x D16, 1x E2); hrdlo/plec zdobené 2ks (1x RHJ, 1x RHD); t lo zdobené 1ks (RHJ); t lo nezdobené 2ks.

7) 4 hrudky strusky (inv. . 2/93-154).

Objekt 101 (obr.33:101, foto 360)

sektor A, nivelace min. 209,96 m.n.m. (nejnižší část), max. 210,06 m.n.m. (dno - st ed)

Stratigrafické jednotky: 101/1 (výkop), 101/2 (výpl)

Superpozice: SV část poruzena hrobem . 98, JV část poruzena hrobem . 100 a SZ část z ejm hrobem . 106

Rozměry objektu: max. dochovaná délka 74 cm, šířka 60 cm, hloubka asi 14 cm (podle bodu 166 ležícího asi 15 cm severně nad okrajem objektu)

Popis objektu: Dochovaná část objektu má téměř trojúhelníkový tvar. Stěny objektu jsou vypálené, výplň obsahuje uhlíky. Objekt interpretován autorem výzkumu jako ohniště – objekt výrobního charakteru.

Nálezy: 1 - 2) Keramické fragmenty – 1 lo zdobené 1ks (RHJ+); 1 lo nezdobené 1ks.

9 SUMMARY

The aim of this thesis is twofold. The main goal is to present the results of the archaeological rescue excavation from Vratislav Palace, 366/III Tržitz street, on Lesser Town which was realized by National Heritage Institute of Prague – PÚPP (contemporary called Národní památkový ústav) in 1993. The main documented archaeological component was an Early medieval cemetery from 11. – 12. centuries. Since the end of terrain work in August 1993 there was no final report done. This absence I have tried to reform in this work. The catalogue of more than one hundred graves was made. The catalogue served as a basis for further analysis of funerary rite, types of artifacts and other aspects of the cemetery. In second part of work I tried to compare the results obtained from the analysis of this cemetery with the others known from the Lesser Town basin.

10 PRAMENY A LITERATURA

10.1 Prameny

Dokumentace:

Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Kuželka, V. neuro eno: Antropologické zhodnocení ran st edov kého poh ebizt v areálu Vratislavského paláce (ul. Tr0izt p. 336/III, Praha 1 . Malá Strana). Antropologický posudek. Ulo0en v archivu antropologického odd lení Národního Muzea v Praze.

Zav el, J. neuro eno: Praha 1 - Malá Strana, .p. 336/III - Vratislavský palác. Výsledky archeologického pr zkumu. P edb Oná zpráva o I. etap výzkumu. Ulo0ena v archivu archeologického odd lení NPÚ . územního odborného pracovizt v Praze.

Zav el, J. 1993: Praha 1 - Malá Strana, .p. 336/III ul. Tr0izt , Vratislavský palác. Výsledky archeologického výzkumu - p edb Oná zpráva. P edb Oná zpráva o II. etap výzkumu. Ulo0ena v archivu archeologického odd lení NPÚ . územního odborného pracovizt v Praze.

Software:

CorelDraw Graphic Suite X4 (balí ek program)

MS Office 2003 (balí ek program)

SPSS 16.0

Stratify 1.5 (<http://www.stratify.org/>)

Quantum GIS 1.7.4 (<http://www.qgis.org/>)

10.2 Literatura

Bartozková, A. 1998: Vyhodnocení keramiky ze stratigraficky nejstarších poloh na Vyžehrad . Památky archeologické 89, 365 . 387.

Bartozková, A. 1999: Zánikový horizont bude ské akropole (ke chronologii ran st edov ké keramiky). Archeologické rozhledy 51, 726 . 739.

Bartozková, A. 2011: Zánik kní0ecího dvorce na Bud i. Archeologické rozhledy 63, 284. 306.

Beranová, M. . Lutovský, M. 2009: Slované v echách. Archeologie 6.. 12. století. Praha.

Bernat, J. . Lutovský, M. . Va eka, P. 1997: Zbraslav v raném st edov ku. Poh ebizt na Zbraslavském nám stí. Archeologie ve st edních echách 1, 341 . 382.

Bohá ová, I. 1989: Starý palác . Ludvíkovo k ídlo. In: Z. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1987, Pra0ský sborník historický 22, 169.

Bohá ová 2003: Keramika. In. I. Bohá ová (ed.), Stará Boleslav. P emyslovský hrad v raném st edov ku. Mediaevalia Archaeologica 5, 393 . 394, 397 . 458.

Bohá ová . iháková 1994: Gegenwärtiger Stand des Entwicklungsschemas der Prager frühmittelalterlichen Keramik aus den ältesten Entwicklungsphasen der Prager Burg und ihrem Suburbium auf dem linken Moldau-Ufer. In: Tomková, K. und kol.: Zum gegenwärtigen Stand des Studium der frühmittelalterlichen Keramik in Mittel-böhmen. In: . Sta a (ed.), Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert, ITM I. Brno, 173 . 179.

Bohá ová, I. . Herichová, I. 2008: Ran st edov ký sídelní areál v západní ásti hrad anského ostrohu. Archaeologica Pragensia 19, 257 . 308.

Borkovský, I. 1948: Poh ebizt obchodník z doby kní0ecí v Praze. Slavia antiqua I, 460 . 484.

Borkovský, I. 1969: Pra0ský hrad v dob p emyslovských kní0at. Praha.

Borkovský, I. 1972: Die Prager Burg zur Zeit der P emyslidenfürsten. Praha.

Buko, A. (red.) 1997: Kleczanów. Badania rozpoznawcze 1989 . 1992. Warszawa.

Clark, P. 1993: Sites without Principles; post-excavation analysis of 'pre-matrix' sites. In: E. Harris . M. Brown III . G. Brown (eds.), Practices of archaeological stratigraphy. London, 276 . 292.

Cymbalak, T. . Podliska, J. 2009: Nové objevy ran st edov kých komunikací na Malé Stran v Praze. P ísp vek k poznání komunika ní síť podhradí Pra0ského hradu. Staletá Praha 25, 31 . 40.

echura, M. 2009: Církevní hmotná kultura v archeologických pramenech. Archaeologica historica 34, 543 . 561.

iháková, J. 1984: Pra0ská keramika 11. . 13. století. In: H. Je ný a kol., Praha v raném st edov ku. Jeden ze sou asných pohled na vývoj p emyslovského m sta. Archaeologica Pragensia 5, 257 . 262.

iháková, J. 1984: Praha . Malá Strana, obv. Praha 1, styk ulic Karmelitské (pp . 1050) a Harantovy (pp . 1052). In: Výzkumy v echách 1980 . 81, 97.

iháková, J 1991: Sn movní ulice. In: Zd. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1988 . 1989. Pra0ský sborník historický 24, 197.

iháková, J. 1992: Praha . Malá Strana, obv. Praha 1, Sn movní ul. pp . 1009 . prostor vozovky. In: Výzkumy v echách 1988/9, 117.

iháková-Draganová, J. 1992: K vývoji osídlení jádra Malé Strany v dob P emyslovc . Staletá Praha 22, 89 - 108.

iháková, J. 1999: Malá Strana od prav ku do vrcholného st edov ku. In: P. Vl ek (ed.), Um lecké památky Prahy. Malá Strana. 11 - 27.

iháková, J. 2001: Sv dectví st ep 1 . st edov ká keramika z Pet ína. In: J. Zav el (ed.), Pra0ský vrch Pet ín. Praha . Litomyzl, 98 . 106.

iháková, J. 2002: K dosavadnímu poznání ran st edov ké Malé Strany. Archeologické rozhledy 54, 738 . 752.

iháková, J. 2004: Archeologický výzkum historického jádra Prahy . strategie a dilema. In: Forum urbes medii aevi I. Brno, 19 . 28.

iháková, J. 2009a: Opevnění Malé Strany od 9. do 13. století. Staletá Praha 25, . 1, 2 . 30.

iháková, J. 2009b: Archeologický výzkum v rotundě sv. Václava na Malostranském náměstí. časopis Společnosti přátel starožitností 117, 14 . 30.

iháková, J. . Lochmann, Z. 1993: Praha 1 . Staré Město, Konviktská ulice p. 1005/I. In: Dragoun, Z. a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1990. 1991, Pražský sborník historický XXVI, 205.

iháková, J. . Müller, M. 2006: Zpráva o nálezu rotundy sv. Václava na Malostranském náměstí v Praze. Zprávy památkové péče 66, . 2, 100 . 116.

iháková, J. . Havrda, J. 2008: Malá Strana v raném středověku. Stav výzkumu a rekapitulace poznání. Archeologické rozhledy 60, 187 . 228.

Dobisíková, M. . Velemínský, P. . Kuželka, V. 1996: Obyvatelé Malé Strany v raném středověku. Středověké pohřebiště v areálu Vratislavského paláce z pohledu antropologa. Muzejní a vlastivědná práce 34, 201 . 212.

Dragoun, Z. 1988: Archeologický výzkum rotundy sv. Jana Křtitele pod Pražským hradem v r. 1986 a 1987. Archaeologica historica 13, 403 - 416.

Dragoun, Z. 2002a: Praha 885 - 1310. Kapitoly o románské a gotické architektuře. Praha.

Dragoun, Z. 2002b: K otázce tzv. pohřebiště cizích kupců v Bartolomějské ulici na Starém Městě pražském. In: Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie rodkowej. Wrocław . Praha, 235 . 240.

Erné, M. 2008: Právě kulturní souvrství jako archeologický pramen. Památky archeologické . Supplementum 20. Praha.

Fiala 1933: Hrad Pražský v době románské. časopis Společnosti přátel starožitností 41, 105 . 118.

Frána, J. . Tomková K. 2005: Ran st edov ký kovový zperk z poh ebiz Pra0ského hradu a jeho p edpolí z pohledu rentgenové-fluorescen ní analýzy. In: K. Tomková (ed.), Poh bívání na Pra0ském hrad a jeho p edpolích. Díl I.1, Castrum Pragense 7. Praha, 311 . 322.

Frolík, J. 1991: K u0ití formulá v terénní archeologické práci. Archeologické fórum 2, 50 . 55.

Frolíková-Kaliszová, D. 2000: Pokus o analýzu slovanského poh ebizt v Praze . Motole. Památky archeologické 91, 201 . 249.

Hammond, N. 1993: Matrices and Maya archeology. In: E. Harris . M. Brown III . G. Brown (eds.), Practices of archaeological stratigraphy. London, 139 . 152.

Hanuliak, M. 2004:Velkomoravské pohrebiská. Nitra.

Harris, E. 1979: Principles of archaeological stratigraphy, 1st edition. London . San Diego.

Harris, E. 1989: Principles of archaeological stratigraphy, 2nd edition. London . San Diego.

Havrda, J. . Wallisová, M. 1998: Praha 1 . Staré M sto, Konviktská ulice p. 1005/I. In. Z. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1995 . 1996. Pra0ský sborník historický 30, 272.

Havrda, J. . Podliska, J. . Zav el, J. 2001: Surovinové zdroje, výroba a zpracování 0eleza v ran st edov ké Praze. Historie, sou asný stav a dalzí perspektivy bádání. Archeologické rozhledy 53, 91. 118.

Havrda, J. - Tryml, M. 2006a: Neznámé ran st edov ké opevn ní ji0ní ásti Malé Strany. Archaeologica historica 31, 109 - 118.

Havrda . Tryml 2006b: Karmelitská ulice p. 328/III a Nebovidská ulice p. 459/III. In: Zd. Dragoun a kol., Archeologické výzkumy v Praze v letech 2003 . 2004. Pra0ský sborník historický 34, 325 . 328.

Herzog, I. 1993: Computer-aided Harris Matrix generation. In: E. Harris . M. Brown III . G. Brown (eds.), Practices of archaeological stratigraphy. London, 201 . 217.

Hlavsa, J. . Van ura, V. 1983: Malá Strana. Menzí M sto pra0ské. Praha.

Holec, F. 1996: Zaniklé vesnice na území hlavního m sta Prahy. Pra0ský sborník historický 29, 117 . 150.

Hrdli ka, L. 1972: P edb Oné výsledky výzkumu v Praze 1 na Klárov . Archeologické rozhledy 24, 644 - 663.

Hrdli ka, L. 1993: Poznámky ke chronologii pra0ské st edov ké keramiky. Archeologické rozhledy 45, 93 . 112.

Hrdli ka, L. 2005: Praha. Podrobná mapa archeologických dokumenta ních bod na území pra0ské památkové rezervace. Praha.

Hrubý, V. 1955: Staré M sto, velkomoravské poh ebizt sNa Valách% Praha.

Huml, V. 1973: Osada Újezd na Malé Stran . Staletá Praha 6, 77 - 89.

Huml, V. 1980: Výzkum v areálu hotelu Intercontinental v Praze 1 . Starém M st . Archaeologica Pragensia 1, 175. 189.

Huml, V. 1989: Archeologický výzkum v areálu bývalé osady Újezd v Praze 1, Malé Stran . (P edb Oná zpráva o výzkumu ve dvo e p. 425 . III). Archaeologia historica 14, 109. 122.

Huml, V. . Starec, P. 1994: Ran st edov ké poh ebizt na Václavském nám stí p. 784 v Praze. Archeologické rozhledy 46, 454 . 463.

Je ný, H. a kol. 1984: Praha v raném st edov ku. Jeden ze sou asných pohled na vývoj p emyslovského m sta. Archaeologica Pragensia 5, 211 - 288.

Kazicka, F. . Pavlík, M. . Lacinger, L. 1966: Nové objevy na území býv. klázt era sv. Má í Magdaleny na Malé Stran v Praze. Staletá Praha 2, 180 . 197.

Klápzt , J. 2005: Prom na eských zemí ve st edov ku. Praha.

Kobyli ski, Z. 1993: Polish medieval excavations and the Harris Matrix: applications and developments. In: E. Harris . M. Brown III . G. Brown (eds.), Practices of archaeological stratigraphy. London, 57 . 67.

Koperkiewicz, A. 2004: sDusze maluczkie%z Daniyowa. In: Funeralia Lednickie. Spotkanie 6. Pozna , 119 . 130.

Ková ík, J. 1991: Slovanské kostrové poh ebizt v Praze . 5, Motole. Claves archaeologiae 1. Praha.

Krumphanzlová, Z. 1961: K otázce vampyrismu na slovanských poh ebiztích. Památky archeologické 52, 544 . 549.

Krumphanzlová, Z. 1966: Der Ritus der Slawischen Skelettfriedhöfe der mittleren un jüngeren Burgwallzeit in Böhmen. Památky archeologické 57, 277 . 327.

Krumphanzlová, Z. 1974: Chronologie poh ebního inventá e vesnických h bitov 9.-11. v ku v echách. Památky archeologické 65, 34 -110.

Kuna a kol. 2004: Nedestruktivní archeologie. Praha.

Kuna, M. . erný, V. . Dreslerová, D. . Va eka, P. 2007: Metody archeologického výzkumu. In: M. Kuna (ed.), Archeologie prav kých ech. Prav ký sv t a jeho poznání. Praha, 89 . 125.

Kv tina, P. - Kon elová, M. 2011: Sherds on the map: Intra-site GIS of a Neolithic site. In: J. Verhagen . A. Posluschny - A. Danielisová (eds.), Go your own least cost path. Spatial technology and archaeological interpretation. Proceedings of the GIS session at EAA 2009, Riva del Garda. BAR International Series 2284. Oxford, 55-65.

Ledvinka, V. . Mráz, B. . Vlnas, V. 1995: Pra0ské paláce. Praha.

Luke, M. . Steadman, S. . Dawson, M. 1996: Death by computer. In: Roskams (ed.), Interpreting stratigraphy 8, York, 14 - 24.

Lutovský, M. 2005: Praha slovanská. In: M. Lutovský . L. Smejtek a kol., Prav ká Praha. Praha, 842 . 945.

Machá ek, J. 2001: Studie k velkomoravské keramice. Metody, analýzy a syntézy, modely. Brno.

Mazková, P. 2009: K obrazu středověkého pohřbívání . církevní normy a výpovědi archeologických pramenů . In: J. Dobosz (ed.), Kościół w Monarchiach Przemysłów i Piastów. Poznań , 73 . 85.

Mikiewicz, M. 2002: Zarys kultury i archeologii Europy w okresie wczesnego średniowiecza. Warszawa.

Neustupný, E. 2007: Metoda archeologie. Plzeň .

Nová ek, K. . Dobisíková, M. 2010: Fyzický stav a pohřbívání klášterní familiae. In: K. Nová ek a kol., Kladubský klášter 1115-1421. Osídlení, architektura, artefakty. Plzeň , 101-108.

Omelka, M. 2000: Praha 1 . Staré Město, Husova p. 159/I. In: Dragoun, Z. a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1997. 1998, Pražský sborník historický 31, 370.

Omelka, M. 2007: Praha . Malá Strana, obv. Praha 1, ul. Šporkova 3, p. 322/III, pp. 455, 456. In: Výzkumy v letech 2004, 184 . 185.

Pleiner, R. 1958: Základy slovanského železářského hutnictví v českých zemích, Monumenta archaeologica, tomus VI. Praha.

Podliska, J. 2000: Záchraný archeologický výzkum Nostického paláce na Malé Straně v Praze 1. In: Archeologické výzkumy v letech 1999, Zprávy české archeologické společnosti, Supplementum 42. Praha, 17.

Procházka, R. . Vašek, P. a kol. 2005: Manuál terénního archeologického výzkumu odkryvem. Popis stratigrafických jednotek. Plzeň .

Semerád, M. 2001: Románský dvorec v areálu ministerstva školství. In: J. Zavěl (ed.), Pražský vrch Petřín. Praha . Litomyšl, 89 . 97.

Schmidt, J-C. 2002: Revenanti. živí a mrtví ve středověké společnosti. Praha.

Sláma, J. 1977: Mittelböhmen im frühen Mittelalter I. Katalog der Grabfunde. Praehistorica 5, Praha.

Stránská, P. 1998: Středověká Praha - antropologická sonda na pohřebišti z 12.-13. století na Malé Straně - Klárov. *Archaeologica Pragensia* 14, 277 - 290.

Štefan, I. . Varadzin, L. 2007: Počátky farní organizace v děchách a na Moravě ve výpovědi archeologie. In: J. Hrdina . B. Zilynská eds., *Církevní topografie a sídlištní pražské církevní provincie v pozdním středověku*. *Colloquia mediaevalia Pragensia* 8. Praha, 33-54.

Štefan, I. . Krutina, I. 2009: Raně středověké sídliště, hromadný hrob a pohřebišť na Budí (poloha Na Týnici). Ke vztahu archeologie a sudálostní historie. *Památky archeologické* 100, 119 . 212.

Tomková, K. 1988a: Pohřebišť na jižním svahu Pražského hradu. *Castrum Pragense* 1. Praha, 185 - 188.

Tomková, K. 1988b: Starý palác. In: Z. Dragoun a kol., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1983 . 1986*, *Pražský sborník historický* 21, 180.

Tomková, K. 1989: Starý palác. In: Z. Dragoun a kol., *Archeologický výzkum v Praze v letech 1987*, *Pražský sborník historický* 22, 169.

Tomková, K. 2001: Levý Hradec v zrcadle archeologických výzkumů. Díl I., *Castrum Pragense* 4, Praha.

Tomková, K. 2005a: Pohřební ritus na Pražském hradě a jeho předpolích ve středověku a novověku. charakteristika a vývoj. In: K. Tomková (ed.), *Pohřívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1, *Castrum Pragense* 7. Praha, 159 . 196.

Tomková, K. 2005b: Hmotná kultura raně středověkých pohřebišť Pražského hradu a jeho předpolí. In: K. Tomková (ed.), *Pohřívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1, *Castrum Pragense* 7. Praha, 217 . 304.

Tomková, K. 2006: Raně středověká pohřebišť na předpolí Pražského hradu I. In: K. Tomková (ed.), *Pohřívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.2, *Castrum Pragense* 7. Praha, 5. 128.

Tomková, K. 2010: Raně středověké lidské ostatky v sídlištních situacích v děchách. In: R. Tichý . O. Štulc (eds.), *Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištních*. Hradec Králové, 182-193.

Tomková, K. . Frolík, J. 2005: Topografie pohřbívání v areálu Pražského hradu a na jeho předpolích. In: K. Tomková (ed.), Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích. Díl I.1, Castrum Pragense 7. Praha, 7 - 24.

Tryml, M. 1988: Hellichova ulice. In: Zd. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1983 . 1986. Pražský sborník historický 21, 183 . 184.

Tryml, M. - Zavel, J. 1992: K poátkům středověkého osídlení jižní části Malé Strany. Staletá Praha 22, 109 - 126.

Tryml, M. 2003: Praha . Malá Strana, obv. Praha 1, Karmelitská ul. 5 a 7, p. 528/III, 529/III, pp. 374, 378, 380. In: Výzkumy v letech 2000, 186 . 187.

Turek, R. 1950: K poátkům Prahy. Památky archeologické 43, 59-94.

Wallisová, M. 2002: Předloňá zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v letech 1997 . 2000 na Židovském hřbitově ve Vladislavově ulici na Novém Městě pražském. Archaeologica Pragensia 16, 73 . 98.

Weinkauff 2006: Wyroby metalowe. Narzędzia. In: W. Chudziak (red.), Wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe w Kałdusie (stanowisko 1). Mons Sancti Laurentii . tom 3. Toruń, 84 . 105.

White, T. D. . Folkens, P. A. 2000: Human osteology. Second edition. New York.

Zamelska-Monczak, K. 2006: Związki kulturowe wczesnośredniowiecznego grodu w Santoku. In: M. Dworaczek . A. Kowalska, . S. Modzioch . M. Róbkowski (eds.), Wiat Słowian wczesnego średniowiecza. Szczecin . Wrocław, 615 . 622.

Zavel, J. 1995: Trůist , p. 366/III . Vratislavský palác. In: Zd. Dragoun a kol., Archeologický výzkum v Praze v letech 1992 . 1994. Pražský sborník historický 28, 232.

Zavel, J. 1997: Trůist p. 366/III, Vratislavský palác pp. 414. In: Výzkumy v letech 1993 . 1995, 208 . 209.

Zavel, J. . Mlíkovský, J. 2001: Petín pohřbení. In: J. Zavel (ed.), Pražský vrch Petín. Praha . Litomyšl, 114 . 120.

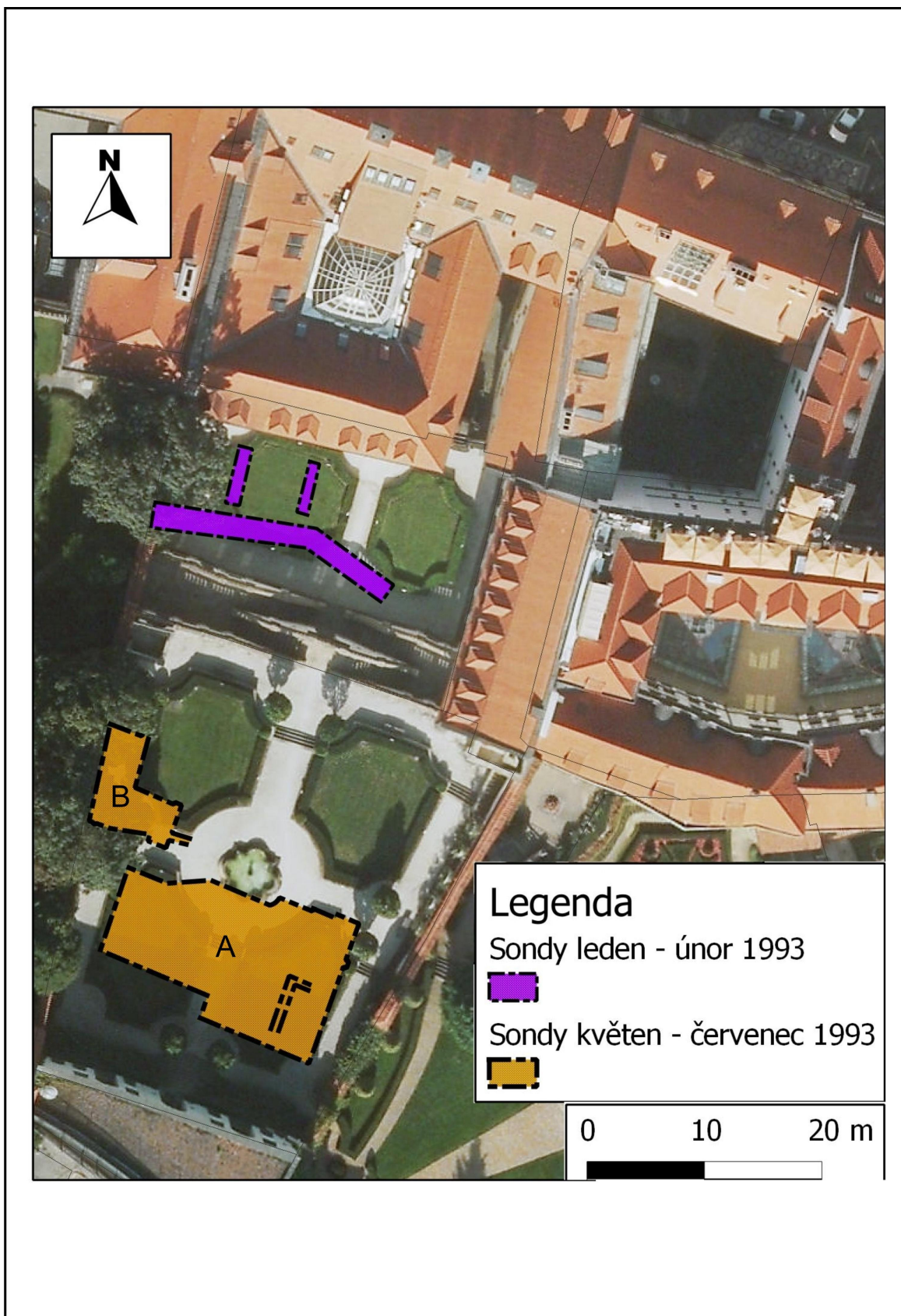
Zrzavý, J. 1985: Latinsko . české anatomické názvosloví. Olomouc.

Zav el, J. . Tryml, M. 2001: Sv dectví hlíny . archeologie na Pet ín . In: J. Zav el (ed.), Pra0ský vrch Pet ín. Praha . Litomyzl, 89 . 97.

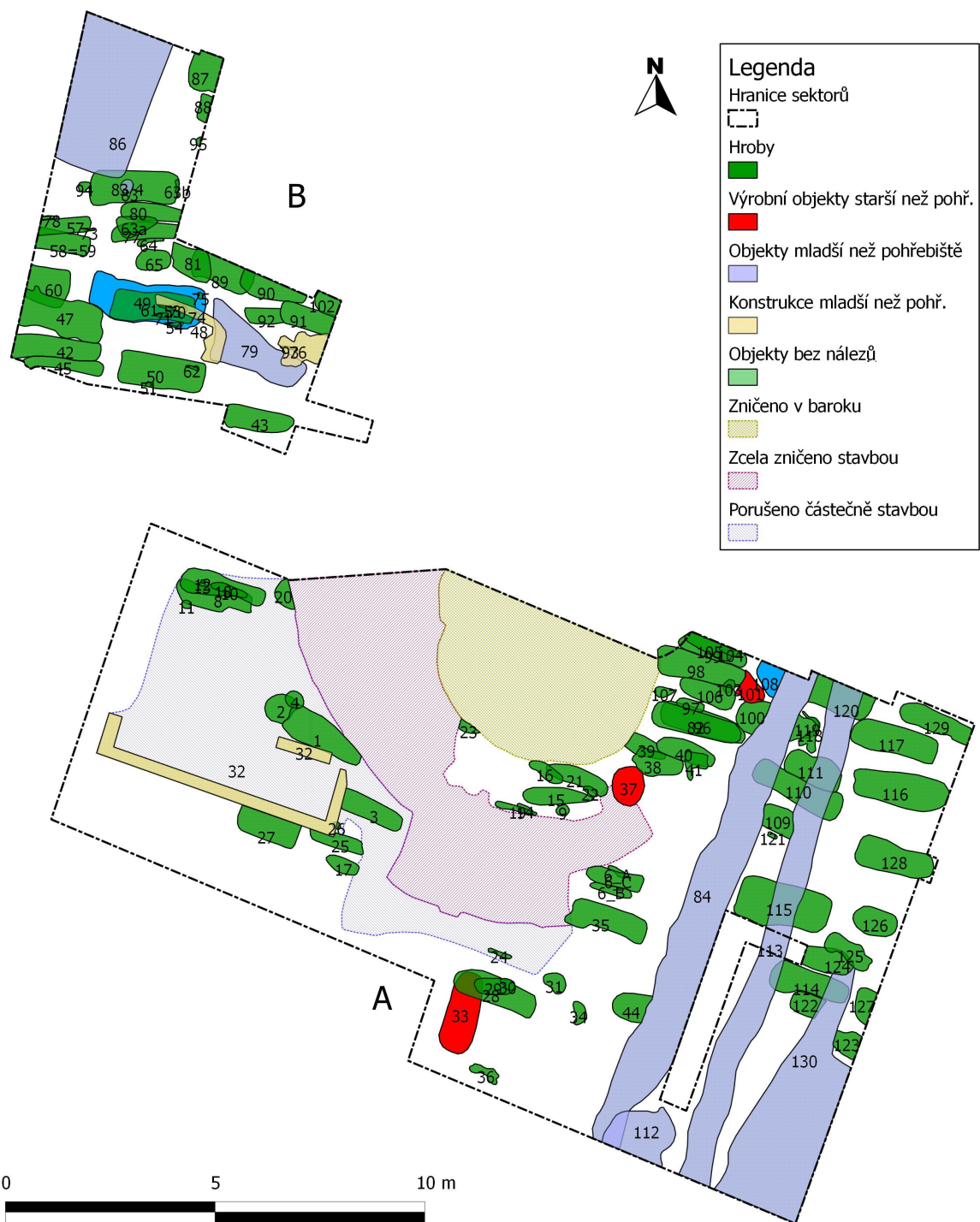
Zoll-Adamikowa, H. 1997, Stan bada nad obrz dowosci pogrzebow Sjöwian. *Slavia Antiqua* 38, 65. 80.

11 P ÍLOHY

.

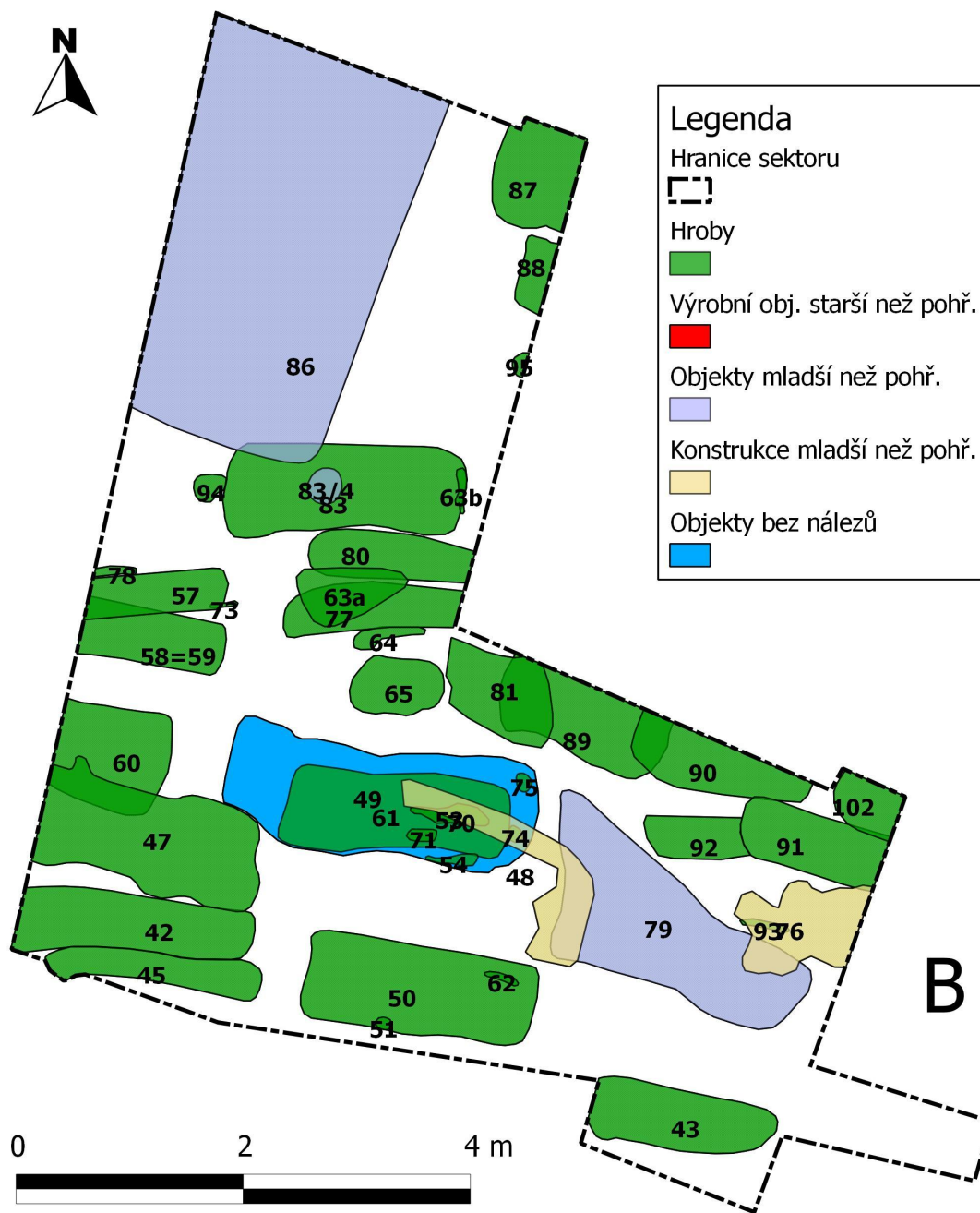
Obr. 3. Rozmístění sond v I. (leden - únor 1993) a II. etapě výzkumu (květen - červenec 1993) v zahradě Vratislavského paláce.

Obr. 4 Celkový plán výzkumu v horní části zahrady Vratislavského paláce. Sektory A a B.

Obr. 5. Vratislavský palác. Celkový plán sektoru A.

Obr. 6. Bratislavský palác. Celkový plán sektoru B.

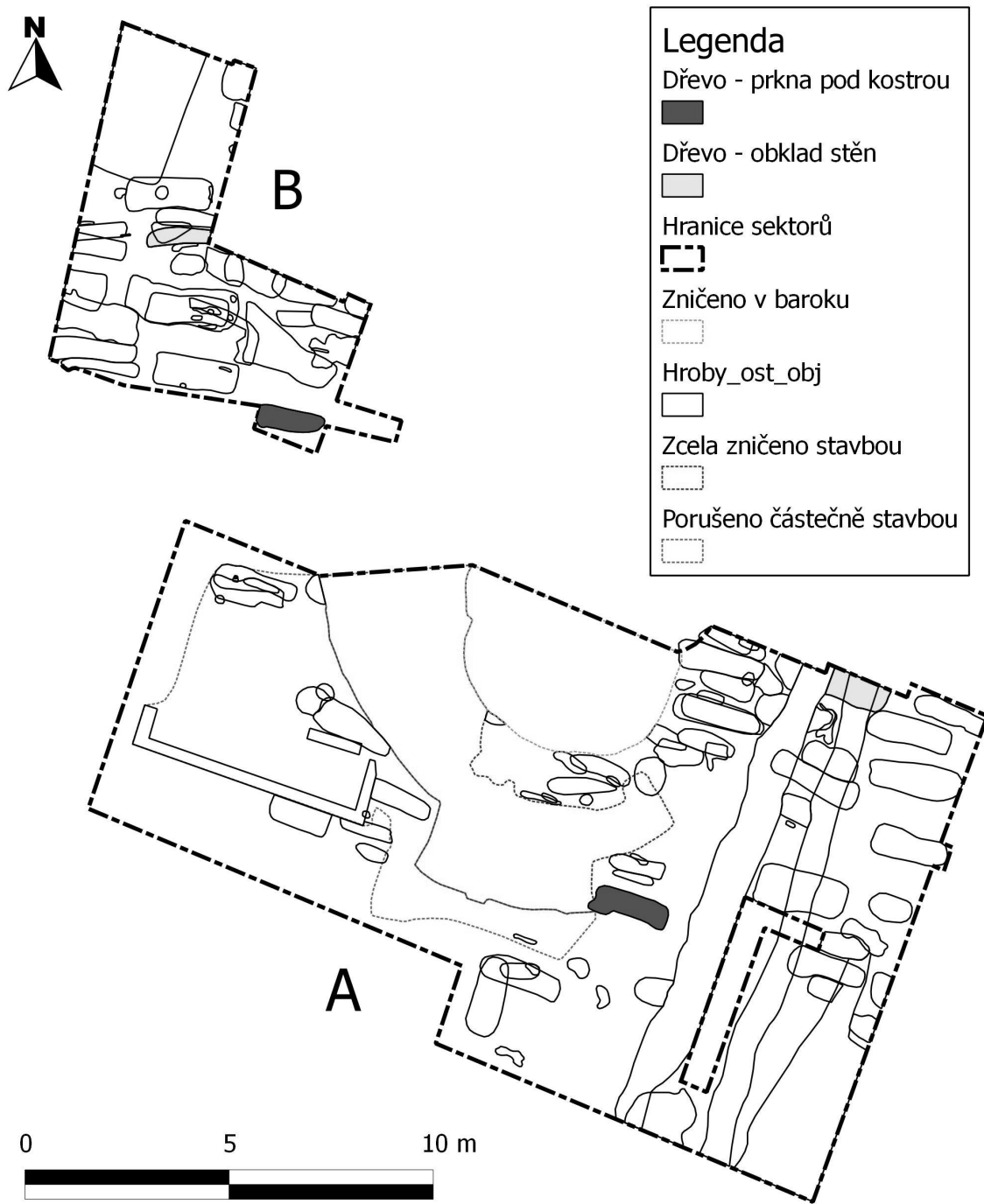

Obr. 7. Vratislavský palác. Sektor A. Kamenná obložení hrob . po et kamen .

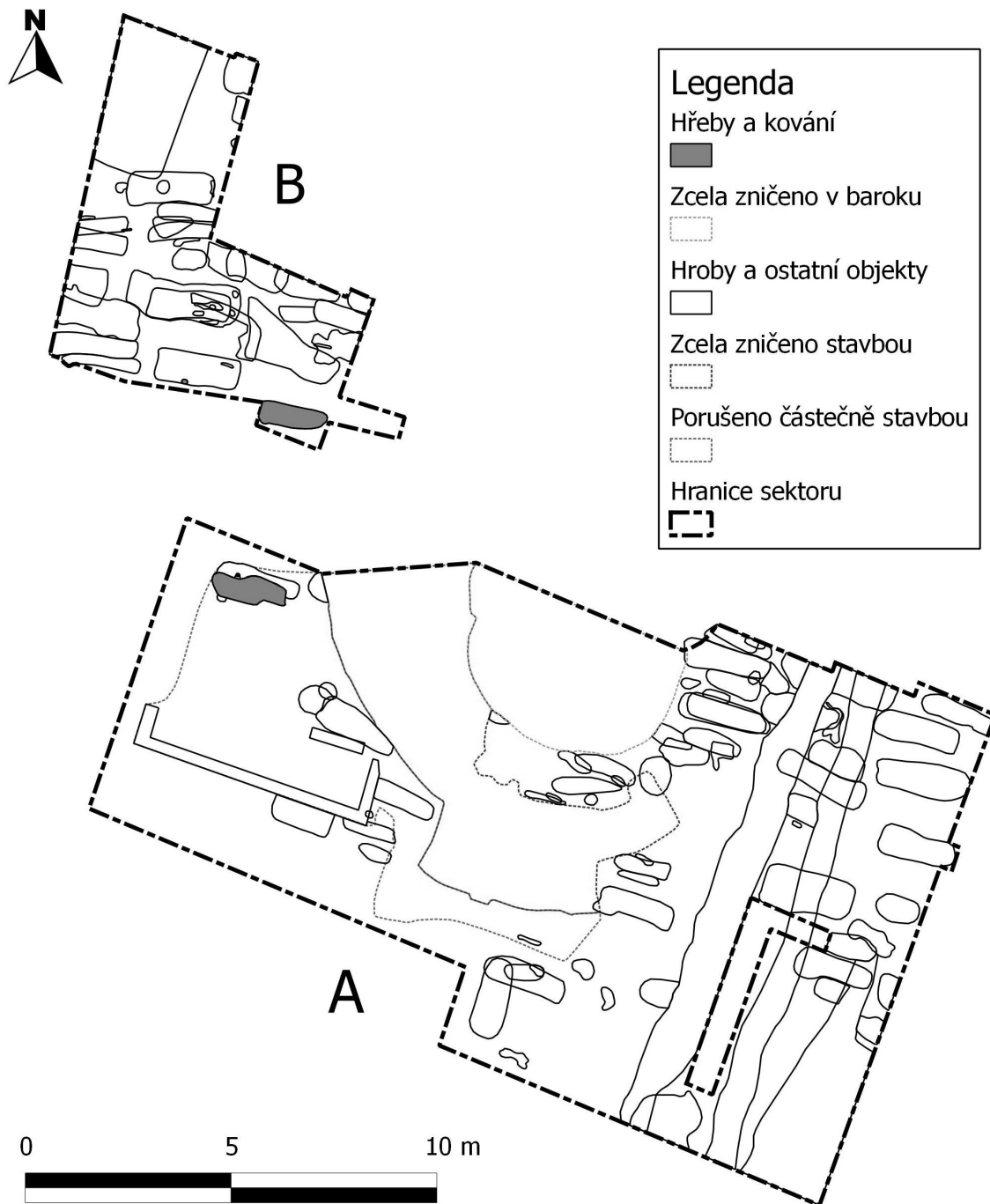

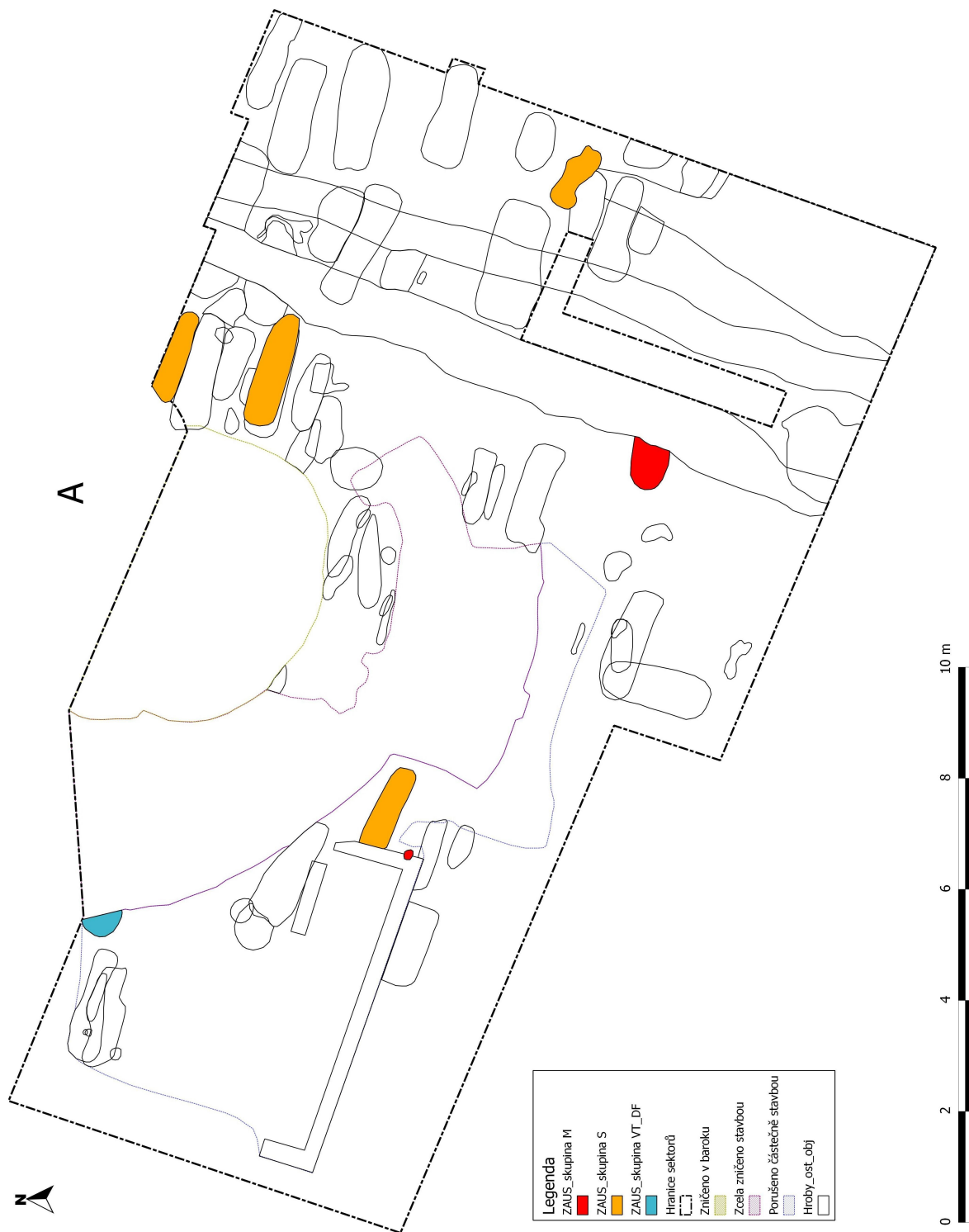
Obr. 8. Vratislavský palác. Sektor B. Kamenná obložení hrob . počet kamen .

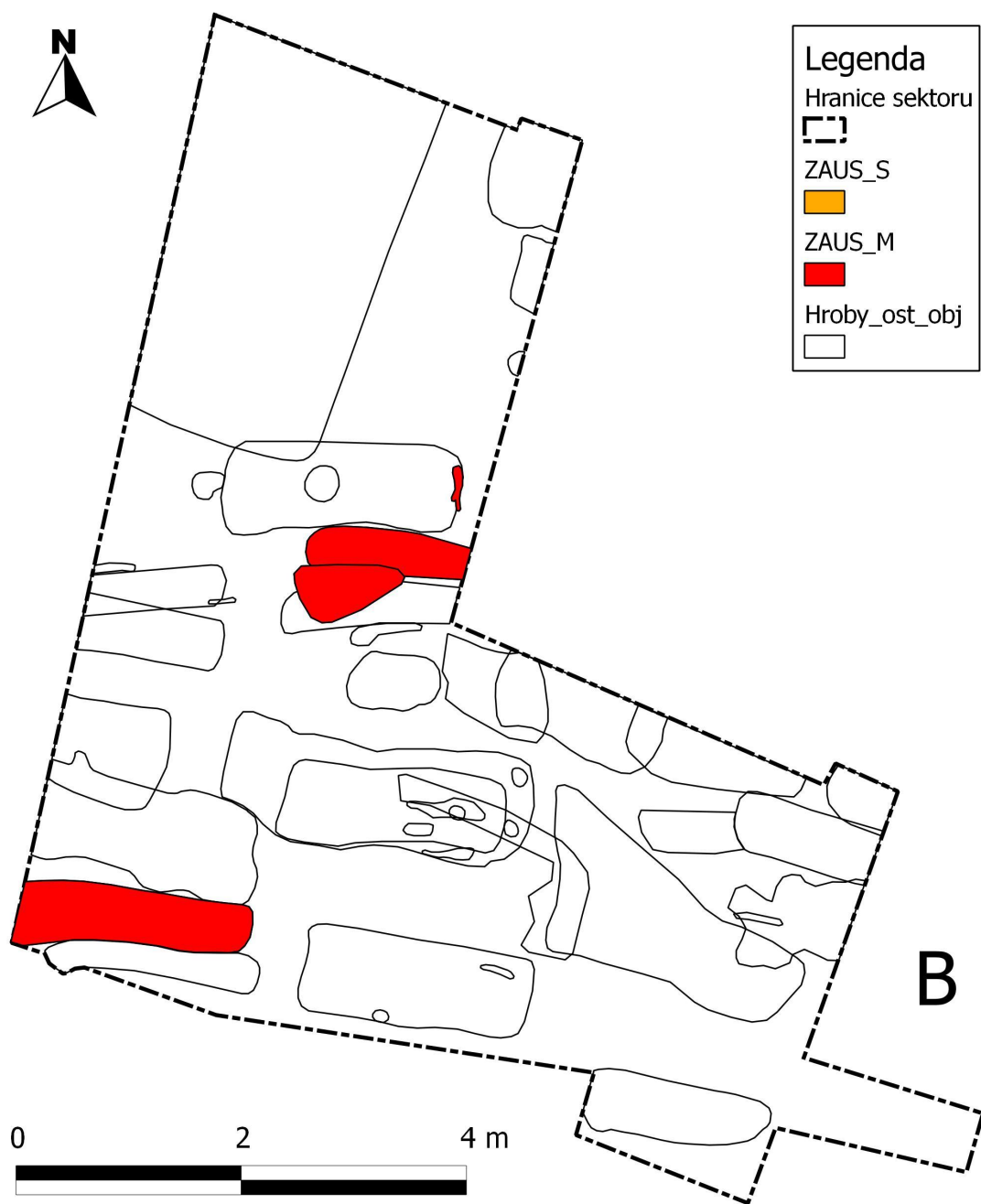
Obr. 9. Bratislavský palác. Sektory A a B. D ev né konstrukce hrob .

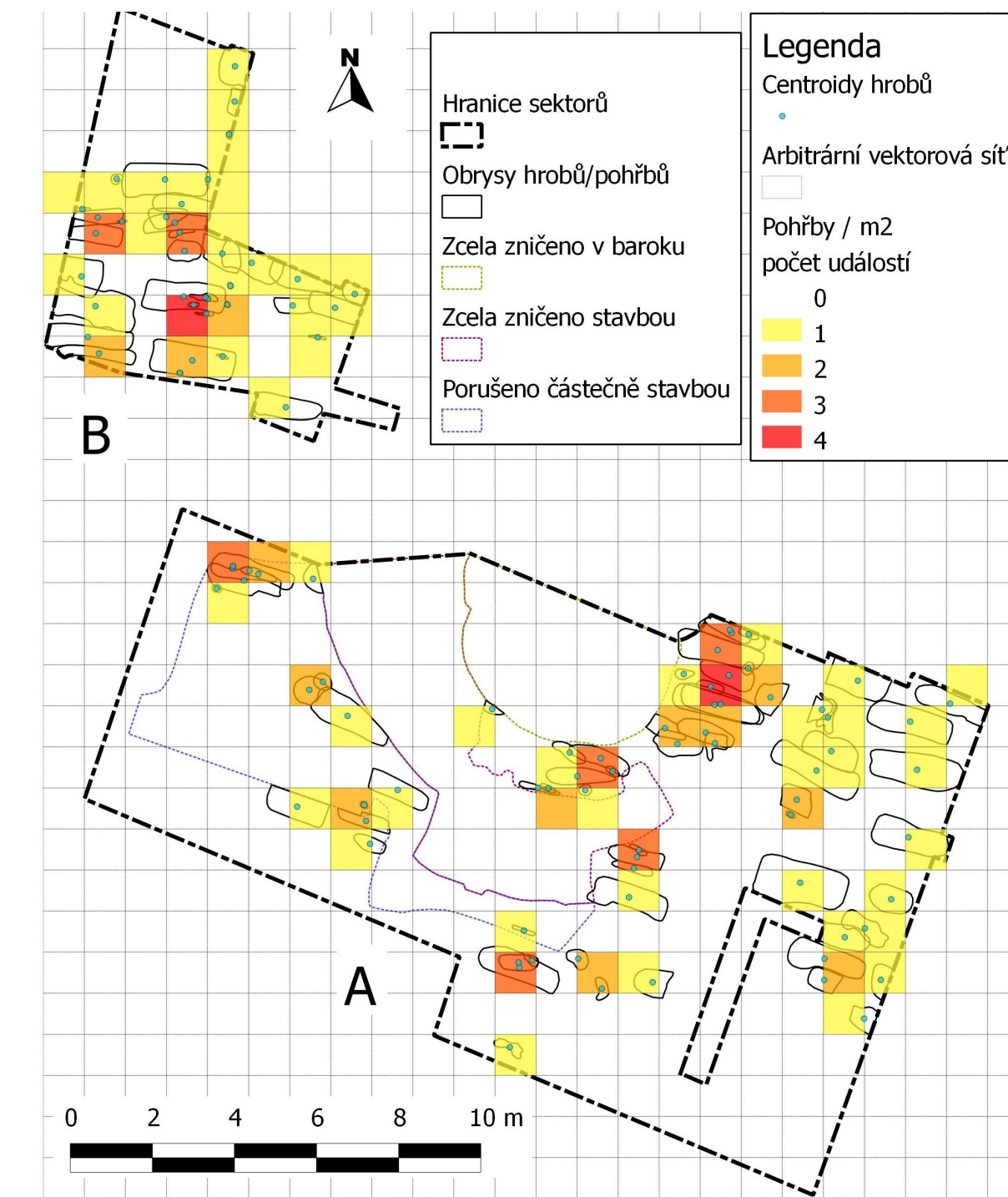
Obr. 10. Vratislavský palác. Sektory A a B. Distribuce hřebíků a železných kování v hrobech.

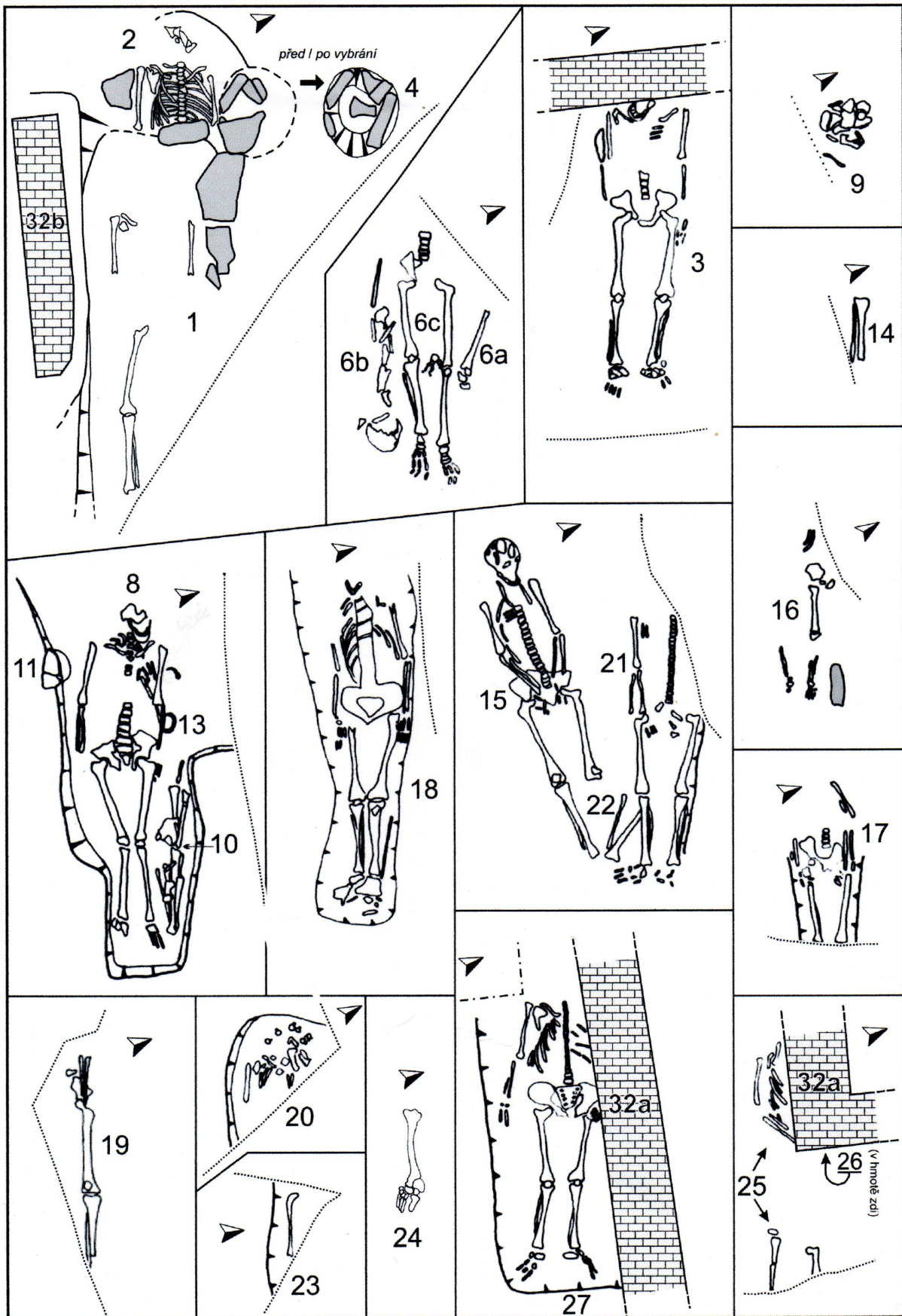
Obr. 11. Vratislavský palác. Sektor A. Distribuce záuznic. Zobrazen je exemplář s nejv tším pr m rem v rámci hrobového celku.

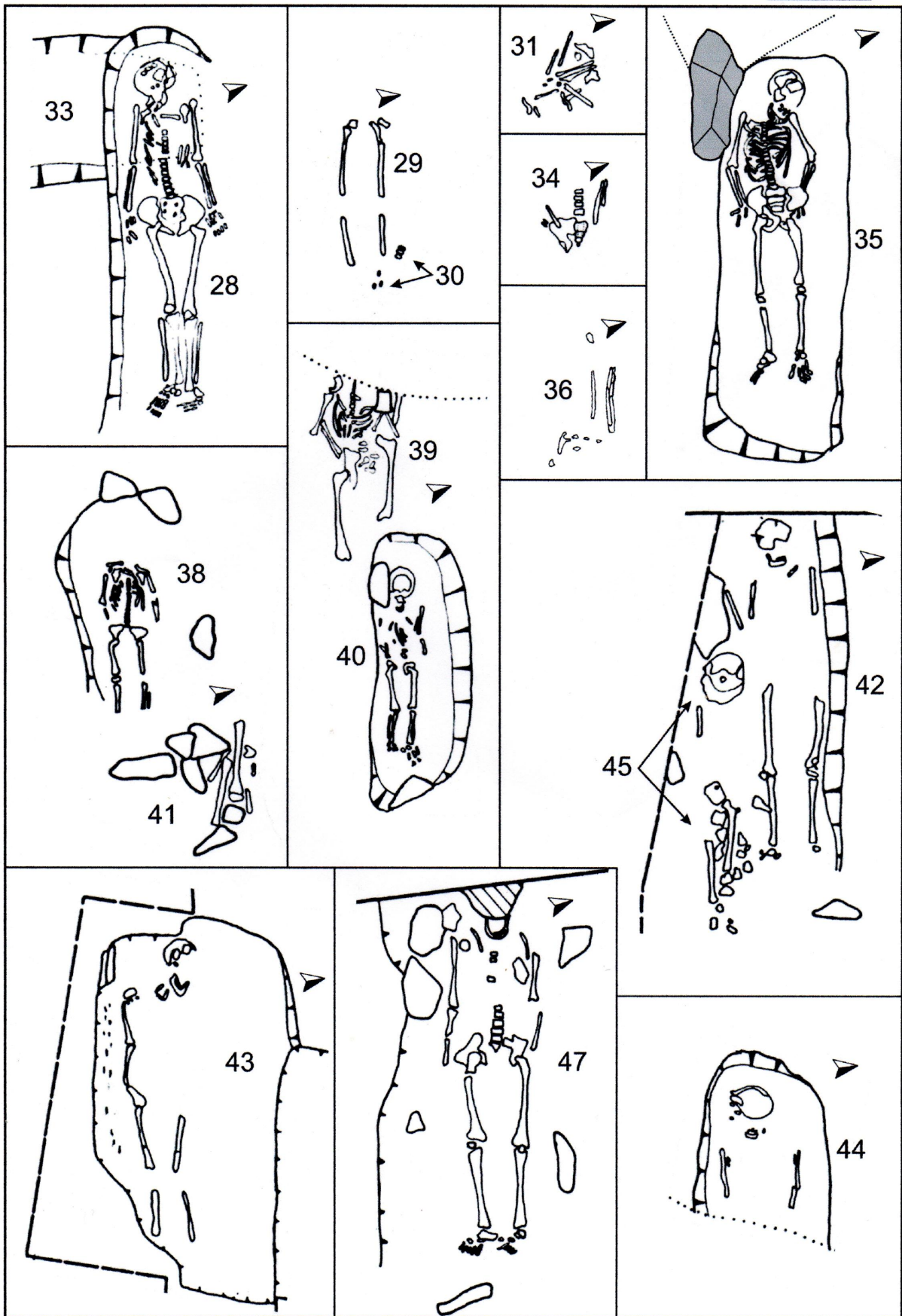
Obr. 12. Bratislavský palác. Sektor B. Distribuce záuznic. Zobrazen je exemplář s nejvýznamnějším prvkem v rámci hrobového celku.

Obr. 13. Vratislavský palác. Sektory A a B. Hustota pohřebních událostí na m². Střed hrobů vygeneralizován pomocí centroidů.

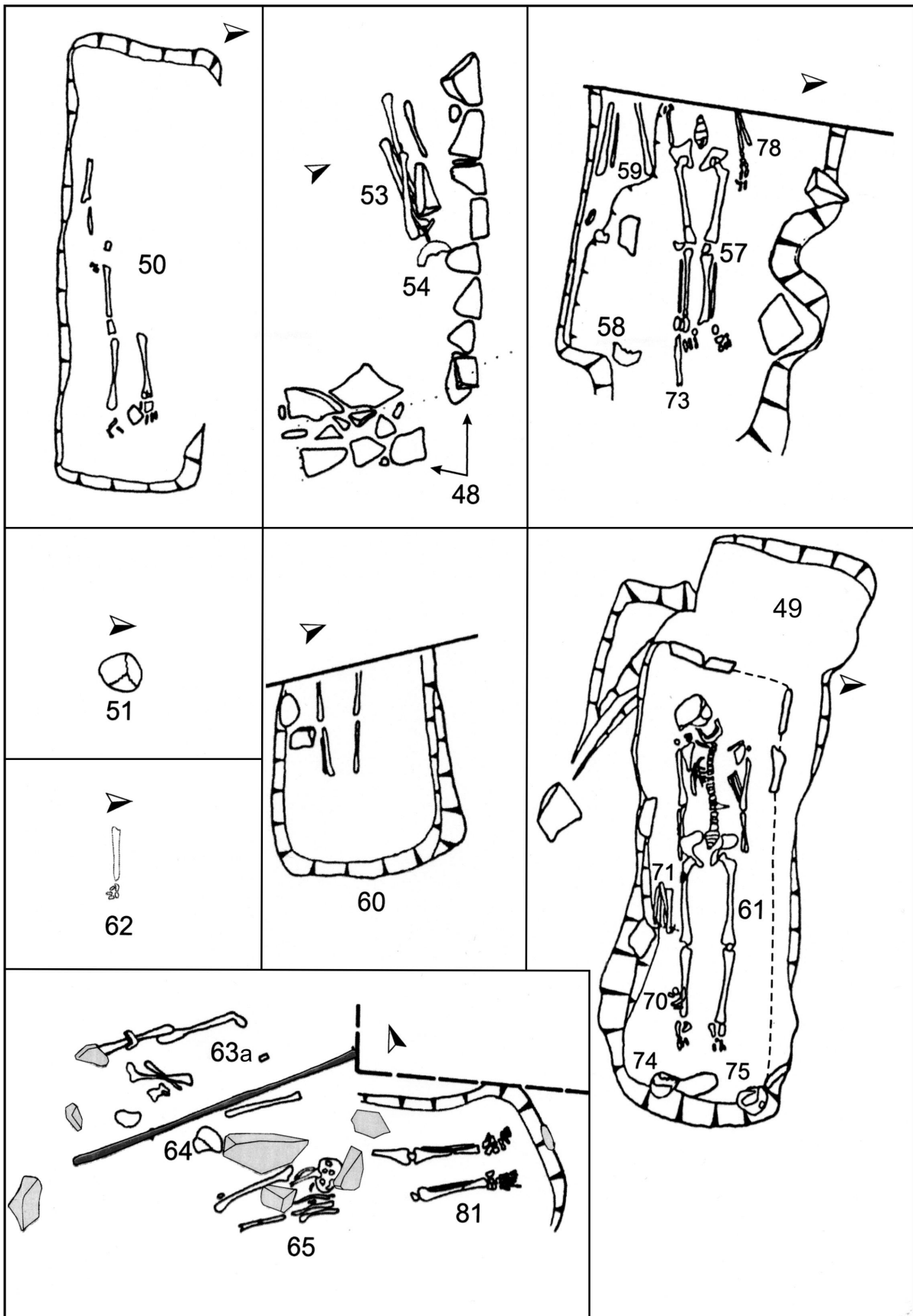

Obr.14. Dokumentace hrobů č. 1,2,3,4,6,8,9,10,11,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27

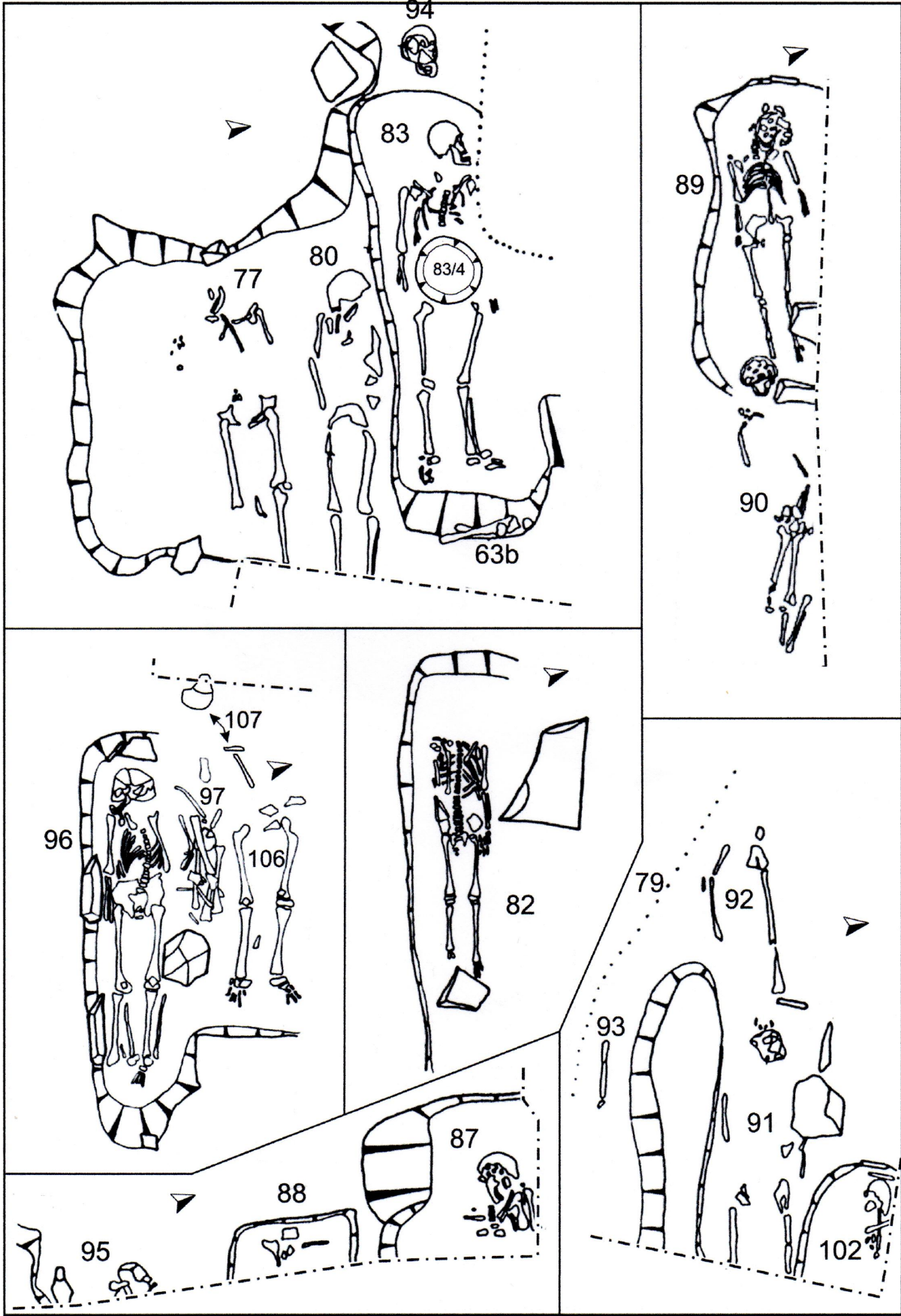

Obr.15. Dokumentace hrobů č. 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47

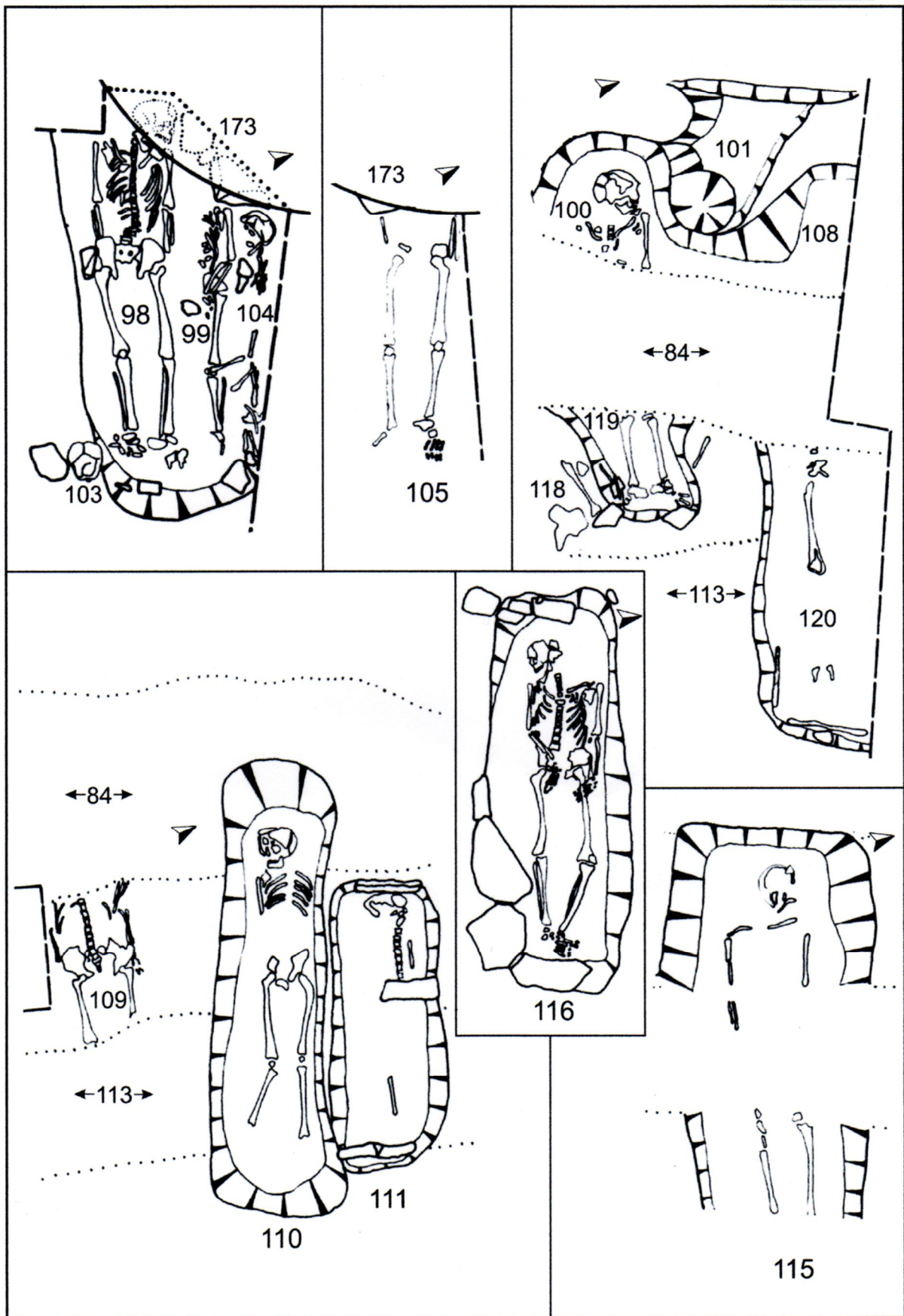

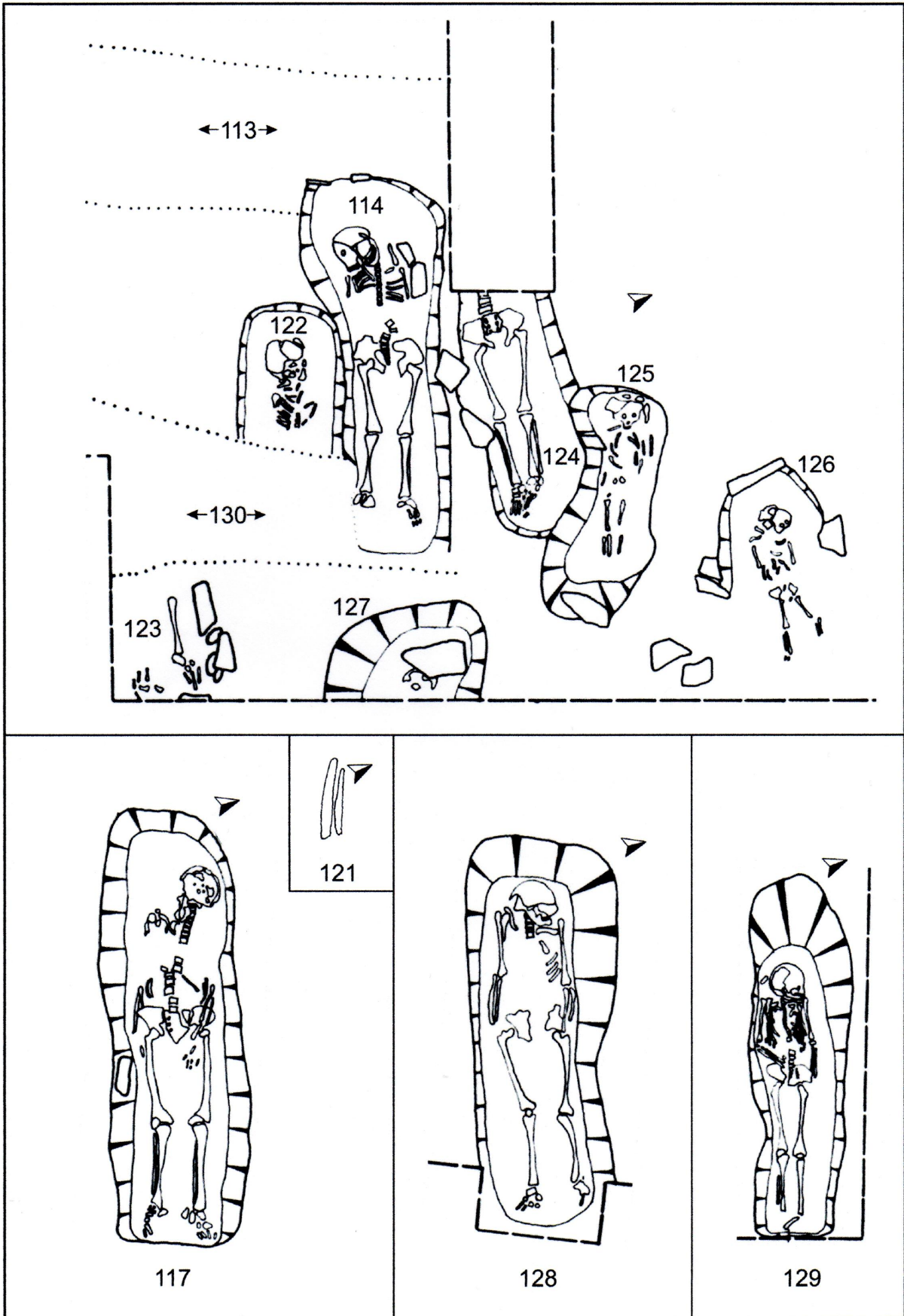
Obr.16. Dokumentace hrobů č. 50,51,53,54,58,59,60,61,62,63a,64,65,70,71,73,74,75,78,81

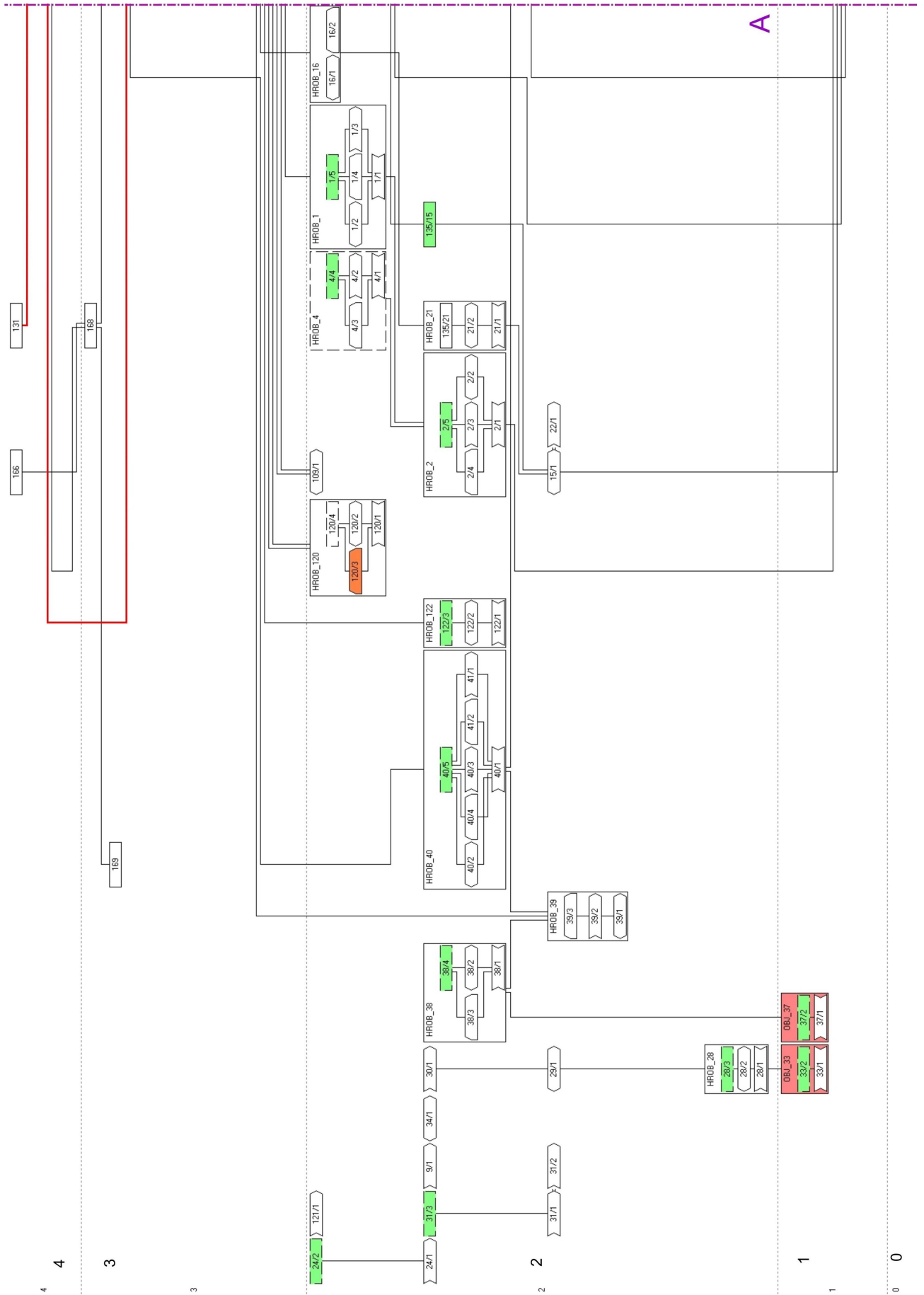
Obr.17. Dokumentace hrobů č. 63b,77,80,82,83,87,88,89,90,91,92,93,94,95,96,97,102,106,107

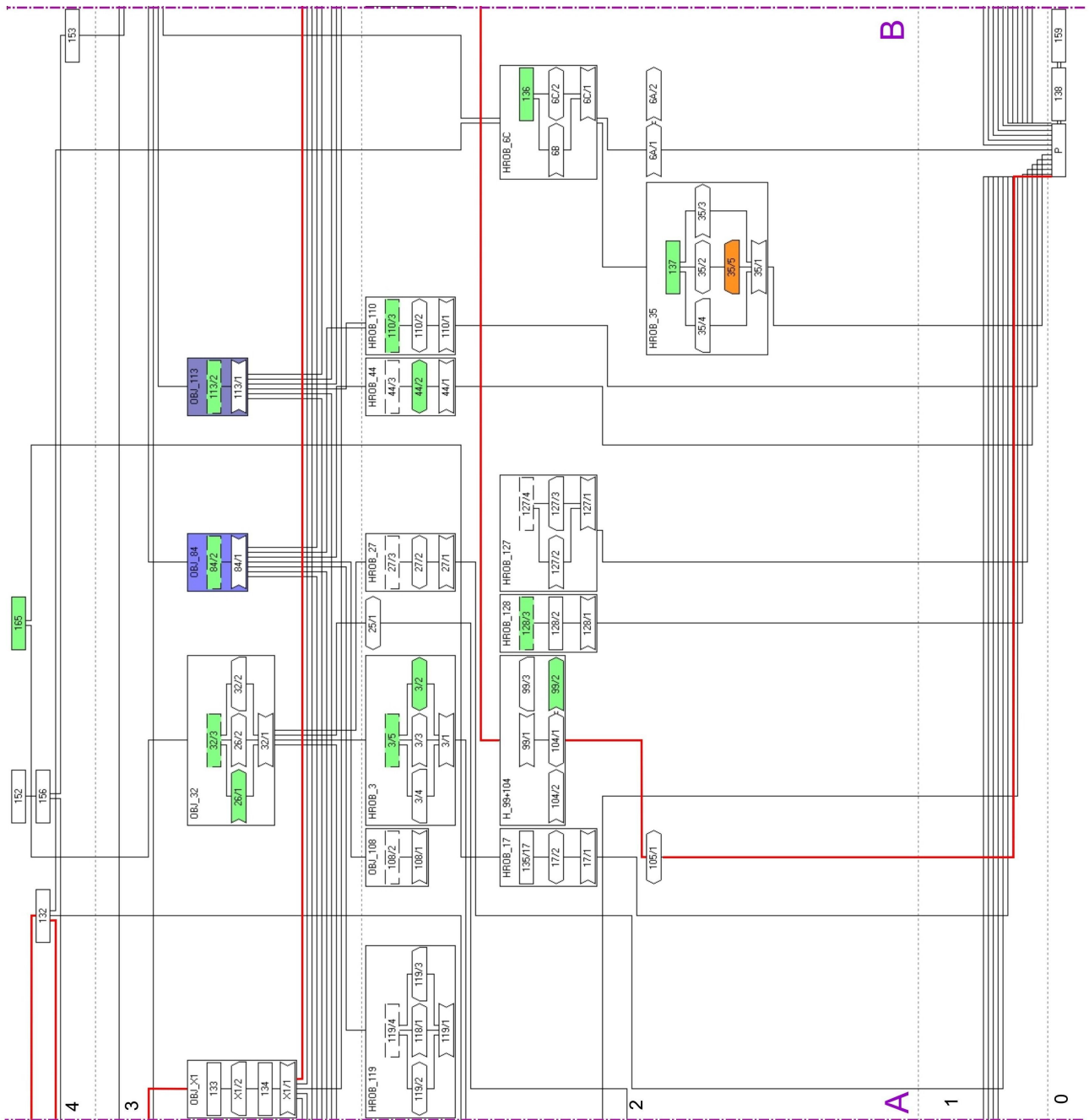
Obr.18. Dokumentace hrobů č. 98, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 108, 109, 110, 111, 115, 116, 118, 119, 120

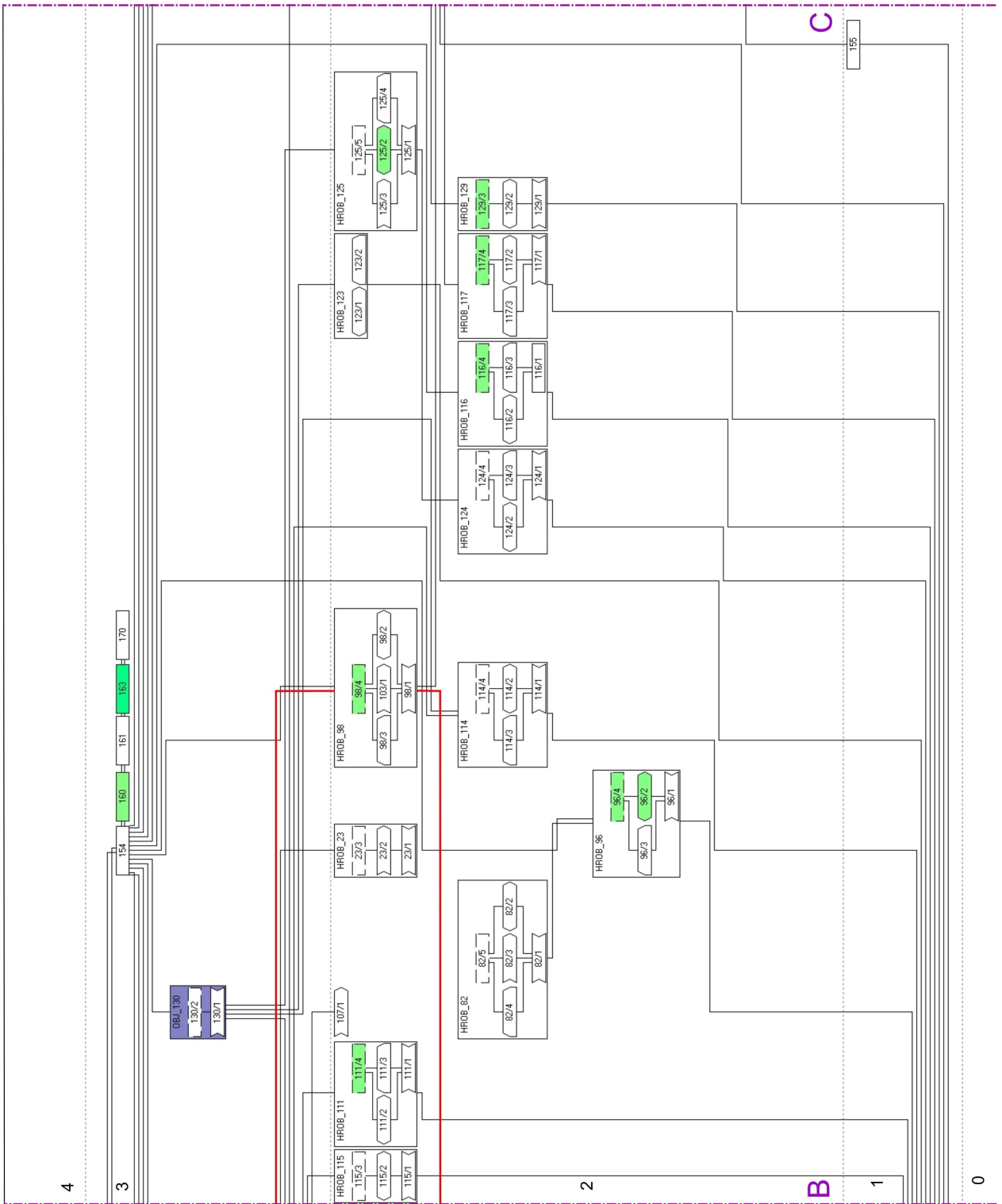
Obr.19. Dokumentace hrobů č. 114, 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129.

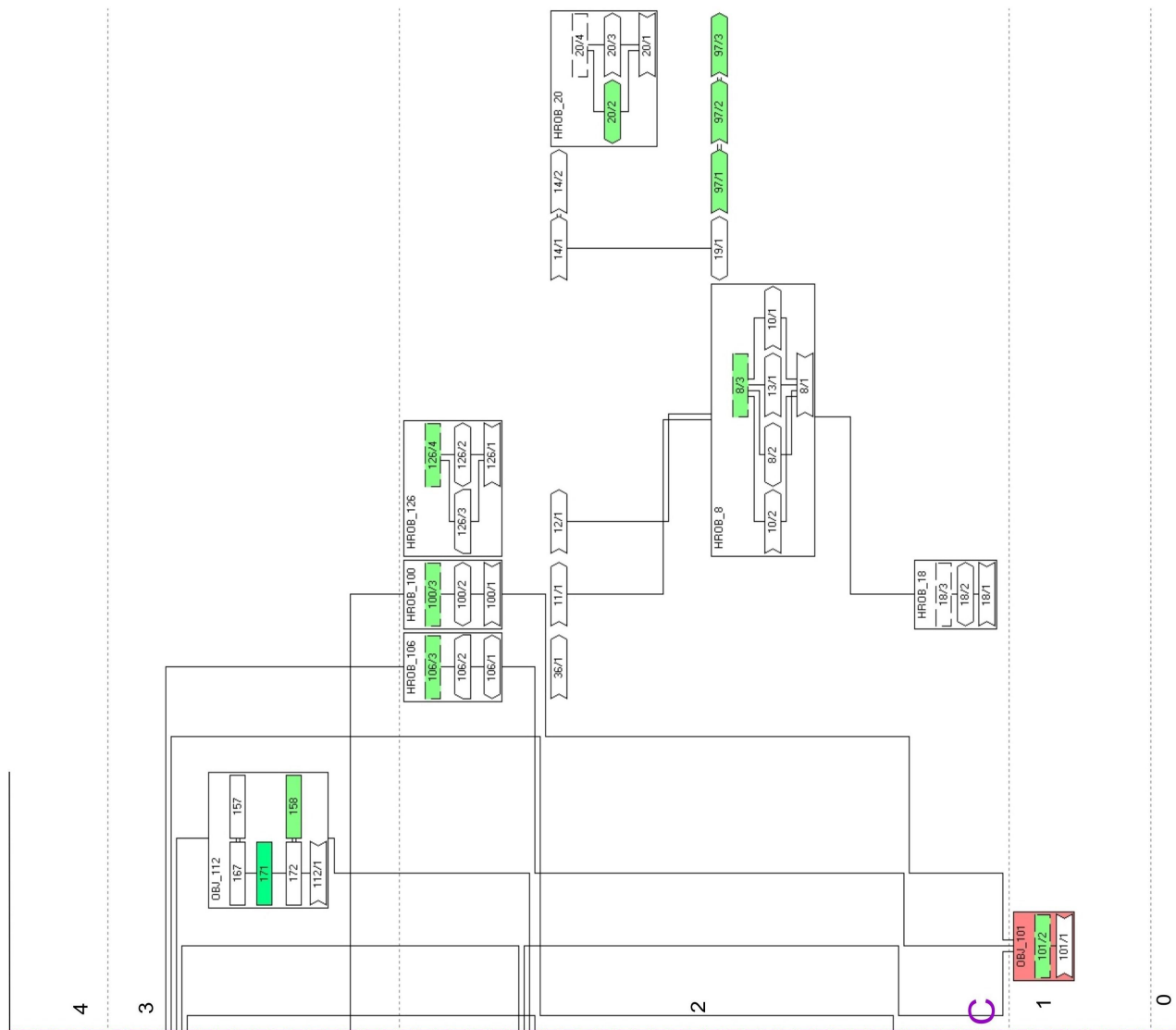
Obr. 20. Vratislavský palác. Vývojový diagram sektoru A. část I.

Obr. 21. Vratislavský palác. Vývojový diagram sektoru A. část II.

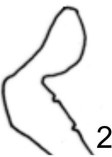

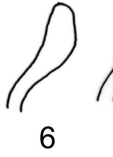
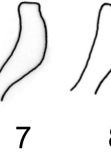

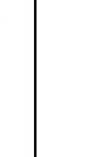

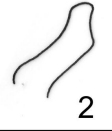

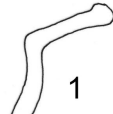

Obr. 22. Bratislavský palác. Vývojový diagram sektoru A. ást III.

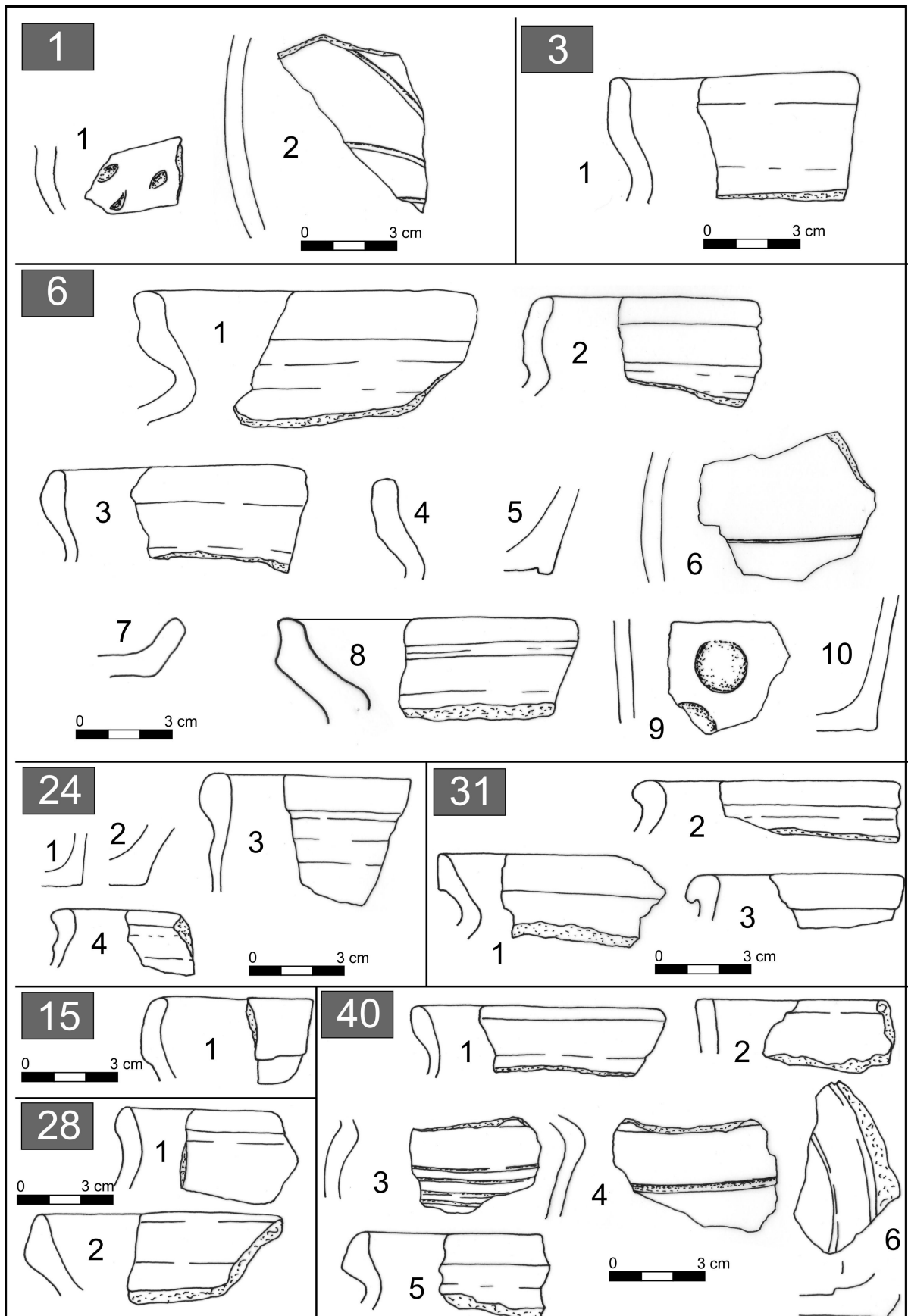
Obr. 23. Vratislavský palác. Vývojový diagram sektoru A. část IV.

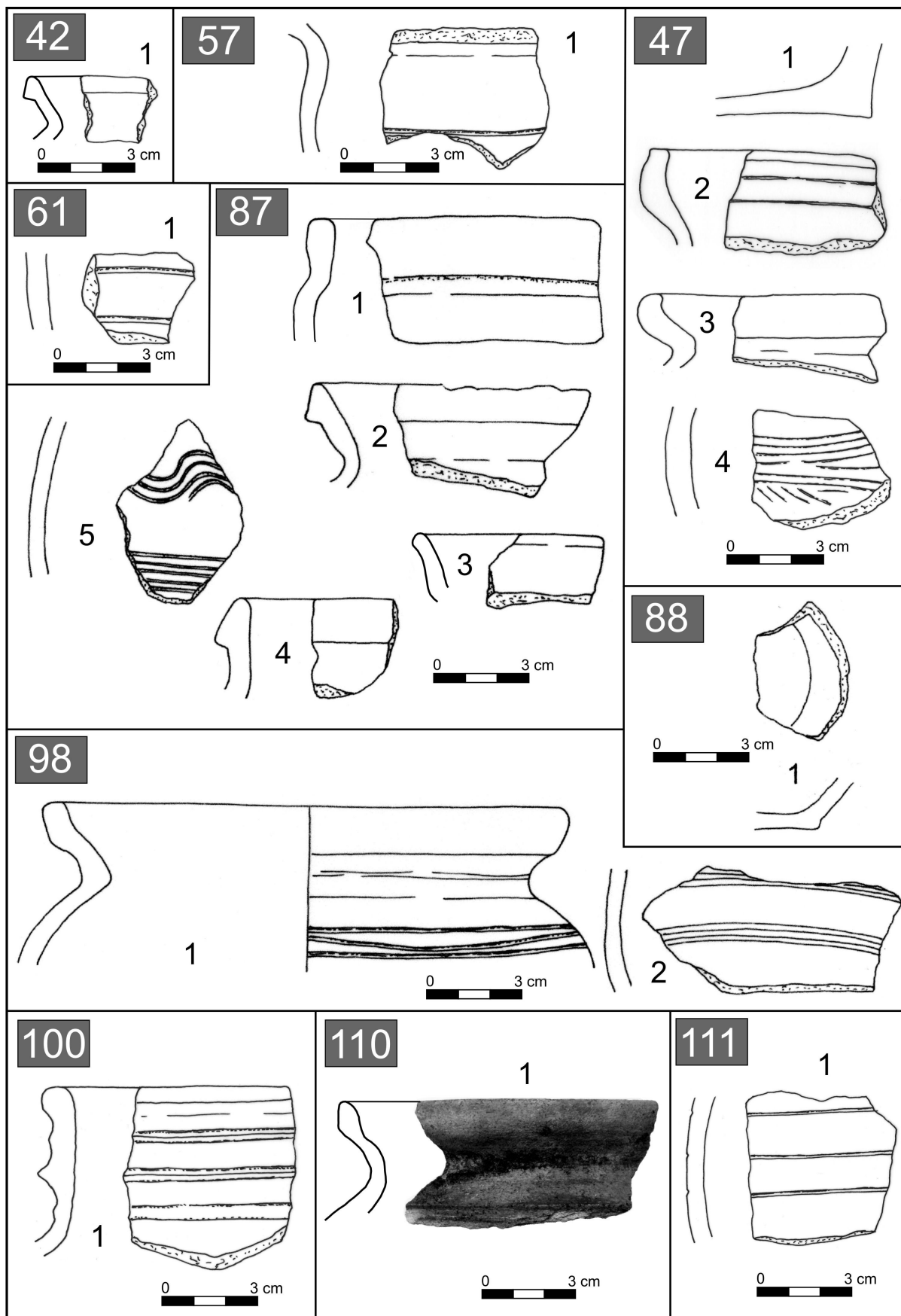
hrnec

<p>A</p>																											
<p>B</p>																											
<p>C</p>																											
<p>D</p>																											
<p>E</p>																											
<p>F</p>																											
<p>G</p>																											
<p>miska</p>																											
<p>kahánek</p>													<p>lahev</p>														

Obr. 24. Klasifikace okrajů keramických nádob z raně středověkých hrobů a objektů

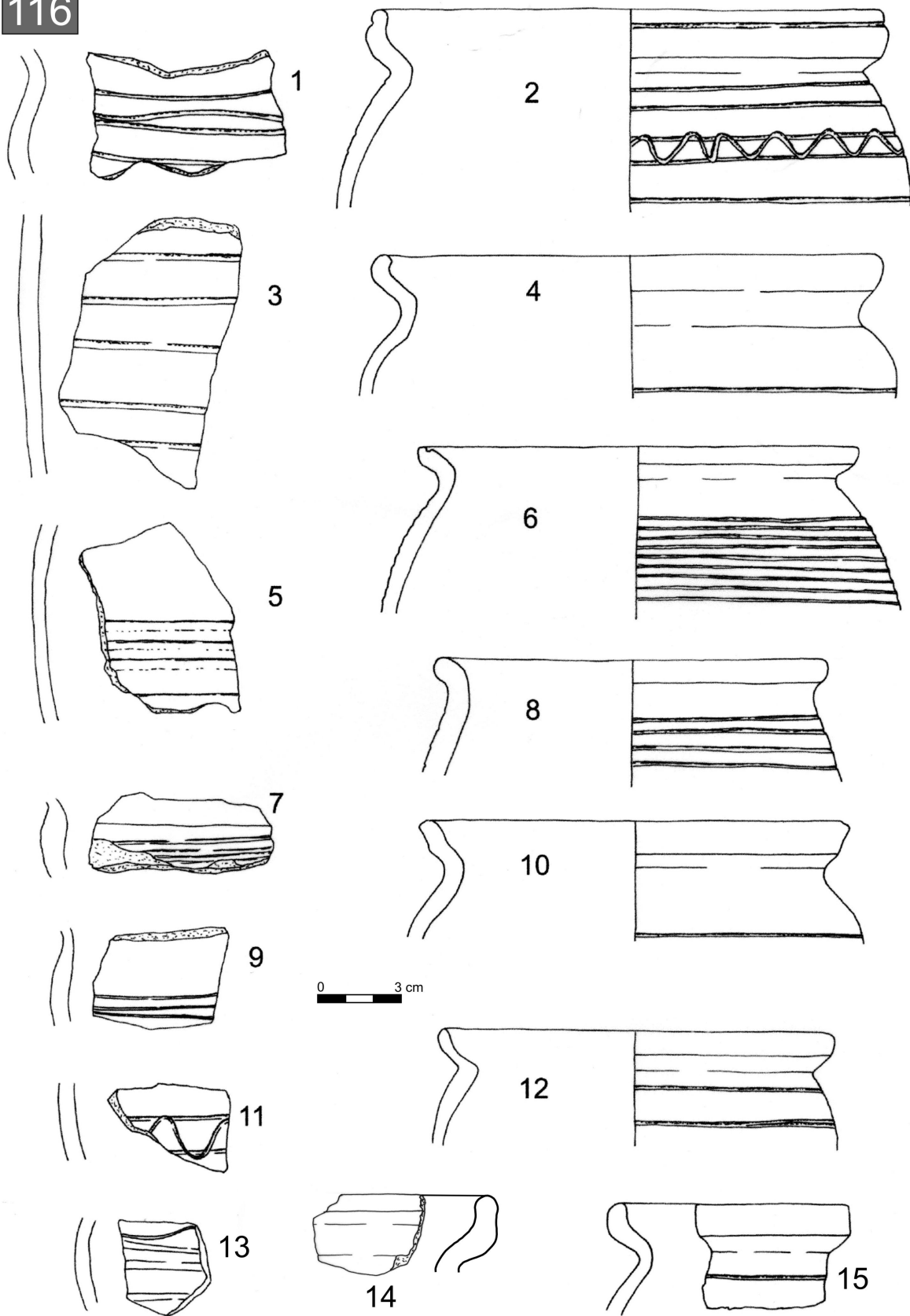

Obr. 25. Výběr keramiky ze zásypů hrobů č. 1, 3, 6, 15, 24, 28, 31 a 40.

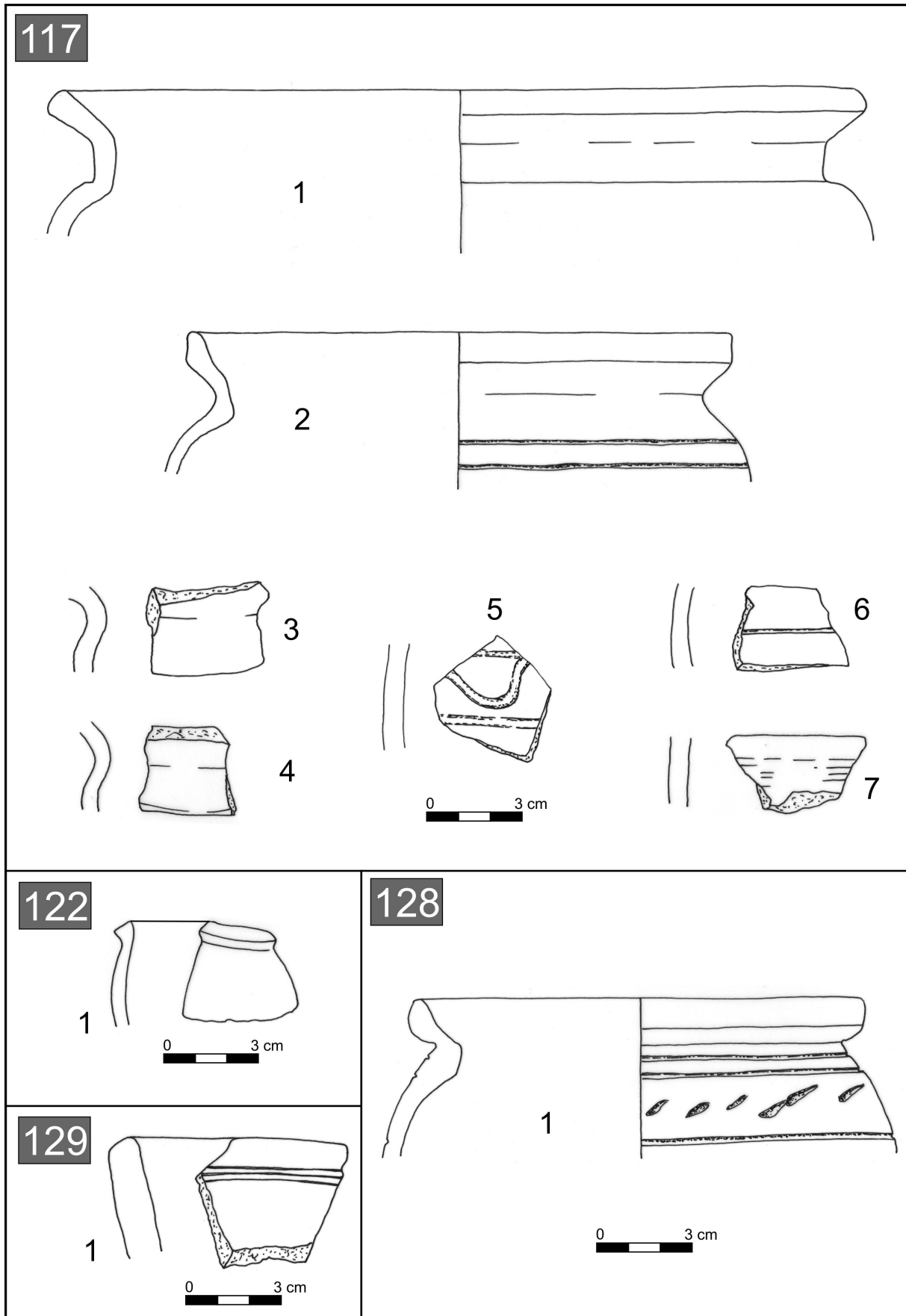

Obr. 26. Výběr keramiky ze záspy hrobů č. 42, 47, 57, 61, 87, 88, 98, 100, 110.

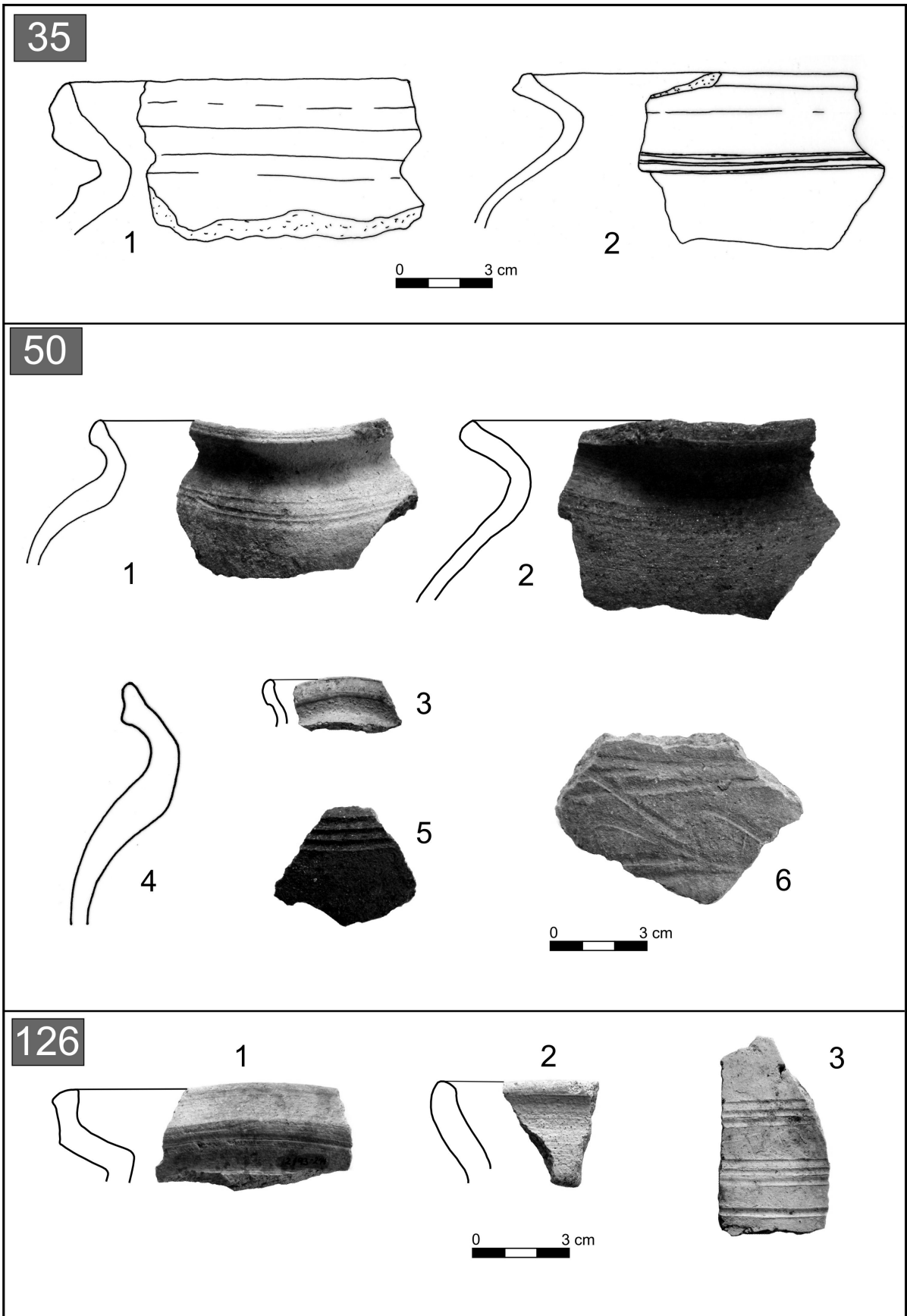
116

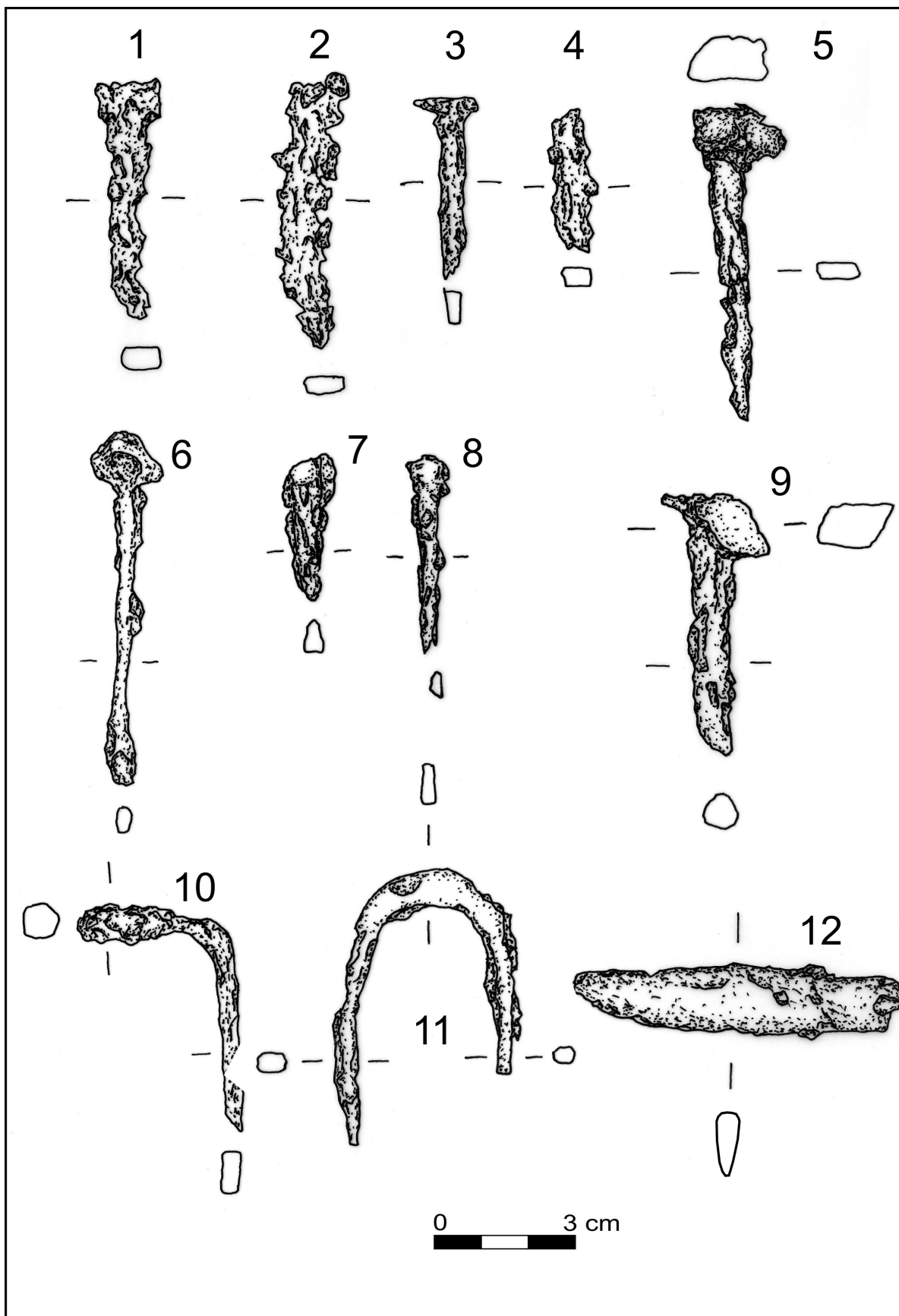
Obr. 27. Výběr keramiky ze zásypu hrobu č. 116.

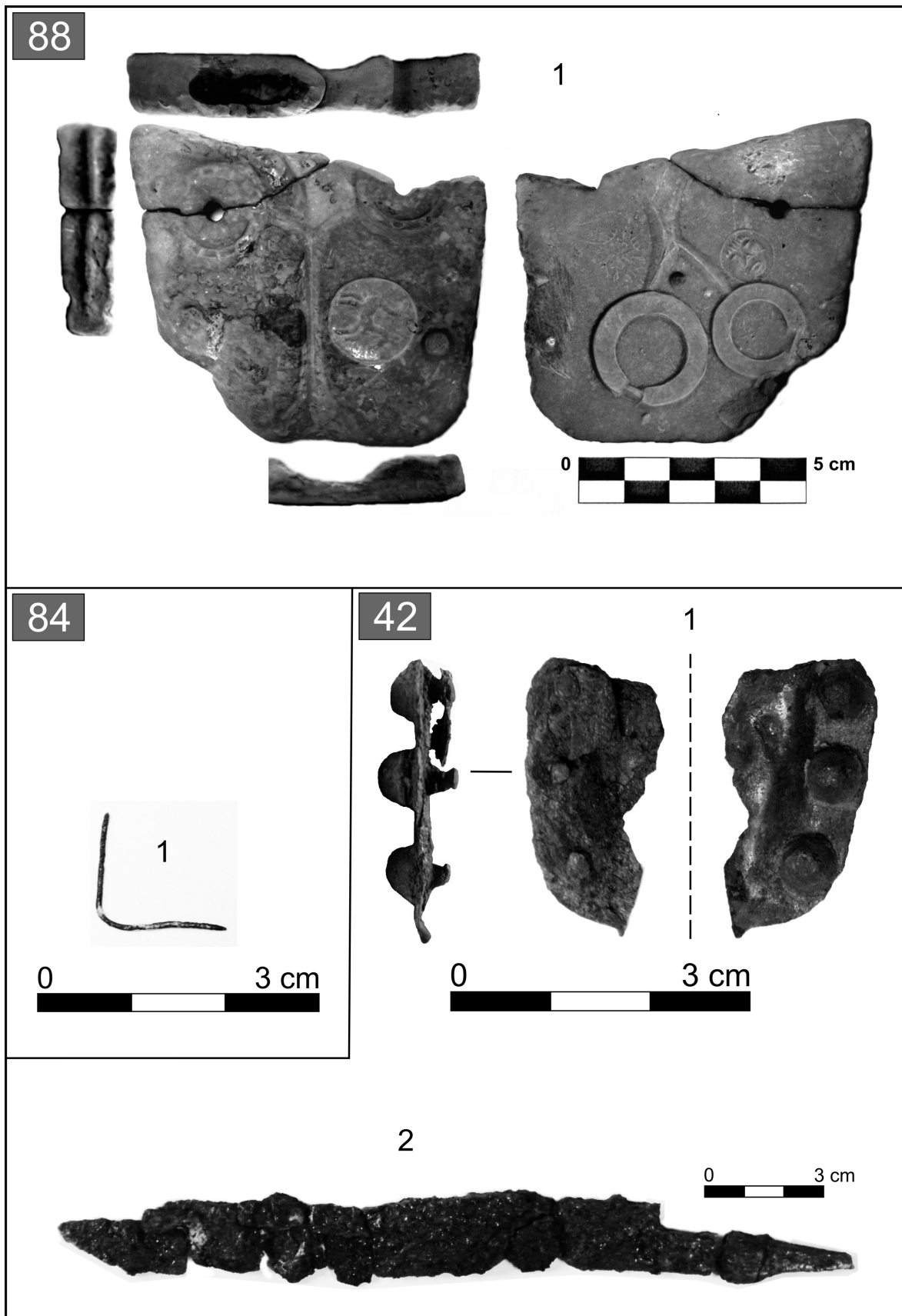
Obr. 28. Výběr keramiky ze zásypu hrobů č. 117, 122, 128, 129.

Obr. 29. Výběr keramiky ze zásypu hrobů č. 35, 50 a 126.

Obr. 30. Železné artefakty. Nálezový kontext viz Tab. 2.

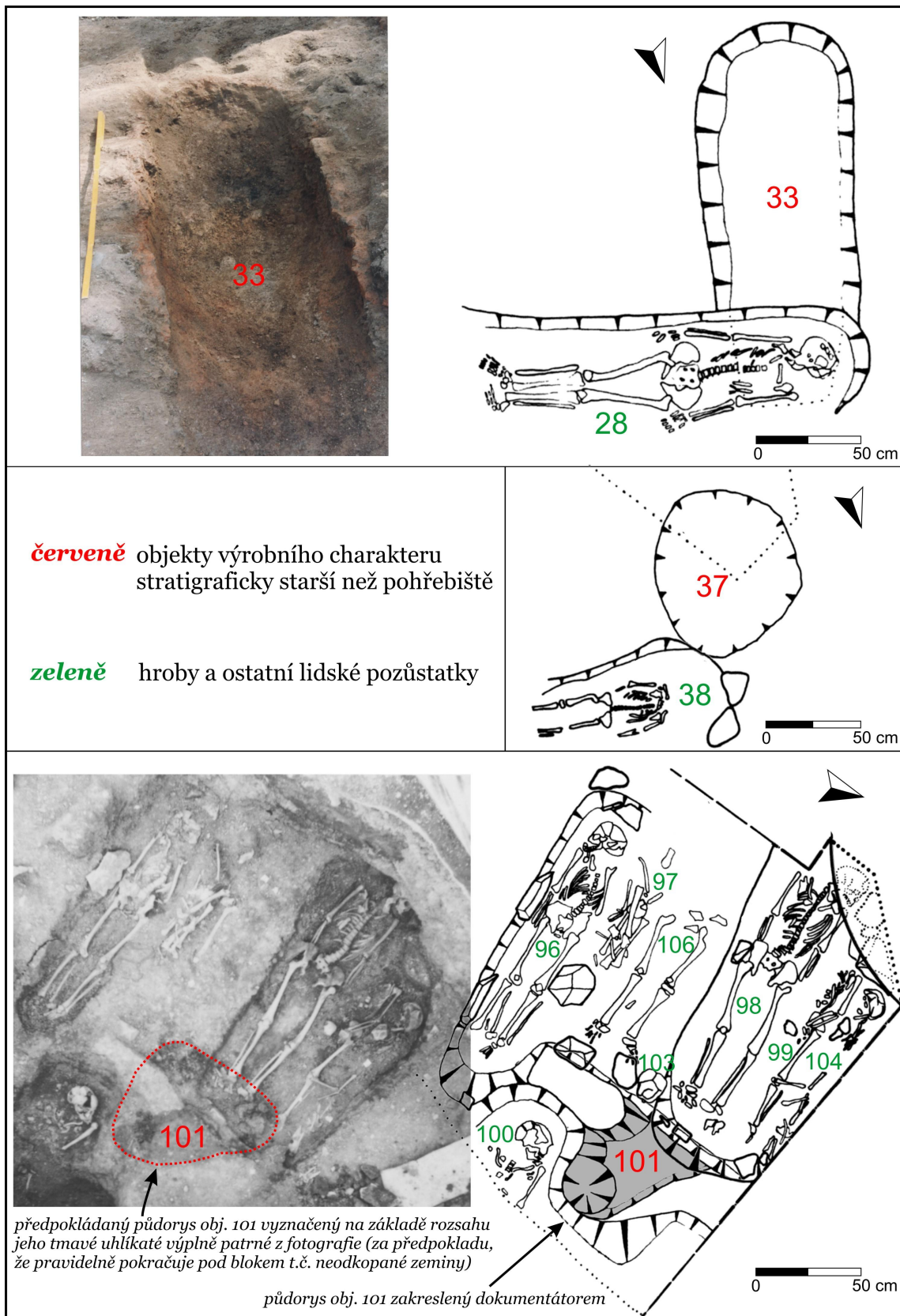

Obr. 31. Oboustranný kadlub, bronzový drátek, bronzové kování a železný nůž (v šedých obdélnících čísla objektů).

Obr. 32. Esovité záušnice (čísla v šedém rámečku označují čísla hrobů).

Obr. 33. Dokumentace výrobních (?) objektů č. 33, 37 a 101

A)

DATABÁZE OBJEKTŮ Z VÝZKUMU NPÚ č. 2/93 V AREÁLU VRATISLAVSKÉHO PALÁCE (Malá Strana, ul. Tržiště čp. 336/III)

The screenshot displays a complex web-based data entry interface. It features several panels:

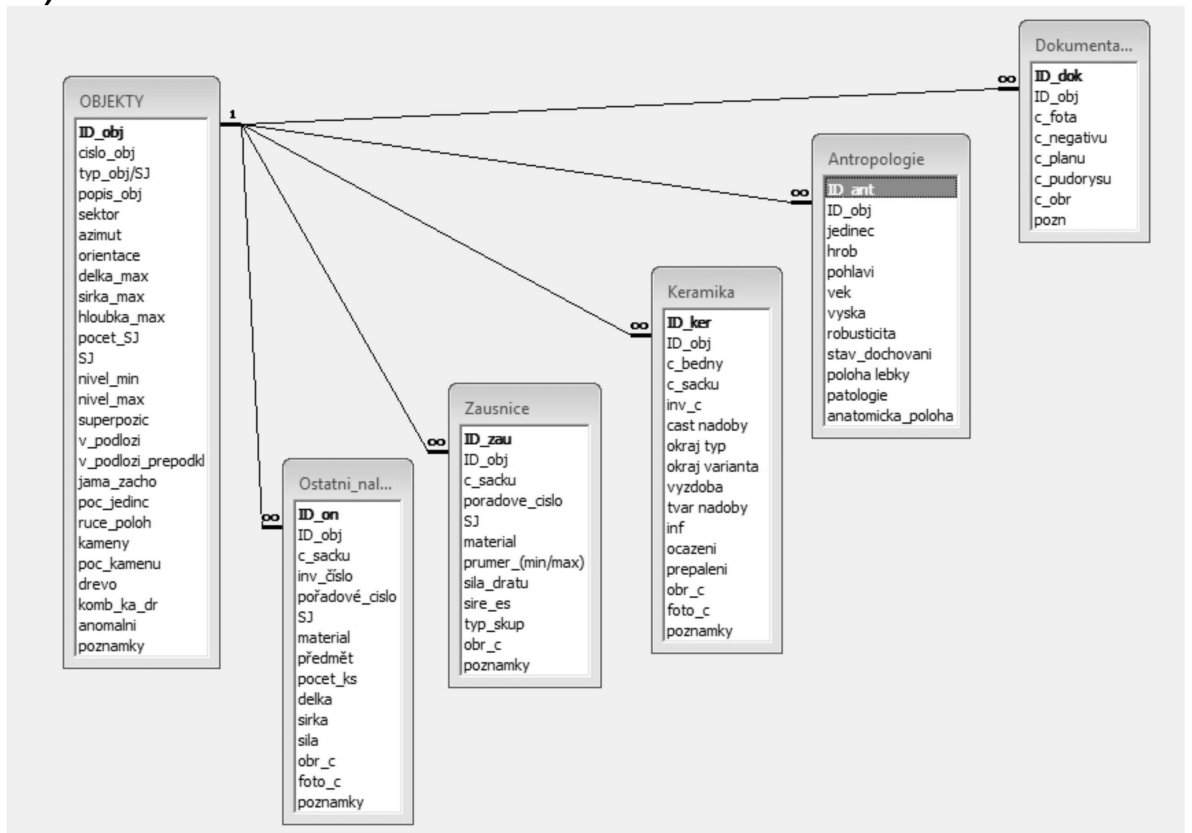
- Object Information:** Fields for 'číslo_obj' (88), 'sektor' (A), 'typ_obj/SJ' (hrob), and 'popis_obj' (Pozůstatky celé kostry malého dítěte s výjimkou kostí nohou. Levý horní roh hrobové jámy obložen dvěma opakovými kameny.).
- Stratigraphic Units (stratigrafické jednotky):** Fields for 'název_SJ' (38/1), 'typ_SJ' (vykop), 'specifikace_SJ' (hrobova jama), and 'nálezy'.
- Ceramics (Keramika):** Fields for 'č_sáčku' (150), 'inv_č' (2/93-150), 'část nádoby' (telo), 'okraj typ+varianta', 'vzdoba', 'tvar nádoby' (hrnec), 'otáčení přepálení inf' (checkboxes), 'obr_č', 'foto_č' (2/93-150-38-1), and 'poznámky'.
- Funerary Rites (Pohřební rítus):** Fields for 'hr_jáma zachovalost' (část), 'kamen_v_hrobě' (obloženi), 'kameny_pocet' (2), 'dřevo_v_hrobě' (není), 'kombinace kamene_a_dřeva' (anomalní hrob), and 'poloha rukou' (ruce_podel_tela).
- Anthropological Analysis (Antropologická analýza):** Fields for 'jedinec' (jedinec 1), 'pohlaví' (dítě), 'věk' (0-6_infans_I), 'výška' (detska), 'robusticita' (neuceno), 'poloha lebky', 'stav_dochovani' (postki_d+postkr_h_část), 'anatomická_poloha' (ANO), and 'patologie'.

Navigation controls like 'Záznam: 1 z 3' and 'Záznam: 1 z 4' are visible at the bottom of each section.

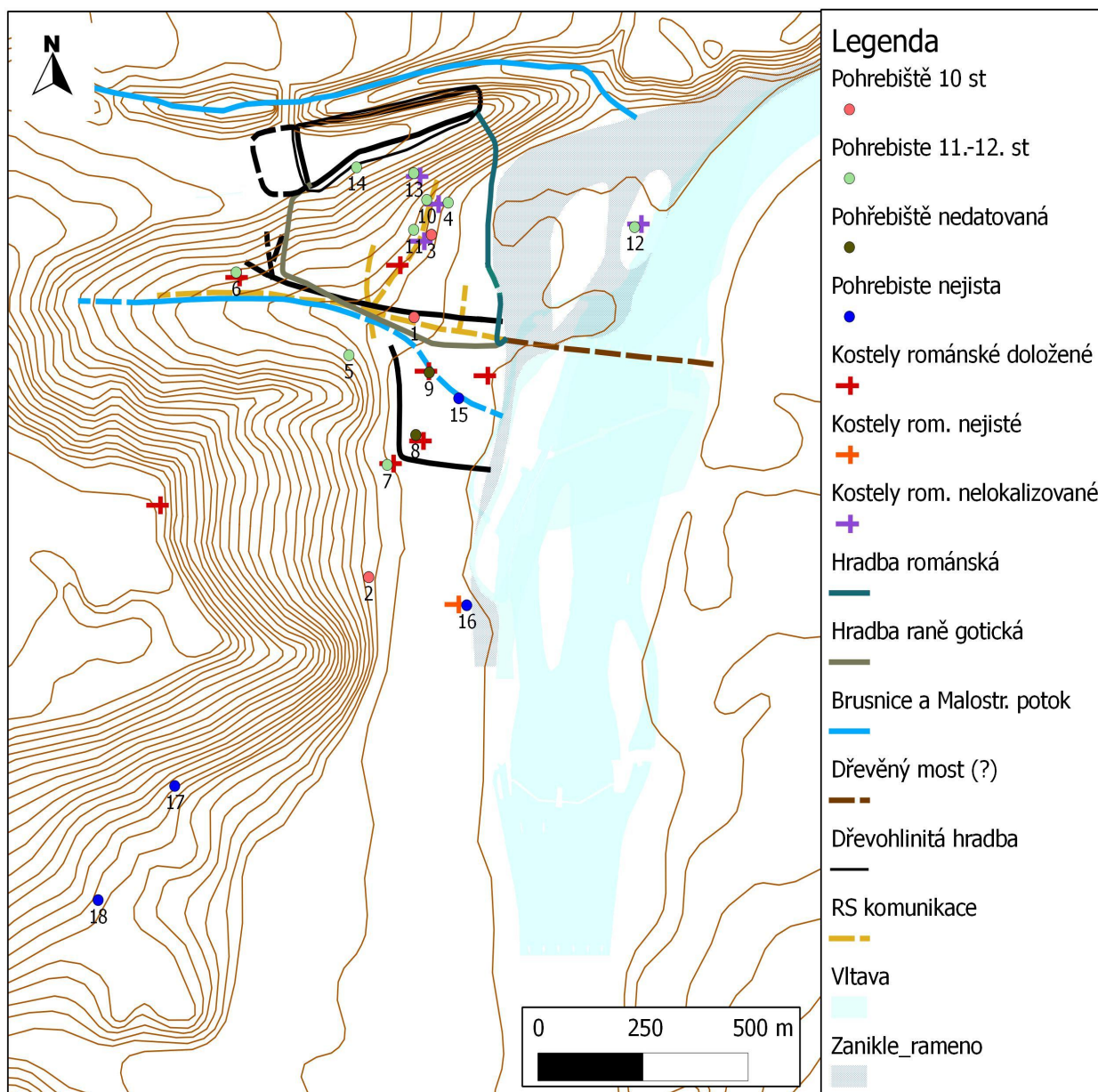
Záznam: 35 z 125

Formulářové zobrazení

B)

Obr.34. Databázový systém. A) Hlavní formulář, B) Tabulky, deskriptory, relace.

Obr. 35. Praha. Distribuce pohřbišť z 10. – 12. století ve vztahu k románským kostelům v Malostranské kotlině. Čísla symbolů odpovídají číslům v prvním sloupci Tab. 5.